

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

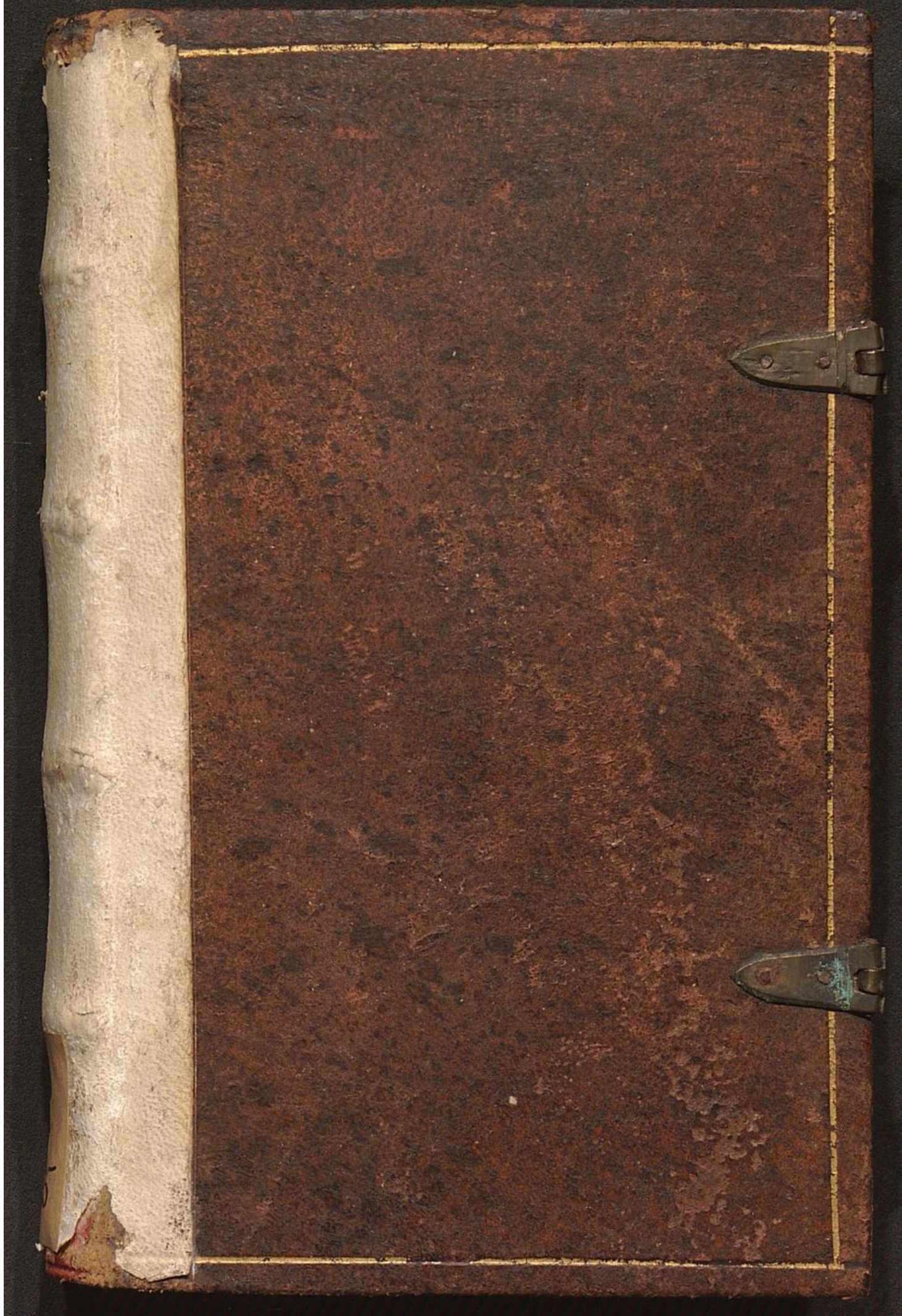
Universitätsbibliothek Paderborn

Vita P. Camilli De Lellis Fvndatoris Religionis Clericorvm Regvlarivm Infirmis Ministrantivm

Cicatelli, Sanzio

Antverpiæ

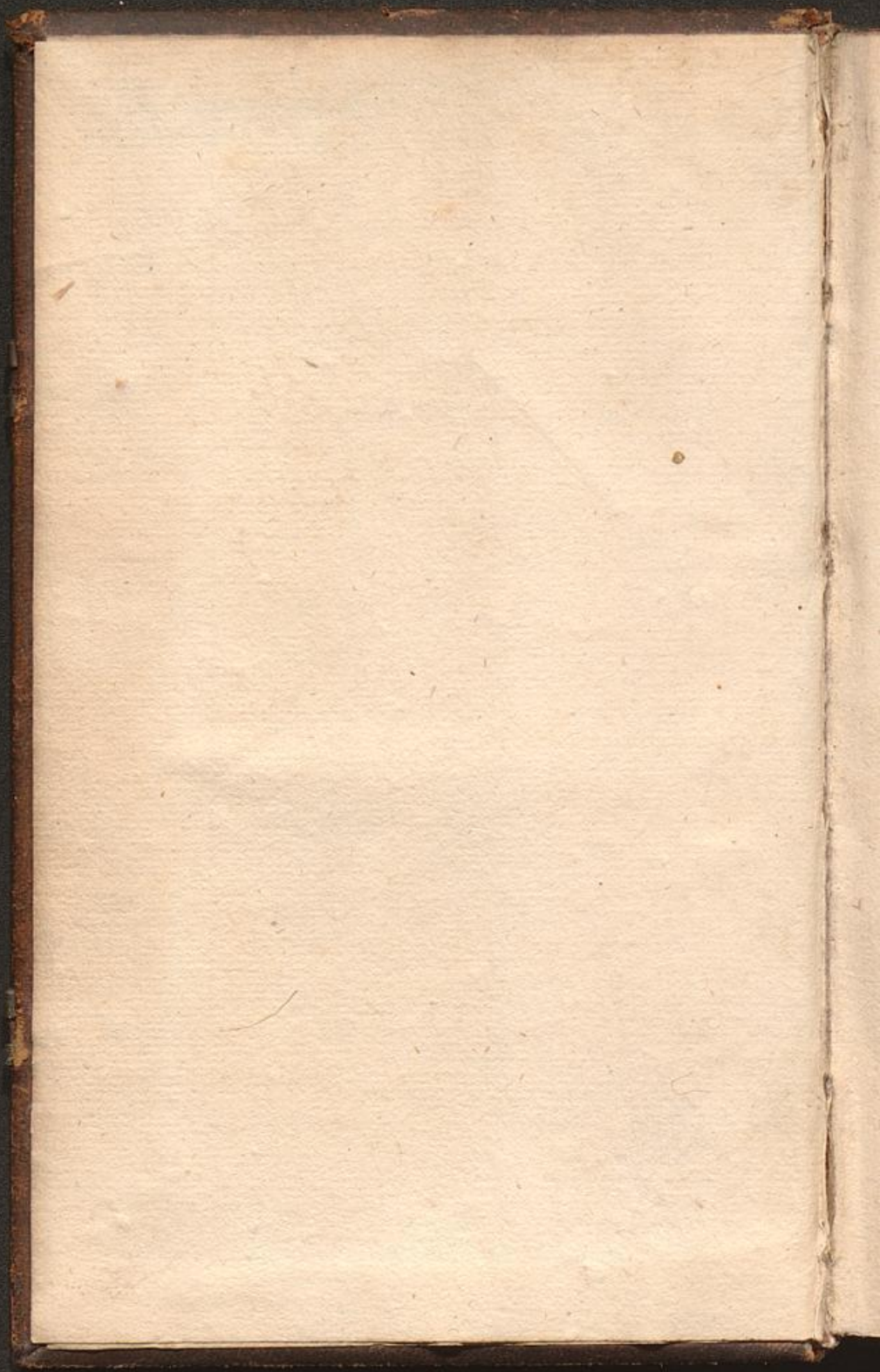
urn:nbn:de:hbz:466:1-37267

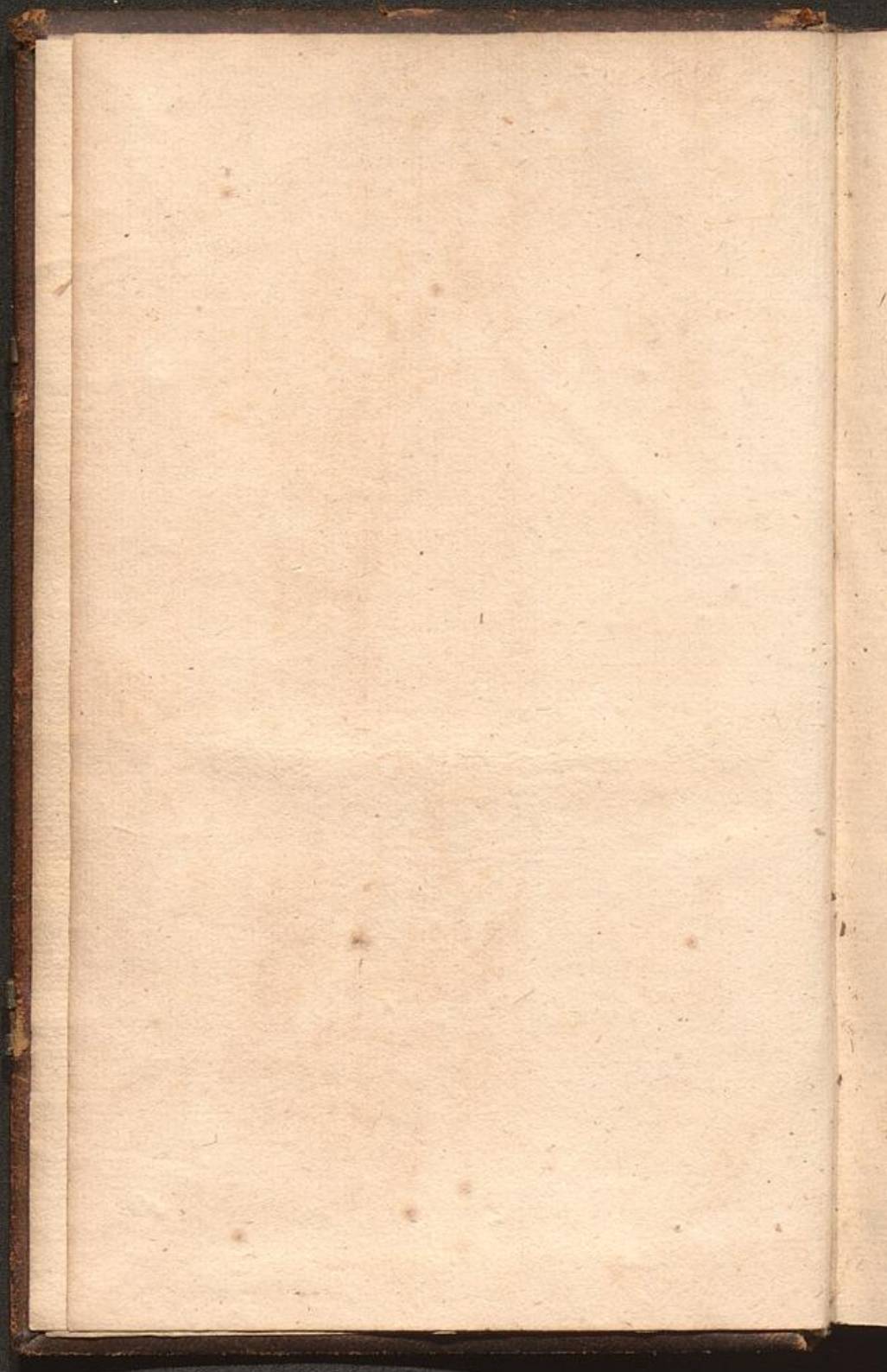
Th. 2425.

K III
16.

V I T A
P. C A M I L L I
D E L E L L I S
F V N D A T O R I S
R E L I G I O N I S
C L E R I C O R V M R E G V L A R I V M
I N F I R M I S M I N I S T R A N T I V M :

S C R I P T A I T A L I C E
A P. S A N T I O C I C A T E L L O
eiusdem Religionis Sacerdote,
L A T I N I T A T E D O N A T A
A P. P E T R O H A L L O I X
Societatis IESV Presbytero.

A N T V E R P I Æ,
E X O F F I C I N A P L A N T I N I A N A
B A L T H A S A R I S M O R E T I.
M. D C. X X X I I.

*Collegii sancti Iesu Paderborna, 1697.
Dono p. Kappenberg*

V. T. A.
P. C. A. M. I. L. L. I.
DE L. L. L. I. S.
F. V. N. D. A. T. O. R. I. S.
R. E. L. I. G. I. O. N. I. S.
C. L. E. R. I. C. O. R. U. M. R. E. G. U. L. A. R. I. U. M.
I. N. T. I. M. I. S. M. I. N. I. S. T. R. A. T. I. V. M.
S. C. R. I. P. T. A. T. A. L. I. C. E.
A. P. P. A. N. T. I. O. C. I. C. A. T. I. O.
Abdham Religions Sachsdore
L. A. T. I. N. I. T. A. T. E. D. O. N. A. T. A.
A. P. P. E. T. R. O. H. A. L. L. O. Y.
Societatis I. u. s. I. e. p. h. e. r. o.

A. N. T. A. R. P. I. A.
EX O. P. I. C. I. N. A. P. I. A. N. I. M. A. N. T.
B. A. L. T. H. A. S. A. R. I. S. M. O. N. T. I.
M. D. C. C. X. X. I. I.

ADMODVM R^{DO} PATRI
AC DOMINO
D. ANTONIO
DE WINGHE
ABBATI
MONASTERII S. LAMBERTI
LÆTIENSIS
ORDINIS S. BENEDICTI
LONGE DIGNISSIMO.

VM ad te missa es-
set, admodum Re-
uerende PRAESVL,
Vita Patris CA-
MILLI DE LELLIS,
Fundatoris Clericorum infirmis
ministrantium, Italicè scripta,
eamque auide (vt talium aman-
tissi-

tissimus) perlegisses; adeò tibi ar-
risit, vt eam quamprimum aliis
quoque linguis, ac præsertim La-
tinâ (quò eius lectionis fructus
emanaret latiùs) exstare velles.
Quin tu ipse fortassis (si aliæ oc-
cupationes tuæ huic vni locum
reliquissent) manum à scribendo
non abstinuisses: sed hac tibi præ-
reptâ à grauioribus negotiis fa-
cultate, mihi demum (quem tali
in genere aliquando versatum in-
telligebas) ad hoc Latinæ versio-
nis opus annuisti; ac postmodum
etiam litteris hortatus es: fuitque
mihi dignitatis tuæ nutus pro vo-
luntate, & hortatus pro imperio.
Quis enim ardori charitatis tuæ,
quâ illustrare Sanctos, quâ prodes-
se publico studes, queat resistere?

Nam

Nam ego quidem certè tot tuis
deuinctus beneficiis ne moram
quidem vllam interponere susti-
nui, quin statim opus istud, quod
tibi tam gratum esse scirem, tuis
auspiciis aggrederer. Ita Vitæ il-
lius sanè pulchræ, & multis egre-
giarum virtutum exemplis in-
structæ, Latinam versionem, licet
ipse alterius Religionis atque In-
stituti, sed eiusdem tamen FIDEI
atque PIETATIS germanitate
coniunctus, haud grauatè susce-
pi: non quòd inter ipsos beatissi-
mi CAMILLI filios deesse arbitra-
rer, qui multò meliùs quàm ego
id præstare possent; sed quòd tibi,
admodum Reu. PRAESVL, hoc
à me singulariter exposcenti, &
hunc stilum (quamuis exilem at-

que submissum) non modò ap-
probanti, sed etiam expetenti, om-
nia quæ contrà asserere possem,
submittenda iudicarem. Quocir-
cà si fortè mihi vel audacia in
fiscipiendo, vel in perficiendo
culpa imputetur, tam erit aucto-
ritatis tuæ illam excusare, quàm
hanc procul amoliri, æquitatis.
Verùm, vt ego quidem arbitror,
hoc vtrique nostrùm abundè pa-
trocinabitur, quòd nihil hîc aliud,
nec à te cogitatum, nec à me sus-
ceptum est, quàm vnius Vitæ,
eiusque perutilis, nec omnibus no-
tæ, primò ad DEI OPT. MAX.
gloriam, & EIVS ADMIRABILIS
SERVI honorem, deinde ad quàm
plurimorum vtilitatem, extra Ita-
liæ fines procurata propagatio.
Ita

Ita vota secundet Deus, & eius-
dem Vitæ lectores præclarâ con-
tentarum in eâ virtutum æmula-
tione succendat.

R. D. V.

Addictissimus

Petrus Halloix S. I.

* 4

FRAN-

FRANCISCVS ANTONIVS NIGLIVS,
Præfectus Generalis Religionis Cle-
ricorum Regularium ministrantium
infirmis.

Opus hoc, cuius titulus est, Vita P. CA-
MILLI DE LELLIS, Fundatoris Reli-
gionis Clericorum Regularium infirmis mi-
nistrantium, à P. Santio Cicallo Prouinciali
in Prouinciâ Romanâ compositum, ut typis
mandetur, approbamus, dummodò alijs huic
negotio præsidentibus visum fuerit. Datum
Romæ in ædibus nostris S. Mariæ Magdalene,
die prima Octob. M. DC. XIV.

Franciscus Antonius Niglius.

Oculis nosmet hoc perlegimus opus, in quo
nihil inuenimus, quod bonis moribus aut
Fidei aduersetur Orthodoxæ. Permittimus man-
dari prelo, & per manus Christi fidelium cir-
cumferri: ut ex Vitâ ac gestis tam p̃j Patris
Fundatoris Religionis, quæ charitatis meritò po-
test nuncupari exemplar, meliora amulentur
charismata. Datum Viterbi in Palatio Episco-
pali apud S. Laurentium, XVIII. Kalend. Ia-
nuarij M. DC. XIV.

Syl. Sanctorellus Vic. Generalis

BEA-

BEATISSIMO PATRI
ET
PASTORI
ECCLESIAE
VNIVERSÆ
PAVLO V.

VMego, BEATISSI-
ME PATER, Vi-
tam P. Camilli de
Lellis, Fundatoris
Ordinis Clerico-
rum Regularium infirmis mini-
strantium, breuiter ac compen-
diosè exarassẽm, haud veritus sum
eam BEATITVDINI VESTRAE
dedicare; confisus non dedigna-
turam

* 5

turam

turam (quâ est in omnes huma-
nitate & beneuolentiâ) saltem
aliquo eam oculorum benigno
coniectu collustrare. Quod equi-
dem non eâ solùm de causâ mihi
persuasi, quòd de vno Religionis
instituto hîc agatur, eoq̃ue à
diuinâ Maiestate, instar senis il-
lius Simeonis, tamdiu in vitâ con-
seruato, quoad felicissimi Ponti-
ficatus vestri beatus aspectu, lu-
bens volensq̃ue demigraret: ve-
rùm etiam, quòd homo vnus in
medium producatu totî Vrbi,
omniq̃ue Italiæ notus, cui & in
SACRO SALVTIS LAVACRO
idem, quòd SANCTITATI VE-
STRÆ, inditum sit nomen. Ne-
que id profectò absque Diuinâ
euenisse prouidentiâ mihi videri
po-

potest, quòd illo tempore ereptus
sit CONGREGATIONI nostræ
multò dilectissimus Pater, quo
velut pupilla infantula in sinum
deberet VESTRÆ BEATITVDI-
NIS recipi. Neque enim propter
eà quòd in hacce paruulâ familiâ
nullus in præsentī splendor, nul-
lum decus & ornamentum pareat,
idcirco indigna fauore vestro iu-
dicanda est; quandoquidem, diui-
nâ aspirante gratiâ, non minima
nos spes teneat, eam ipsam, post-
quam adoleuerit, haud exiguum
orbi senescenti subsidium allatu-
ram. Et verò tam multæ iam in-
ter nostrorum manus ad Beato-
rum vitam animæ euolarunt, vt
si iis solùm, quæ per illos suble-
uata in cælis degunt, ad terras re-
gre-

gre-

grediendi, & ampla, quæ ab ipsis
receperunt, beneficia commemorandi
facultas concederetur, cunctæ
proculdubiò ad sanctissimos
BEATITVDINIS VESTRAE pe-
des simul prostratæ, communibus
votis deprecarentur, vt CON-
GREGATIONIS huius tam pro-
tegendæ quàm subleuandæ cu-
ram susciperet singularem: cum
certum sit, eam, si nostri tutelam
patrociniumque suscipiat, eadem
operâ omnium pauperum infir-
morum, atque inter Christianos
morientium (quorum nos auxi-
liis, solemni voto, cuncti destina-
uimus dedicauimusque) curam
suscipere. Ita permultos vitæ feli-
citatisque annos BEATITVDINI
VESTRAE comprecamur: quem-
ad-

s
-
-
s
-
s
-
-
n
n
-
-
s
-
-
n
-
-
I
-
-
-
admodum & noster Parens CA-
MILLVS, tum cū moribundus
sanctissimis pedibus vestris hu-
militer osculatis, sanctā benedi-
ctione vestrā impertiretur, est ap-
precatus.

BEATITVDINIS VESTRAE

Seruus indignissimus

Santius Cikatellus.

PRÆ-

P R Æ F A T I O
A D
P A T R E S E T F R A T R E S
R E L I G I O N I S
C L E R I C O R V M R E G V L A R I V M
I N F I R M I S M I N I S T R A N T I V M.

*V*M sanctæ memoriæ Pater
noster CAMILLVS, qui
nos omnes in Domino regene-
rauit, vitam hîc mortalem
ageret, iam usque à primis
annis, quibus ab eo in Congregationem re-
ceptus sum, adieci animum nonnulla Vitæ
ipsius facta continenter observare. Quod
quidem tum faciebam magis ad exemplum
& consolationem animæ meæ, quàm quòd
illi superstes viuere, aut aliquod historie ge-
nus inde contexere meditarer. Verùm post-
quam diuinæ Maiestati placuit eum ad se
euocare, atque ipsi tribuere, vt feliciter spa-
tium suum decurrerit, cursumque consum-
marit;

marit; arbitratus sum equidem ingrati fore
animi, si paucularum rerum, quas super
eius Vitâ annotaram, participem non face-
rem hanc nostram Religionem, à quâ dein-
de posset eiusce consolationis fructus in omne
hominum genus emanare. Ab hoc tamen
proposito, partim ex tanti viri reuerentiâ,
partim etiam ex virium mearum imbecilli-
tate, quod stilo meo rudi eius excellentes
exprimere posse virtutes diffiderem, parum
absui quin resiliirem, & hoc opus alteri tra-
ctandum relinquerem. Verum, ut rem
mecum attentius consideraui, & hoc potius
vilis abiectique animi indicium, quàm ger-
manæ reuerentiæ specimen esse recognoui,
ad opus prosequendum me contuli; duabus
rebus potissimum ad id maiorem in modum
stimulatus. Quarum prior fuit, ad propo-
nendum nostræ Congregationi viuum ali-
quod speculum, & singulare exemplum
charitatis, quod in omnibus actionibus suis
contemplari & imitari valeret; eadem sci-
licet gradiendo viâ, iisdemque insistendo
vestigijs, quæ primus eius Pater tam ma-
gnis

gnis impressa passibus, ei demonstrauit. Altera verò, ad spem dandam peccatoribus, militibus, & lusoribus, & cuiuscumque modi hominibus desperatis, ne de diuinâ ope atque misericordiâ vniquam diffidant: quandoquidem visuri sint in hac narratione hominem vnum idiotam (qualis CAMILLVS fuit) imò militem & lusorem tantum, vt immodica lusionis vesaniâ ad egestatem & stipis emendicandæ necessitatem reductus fuerit; visuri sint, inquam, tam admirabilem cum diuinâ gratiâ præstitisse postmodum vitæ mutationem, vt meritis fuerit vnius in sanctâ Ecclesiâ Religionis fundator existere. Neque tamen idcirco expectare debent peccatores, vt Deus in ipsis patret miracula, sed potius ita se ipsi comparare, vt sua conuersio viâ fiat procedatque ordinariâ. Hisce igitur causis stimulatus, nolui ab incepto desistere, sed præsentem laborem ausus sum in lucem emittere: ex quo equidem spero (licet nullus alius decerpatur fructus) breuè originis ac principij Congregationis nostræ cognitionem acceptum iri.

Quæ

Quæ res profectò eiusmodi est, ut quam-
uis eius Fundator non tam eximiâ fuisset
virtute præditus quàm fuit; tamen meri-
ta fuisset ob nouitatem, ut peculiaris de
ipsâ tractatus ederetur. Jam in ipsius hi-
storiæ contextu, tria mihi speciatim cordi
fuerunt, VERITAS, SIMPLICI-
TAS, BREUITAS. Veritas quidem,
in scribendis tantummodò purè & candi-
dè rebus ipsis, prout euenerunt, nihil au-
gendo, nihil adiungendo; quippe qui non
ignorem, quàm sint abominabilia apud
Deum idola hominum manu facta: quare
ita res enarraui, ut vidi, ut tractaui, aut
certè, ut ipsemet CAMILLVS, aut
Curtius Lodi, aut P. Franciscus Prophe-
ta, qui eum ante foundationem cognouerunt,
aut alij quidam, sed omnes fide digni, me
docuerunt. Atque ex ipso quidem ut aliqua
eius facta rescirem, fateor plurimam me
semper expertum esse difficultatem. Quam-
uis enim ea quæ in eius vergerent despicien-
tiam, perlibenter aperiret, imò & palàm
referret; tamen eorum, quæ ad ipsius spe-
ctarent

* *

Etarent

Etarent commendationem atque laudem,
nihil umquam potui ex eius sermone, nisi
magno cum labore, adeoque summâ impor-
tunitate meâ extorquere. De ijs loquor, quæ
ante ingressum meum in Congregationem
acciderunt. Nam quæ deinceps euenire, ea
maximam partem tamquam testis oculatus
in medium profero. Simplicitas autem mihi
expressa est, in usu stilifacilis, vulgaris, ob-
uij, & ab omni picturâ coloréve rhetorico
remoti; tam ad clariorem nostrorum Fra-
trum intelligentiam, quàm ad ipsius mate-
riæ (quæ ferè est de re humili, piâ, deuotâ)
conformitatem: quippe quæ nihil propè a-
liud, quàm paupertatem, morbos, mortem,
aliasque eiusmodi vitæ humanæ calamita-
tes atque misérias oculis obijciat. Unde
meritò iudicaui, hanc historiam humili ac
depresso stilo contentam simplices nostro-
rum manus petere debere, non autem inter
nouorum & prælustrum Scriptorum labo-
res locum ambire. Breuitas denique, quoad
eius quidem fieri potuit, in omnium rerum
superuacanearum (quæ inseri vulgò est
immi-

immisceri solent) exclusione atque fugâ.
Nam multis quidem, qui fructum spiritus
ex historijs querunt, plerumque displicet
tot eas cerni floribus obumbratas, tot au-
thoritatibus (quibus perlegendis prius
deuotionem amiseris, quàm lectionem ab-
solueris) contestatas. Et verò satis constat,
in describendis Sanctorum aliorumve ho-
minum pietate præstantium Vitis, eas sem-
per maioris habitas esse fidei, quæ in veri-
tate exprimendâ fuerunt breuiores. Cete-
rùm de his qui in Congregatione nunc sunt
superstites, multa silentio præterij, quæ ve-
nire in lucem meritò debuissent: sed eorum
humilitas atque modestia vt scriptis ea pro-
derem, non permisit. De illis tantummodò
Patribus ac Fratribus nonnihil attigi, qui
in aliquâ contagione, aut alio quopiam me-
morabili casu, pro salute proximorum occu-
buere morti: vt nimirum possint nostri, qui
post venturi sunt, exempla ab ijs sumere
virtutis ac fortitudinis, vt ne parcant car-
ni ac sanguini, cum eos in tales occasiones
aut casus tulerit, aut res exegerit: præfer-

tim intuentes nostros maiores, nec specioso
sermone delectatos, neque (vt Apostolus
loquitur) aëris verberatione; sed viua sui-
ipsorum mortificatione, quoad vitam pro
salute alienâ profunderent. Quibus in con-
tagionibus cum præsentem ac momenta-
neam vitam perdiderint, quis est qui du-
bitet, quin æternam celestemque acqui-
uerint? proindeque digni sint, non vt bre-
uiculâ in historiâ nominentur, sed vt in
illo Vita libro describantur; præsertim quod
eorum mors glorioso sanctorum Martyrum
certamini consimilis reputetur; cum in
Martyrologio Romano ad diem 28. Fe-
bruarij multorum memoria Alexandria
celebretur sanctorum Presbyterorum, Dia-
conorum, & aliorum plurimorum, qui
tempore Valeriani Imperatoris, cum
pestis sæuissima grassaretur, morbo la-
borantibus ministrantes, libentissimè
oppetiere; quos velut Martyres reli-
giosa piorum fides venerari consue-
uit. Equidem spero, Congregatione in so-
lito charitatis seruire erga infirmos persi-
stente,

stente (iuxta viua exempla quæ à Patris
nostri vberibus suximus) Deum per illam
non mediocres in animis hominum fructus
producturum. Ac tametsi illa non ab al-
tâ & inclytâ origine, sed à paruo & hu-
mili principio nata sit; nihil tamen causæ
est, quamobrem deiecto diffidenti quæ ani-
mo esse debeamus: cùm satis notum sit, quò
altior erigenda est fabrica, hoc profundiora
iaci solere fundamenta. Cùm enim celeberrimis
illis Religionibus sancti Dominici &
sancti Francisci, ac nouissimæ Societatis
IESV (vt alias itidem illustres præter-
eam) daretur initium, nemo sibi umquam
persuasisset, animòve concepisset, eos qui
à primis illis nascituri essent Fundatoribus,
pauperibus, nudis, vexatis (quibus tamen
vix dignus erat mundus) tam felicem
postmodum in sanctitate, in doctrinâ, in
miraculis, in mortalium ad Deum conuer-
sione, successum habituros, quàm postea
vtrouque orbe præclaris ac stupendis ipso-
rum operibus in stuporem raptò, habuisse
conspeximus. Quare potest & nostra Con-
gregatio

gregatio sperare non abbreviatam esse manum Domini; & micæ saltem, quæ cadunt de abundanti suâ mensâ, suppedaturam. Hanc porrò historiam in tres libros diuisi. In quorum primo complexus sum, quidquid ad Patrem nostrum ab eius ortu vsque ad Religionis foundationem pertinere visum est. In secundo prosecutus sum ea quæ à foundatione vsque ad felicem eius excessum acciderunt. In tertio denique comprehendendi varia eius facta, quæ inserere corpori historie nolui, ne Lectorem eorum diuersitate à rectâ narrationis serie diuerterem. Iam de rebus admirabilibus, quas Dominus interuentu serui sui, tam superstitis quàm defuncti, efficere dignatus est, præsertim in ope multis infirmis afferendâ, non mihi consilium fuit quidquam perscribere; cùm id negotium ad sanctam Sedem Apostolicam totum sciam pertinere. Itaque expectabimus orantes & precantes vsque ad tempus præfinitum à Patre misericordiarum; & hæc in diuinorum secretorum abyssu relinquentes, totis viribus atque nervis

neruis ad imitandam boni Patris nostri hu-
militatem, charitatem, aliasque eius virtu-
tes nos conferemus: minimè ignari, hæc esse
maxima miracula, quæ exhibere mundo po-
tuerit; quòd tales scilicet in terrâ reliquerit
filios, qui ipsum sub sacro Crucis vexillo
sequentes, eius essent virtutum ac bene-
factorum imitatores.

** 4 INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

- C**AP. I. *Camilli natiuitas, patria, parentes.* Pag. 1
- C**AP. II. *Camilli prima ætas: tibiæ vulnus: votum ingressus in Religionem S. Francisci.* 5
- C**AP. III. *Camillus Romam petit: in S. Iacobi Nosocomio inseruit: inde fit miles, & multis defungitur periculis.* 8
- C**AP. IV. *Camillus per lusus intemperiem ad extremam redactus inopiam, stipem emendicat: & in quadam Patrum Capuccinorum fabricâ operam locat.* 13
- C**AP. V. *Camillus à Deo ad veram sui cognitionem adducitur: & incipit peccatorum suorum agere pœnitentiam.* 19
- C**AP. VI. *Camillus bis fit Capuccinus: & ob tibiæ vulnus bis ab Ordine dimittitur.* 25
- C**AP. VII. *Camillus Romam ad Nosocomium sancti Iacobi reuertitur: ibi fit œconomus: nouo scrupulo de repetendis Capuccinis pun- gitur.* 30
- C**AP. VIII. *Primæ Camilli cogitationes de institutione nouæ Congregationis.* 33
- C**AP. IX. *De primis Camilli socijs: & de primâ persecutione, quâ diabolus Congregationem dissoluere conatus est.* 36
- CAP.

INDEX CAPITVM.

- CAP. X. Camillus in somnis à Domino consolatione afficitur; ac in bono proposito instituende Congregationis confirmatur. 40
- CAP. XI. Camillus statuit Congregationem extra Nosocomium fundare: amplecti ministerium peste infectorum: Sacerdotium suscipere. 42
- CAP. XII. Camillus diuinâ gratiâ duas magnas eluctatus difficultates fit Sacerdos. 46
- CAP. XIII. Camillus Nosocomio excedit, & in templo diuæ Virginis ad miracula principium dat suæ Congregationi. 53
- CAP. XIV. Dominus Deus, ad maius perseuerantiæ Camilli experimentum, nonnullis cum curis atque angoribus exerceri sinit. 56
- CAP. XV. Camillus relinquit Aedem diuæ Virginis: recipit subditos: Dei prouidentia in ijs sustentandis adiunatur. 62
- CAP. XVI. Camillus amplectitur curam moribundorum extra Nosocomia. 66
- CAP. XVII. Bernardinus primus è socijs Camilli ad vitam meliorem excedit. 72
- CAP. XVIII. SIXTVS V. Pont. Congregationem Breui Apostolico confirmat. 77
- CAP. XIX. SIXTVS V. Pont. altero Breui Apostolico ius concedit Congregationi, ferendi insigne Crucis. 82
- CAP. XX. Camilli in Aedem S. Magdalene unâ cum Congregatione commigratio: & duorum
- ** 5
- Fra.

INDEX CAPITVM.

- Fratrum mors, quorum alter alterum euocauit.* 85
- CAP. XXI. *Camillus Neapolim ad fundandam inibi Congregationem proficiscitur: & quod ibidem in principio fecerit operæpretium.* 89
- CAP. XXII. *Camillus diuinam punitionem interminatur Nouitio ad sæculum reuertenti: quæ subsequuta est.* 98
- CAP. XXIII. *Cardinalis Paleottus, & Cardinalis Mondouus tractant nunc primum cum Camillo, & cum Sede Apostolicâ, de erigendâ Congregatione in Religionem.* 102
- CAP. XXIV. *Camillus opitulatur infirmis sanctæ Mariæ de Angelis ad Thermas.* 107
- CAP. XXV. *Camillus multos pauperes totâ urbe Româ dispersos, in magnâ annonæ caritate, victu vestituq; adiuvat.* 111
- CAP. XXVI. *Camillus in cryptis & stabulis urbis Romæ pauperes peruestigat.* 116
- CAP. XXVII. *Camillus dictis pauperibus in sancti Sixti Nosocomio & in horreo Rhedarum opitulatur.* 122
- CAP. XXVIII. GREGORIUS XIV. Pont. concedit Professionem, erigendo Congregationem in Religionem. *Camillus eligitur Generalis.* 129
- CAP. XXIX. *Camillus & Socij solemnem edunt Professionem.* 134

INDEX CAPITVM.

LIBRI SECVNDI.

- C**AP. I. *Quanta fuerit Religionis nostræ in mundo necessitas.* 139
- CAP. II. *Camillus à CLEMENTE VIII. Pont. nouam obtinet Religionis confirmationem, & nonnulla quoque victus subsidia.* 155
- CAP. III. *Camillus Dei auxilium erga Religionem præuidet. Cardinalis Mondouus moritur.* 160
- CAP. IV. *Camillus it fundatum domicilia Mediolani & Genuæ. Diuinam punitionem interminatur certis nautis, quæ ipsos est consecuta.* 165
- CAP. V. *Camillus mutat pristinum modum ministrandi infirmis. Pontifex aliquos è nostris in Hungariam mittit.* 169
- CAP. VI. *Celebratur prima Generalis Congregatio. Pontifex dat Camillo curam infirmorum Leoninæ. Fundatur domicilium Bononiæ.* 173
- CAP. VII. *Secunda Congregatio Generalis. Pestilentia Taurinensis. Fundatio domorum, Florentiæ, Ferrariæ, Messanæ, & Panormi.* 177
- CAP. VIII. *Contagio Nolana, in quâ Sacerdotes quinque è nostris, contractâ in seruitio infectorum pestilentia, mortem oppetierunt.* 181
- CAP.

INDEX CAPITVM.

- CAP. IX. *Quâ potestate atque auctoritate Camillum donauerit Nole Episcopus.* 187
- CAP. X. CLEMENS VIII. Pont. finem imponit controuersie super Religionis Instituto. Fundatur domus Mantuana. Mittuntur aliqui è nostris Canisium. 190
- CAP. XI. Camillus domos alias fundat, & aliorum Xenodochiorum curam suscipit. 196
- CAP. XII. Camillus abdicat se officio Generalis. 203
- CAP. XIII. Camilli exercitia post officij Generalis abdicationem. 208
- CAP. XIV. Ratio vite, quam Romæ tenuit Camillus in Xenodochio sancti Spiritus. 215
- CAP. XV. Quinque miserationes Domini erga seruum suum Camillum. Eiusdem Camilli in pauperibus tempore difficultatis annonæ Bocchianici subleuandis eximia charitas. 224
- CAP. XVI. Postrema Camilli itinera, & suprema infirmitas. 232
- CAP. XVII. Camillus magnâ cum pietate ac deuotione suscipit sanctissimi Sacramenti Viaticum & extremam Vnctionem. 244
- CAP. XVIII. Camillus acceptâ summi Pontificis benedictione feliciter ad Dominum migrat. 252
- CAP. XIX. Concursum ad visendum Camilli serui Dei corpus. Eiusdem sepultura. 263

INDEX CAPITVM.

LIBRI TERTII.

- C**AP. I. *Charitas Camilli erga infirmos in Nosocomijs.* 268
- CAP. II. *Camilli erga moribundos in adibus ciuium priuatis eximia charitas.* 288
- CAP. III. *Quàm placeat sanctis Angelis officium adiuvandi moribundos, & quàm è contrario demonibus displiceat.* 299
- CAP. IV. *Quàm sit necessarium accersere temporis Religiosos ad succurrendum moribundis. Exemplorum aliquot, ad commonstrandum quanti id referat, recensio.* 304
- CAP. V. *Quedam alia exempla eòdem spectantia.* 312
- CAP. VI. *Camilli charitas erga omnes alios pauperes, mendicos, carcere inclusos, orphanos, viduas, pupillos, quin & erga ipsa animalia.* 321
- CAP. VII. *Quo amore Camillus sanctam Paupertatem persecutus sit.* 327
- CAP. VIII. *Ardentissimum Camilli studium erga sanctam Castitatem.* 334
- CAP. IX. *Quàm chara Camillo fuerit Obedientia, Humilitas, & sui ipsius despicientia.* 343
- CAP. X. *Attentio & deuotio Camilli in diuino officio, & in sancto Sacrificio.* 354
- CAP. XI. *Assidua Camilli precatio, & opera mirabilia, quæ Deus illius vi patrare visus est.* 362
- CAP.

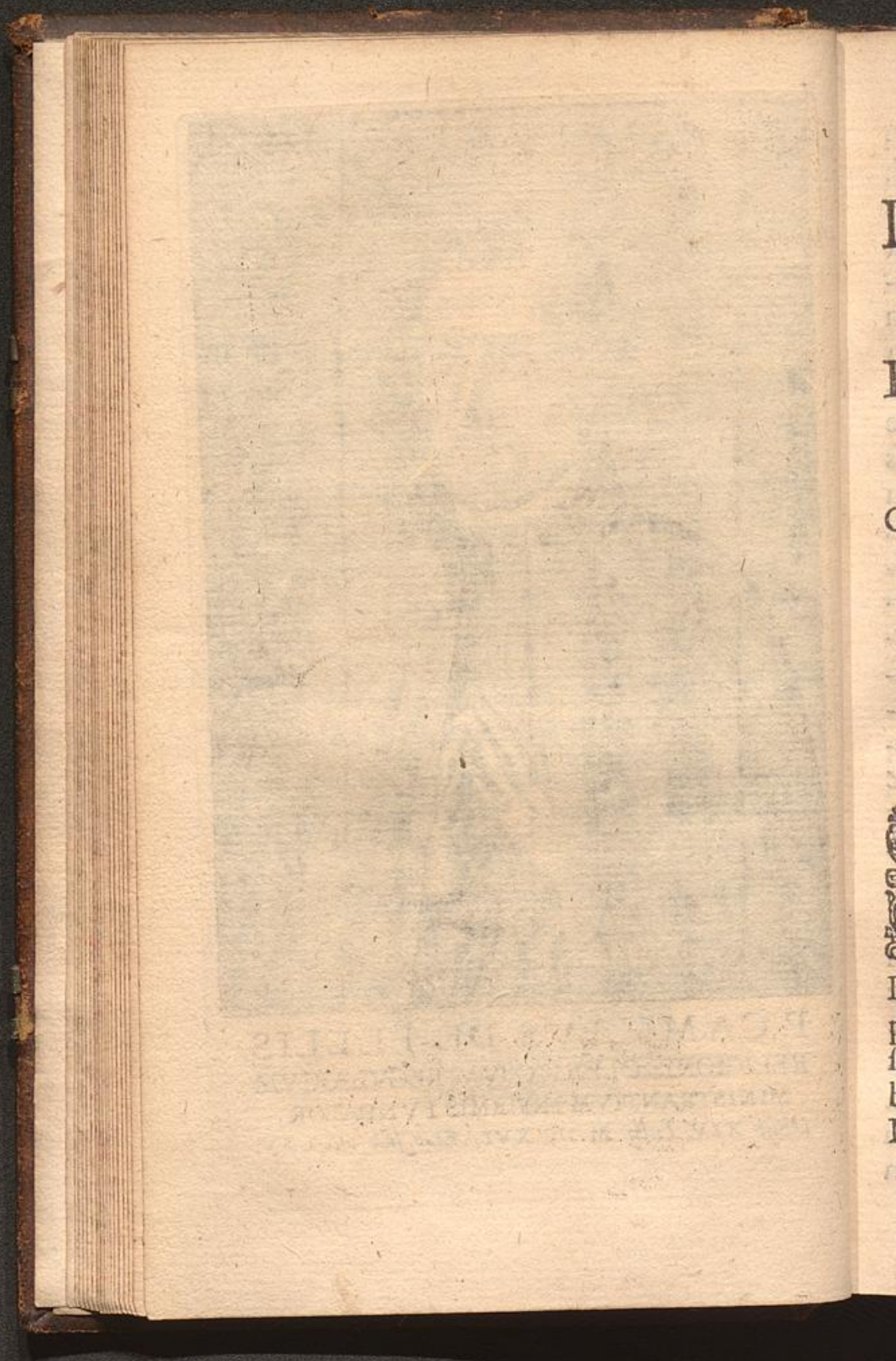
INDEX CAPITVM.

- CAP. XII. Camilli erga Sanctos deuotio, & mor-
tis meditatio. 376
- CAP. XIII. Camilli Temperantia, & zelus in
obseruandis sanctæ Ecclesiæ ieiunijs. 388
- CAP. XIV. Patientia & modestia Camilli in suis
itineribus, & Domini in multis eius pericu-
lis præsens auxilium. 396
- CAP. XV. Camillus obseruationis Regularum
studiosissimus; & hominum otiosorum, men-
dacium, murmuratorum & blasphematorum
inimicissimus. 409
- CAP. XVI. Camilli erga alios Religiosos & be-
nefactores studium & beneuolentia: atque
aliorum item erga illum amor. 415
- CAP. XVII. Punizio quibusdam Nouitijs ad secu-
lum reuertentibus à Camillo denunciata. 420
- CAP. XVIII. Diuina in quosdam alios animad-
uersio, qui Nouitios à nostrâ Religione stu-
duerunt auertere. 425
- CAP. XIX. Breuis declaratio status Religionis
in morte P. Camilli: eiusq; effigies & sta-
tura. 431.

P. CAMILLVS DE LELLIS
RELIGIONIS CLERICORVM REGVLARIVM
MINISTRANTIVM INFIRMIS FVNDATOR.
Obijt XIV. Iulij M.DC.XVI. Ætat. sue an. LXV.

I

VITÆ
P. CAMILLI
DE LELLIS
FVNDATORIS
RELIGIONIS
CLERICORVM REGVLARIVM
INFIRMIS MINISTRANTIVM
LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

CAMILLI natiuitas, patria, parentes.

CAMILLVS DE LELLIS,
primus parens ac Fundator
Religionis Clericorum Regu-
larium infirmis ministran-
tium, natione Italus fuit, patriâ
Bocchianicensis, quod exiguum est oppidum
prouinciæ Aprutij, in Regno Neapolitano,
sub diœcesi ciuitatis Teatensis: qui populi
bellicosi antiquitus Samnites dicebantur.
Natus est autem vigesima quinta Maij, an-

A no

no Iubilei, nimirum millesimo quingentesimo quinquagesimo, Pontificatus IULII III. primo, tenente vtramque Siciliam CAROLO V. Imperatore. Nomen patri fuit IOANNES DE LELLIS, indidem exorto: matri, CAMILLA CAMPELLIO, Lauretana in regione quoque Samnitium: ambo autem inter suos nec postremæ familiæ, nec tenuioris, quàm genus postularet, fortunæ. Ac ille quidem militiam secutus, aliquod in armis nomen gessit: fuitque in Caroli V. exercitu (sub quo semper militavit) haud ignobilis Centurio. Legitimo igitur iuncti matrimonio (quod stabilierant Mediolani hinc Ioannes ipse, inde Camillæ frater) qui id temporis apud Marchionem Vasti officium gerebat (œconomi) duos filios procrearunt: quorum prior, nomine Iosephus, interiit infans; posterior, qui CAMILLVS est dictus, & de quo hæc instituitur narratio, multis annis à priore partu, & matre iam senio vicina, atque ab omnibus tamquam ferendis liberis inidonea atque inhabili existimata, in lucem est editus. Quæ causâ fuit, quamobrem populares illam, admiratione noui partus permoti, vulgò sanctam Elisabetham appellarint. Indendi autem puero, dum salutaribus ablueretur aquis, Camilli nomen, nulla alia ratio occurrit, quàm vt matris, quæ tali

illum

illum ætate genuisset, felix memoria perennaret. Quod autem ipsa sancti Urbani Pontificis & Martyris festa die natus sit (quæ dies Bocchianici, propter illius Ecclesiæ titulum, cuncto populo cum vexillis & labaris, & turribus triumphalibus, in publicæ Supplicationis pompam præcedente, multò lætissima est ac celeberrima) videtur Deus ipse iam ex illo voluisse ostendere, quantam huius infantis natiuitas secum inferret mundo voluptatem: à quo nimirum tanta in posterum suo natali solo gloria, & tam immensa toti orbi Christiano vtilitas esset emanatura. Enimuerò si aspectu matris, cæleste quiddam habere visa est Camilli natiuitas, haud minus certè admirationis habere comperietur eiusdem filioli deinceps successus, cum patris sui vita comparatus. Ille in armis à pueritia exercitatus, præliis ferè omnibus, quæ sua ætate in Italia gesta sunt, interfuit. Ac primo quidem anno, quo militiæ nomen dedit (erat is Christi millesimus quingentesimus vigesimus septimus) ad Caroli Borbonij Ducis exercitum se contulit: atque in eo conflictu, quo vrbs Roma CLEMENTE VII. Pontifice, miserandum in modum capta direptaque est, sub Fabritij Marramaldi signis dimicauit: subinde Carolo Scorpioni contra Francorum copias, quas dominus

A 2 Lautre-

Lautrecus ductabat, pro Neapoleos defensione se adiunxit. Duobus autem post annis, rursus cum Marramaldo in obsidione oppugnationeque Florentiæ arma tulit. Inde in tractu Taurinensi, Petrum Aierbensē secutus, in urbium Chieri, Chierasci, & Albæ expugnatione pars fuit: atque etiam in Pinæ obsessio, & in conflictu strageque Ceresciolana. Atque, ut multa omittamus alia, cum exercitus Turcicus in cladem & ruinam Vesti tenderet, tum Ioannes accersitus à Vincentio Capuano, Duce Termoli, ab eodem quingentis militibus in eadem ciuitate Termolo præfectus est. Denique eo bello, quod inter Paulum IV. Pontificem & Philippum II. Hispaniæ Regem, ad urbem Hostiam gestum est, & cum Ferdinandus Lofredus ciuitatem Truentum propugnaret, & in aliis omnibus istius belli factionibus (in quibus ipse inter pedites erat Centurio) acrisse & in armis promptum præstitit. Ex quibus omnibus facile est Domini Dei infinitam potentiam agnoscere, qui scilicet potens est de lapidibus durissimis fuscitare filios Abrahæ; quandoquidem è tali milite, qualis hic Ioannes fuit, qui aduersus Pontificem Romanum non semel, sed sæpius arma gessit, qui quæ sanctæ ciuitatis Romæ direptioni interfuit; cum è tali, inquam, milite effecit, ut

filius

filius nasceretur diuinæ Maiestati tam acceptus, vt vnius Religionis in sancta Ecclesia fundator esse mereretur. Cuius etiam Religionis initia in eadem ipsa ciuitate idcirco poni voluit, vt quanta illi damna à patre importata fuerant, tanta eidem, atque etiam maiora commoda à filio, per probitatis vitæ exempla, maximeque per exhibenda pauperibus infirmis ac moribundis obsequia, prouenirent.

CAPVT II.

Camilli prima ætas : tibia vulnus : votum ingressus in Religionem S. Francisci.

PVer cùm esset Camillus, aliquanto tempore ludum litterarium à parentibus frequentare est iussus: sed vix legendi scribendique artem didicerat, cùm reliquum primæ ætatis tempus, chartarum alcarumque lusibus, & ceteris iuuenum vana sectantium nugis deterere cœpit: ac potissimum in publica Eclogarum pastoritarum recitatione (quod ipse feliciter admodum & perquam gratiose præstabat) oblectamentum capere. Postquam verò annum circiter decimum octauum (qui secundus, tertiûsve fuit Pontificatus Pij V.) attigit, tum vitam amplexus militarem (quemadmodum & alij eiusdem

A 3

fami-

familiæ propè omnes tranfactis egerant temporibus) patrem instituit vnà cum duobus cognatis, quaquauerfum affectari: sed Deo placuit, vt prima expeditione Anconam iter dirigentes (vbi nauigium conscendere decreuerant, vt sub Venetis aduersus Turcas mererent) ibi Camillus ipse & eius pater adeò grauitè corpore affecti fuerint, vt sufferendis militiæ laboribus nequaquam pares pro illo statu censerentur. Itaque reuerti in Samnium animus fuit. Qua in reuersione, cùm ad S. Lupidij castrum (quod non procul à sanctissima æde Lauretana distat) peruenissent, Camilli pater ingrauescente morbo, intra paucos dies, in cuiusdam alterius Centurionis amici sui & necessarij domo, vita excessit, atque in sancti Francisci templo sepultus est. Non parum autem tam inexpectata mors Camillum conturbauit: quippe non patre tantùm, sed etiam matre iam orbaturum. Hæc enim haud minùs quàm à sexennio vitam priòr reliquerat. Incidit porrò in idem tempus alia quædam aduersitas, quæ eiusdem Camilli pectus non mediocriter exulcerauit: nempe sinistram tibiam paruula quidem primò vlceris plaga infestauit, sed qua non diu pòst curata, in dextram tibiam alia multò maior ad ipsam pedis iuncturam erupit, quæ & deinceps ad supremum vitæ tem-

tempus perduravit. Quarum ego duarum
plagarum, & speciatim posterioris, ea de caus-
sa peculiarem volui mentionem hîc facere,
quòd Dominus Deus ea, tamquam instru-
mento, vti voluerit, siue ad ipsum è lata inter-
itus ac perditionis via educendum, atque in
bonam semitam inducendum, siue ad cog-
nitionem nosocomiorum hætenus ipsi in-
cognitorum, eius animæ inferendam: verè
enim dici potest hîc principium, hîc origi-
nem nostræ Congregationis primam fuisse,
de qua suis locis opportuniùs dicturi sumus.
Talis igitur tum erat Camilli status. Postea
verò quàm patrem suum planxisset, ei que
iusta persoluisse, iter suum versus Samnium
est persecutus. Quo in itinere cum per Fir-
mium ciuitatem pertransiret, ibique propter
lentissimam febrim, qua quotidie detineba-
tur, aliquantisper moraretur, animaduertit,
Deo ita volente, duos Fratres ex Ordine san-
cti Francisci de Obseruantia prætereuntes,
qui submissis oculis & magna cum pietatis
demonstratione urbem obibant: tantumque
confestim ex eo conspectu hausit boni ex-
empli odorem, vt mox dissolutionis vitæ sa-
lubri mœrore compunctus, eam Deo adiu-
uante in melius commutare statuerit: sicque
illud desiderium subito exarserit, vt in ipso
temporis articulo, eius sancti Ordinis ingre-

diendi votum nuncupauerit: cuius exsoluendi cupidus urbem Aquilam petiit. Erat in ea Conuentus S. Bernardini, cuius ea tempestate tenebat Guardiani munus quidam ex eius auunculis, Frater Paullus Lauretanus nomine, vir eius sæculi non minùs vitæ probitate, quàm doctrinæ præstantia celebratissimus: qui & totius sui Ordinis in Hispania Commissarius extiterat. Hunc adiit: huic suum ineundæ Religionis desiderium aperuit; ab hoc in sanctam suam Religionem suscipi flagitauit. Verùm auunculus, partim quòd minùs bona valetudine eum uti videret, partim etiam fortassis, quòd non existimaret hanc esse Dei vocationem (probè enim perspectam habebat vitam eius pristinam) habitum Ordinis non concessit. Hanc igitur repulsam Camillus in occasionem à sancto proposito discedendi assumpsit.

CAPVT III.

Camillus Romam petit: in S. Iacobi Nosocomio inseruit: inde fit miles, & multis defungitur periculis.

CUM in vrbe Aquilâ aliquantis per substitisset, militem minimè decere ratus pedes habere fasciis inuolutos, Romam adire statuit. Quòd appulsus, cùm intellexisset in

S. Ia-

S. Iacobi Valetudinario peritos degere chirurgos, operam suam locauit adiuuandorum infirmorum ministerio, sperans scilicet plagam suam breui negotio illic curatum iri. Verum postquam menses aliquot inibi perseuerasset, fuit ab Oeconoמו eius loci, cui Angelo Neapolitano erat nomen, dimissus; nec alia de causa, quàm quòd admodum esset cerebrosus, multasq; cum aliis nosocomij ministris rixas concitaret; quodq; chartarum lusui adeò esset addictus, ut relicto sæpius infirmorum ministerio, foras ad ludum exiret, nihil pensi habens, quid se absente infirmi paterentur. Huius ergo socordiae atque neglectus officij sui crebrò admonitus, cum specimen melioris frugis nullum ederet, tandem à nosocomij Præfecto, qui nouissimè chartas eius lusorias sub lecti ceruical deprehenderat, penitus à Valetudinario facessere, & res suas habere iussus est. Quocircà inde se, quamuis necdum percuratâ plagâ, exclusum videns, naturali quæ militiæ desiderio tactus, Romæ anno M. D. LXXI. inscribi petiit. Propter bellum enim, quod Solymus Turcarum Rex cum Venetis pro Cypri regno tum gerebat, plurimi militiæ nomen dabant. Ita varia illius Amplissimæ Reipub. loca pereurrens, iam terra in præsidiis Iaderæ & Corfinij, iam mari in naualibus expeditioni-

tionibus, huc illuc per multa vitæ discrimina vitam agitauit. Nam in Corfinij quidem præsidio, ad Christi annum M. D. LXXI. tanta degrauatus est infirmitate (quippe ad febrem dysenteria accesserat) ut nihil morti crederetur vicinius: sæpenuerò tamen assuetuauit, cum se primum à peccatis, utroque Sacramento tam Pœnitentiæ, quàm venerabilis Eucharistiæ, expiasset, confestim se à Domino Deo sanitati restitutum. Quæ res tantò prodigiosior est visa, quantò certiores sibi credebatur imminere interitum: præsertim quòd & curatorem sanitatis suæ neminem haberet, & in humillima quadam & angustissima casa ex paleis confecta, & aëris iniuriis exposita, collocatus esset; & quidem tam arcta, ut eum vix intrò caperet. Hac distentus inualetudine, nec Christianorum Principum aduersus barbaros confœderatorum sacræ militiæ adfuit, & illius victoriæ fructu caruit, quam de Turcis Ioannes ab Austriâ eius belli summus Imperator, ad VII. Octobris multò celeberrimam reportauit. At consequentis anni expeditioni ab iisdem confœderatis susceptæ minimè defuit. Verum ad manus tunc ventum non est, & acie dissoluta Camillus sub Venetorum Principatu facere stipendia Duce Iacobo Sorano perseuerauit. Is cum triginta maxi-

mis

mis triremibus, quas galeras vulgò vocant, in Dalmatiam ad Varbagueus propugnaculi (quod Turcæ propter obsidendam Cattarum ciuitatem struxerant) expugnationem iuit. Hic quoque Camillus periculorum, quæ in ista navigatione subeunda fuerunt, minimè expers fuit. Quippe classi Castrum nouum, fortissimam Turcarum munitionem noctu prætereunti, frequentes tormentorum muralium displosiones ingruere, quorum globi ferrei non pauci proximè, paucisque palmulis ab eius galea strictim transuolauerunt. Peruentum denique ad propugnaculum, & bipertitis copiis terra marique obsessum est. A mari quidem iam dictus Soranus, à terra verò Prosper Columna & Paulus Ursinus affluere, tandemque, licet non absque Christianorum sanguine, captum expugnatumque est. Porro in eius obsidione non raro aduertit Camillus milites Italos non paucos, partim indignatione, partim fame, cæcorum Turcarum hepar extrahentes, frixumque in sartagine tamquam suauissimum ac delicatissimum cibum auidè deuorantes: ipse verò à tantà abhorrens inhumanitate, numquam induci potuit, talibus ut epulis vesceretur, sed solis herbis crudis & carne equina contentus, vitam, ut potuit, sustentauit. Nec verò minus animæ corporisque vita pe-

ta periclitatus est laderæ, vbi iurgio inter ludum excitato, in tantum erupit iracundiæ, vt duellum alteri militi (Euangelista ab Alcido illi nomen erat) denuntiarit, & iamiam in pugnæ discrimen cominus ventum esset, nî Præfectus rerum capitalium imperio suo, ne vltra progredierentur, vetuisset. Aliàs cum idem Camillus in triremibus Neapolitanis militaret, atque in mediis faucibus Caprearum, loco periculoso & nautis horrido, à tempestate deprehensus esset, adeò in ipsius triremis vela ventus incubuit, vt parum abfuerit, quin eam subuersam in profundum demergeret: nisi arbor ipsa trunco tenus diffracta simul cum velo & antenna in mare dissiluisset. Sed hoc interim pro certo teneri licet, Deum Optimum Maximum à tantis eum periculis vindicasse, quòd iam à principio illum ad res magnas in suam gloriam & plurimorum salutem mortalium destinasset. Anno denique M. D. LXXIV. Neapoli, vbi milites ad Tuneti defensionem scribebantur, nomen suum dedit: idque sub Centurionis cuiusdam Fabij vexillo, propterea quòd ibi egregios habiturus esset collutores: quos ipse per mare per terras perquirebat. Tum igitur Tunetum versus (ea est vrbs Africæ notissima) cum exercitu profectus est, vt cum quatuor peditum signis ad arcis Golettæ præsidium

dium resideret: quæ in singulas horas impres-
sionem aciei Turcicæ (cui Sina Bassa præ-
erat) opperiebatur. Verùm ab iis Ducibus,
qui illam defensabant, non intromissi, retrò
Panormum recesserunt. Quo in euentu rur-
sum diuinæ erga illum gratiæ fauor liquidò
emicuit: siquidem paucis pòst diebus tam
arcem quàm Tunetum à Turcis occupata
esse, certus attulit nuntius. Cùm autem dein-
de Panormo Neapolim reuerteretur, tribus
ipsis diebus & noctibus longè grauissimū &
ipse & vectores omnes, tempestatis incurrere
discrimen, in quo quidem cunctis, præter
mortem, nihil expectantibus, ipse Camillus
votum suum ingrediendi Ordinis S. Francisci
denuò confirmavit: quod XXVIII. Octobris
fecit, ipso gloriosorum Apostolorum Simo-
nis & Iudæ festo die, anno Christianæ salu-
tis M. D. LXXIV.

CAPVT IV.

*Camillus per lusus intemperiem ad extre-
mam redactus inopiam, stipem emendi-
cat: & in quadam Patrum Capuccino-
rum fabrica operam locat.*

HOc per Dei gratiam erepti periculo
triremes Neapoli, sed fluctibus admo-
dum

dum laceras diffractasque applicuerunt. Ibi verò illa cohorte exauctorata, immunem se quidē & à militia liberum vidit Camillus, sed à vitæ subsidiis tam destitutum ac miserum, vt nihil sibi propè superesset, cunctis scilicet Panormi in lusu dilapidatis. Videtur autem diuino nutu factum, vt hîc Neapoli integro mense lulum abdicaret; cui tamen aliàs ita fuerat addictus, vt semel Neapoli indusum ipsum in lulum exposuerit, quod sub ipso militiæ vexillo extraxerat; qui etiam confestim atque vltimùm Panormo reuersus fuit, eadem ludendi vesania, quidquid residuum erat, vendidit: nempe gladium, sclopus, pulueris tormentarij lagunculas, pallium: postremò cuncta lusionibus ita prodegit, vt nihil aliud quàm pauper & miser restaret mendicus. Omnibus ergo sic pessum datis, per orbem vagabundus ire constituit, & si quid aliunde sibi prosperioris eueniret fortunæ, perquirere. Hinc in alterius cuiusdam militis societatem, (cui Tiberio Senensi erat nomen) se adiunxit, cumque illo vnà versus Appuliam tetendit: accedensque Manfredoniam nonnihil subdubitauit, rursusne in Dalmatiam dominij Veneti remearet, an verò ardente etiamnum bellis Africa, eam in prouinciam iterum se referret. Verum vbi nulla Manfredoniæ capiendi ad bellum stipendij spes affulsit,

fulsit, tandem, ne in quidpiam deuolueretur indignius (tametsi non sine summo pudore & verecundia) aliorum instar militum ege-
norum, qui vacuis è bello manibus reuertun-
tur, ostiatim, protenso ad stipem galero, vi-
ctum emendicare est coactus. Quod factita-
re cœpit trigesimo Nouembris, ipso die san-
cti Andreæ Apostoli, anno M. D. LXXIV.
pro valuis templi primarij. Dum autem his
pressus malis, in perquirenda stipe verecun-
dia plenus obambulat, ecce nobilis quidam
senex (Antonius à Nicastro dicebatur, &
ædificij, quod à Patribus Capuccinis strue-
batur, procurator erat) ei fortè occurrens, &
tali occupatum in ministerio intuens, scisci-
tatur, animusne illi sit ad laborandum? si
enim velit, se in dicto ædificio aliquam labo-
ris partem ei assignaturum: cui respondit Ca-
millus, se hoc in negotio non posse absque
sodalis sui consensu, qui paullo antè à se dis-
cessisset, quidquam statuere; subiecit senex, vt
sodalem suum primò conueniret, deinde ve-
niret responsum daturus ad eam domum,
quam ei monstrabat, & quæ non longè à di-
cto templo distabat. Conuenit Camillus so-
dalem: sed cùm alterius eum inuenisset esse
sententiæ, absque responso alio seni dato, ea-
dem die Manfredoniâ versus Barlettam abi-
it. Neque iter eius inhibuit, quòd in portæ
ciui-

ciuitatis egressu, voti sui de suscipiendo religioso statu recordatus sit, & illud confirmarit, atque secum dixerit: *Quis scit, an Deus istam Capuccinorum structuram mihi propter bonum meum, & ad votum exoluendum, non obiecerit?* Tamen si, inquam, hæc obuersarentur animo, tamen ne socio fidem falleret, iter prosecutus est, & milliaria duodecim illo die percurrit. Quo in itinere, cum à certis eius terræ viris nobilibus poposcisset, an fortè Barlettæ aliqua sibi reperiri posset operæ locandæ opportunitas, responsumque esset, nullatum ille multas versare animo cogitationes, & tamquam diuina voce vi quadam compellente, constituere demum reuerti Manfredoniam, & oblatas in structura Capuccinorum laborandi partes suscipere. Quod suæ mentis propositum ubi socio declarasset, eumque minimè reuerti velle conspexisset, ipse, licet non sine graui doloris sensu, & multo cordis mœrore, quem ex hoc societatis diuortio concipiebat, (ita efficaciter eum Deus Opt. Max. exstimulabat) illum dereliquit. Tam fortis autem & valida fuit ea Domini vocatio, vt Camillus ipse affirmarit, tanta se pedum velocitate illa duodecim itineris milliaria percurrisse, vt canis venatici leuitatem (ante diluculum attingens Manfredoniâ) adæquasse sibi videretur. Hic verò
senem

senem suum cum reperisset, ab eo ad Capuccinorum fabricam salutis suæ asylum deductus est: vbi à Patre Guardiano, qui Frater Franciscus à Modica nominabatur, inter operas admissus, id muneris à magistris accepit, vt cum duobus asellis aquam, lapides, calcem, ad structuram conueheret. Nimirum diuina Maiestas cum illo tamquam cum filio prodigo agens, ad custodienda animalia eum deduxit, vti posthac ad veram suiipsius notitiam pertraheret. Quo in vitæ genere tam à pristinis cogitationibus diuerso, & ad quod se redactum iri in vita sua numquam existimasset, non mediocres in principio reluctantis naturæ motus sensit, cum ad tam vile se abiicere ministerium horreret, quod ne per somnium quidem cogitasset. Hinc sæpiusculè ad discessum tentatus est, maximè ipso S. Lucie sacro die, cum scilicet arbitratus eum esse populo festum ac solemnem, ac proinde aliquid quietis & laxamenti à laboribus daturum, spes suas fuisse vanas deprehendit: siquidem nullo in eâ ciuitate obseruationis festi iure introducto, fatis manè ad opus excitatus est. Tum ergo in grauem erumpens impatientiam, nec eiusmodi insudare laboribus vltra sustinens, dimissionem petiit. Verùm boni Patres, ne homo ab opere digressus, in prærupta declinans

B

vitio-

vitiorum, sese perditum iret, tantis apud eum
 precibus atque hortamentis institerunt, ut
 tandem persuaserint, ac detinuerint: non ces-
 sante tamen interim maligno spiritu, sed aliis
 atque aliis modis annitente, de suo illum
 proposito, simulque de cœnobio deturbare.
 Duo tamen peculiariter egregij ac subtiles
 insultus deprehensi sunt: vnus quidem, cum
 eius sodali Tiberio persuaserit remigrare Man-
 fredoniam: qui aliquot diebus Camillo in
 opere fabricæ adiunctus, cum aliquamdiu
 laborasset, postmodum laboris & fatigatio-
 nis pertæsus, abiit, cum tamen prius & sæpius
 ad deferendam tantorum laborum molem
 Camillum, sed frustra, perurisset. Posterior
 verò isque terribilior atque diuturnior insul-
 tus fuit, cum eius virbis pueri ipsum conspi-
 cati detritis vestibus, malè opertum, & bal-
 teo succinctum, præ se agentem asinos, non
 cessarent risu & cauillis eum prosequi ac la-
 cessere: ipse tamen præ graui, qua tum pre-
 mebatur, inopia sibi imperauit cuncta sus-
 ferre: sed & crebris dictorum Religiosorum
 hortationibus paullatim omnia leuius pati
 est edoctus.

CAPVT V.

Camillus à Deo ad veram sui cognitionem adducitur : & incipit peccatorum suorum agere pœnitentiam.

TEnuit aliquamdiu Camillus istud quamuis vile & multis obnoxium ludibriis ministerium : sed tam longè à Domino Deo diuisus, vt nec voti sui, nec boni cuiusquam propositi meminisset : quin etiam à sanctis cogitationibus adeò alienus, vt cum miserè vestitus esset, frigusque ingens ea hieme pateretur, & Patres Capuccini eius sortem miserati aliquid panni offerrent coloris fusci (quali & ipsi vtuntur) vt vestem sibi inde conficeret, ipse veritus, ne hoc illi ea de causa facerent, vt sensim ac suauiter illum ad suum Ordinem pellicerent, diu admittere recusauit : donec tandem frigoris vi coactus præter voluntatem suam admisit. Denique non alio consilio hætenus ad illam adhæsit fabricam, nisi vt nummos aliquot aureos ad transigendam brumæ asperitatem colligeret : post autem ad vomitum rediret, hoc est, ad lusum, & ad bellum, si qua fortè spes eius gerendi ostenderetur. verum enim uerò Dei Opt. Max. longè aliud consilium fuit : quandoquidem non prius ei permisit eam transi-

B 2

gere

gere hiemis tempestatem, quàm illum intrinsecus adoriretur, & tale actum altum eius animæ vulnus infligeret; ut deinceps, quoad vita superesset, eius memoria atque vestigium animo numquam excideret. Quippe iam tempus illud aderat, quo ipsum diuina Maiestas ad sui cognitionem vocare destinauerat: ut præclara deinceps atque admiranda per eum facta designaret. Euenit ergo, ut ad S. Ioannis castellum duodecim milliaribus distans à Manfredonia, ad quamdam eleëmosynam corrogandam (ea erat certa vini copia) mitteretur. Quo itinere confecto, & negotio feliciter peracto, cum incumbente vespera, à Patribus Capuccinis illius Cōuentus dimitteretur, ecce ipsorum Guardianus Frater Angelus nomine (qui reuera bonus illi fuit Angelus) eum sub quamdam domesticæ vitis pergulam abductum benignè affatur: monitis spiritualibus erudit: ante omnia ad diligentem peccatorum fugam cohortatur. Quam in rem multa quoque aduersus prauas cogitationes adiumenta suggerit: vnum inter alia, ut ingruente quæpiam fœda tentatione cōfestim ac sine mora eam repellat: & dæmonem consputando, nihiliq̃ue pendendo, acriter refutet. Camillus igitur hac munitus exhortatione, & postulatis eiusdē P. Capuccini ad Deum pre-

tionis

tionibus, postridie manè, Manfredoniam
versus, iter repetiit. Per viam autem, cum ipse
asino insidens inter duos vini vtres (qui binis
clitellis inerant) super Patris Guardiani ex-
hortatione meditabundus procederet, ecce
instar alterius Paulli subitò diuinitus percel-
litur, & quidem cum tanto radio lucis inte-
rioris, miserandum vitæ suæ statum ipsi com-
monstrantis, vt mox consequente vehemen-
tissimo admissorum à se peccatorum plora-
tu, cor ipsum nimia doloris violentia sibi
contritum, confractumque intus crederet.
vnde, cum præ ista, quam in se sentiebat, con-
tritione & commotione cordis, non quiret
ultrà asino insidere; velut diuina luce in ter-
ram prostratus media via descendit, ibique
super saxo quodam, flexis genibus, insolito
cum dolore & lacrymis (quæ illi ex oculis
vbertim defluebant) transactam vitam cœ-
pit amarè plangere, & verbis multo singultu
interruptis dicere: *Ah me miserum! ah me
infelicem! cur Dominum meum antè non cog-
nouit? cur ad eius vocationem surdis auribus
toties steti? cur diuinam eius bonitatem tam
frequenter offendi? ô quanto satius fuisset, si
natus in mundo non essem! Ignosce Domine,
ignosce huic magno peccatori, & spatium ali-
quod peragenda veræ pænitentia benignus in-
dulge.* His atque eiusmodi vocibus miserri-

uiam animæ suæ vicem insolabiliter deplo-
 rans, à feriendo validissimis pugnīs pectore
 non desistebat, ne oculos quidem in cælum
 attollere ausus. Tantus scilicet pudor vultum
 eius occupabat, & tanta animum confusio in
 sui status respectione obruebat! In isto autem
 planctu, flexis adhuc humi genibus, post
 actas diuinæ bonitati, quantas potuit, gratias,
 quod illum tanta cum patientia & longani-
 mitate ad id vsque tempus sustinisset, tri-
 firmissimè proposuit: nempe numquam
 Deum amplius offendere, asperam pœni-
 tentiam agere, & ante omnia Capuccino-
 rum Ordinem, quàm primùm liceret, intra-
 re: illa idemtidem verba repetens: *Nihil mi-
 hi cum mundo: nihil mihi cum mundo.* Ex qua
 die (hoc est, ex secūda Februarij anno 1575.
 qui erat annus Iubilei, & tertius Pontificis
 Gregorij XIII. feria quarta, die solemnissi-
 mo Purificationis B. MARIE semper Virgi-
 nis, anno vigesimoquinto ætatis suæ) ex qua
 inquam die, ad extremum vitæ suæ tempus
 non meminit, neque per Dei gratiam sibi
 conscius unquam fuit, vllum se lethiferum
 peccatum (quod quidem cognoscere potue-
 rit) commisisse. Tantum scilicet diuina Ma-
 iestas simul cum dono illo cælesti iam ante
 dicto, peccati odium illi immiserat: vt solitus
 esset dicere, passurum se potius millies in
 frustu

frusta diffecari, quàm vt vnum peccatum non modò mortale, sed etiam leue sciens prudensque committeret. Quam diem in posterum semper ob tam insignis doni memoriam celebrauit, & maxima deuotione prosecutus, diem conuersionis suæ appellauit. Hoc igitur pacto, sanctissimæ Virginis interuentu, in suarum lacrymarum balneo expiatus, ad cœptum iter peragendum Manfredoniam versus se retulit; tam fixum animo tenens Patrum Capuccinorum suscipere habitum, vt si vestem cuiuspiam ipsorum in via inuenisset, eam se sine mora & absque vlla Fratrum facultate induturum fuisse affirmaret. Quare Manfredoniam cùm attigisset, remque omnem multis cum lacrymis, fixisque in terra genibus Guardiano enarrasset, tum ab illo maximoperè expetiit, vt sibi habitum Religiosum daret, atque ex illa hora in omne tempus in vilissimum atque cunctorum Fratrum mancipium se obtulit. Qua demissione ille obstupefactus, & hanc esse mutationem dexteræ Excelsi minimè dubitans, eum in præsentia solatus est, promisitque se effecturum in aduentu F. à Monteflore, vt voti sui fieret compos. Hac pollicitatione contentus cœpit ex illo die studiosius Ecclesiæ Sacramenta frequentare, & vitam in poenitentia austeram ducere: ita vt

quotidianum exercitium illi esset, pristinam vitam medullitus deslere, & peccata antehac commissa amarè plangere. Tum etiam bona proposita renouauit, atque idemtidem in memoriam reuocare studuit illam Domini sui erga se benignitatem, qua illum ad pœnitentiam tamdiu expectasset, neque tantis in periculis (quæ ab eo longissimè seiunctus crebrò incurrerat) vitam abrupisset. Implens deinde aërem frequentibus sancti amoris suspiriis, sese quodammodò exhauriebat, & quasi totum in Dei laudibus & gratiarum actionibus, de tam immensis in se beneficiis consumebat. His ergo aliisque similibus piis commentationibus & exercitiis sollicitè vacans, noua quotidie succensis piorum desideriorum flammis fomenta suggerebat; nec umquam à vilioribus & abiectioribus sui Conuentus ministeriis, quàm domum verrendo, quàm patinas eluendo, quàm terram fodiendo desisteat. Noctu etiam ad matutinas horas vnà cum Fratribus consurgebat, & meditationi insistebat: corpus quoque, haud secus quàm illi, flagris perdomabat: quin & ieiunia perinde atque ipsi non alia modò, sed etiam quadragenarium integrè atque exactè obseruabat: quod ipse quidem hæcenus numquam fecerat, cum & vix, quidnam esset ieiunium, cognosceret. Eius ergo nonnulla

captus

captus miseratione Guardianus non raro commonebat, uti caueret, ne inter tantos diurnos labores corpus suum nimia poenitentiae & afflictionis assiduitate conficeret. Cui ipse respondere solitus erat: *Si vosmetipsi, quamuis senes & inualidi, haec ipsa facitis & patimini, cur ego, qui iuuenis sum & validus, non peraequè faciam & patiar?*

CAPVT VI.

Camillus bis fit Capuccinus: & ob tibiae vulnus bis ab Ordine dimittitur.

DVM in suscepto rigidae poenitentiae instituto constanter pergit Camillus, accessit Manfredoniam laudatus supra Pater Frater à Monteflore, qui de illius vitâ moribusque plenè edoctus in Religionem admisit: Clericorum sorti destinavit: habitum suscipere iussit: Truentum denique ponendo ibi tirocinio ablegauit. quò quidem cùm tenderet, visus est sanctus Angelus illum, quasi alterum Tobiam iuniorem, comitatus esse & conseruasse. Nam cùm ad dictam urbem habitus sumendi gratia mirè alacer hilarisque proficisceretur; ecce ad vesperam occurrit ei flumen transuadandum: vadi autem aequè & periculi ignarus intrauit quidem, ut pedibus praeiret, sed necdum amnem medium

B s attige-

attigerat (quo in loco periculum erat præsentissimum, ne impetûs violentiâ abriperetur) cùm subitò de montis cuiusdam vertice vocem exaudit tertio inclamantem: *Siste, siste, siste, ne transeas*. Qua voce abstergitus retrò confestim resiliit, nec quis fuerit ille admonitor, videre aut rescire vñquam potuit. Quòd autem valdè serum iam tempus esset, coactus est illam noctem sub quodam arbusto inccœnatus transigere. Postridie verò manè alij quidam Capuccini, qui Truentum quoq; Congregationis siue (vt vulgò vocant) Capituli gratia adibant, eum in itinere consecuti, locum illum totius fluminis multò periculosissimum esse asseuerarunt: vbi proculdubio, si vltèriùs aliquantò transisset, in ea cursus rapiditate (quemadmodum multis aliis accidit) abreptus periisset. Hinc infinitas Deo Opt. Max. & sancto Angelo custodi suo gratias egit, quòd tanto ipsùm discrimini præripuisset. Truenti deinde cùm esset, habitu indutus est religioso: sed cùm in sancta simplicitate Deo seruire mallet, forti clericalis renuntians, inter fratres laicos sua voluntate adscriptus est. Ibi menses aliquot versatus, tantum obedientiæ & humilitatis specimen dedit, vt passim Frater humilis agnomnaretur. Diuini interim consilij fuit, vt religiosæ vestis ad iuncturam pedis in dextera

tibia

tibia affiduo contactu, pristinum vlcus re-
crudesceret: quod quidem cum in Ordinem
reciperetur, non tanti esse momenti crede-
batur. Nam Patri à Monteflore ostenderat,
qui illud nihili faciens, & hominem verbis
animans, etiam adiecerat, quamuis ante in-
gressum Religionis malè haberet ex tibia,
suscepto tamen habitu malum omne discuf-
sum iri. Verùm progrediente in tantum ma-
lo, vt nullo videretur remedio sanabile, com-
pulsus est Camillus, non absque magno Fra-
trum religiosorum sensu, ab Ordine nunc
primùm discedere. Degebat Tormaiuri, cum
à Prouinciali Appuliæ, Patre F. Ioanne à
Thusa, est dimissus; sic tamen, vt cum idem
Pater extremum eius mœrorem atque tristi-
tiam, testantibus oculorum continuis lacry-
mis, attenderet; non potuerit, quin promit-
teret sanatâ plagâ denuò se eum in Ordinem
recepturum. Attulit ea promissio nonnihil ei
consolationis, fecitque vt à sanctissima Dei
manu, æquo animo omnia suscipiens, suam
lugenti animæ tranquillitatem redderet: ne-
que propterea de firmissimo suo proposito
sequendi in omni loco, & tempore, & aduer-
sitate, Christum crucifixum vllatenus exci-
deret. Verùm, vt quàm citissimè ad sanctam
suam Religionem sibi reditum patefaceret,
iam secundùm Romam petijt, non modò
vulceris

vlceris percurandi gratiâ, sed etiam sanctissi-
 mi Iubilei, anno sancto, promerendi. Hoc
 Iubileum anno Domini M. D. LXXV. GRE-
 GORIUS XIII. Pontifex celebrabat. Ibi
 Camillus recordatus se, cùm aliàs in S. Iaco-
 bi Valetudinario INCURABILIVM aliquam-
 diu fuisset, ferè ab vlcere suo sanatum esse,
 rursus ad inseruiendum in eodem nosoco-
 mio adiecit animum. Hic autem longè ali-
 ter, & multò meliùs vixit quàm antè fecerat,
 & mutata prorsus vitæ ratione, atque emen-
 datis moribus, annos circiter quatuor, bono
 omnium exemplo, & per singula eius loci
 officia gradatim ascendendo, perseveravit.
 Acceperat id temporis in patrem spiritualement
 beatum PHILIPPVM NERIVM, Fundato-
 rem Congregationis Oratorij, virum illa
 ætate in magna apud omnes opinione sancti-
 tatis, cui omnibus Dominicis & Festis sua
 peccata cum dolore exponebat. Tandem vbi
 vlcus ita perfanatum perspexit, vt ampliùs
 quàm septem mensibus nihil reliqui appare-
 ret, ad Capuccinos reuerti constituit, vt sub
 hominis verè pœnitentis habitu, conformi-
 ter pristino suo desiderio moreretur. Quo
 consilio cum beato Philippo Confessario suo
 communicato, respondit ille, ne faceret: fu-
 turum enim vt vlcus recrudesceret, & ipse in
 Religione non permaneret. Verùm Deus
 Opt.

Opt. Max. (forte ad eximendum illi omnem de voto suo scrupulum, qui non parum illi molestus erat) permisit vt suæ conscientia directori, hac in re, non auscultaret, seque Capuccinis rursus adiungeret. Receptus est igitur Romæ à Patre Fr. Maria à Thusa, qui illum Tormaiuri primùm dimiserat, qui que hoc tempore factus Procurator negotiorum in Palatio, cùm sanum videret, sui que recordaretur promissi, iterum admisit, mandauitque, vt in ciuitate Pinna habitum resumeret, tirocinium autem ad Fucinum lacum in prouincia Aprutio perageret. Fuit autem tum Camillus in Religione quatuor circiter menses semper sanus, multa que virtutis suæ admiranda Patribus exempla interim præbuit: qui proceram eius staturam admirantes (alludendo fortassis ad gloriosum martyrem Christophorum) secundo hoc ingressu fratrem Christophorum appellarunt. Sed Deus, (cuius sanctissima voluntas nullo declinari loco potest) cùm illum ex vtero matris suæ ad maiora destinasset, permisit, vt eodem rursus vestis & iuncturæ pedis contactu pristinum vlcus recrudesceret: quod illum magno cum suo dolore iam secundum à Religione in nominato Fucini lacus Conuentu abscedere adegit.

CA.

CAPVT VII.

Camillus Romam ad nosocomium S. Iacobi reuertitur: ibi fit œconomus: nouo scrupulo de repetendis Capuccinis pungitur.

C Amillus, intellecta hoc pacto Dei voluntate, statuit deinceps se totum & curas suas omnes ac vigilias ad infirmorum transferre obsequia. Romam igitur ea intentione reuersus, inuenit dimissum haud ita pridem è S. Iacobi nosocomio œconomum. Erant id temporis Domini Prouisores eius loci Dominus Saluiatus (qui fuit postea Cardinalis) Virgilius Crescentius, Paullus Pascauicinus, & Ferdinandus Torres Hispanus: qui de reditu Camilli certiores facti, illum commendatione & rogatu Domini Virgilij iam nominati, qui eum impensè amabat, domus gubernationi præfecerunt. Ita lapis, qui primò propter duritiem suam fuerat reprobatus, atque à dicto nosocomio reiectus, nunc diuina aspirante gratia factus est in caput anguli. Tanto autem studio atque ardore in id studium incubuit, tantumque Christianæ pietatis feruorem exhibuit, ut iam ibi magno cum timore Dei & assiduo Sacramentorum usu vulgò vitueretur. Nam & ipse per

per singulas hebdomadas non modò ad ea crebrò vsurpanda, sed etiam ad feruentem erga infirmos charitatem suos exhortabatur: apud quos etiam obtinuit, moremque introduxit, vt pauperibus, antequam lectos conscenderent, pedes lauarentur. Quin tam assiduus in eiusmodi operibus pietatis erat, vt ultimis ante ieiunium quadragenarium diebus, cum festa vbique hilaritas, & hominum personatorum publica discursatio omnium oculos ad se attrahere solet, ipse ne momentum quidem temporis nosocomij fores ad spectandos bacchantium cursus (quemadmodum omnes alij iuuenes facit) excederet; sed cum suis charissimis fratribus infirmis intra domesticos parietes sese contineret. Erga quos infirmos talem gerebat animum, vt sæpiùs suis ipse manibus pedes putidos & nauseam mouentes lauandos susceperet. Cum cibum sumeret, habebat plerumque super mensam caput mortui, vt recordatione mortis, omnis alieni gustus ac terrenæ delectationis obliuionem caperet. Perseuerabat illo tempore beato Philippo Nerio uti à confessionibus: qui ut vidit à Capuccinis postremò reuersum, ei dixit: *Salue mi Camille, an non tibi dicebam, ne ad eam ires Religionem, propterea quòd futurum esset, vt plaga recrudesceret, nec tu in ea permaneres?* Nihilominus,

nus,

nus, quod probè sciret omnia ab illo facta esse maioris pœnitentiæ gratia, eum omnino, vt prius in numerum filiorum suorum spiritualium recepit. Non obstantibus verò tantis diuinæ voluntatis indicijs (nimirum apparebat hanc verè esse artem satanæ, ad impediendum, si quâ posset, Dei consilium) rursus pristinum in eo reuixit desiderium ad bis relictam Religionem remigrandi, tam agendæ peccatorum pœnitentiæ, quam voti exsoluendi studio. Licet igitur præfecturâ domus tunc fungeretur, tamen iam tertium ad Patres Capuccinos reditum attentauit, & cum eodem Patre Fr. Ioanne Maria à Thusa negotium istud diligenter instanterque exequi studuit: sed ille præteritorum haud immemor, nec ignarus eum veste Religionis iam bis indutum fuisse, ampliùs eum recipere noluit: vt tamen omni ipsum scrupulo liberaret, scripsit ei sua manu sequens testimonium:

Ego Pater Fr. Ioannes Maria à Thusa, Procurator curialis Fratrum Capuccinorum, testor hoc præsentiscripto, CAMILLVM DE LELLIS Bocchiawicensem, ob incurabilem infirmitatem, quæ in vna eius tibia insedit, ad nostram Religionem minimè aptum esse: propterea quòd Constitutionibus nostris commendetur, ne tales in Ordinem nostrum recipiantur. At quò certius constet infirmitatem esse incurabilem, id non tantum

tantum ab eius ore accepimus, sed etiam ipsi semel atque iterum, dato illi nostro habitu (quem dicta de causa deponere debuit) experti sumus. In cuius fidem hac scripsi, & manu mea subscripsi. Actum vigesima sexta Nouembris, anno M. D. LXXX. Romæ in Conuentu nostro.

His tamen non contentus Camillus, cum in mentem ipsi venisset, votum suum non speciatim fuisse ut Capuccinus fieret, sed potius ex Ordine Fratrum de Obseruantia, iterum vno post anno habitum in Conuentu Aræ-cæli assumere laborauit. Verum ab illa quoque Religione eadem de causa est exclusus, accepto similiter altero eius rei testimonio à P. Fratre Daniele Soleduna Procuratore Generali, dato Romæ decima nona Decembris, anno M. D. LXXXI.

Quibus repulsis, extinctum tandem penitus in eo fuit ingrediendi Ordinis S. Francisci tam ardens hactenus desiderium.

CAPVT VIII.

Primæ Camilli cogitationes de institutione nouæ Congregationis.

IAm erat Camillus in suo Præfecti domus officio quietus, & ab omni deinceps voti scrupulo prorsus liber. Quare ista pace animi,

mi, & tranquillitate conscientiae in bonum
 usus, illò perpetim cogitationes suas direxit,
 ut prae ceteris virtutibus ad charitatis pertin-
 gere posset fastigium. Verùm quantamuis in
 dicto Nosocomio operam naturaret, ut eam-
 dem sibi seruiantibus virtutem commenda-
 ret, atque propensos in pauperum suorum
 curam redderet; videbat tamen, etiam mu-
 tatis propè quotidie ministris (cùm ipsi non
 ex animo, sed ex mercedis potiùs aspectu
 rem gererent) eos officio suo quàm sæpissi-
 mè deesse. Sed nihil ex omnibus maiorem e-
 creabat dolorem, quàm permagna eorum
 in cibis preparandis & sternendis lectis socor-
 dia: & quòd ab infirmis vocati non continuò
 in auxilium accurrerent; sed essent ad hæc
 atque ad alia obsequia seigniores. Neq; item
 mediocriter eum angebat, quòd moribun-
 dos in ultimo vitæ certamine à Sacerdotibus
 derelictos, eoq; adiutorio destitutos vide-
 ret, quod extremis in angustijs solet ab ijs
 expectari. Vnde, ut tantis malis aliquatenus
 mederetur, sæpiùs somnum oculis suis subri-
 piens, noctes integras apud eosdem mori-
 bundos excubabat, aut certè medio inter
 lectos spatio se abdebat, obseruabatq;e, num
 custodes dormirent, aut si vocati acturum ac-
 currerent. Quòd si quem in huiusmodi offi-
 cio delinquere, aut partes suas deferere depre-
 henderet,

henderet, derepente medio in Nosocomio
 comparens acriter reprehendebat: deinde
 pro culpæ admissæ ratione, vel domo dimit-
 tebat, vel alio poenitentiae genere emenda-
 bat. Cum autem cerneret se tanta cura &
 sollicitudine id assequi non posse, quod in-
 tenderet; & quibuscumque remedijs maiora esse
 mala & damna, ægro animo conspiceret,
 haud desisteat tantas infirmorum miseras
 atque necessitates Domino Deo exponere.
 Igitur quodam vespere, cum in medio staret
 Nosocomio meditabundus, & ea, quæ paupe-
 res per ministrorum negligentiam pateren-
 tur, animo suo volueret, ecce subit in men-
 tem cogitatio, tantis incommodis nullum
 melius remedium asferri posse, quàm si Con-
 gregatio vna institueretur virorum piorum,
 proborumque, qui ad supplendos omnes ser-
 uorum mercenariorum defectus, pro insti-
 tuto suo haberent, opitulari & ministrare in-
 firmis pauperibus; non mercede, sed volun-
 tate, & Dei amore, cum ea charitate & bene-
 uolentia, qua solent matres filijs suis ægro-
 tantibus succurrere. In qua etiam mentis illu-
 stratione illud pariter succurrit, non abs re
 fore, ut pij isti viri, quò magis vulgò tales
 agnoscerentur, in vestibulis suis signum Crucis
 gestarent. Ad se deinde reuersus ab illa con-
 sideratione, seu potius diuina inspiratione,
 C 2 quam-

III
 174

quamuis se pauperem, idiotam, sæcularem, sine subsidio & fauore humano esse agnosceret, proposuit tamen omni modo, cum diuina gratia, hoc opus aggredi, & totis viribus ad exequendum se impendere. Obuénit autem huius moliminis prima cogitatio illi nostro Patri, anno M. D. LXXXII. (qui fuit Pontificatus Gregorij XIII. decimus) mense Augusto, circa festiuitatem sanctissimæ Assumptionis Mariæ semper virginis: in qua prima cogitatione (quæ fuit instar cuiusdam delineationis, ex qua postmodum diuina maiestas formam eduxit nostræ Religionis) nihil ipse aliud animo intenderat, quàm simplicem sæcularium Congregationem, ad opitulandum dumtaxat S. Iacobi Nosocomio, alijsq̃ue vr̃bis Romæ similibus locis.

CAPVT IX.

De primis Camilli socijs: & de prima persecutione, qua diabolus Congregationem dissoluere conatus est.

VErè dici potest Camillus ex hoc tempore non dedisse (vt Propheta loquitur) *oculis somnum, & palpebris suis dormitationem*: sed semper animo ad opus destinatum excubasse, maiorem in modum à Domino

mino cum lacrymis, ieiuniis, afflictationibus corporis expostulando, ut si suæ placitum esset voluntati, dignaretur in ipso perficere, quod sua iam benignitas inchoasset. Et verò ipse ego memini me audire illum dicentem, exiguæ huius plantæ sationem magnâ ipsi constitisse copiâ lacrymarum: sed & nocturnis in nuda humo genuflexionibus, ad deprecandû Deum, non paucis. Præter quæ, solitus etiam erat id temporis corpus suum aspero cilicio è pilis equinis confecto, eoquæ admodum nodoso, perdomare: neque hoc tantum, sed etiam cingulo circa lumbos medium palmum lato, siue lamina ærea radulæ instar perforata, in carnis cruciamentum uti. Cum autem nollet creditum sibi talentum in terra abscondere, hoc est, modicam scintillam è cælo datam extinguere, cœpit statim conuocare operarios, & quid in animo reconditum haberet, aliis quibusdam eiusdem Nosocomij administris, quos magis sapere ea quæ spiritus sunt, credebat; & quibus maximè confidebat, amicè exponere. Hi primùm fuerunt quinque, Bernardinus Murcinus à Matrice, Curtius Lodi, Aquilanus, P. Franciscus Propheta à Randazzo, Ludouicus Aldobellus, & alter quidam Benignus nomine, qui omnes cum insigni essent vitæ probitate, promptissimè responderunt,

C 3

runt, se & in vita, & in morte, & in aduersis,
 & in prosperis eum secuturos. Tum ergo in-
 stituit Camillus, vt coniunctis animis, in quo-
 dam eiusdē Nosocomij recessu ad Oratorij
 formam adornato, quotidie certa hora con-
 uenirent. Ibi altare erectum est, & Crucifixi
 sculpta effigies imposita. Hic meditationi
 vacabant: hic corpus flagris cædebant: hic
 Litanias legebant: hic de rebus diuinis ser-
 mones miscebant: quibus sanctis exercitiis
 ritè perfectis, exhibant cuncti ex eo Sacrario,
 quorundam instar Seraphinorum, charitate
 & studio pauperibus ministrandi quàm ar-
 dentissimo inflammati. Quo in genere vitæ
 nulla vestitus mutatione, sed in eo habitu
 quo fuerant vsi in sæculo, pauculis diebus
 magna animi quiete perstiterunt. Verum
 iam præuidens humani generis hostis, quan-
 tus ex hoc Sodalitio animorum fructus esset
 procedente tempore prouenturus, volensque
 in ipsis initiis eius caput conterere, totumque
 sibi aduersans corpus disperdere ac dissipare,
 in cor maligni cuiusdam ex eodem Nosoco-
 mio immisit (indignabatur scilicet se quo-
 que in Oratorij societatem à Camillo adsci-
 tum non esse) vt nescio quæ falsa de illis apud
 dominos eius domus Præsides ac Custodes
 deferret: speciatim autem eam ipsorum con-
 iunctionem insimulando, atque in suspicio-
 nem

nem vocando affectandi aliquando in Nosocomium pleni dominij, Quare domini illi de honore tuendo solliciti, neque officio suo indormire cupientes, Camillum coram accersunt, tamquam caput scilicet & inventorem huius nouitatis: conuenticulum deinceps omne illi interdicunt: Oratorium confestim dissoluendum constituunt. Qua ex re dici non potest, quanto Camillus animi dolore percussus sit: quippe qui sciret se nihil umquam contra domum illam nec cogitasse nec machinatum esse. unde vehementi tentatione ad illum locum deferendum, & aliò deseruendi gratiâ commigrandum impulsus fuit. At breuè postea, cum astus dæmonis agnouisset, eamque persecutionem manifestè colligeret à zizaniorum seminatore profectam esse, qui paucula grana à se seminari cœpta tentaret suffocare, tum sese penitus, & in omnibus diuinæ commisit voluntati. Sed quia tardior aliquantò in remouendis Oratorij rebus existeret, aliis quibusdam eiusdem Nosocomij ministris mandatum est, uti rem maturè conficerent. Hi ergo nullâ interpositâ morâ, & altare, & Crucifixum vno impetu sustulerunt, & hunc quidem humi post quamdam ianuam deposuerunt. Ingressus igitur haud multò post Camillus in illud Oratorium, inuentisque

omnibus susque deque positis, ac potissimum sanctissimi Crucifixi imagine post par-
tam quasi abiecta, tanto cordis dolore inflam-
matus est; ut flexis extemplo humi genibus,
ipsi Domino in cruce suffixo erumnam suam
feruenti precatione commendarit: ac dein-
de ex eo loco sublatum in suum cubiculum
eodem vespere deportarit. Erant eo tempore
domini Curatores & Conseruatores Noso-
comij (quos vulgo Guardianos vocant) do-
minus Cufanus (qui post fuit Cardinalis)
Alexander de Grandis, Gautres de Leone, &
Tarquinius Lipari.

CAPVT X.

*Camillus in somnis à Domino consolationem
afficitur; ac in bono proposito instituen-
da Congregationis confirmatur.*

Cum illa nocte cubitum Camillus recessisset, luctu & mœrore, propter nouam
de Cōgregatione prohibitionem, confectus;
tandem bona eius noctis parte in anxiiis &
tristibus animi motibus consumpta, varia co-
gitando defatigatus obdormiuit. Et ecce per
quietem videre sibi visus est eundem Cruci-
fixum, quem in cubiculum suum vespere de-
portauerat, caput sacratissimum mouentem,
ipsi-

ipſique animos dantem, partim conſolando, partim in bono inſtituendæ Congregationis propoſito benignè confirmando. Videbatur enim hæc ad eum verba depromere: *Ne timeas puſillanimis: ad vltiora te extende: ego te adiunabo, & tecum ero.* Quibus dictis viſum euauit. Ipſe autem expergefactus tanto delibutus eſt gaudio, ſic omni rerum euentu contentus, ſic ſolatiij plenus, vt nemo mortalium magis: & cum tam firmo quidem propoſito rem inceptam conſtanter vrgendi, vt nec omnes inferos ad ſe ab ea cogitatione dimouendum ſatis valere crederet. Actis exinde infinitis diuinæ Maieltati gratiis, de tanta, quantam vix vmquam aliàs, ac ne vix quidem perceperat, conſolatione, ſtatim ac diluxit, ad conſolandos corroborandosque ſodales ſuos nimio adhuc timore perterritos ſe contulit: qui, quòd tirones etiamnum eſſent in iſta Chriſti militia, videbantur ad primum illius interdicti clangorem abiecti eſſe ac perdit: ſed reſumptis tunc animis, & diuina freti promiſſione, iis nihil obſtantibus, quæ proximè conſtituta fuerant, cœperunt ſtare fortiter in acie, & inimico audacter ſe opponere; ſolito quidem more ſimul conueniendo, ſed nō palàm ac manifeſtè in aliquo peculiari Oratorio, verùm occultè intra ipſam S. Iacobi ſacram Ædem,

C 5

cuius

42 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
cuius seruabat clauem ipse Pater Franciscus
Propheta, vnus è sociis, tamquam eius loci
Sacellanus, Ibi ergo quàm occultissimè po-
terant, cœtus suos faciebant, cumq̃ue alij
domestici omnes dormirent, aut laxamenti
gratiâ per urbem irent; hi quietis & somni
vice, simul inclusi preces ad Deum funde-
bant: de diuinis rebus colloquebantur: cor-
pus flagellis diuerberabant: lectione spiri-
tuali pristinum pro Iesu Christi amore quid-
libet patiendi desiderium confirmabant,

CAPVT XI.

*Camillus statuit Congregationem extra
Nosocomium fundare: amplecti mini-
sterium peste infectorum: Sacerdotium
suscipere.*

CUM animaduerneret Camillus ex illis
occultis Congregationibus dignū ope-
ræpretium nullum emergere; nec se ea quæ
destinauerat animo, posse foras in lucem
edere; hærebat non parum animo confusus
& consilij expers, nec quid tandem conclu-
deret, certum habebat. Sed hac confusione
& hisce dubiarum & incertarum cogitatio-
num molestiis ipsa Dei benignitas aliorum
seruorum suorum operâ, eum in hunc mo-
dum

dum exoluit. Quidam ex eius amicis (qui beato Philippo Nerio à Confessionibus utebatur) Marcus Antonius Cortesellus appellatus, ventitare ad Nosocomium præstandæ charitatis gratiâ solitus erat: cum illo igitur totum de Congregationis institutione consilium, quod pridem in animo habebat, communicauit, speciatiuq̃ue enarrauit, quæ sibi à Nosocomij Præsidibus nuper accidissent: precatusq̃ue est, vt si quid hac in re suppetere auxilij aut consilij, participem se faceret. Responsionis autem Corteselli summa hæc fuit: Quod quidem ad cogitationem talis instituendæ Congregationis attineret, rem sibi videri nec admodum extraneam, & infirmis necessariam, & habere posse successum: sed quòd cogitaret intra Nosocomij parietes illam instituere; id neque factu facile, neque etiam expediens videri: cum scilicet nihil expectari possit boni ex ædificatione in alieno. Perinde enim hoc esse, atque struere in aëre absque vlllo fundamento. Quare suadere se, vt Nosocomio excederet, & domũ aliquam in ciuitate deligeret, vbi pro libitu suo initium meditato operi faceret. Cui consilio, tamquam à Deo cælitus missio, prorsus adhæsit, atque exequi omnino decreuit: tantoq̃ue magis in eo se obfirmavit, quòd consequenti Dominica idem Cortesellus ad Nosocomium

VII
174

comium reuersus hoc insuper addidit, locum se esse cum Patre Francisco Maria Tarugi (qui postea fuit Cardinalis) & fusè illi rem omnem exposuisse: illum verò valde approbasse, & quantum sibi talia conata arderent, minimè dissimulasse: quin illum hoc etiam amplius adiunxisse, eam Congregationem, si tempore pestilentiae exorta esset, potuisse plurimum adiumenti multis mortalibus tam maligna lue infectis importare. Cuius rei commonitio minimè in terram sterilem cecidit. Siquidem Camillus hoc intellecto, hanc quoque sibi prouinciam, licet periculi plenam, assumere, atque etiam pestilenti morbo laborantibus promptus ferre suppetias destinauit: quod & postea fecit. Sed quia Dominus Deus (qui eum ad res excellentiores vocabat) pedetentim in serui sui illustratione procedebat, inde accidit, ut Camillus è supradicto Corteselli responso in alteram cogitationem multò maioris momenti, quàm prima fuisset, ascenderit. Hæc autem fuit huiusmodi: quòd, quandoquidem in animo haberet extra Nosocomium fundare Congregationem, nunc in mentem & cogitationem ei venerit, se, quamdiu in statu seculari & laico (in quo tunc erat) consisteret, numquam vllos sui sectatores habiturum. Quare hanc iniit rationem, ut primò de Sacerdo-

cerdotij susceptione, & de iis quæ ad illud requiruntur, cogitaret: deinde, vt factus Sacerdos missionem à Nosocomio peteret: tertio denique vt domum in ciuitate compareret: hocque apud se decreto visus sibi est omnes exsorbere posse difficultates. Iacta igitur in eum fiducia qui eum confortabat, mox aggressus est à primis fundamentis addiscere Grammaticam. Ad hanc magistro vsus est quodam S. Iacobi Sacellano, qui dominus Antonius Biskainus nominabatur: à quo lectionem quotidie accipiebat: sed eo vitæ functo, admirabilis Dei prouidentia illi alterum multò magis idoneum prospexit Bartholomæum nuper Sacerdotem à Biscaglia, qui, tamquam cælesti illustratione accepisset, hunc rudem hominem quiddam magnum in Ecclesia Dei aliquando præstiturum, cura planè admirabili semper illi aderat, exstimulabat, impellebat ad discendum. Quare dici non potest, quantum studij ac diligentia Camillus ad eam disciplinam percipiendam tali incitatore attulerit: cum & ambulando per Nosocomium lectionem suam addisceret, & de manibus librum vix vnumquam deponeret. Quin & postea, præ desiderio quam citissimè destinata exequendi, non dubitauit (quamuis trigintaduorum esset annorum) aliquanto tempore publicas scholas

las

46 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
las Societatis IESV adire, & infimam Gram-
maticæ classem cum pueris frequentare.
Adeò post Dei amorem cum alia omnia,
tum etiam pudorem & quaecumque erubescen-
tiam ponebat. Res porrò erat non
mediocri admiratione digna, videre quantu-
cum humilitate & patientia in ea classe se ge-
reret: vbi sanè aliter fieri non poterat, quin
maxima perfunderetur verecundia, cum se
tam grandi natu & tanta corporis procerita-
te, in medio tot pusillorum puerorum ver-
sari conspiceret. Postremò, tantum diuina
opitulante gratia allaborauit, & tales in stu-
diis progressus fecit, vt eorumdem Patrum
Societatis IESV iudicio, (qui illum valdè dili-
gebant, & quem domus S. Iacobi Præfectum
sciebant) idoneus ad Sacerdotium euaserit.

C A P V T X I I.

*Camillus diuina gratia duas magnas elu-
Etatus difficultates fit Sacerdos.*

QVamprimùm Camillus se ad susci-
piendos Ordines idoneum sensit, & Ro-
manum examen P. Stephani Tuccij subiit,
confestim de iis breuè capeffendis cogitauit.
Sed mox duæ occurrerunt grauissimæ diffi-
cultates: quarum prior fuit, quòd cum qua-
dam

dam Dominica manè cum P. Francisco Propheta in S. Ioannis Lateranensis, ad capiendam primam tonsuram abiisset, D. Iacobus Butius Secretarius, dimissoriis accuratius examinatis, repererit aliquas clausulas necessarias desiderari. Quod ex eorum acciderat ignorantia, qui litteras expediuerant, atque ad Camillum è patria miserant. vnde coactus fuit illo die, absque vlla ordinatione, domum reuerti. Quæ res valdè illum malè habuit, considerantem quàm id longum foret negotium, hominem aliquem in patriam vsque mitti, qui ea quæ in litteris desiderabantur, ibi supplenda procuraret. Verùm in hac versanti anxietate, & à S. Ioannis Æde sacra cum variarum cogitationum æstu domum repetenti, antequam ad Amphitheatrum Coliseum peruenisset, diuinæ benignitati (quæ suorum seruorum lacrymas citius ferè, quàm ab oculis deciderint, amat abstergere) miseranter placuit, nonnihil offerre consolationis; nempe tantam eius cordi, tamque certam confidentiam ex illis difficultatum spinis confestim emergendi immisit, vt mox de illa conferendi cum P. Francisco Propheta studio vehementi arderet, diceretque illi: *Pater mi, ego iam nihil planè mæroris in animo residere ex eâ re sentio: quandoquidem diuina bonitas certiore me facere*

facere dignata sit, non transiturum hodiernum diem, quin hac ipsa cura, quæ me coquit, prorsus liberer. Atque ita planè euenit. nam reuersus in S. Iacobi domum, & flexis coram altari Crucifixi (qui in medio erat Nosocomio) humi genibus, ad dicendum semel *Pater noster* & *Aue Maria* (quemadmodum facere solitus erat, cùm vel foràs prodiret, vel domum rediret) ecce intrantem videt certum hominem ex vrbe Teatea, qui & patrem eius & omnes consanguineos norat. Is paullò antè negotiorum causa ingressus Romam, ipso die ad visendas vrbs antiquitates se conferebat, ignarusque ibi esse Camillum, casu quodam, aut (vt meliùs dicam) diuino consilio illuc intrauerat. Camillus igitur visus sibi illum recognoscere, totus admiratione plenus se fert ipsi obuium: cumque se esse populares, post tantum temporis interualum quo inuicem non viderant, recognouissent; ad extremum exponit Camillus, quam pateretur circa missum è patria testimonium difficultatem. Qui mox respondit, non modò se ipsi testimonium dare posse, sed etiam alium ipsorum popularem Romæ nunc esse, & quidem Sacerdotem, à quo illud testimonium obtinere posset. Tum verò lætitia exultare & gaudio triumphare Camillus, atque illo Sacerdote inuento, ipsi tres simul vespera

eiuf

eiufdem diei Iacobum Butium adierunt, vt quod deerat dimiffioriis, coràm ipfi fupplerèt. Ea res feliciter ceflit. vnde fecunda Februarij anni M. D. LXXXIII. die fanctiffimæ Purificationis MARIE Virginis, die ipfi candida & beata, primam accepit tonfuram: deinde minores Ordines in tribus Dominicis confequentibus, vfque ad diem feftum S. Matthiæ Apoftoli: quos omnes accepit in templo S. Silueftri in Monte Quirinali, in Patrum Teatinorum Sacrario, a Thoma Cloduello Ecclefie Affafenfis Anglicanæ Epifcopo, eodemque Cardinalis Sauelli Suffraganeo, ac tunc etiam Gregorij XIII. Pontificis vices gerente. Cùm autẽ iam nihil superefle videretur nifi vt ad facros conscenderet Ordines, fubitò longè maiori fe implicatum difficultateprehendit, quàm in priori fuerat: nimirum, quòd neque patrimonium, neque titulus, neque vllum beneficium ad illos Ordines facros fufcipiendos neceffarium fibi fuppeteret. Tamenfi enim eius pater dominus Ioannes, olim in militia Centurio, è fortunis bello acquifitis fatis locuples fuiffet, & copiofus, nihilominùs (quemadmodum illis ferè omnibus accidit, qui in fanctæ vrbis Romæ depopulatione fuiſſent, è quibus & ipſe Ioannes fuerat) iuſto Dei iudicio, nihil ferè aliud moriens filio ſuo reliquerat, quàm en-

D fem

50 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
sem & pugionem. Hæc tota Camilli erat
paterna hereditas. Consilij ergo tali in re ac
tempore dubius, postquam alia multa ali-
quot mensibus frustra tentasset, tandem vi-
sum est summo rerum omnium Domino,
citra ullam ipsius industriam & laborem, ne-
cessaria omnia providere. Quodam enim
vespere in atrio domus S. Iacobi cum esset
(id mense Decembri, anno M. D. LXXXIII
contigit) eum convenit Firmus Caluus Ro-
manus, vir summa fide & probitate, quicum
haud sanè magna intercedebat Camillo ne-
cessitudo, sed tantum propter fratrem eius
Ioannem Antonium Caluum, amicum
suum, ipsius nonnullam habebat notitiam.
Inter colloquendum verò cum sermonem
induxisset Camillus de suo Sacerdotij ineun-
di desiderio, simulque de impedimento,
quod defectu patrimonij non mediocriter
eum torquebat: adeoque de suis cogitatio-
nibus, super instituenda Congregatione in
pauperum subsidium cum nonnihil indicat-
set, tum Firmus his intellectis & animo eius
perspecto, nihil in præsentem respondit aliud
nisi suadere se, ut spem in Deo collocaret,
qui servis suis, cum res exigit, deesse non so-
let: nec plus moratus, dicta salute, discessit.
Domi autem Camilli desiderium attentius
considerans, & fructus qui ex eiusmodi Con-
grega-

gregatione colligi possent, mente idemtidem retractans, demum diuina inspiratione instigatus, statuit ei patrimonium elargiri. Reuersus igitur postero die ad Nosocomium, Camillo nihil iam minus quàm de illa re cogitanti, quingentos se daturum aureos pollicetur, ad conficiendum censum annum triginta aureorum. Qua pollicitatione stupefactus Camillus, & rem tantam è cælo esse minimè dubitans, hærebat, quibus verbis diuinæ Maiestati, & huic eximio eius seruo gratias ageret. Multò tamen magis hæsit mente attonitus, cùm conuento Iacobo Butio Notario Vicarij, vt de hoc promisso illum condoceretur, responsum ab eo accepit, quingentos aureos non sufficere: sed procurandos ab eodem & alios centum, ad constituendum patrimonium triginta sex aureorum annui census. Camillus igitur ei obtemperans ad Firmum redit, refertque quid Notarius dixerit. Nec mora: addit Firmus & alios centum aureos, assignans illi censum annum triginta sex aureorum, quoad viueret: quemadmodum liquet ex actis Evangelistæ Ciccarelli, decima sexta Ianuarij, M. D. LXXXIV. Ita denique in templo sancti Ioannis Lateranensis ab eodem suprà nominato Episcopo ordinatus est, sumpto Subdiaconatu in Quatuor Téporibus post Cinera-

lia, Diaconatu ante Dominicam *Sirientem*,
 Sacerdotio ad Pentecosten: denique primi-
 tias celebravit decimâ Iunij eiusdem an-
 ni M. D. LXXXIV. die Dominica, in parvula
 ædícula S. Iacobi Incurabilium, ad altare
 beatissimæ Virginis: vbi tam socij eius, quam
 alij probi homines non mediocrem pietatis
 gustum senserunt: quorum plerique in eo-
 dem Sacrificio sanctissimum Domini cor-
 pus ex eiusdem manu sumpserunt; ac nomi-
 natim Firmus Caluus, singularis eius bene-
 factor, qui ipso primitiarum die eidem Ca-
 millo donavit vnum calicem, vnum Missa-
 le, tres coloris diuersi planetas, cum omni re-
 liqua ad sancti Sacrificij celebrationem ne-
 cessaria supellectile. Vnde fundata post-
 modum Religione, tanti memor beneficij
 Camillus, modis omnibus laboravit, vt eun-
 dem Firmum semper deinceps domi habe-
 ret contubernalem: cui & tria cubicula assi-
 gnauit, & peculiarem illius curam haberi vo-
 luit: ac de omnibus tam ipsi quam famulo,
 qui ipsum exuebat induebatque, affatim pro-
 uideri. Ipse autem Firmus vicissim, præter
 quam quòd moriens hanc Religionem bo-
 norum suorum heredem instituit, etiam lar-
 gas, quoad vixit, eleëmofynas dedit: specia-
 tim autem templo nostro sanctæ Magdale-
 næ multa ex argento insigniter fabrefacta
 (quæ

(quæ pretium excedant duorum millium & quingentorum aureorum) liberaliter obtulit: nempe quatuor paria candelabrorum, crucem, thuribulum, calicem cum patena, sacram pyxidem, sphæram ad 40. horarum preces coram sanctissimo Sacramento, cui semper fuit addictissimus. Excessit post hæc ad meliorem vitam, anno salutis millesimo sexcentesimo duodecimo, cum ætatis octogesium quartum attigisset, sepultusq; est in templo nostro sanctæ Magdalenæ, Romæ.

CAPVT XIII.

Camillus Nosocomio excedit, & in templo diuæ Virginis ad Miracula principium dat suæ Congregationi.

PAUCIS diebus, quàm Camillus primùm Sacris operatus esset, Nosocomij Præsides (quibus pergratum fuit Præfectum domus ordinatum esse Sacerdotem) ipsum ad præteritos eius labores aliquatenus remunerandos, exigui facelli, quod Domina Miraculorum vulgò appellatur, & vicinum est portæ Flumentanæ, Sacellum cōstituerunt. Quo in loco arbitratus Camillus liberè se posse initium Congregationi dare, nihil iam aliud restare existimabat, quàm vt officio Præfecti

D 3

domus

domus renuntiaret, atq; Nosocomio abscederet: in hoc tamen exequendo nonnullam prouidebat fore difficultatem, non tantum ex parte sua & Curtij, sed multò magis ex parte Bernardini, qui cum ob eximiam vitæ probitatem haberetur ab omnibus velut quoddam eius Nosocomij columen & firmamentum, erat ea de causâ domino Cusano, vni è Præsilibus, mirificè charus: vnde sibi pro certo persuadebat, eius discessum vehementer eidem domino displiciturum. Verum ipse eiusque contubernales in Domino confisi (pro cuius amore in hunc charitatis amabilem chorum intrauerant) inter se definiuerunt, omnia abrumpere mundi retinacula, & viros se præstare magnanimos. Itaque omnes vnanimiter consenserunt, vt Camillus & Curtius primi facultatem abeundi in patriam, expediendorum negotiorum causâ, deposcerent; Romam autem reuersi non amplius ad Nosocomium, sed ad prædictâ D. Virginis Ædiculam habitaturi se conferrent, vbi & Bernardinus confestim esse affuturus, deinde P. Franciscus Propheta, expeditis quibusdam suis litibus, sese iisdem ubicumque demum locorum essent, similiter coniunctum veniret. Alij duo, nempe Ludouicus Aldobellus & Benignus, cum illis eo tempore nõ aderant: quorum ille iam Noso-

com

comij S. Ioannis factus erat Prior, alter vero iusta de causa Nosocomium reliquerat. Ea pactione facta, Camillus & Curtius abunde copiam petiere: quam domini Prouisores (licet eos redituros putarent) ægrè tamen concesserunt. Tum verò Camillus officio Præfecti domus dextrè admodum se exoneravit; dicens se tempus nescire, quando esset reuersurus: propterea non abs re futurum si de alio sibi prospiceret. Postquam igitur in Samniū profecti aliquamdiu abfuisent, inde Romam reuersi rectà ad dictam D. Virginis Ædem se cōtulerunt: quò etiam iuxta pactū ab ipsis initum statim accessit Bernardinus, fuitque ibi omnium vnanimis consensus & grata coniunctio. Quæ quidem cœpta est eo loco, sub initium Septembris, anno millesimo quingentesimo octogesimo quarto, ultimo Pontificatus Gregorij XIII. Quo tempore iure dici potest Camillus verum & non interruptum dedisse principium suæ Congregationi: quandoquidem in Octaua Natiuitatis beatissimæ Virginis, ex eius sententia vestem mutauere Bernardinus & Curtius, & tunicam talarem cum nigro pallio sumpserunt; nulla tum illi imposita cruce, neque vllò alio signo. Itaque Congregatione nostra modò nata cum sanctissima Virgine, cœperunt quotidie illi tres Spiritus sancti

Nosocomium visitare: vbi cum feruentissimo charitatis ardore, iuxta breuium Regularum à Camillo scriptarum formam, infirmis ministrabant, cibos porrigendo, lectos sternendo, linthea mundando, protestationem Filii dei præeundo, animas Deo commendando, ad patientiam & ad sanctissima Sacramenta deuotè suscipienda exhortando, denique omne genus insolitæ charitatis exhibendo: ad quam fieri nullo modo poterat, vt virtus & diligentia ordinariorū ministrorum aspi-raret, nedum attingeret. Quod ipsi cum tanto amoris intimi sensu præstabant, vt satis appareret, illos non tamquam hominibus mortalibus ac miseris, sed tamquam Christo ipsi illuc præsentibus, & in lectis iacentibus, & vulnerato ministrare: ita vt quicumque ipsos intuerentur, vehementer istam eorum charitatem admirarentur, & talium exemplorum bono odore recrearentur.

CAPVT XIV.

*Dominus Deus ad maius perseuerantia
Camilli experimentum, nonnullis eum
curis atque angoribus exerceri sinxit.*

NOlo hîc silentio præterire vnum Camilli eximium factum erga charum & dilectum suum Crucifixum: qui ipsum in nocte

nocte illa mœroris & afflictionis plena consolatus est, atque in bono proposito roborauit. Cùm ergo iam dictum vitæ nouæ institutum inchoasset, recordatus se in suo Nosocomij habitaculo Crucifixum reliquisse, illuc ad eum accipiendum concessit: & quamuis hæc sancta imago admodum grâdis esset, conscendit nihilominus vbi ea stabat infixa, illamq; brachiis strictè complexus ad Ædem S. Mariæ ad Miracula, aperto capite, medio die, via publica Portuenti, tanta cum deuotione deportauit; vt cuncti eum spectantes se in genua prosternerent, pectusq; diuerberarent, ac sanctum illud Redemptionis nostræ signum, se ipsi Crucifixo commendantes, adorarent. Multæ porrò feminæ è fenestris eum contuitæ, aliæ alias ad spectandum Camillum, qui Crucifixi statuam ad D. Virginis Ædem baiularet, conuocabant. Ex iis autem qui ad hoc acciti sunt spectaculum, fuit etiam ille suprâ laudatus Firmus, qui ab hera domus accersitus non potuit tanta Camilli humilitate, ac tam pio eius factio non vehementer commoueri. Et sanè Camillo valdè necessarium erat eiusdem Christi Crucifixi præsens auxilium: quippe cui intra paucos dies tria occurrerunt, quæ mentem eius perquam vehementer concuterent. Primum fuit, quòd dominus Cusanus,

D 5 nus,

nus, intellecto nouo vitæ genere, quod Camillus & socij eius aggressi erant, & speciatim de ablata Crucifixi imagine certior factus (quod erat signum eos non amplius ad Nosocomium reuersuros) credebat se ab iis contemptui habitum atque illusum: vnde haud mediocriter aduersus Camillum, tamquam qui alios ab officio suo & recta via diuerteret, est exacerbatus. Quapropter in sancti Iacobi atrio obuiam ei factus, publicè ipsum perquam asperè acriterque increpauit, adiectis quoque grauibz interminationibus, nisi deinceps ab aliis Nosocomij ministris abducendis abstineret. Et quasi parum hoc esset, etiam apud B. Philippum Nerium eius Confessarium (quæ secunda fuit afflictio) querimonias depositum iuit: quòd scilicet Camillus non solùm ipse Nosocomium deseruisset, sed etiam quòd præcipuos ex eo Officiales seduxisset: & hoc quidem totum fecisse eum arguebat, quòd sibi vanè persuasisset, atque perperam animo imbibisset, vnam nescio quam Congregationem nugatoriam (sic eam appellare solitus erat) instituere. Tum B. Philippus, qui omnia hæc Camilli facta probauerat (quamdiu quidem in Nosocomio is perseuerauerat) cum nunc eum se inconsulto inde abscessisse & hæc patrasse audiret, siue ob ingerendum illi

pudo-

Ca. pudorem, siue ad redigendum rursus in offi-
cia. cium Præfecti domus hospitalis, noluit eum
fa. ampliùs audire de peccatis confitentem; sed
s ad iussit, vt alium sibi Patrem spiritualem dein-
b iis cepts quæreret. Quæ res quanto Camillum
nde mœrore obruerit, dictu est incredibile:
am. nihil tamen aliud in hac tristitia, quàm bea-
di. tum Philippum summa cum modestia &
an. animi submissione precatus est, ne id à se
ip. factum miraretur: quippe se interno spiritu,
uit, quasi vi adactum ad aliud agendum, quàm
ous, ad sibi soli vacandum. Hanc porrò tempe-
stis statem (quæ certè ob amorem, quo cuncti in
hoc B. Philippum ferebantur, haud fuit exigua)
eius non multò pòst alia tertia excepit, duabus
io) præteritis acerbior (volebat quippe Domi-
icet nus eorum perseuerantiæ maius aliquod edi-
de. specimen) grauissima scilicet tam Camilli
Of. quàm Curtij vno eodemque tempore infir-
fe. mitas; eaque partim è multis laboribus &
ua. fatigationibus contracta, partim è tenui ac
ter, misero victu, partim denique ex incommoda
ga. difficultique cubatione: cum omnes super
sti. storeis dormirent, nec aliud esset tribus te-
ste. gendis operimentum, quàm duo centones
qui. ab eodem Firmo Caluo pecuniâ comparati.
um. Quibus incommodis accedebat aëris ipsius,
& ubi ipforum erat domicilium, malignitas.
illi Nempe situm erat ad ripam Tiberis: vnde
do. solet

XIII

174

solet ut plurimum spississima nebula exhalari. Hisce tamen omnibus minimè prostratum est fortissimum Camilli pectus: sed scopuli instar in mediis Oceani fluctibus immoti, non solum constanti animo sui morbi gravitatem sufferebat; sed etiam Curtium ad eandem in malis patientiam roborabat. Dicebat enim, Dominum Deum idcirco hanc ipsis immisisse infirmitatem, ut cum boni euasissent patientiæ magistri, scirent deinde maiori cum charitate infirmis fratribus opitulari, eorumque doloribus humaniter condolere. Verùm perdurantibus, immò & ingrauescentibus malis, neque ipsis in sua illa habitatione quidquam commoditatis reperientibus, necesse fuit ambos eò, unde discesserant, remeare: Camillum quidem in sancti Iacobi Nosocomium, curandæ valetudinis causâ: ubi eadem illi habitatio redita est, quam habuerat, dum esset Præfectus domus (sperabant enim domini Procuratores, eum relictis cogitationibus pristinis, ad curam Nosocomij rediturum) Curtium verò ad sancti Ioannis hospitem item domum, atque in ipsius Prioris, antiqui eorum Fratris, qui illum incredibili charitate excepit, domicilium. Solus restabat integer bonus senex Bernardinus, qui ardentissima flagrans charitate, modò hunc, modò illum ibat visitatum.

tum. Tandem verò (quæ Dei fuit misericordia) ambo conualuere: sed tamen ante confirmatam valetudinem, quamuis non parùm adhuc debiles ac languidi, suas ædes repetiere: vbi secundùm pristinam instituti sui consuetudinem inceperunt quotidie, manè & vespere, ad sancti Spiritus se conferre, nihil curantes, neque ventos, neque pluuias, neque alias quascumque aëris iniurias, aut temporum incommoda. Vitam interim in tanta sustinebant paupertate, vt si modò panem simplici aqua concoctum haberent, eo contentissimi viuerent. Hunc sibi à Nosocomio reuersi cibum coquebant. Elegerunt tunc omnes in Patrem suum spiritua- lem P. Octavianum Capellum, Societatis IESV Sacerdotem, qui illos peramanter receptos tam diu Pœnitentiæ Sacramento iuuat, quoad Camillus Sacerdotes & Confessarios cœpit in Ordinem suum admittere. Id autem in confesso est, eum Patrem magno tum illi adiumento extitisse: quandoquidem perspectâ in Camillo, tametsi homine indocto & idiota, animi magnitudine, ad res altas idonei, & iam hanc nostram Congregationem parturientis, tantum abfuit, vt aut venientem fœtum præfocaret, aut ipsum suæ humilis personæ intuitu animo deiceret; vt potius Spiritum sanctum in eo operantem intel-

intelligens, instar bonæ obstetricis, cum ar-
maret, atque ad opus persequendum, quod
ad Dei gloriam & salutem animarum in-
choasset, exhortaretur, ac denique ad par-
tum edendum atq; educendum adiuuaret.

CAPVT XV.

*Camillus relinquit Ædem diuæ Virginis
recipit subditos : Dei prouidentia in
sustentandis adiuuatur.*

Cum vicini fluminis infestæ auræ gra-
uissima inferre ipsis pergerent nocu-
menta, constituit Camillus ab ea Æde alibi
commigrare, & opportuno loco ac situ do-
micilium sibi suisque comparare. Vno au-
tem ex animi sui sententia inuento in via, quæ
ab Officinis obscuris nomen habet, labora-
bat quo pacto illud sibi conduceret. Nec
enim satis nummorum tunc in promptu
erat, ut semestris spatij solutionem anticipa-
ret. Prostabat autem domus locanda in an-
nos singulos aureis quinquaginta. Quare in
Domino confisus (de cuius antiquis promissis
spem animo conceperat multò certissi-
mam) super hac præsentī necessitate cum
vno è necessariis, Pompeio scilicet Barattelo
Insubri, est familiariter collocutus. Ille

tam

tam magnum eius animum cum admiratione reueritus, qui nimirum rem tantam ac tam difficilem (qualis est vnus Congregationis in vrbe Roma institutio) auderet attemptare, dicti pretij solutionem in se recepit. Et quò illius animum magis roboraret, iniecta in sacculum manu ei annumerauit in ipso temporis articulo, mediaque in via, ad semestris anticipationem, aureos triginta. Quo repentino subsidio (quod Camillus thesauri instar aestimabat) domum conduxit: ad quam inhabitandam ineunte anno M. D. LXXXV. concesserunt Camillus, Bernardinus, & Curtius. Nec enim focij tunc plures erant: cum in priore domo vnicum dumtaxat, Palamedem nomine, in coetum admisissent. Sed hic, quam primum duram & laboriosam hanc vitam, quam illi amplexi erant, expertus esset, ad saeculum redierat. Cum igitur ex hac domo ad visitanda de more Xenodochia & Nosocomia quotidie prodirent, huius rei famam per urbem citò dispersam, multi, tam Sacerdotes quam laici cuiuslibet conditionis, precibus instabant ad eos aggregari: quorum pars magna (propterea quòd satis difficile esset institutum, atque omnibus hominum sensibus ac naturae motibus repugnans) vel breuiter moriebantur, vel retrò respiciebant, & abibant: pauculis solum remanent-

manentibus, quorum & maius robur, & spiritus melior, & voluntaria cum cupiditatibus pugna, & desiderium ardens in Xenodochij pœdore, aut in cuiusvis alterius loci fœtore, propter Dei amorem moriendi, fortibus coniunctos athletis retinebat. Erant autem illi ex omni natione & lingua, populares, extranei, docti, indocti, quos omnes libenter Camillus admittebat: nec magnam in delectu diligentiam adhibebat, sed permittebat, ut institutum eos cribraret, & periculum ipsorum faceret. Et sanè constat, Congregationem eo tempore opus habuisse haud minùs robustis, minusque animosis pectoribus, quàm quæ sic cribrata essent, ad occurrendum scilicet ipsi morti, & ad omnia difficultatum (quæ se initio in Noscomiorum ministeriis offerebant) perumpenda obstacula. Omnes porrò socij stipe à dicto Pompeio donatâ largiter sustentabantur: qui Pompeius tam benigno erat prolixoque in eos animo, ut præter statutum conductæ domus pretium, etiam pistori cui-dam demandarit, ut panes, quotquot postularent, traderet, suisque rationibus adscriberet: nec satis: sed crebrò etiam ipse interdum denos, interdum videnos aureos, in occurrentes usus deportaret. Denique videtur Dominus Deus virum illum eo consilio istis nasci

tem

temporibus voluisse, quibus nostræ Congregationis primordia subleuare, ac fouere suis copiis posset. Cuius charitas in tam celsū perfectionis gradum quotidiano progressu euasit; vt cum Bernardino colloquens sæpius dixerit, se posse, si modus quidem eos adiuuandi alius deficeret, vel seipsum alteri mancipare, vel ad siluas cæduas se conferre, ibique sectione lignorum mercedem ad ipsos sustentandos acquirere. Postquam autem per Pompeij ex vrbe discessionem solita cœperunt deficere subsidia, tum verò fidelissima Dei prouidentia (quæ Camillum sub protectionis suæ alis susceperat) confestim de altero adiutore & fautore prospexit. Cū enim Mauritius quidam, Pontificis Clauarius, Bernardino amicus in morbum incidisset, eiusdem Bernardini commendatione à Camillo obtinuit, vt domi nostræ curaretur. Hic igitur conspecta Fratrum nostrorum egregia erga se charitate, quatuor illis loca in montibus donauit: quibus diuenditis collecti sunt à Camillo quingenti circiter aurei. Præterea verò, cū postea idem Mauritius vitam cum morte commutaret, heredes reliquarum fortunarum suarum eosdem fecit: quod non minimū fuit in illis initiis nostræ Congregationis subsidiū. Bernardino autem, pro insigni, quo eum prosequabatur, affectu

E

suam

suam legauit argenteam clauam : cuius quoque pretium in communem arcam redactum est. Ita hominibus istis pauperculis, qui paullo ante vix tres storeas, in quibus somnum caperent, habuerant, iam diuina prouidentia etiam clauas ex argento ad ipsorum sustentationem misit. Cum hoc subdicio Congregationem sustinuit Camillus ad id usque tempus, quo fuit à sancta Sede Apostolica confirmata : & quo facultas ei concessa est stipem Romæ vicatim quæritandi.

CAPVT XVI.

Camillus amplectitur curam moribundorum extra Nosocomia.

TAmetsi primus Camilli scopus in sua Congregationis fundatione fuerit, in speciatim opitulari, qui in sancti Iacobi Nosocomio, aut in aliis similibus locis auxilio Romæ indigerent ; apparuit tamen postea consilium diuinæ Maiestatis (cui proprium est è paruis facere grandia) citra ullam comparisonem multò maius fuisse, atque ad plura & excellentiora se protendisse. Nam Deus quidem ab initio tantum illi luminis in primo suo proposito dedit, quantum ipsi eo tempore, pro tenui ac debili capto, necessarium fuit, ut id quod cogitarat, effectum da-

ret : postea verò infinità suâ sapientiâ pedetentim ad illustrandam magis magisque serui sui mentem processit, donec illam ad eum scopum perduceret, quem diuina sua voluntate ab æterno ordinauerat ac stabiliuerat. Is autem non erat alius, quàm Congregationis huius operâ plurimis suorum fidelium necessitatibus subuenire: siquidem nihil vquam ex alio prodire iubet, quod non sit primæ intentioni suæ aptum atque conforme. Quod quàm verum sit, potest euidenter cognosci ex multo lucis eius incremento, quam ei Dominus Deus noster ab ipso foundationis huius principio, per quotidiana augmenta concessit. Certum enim exploratumque est, illum in primo mentis suæ proposito (quod huius arbusculi primus truncus extitit) nihil cogitasse, nihilque destinasse aliud, quàm Congregationem intra Nosocomij limites fundare & continere: Deum autem, qui nolebat rem tantam vnius loci angustiis includi ac terminari, neque hanc plantam alieno in fundo feri, tot permisisse ex aduerso occurrere impedimenta, vt demum foris in diuæ Virginis Ædicula fundaretur: vnde ramos suos dilatare, atque ad omnia totius mundi Nosocomia propagare posset. Deinde Camillus pauculos tantum ministros, eosque sæculares, ad eam vocare

aut admittere decreuerat: sed Dēus, qui altiora spectabat, & qui cognoscebat, quā esset incongruum, administrationem curamque tot animarum hominibus rudibus & idiotis committere; statuit, vt Congregatio multis statim Sacerdotibus abundaret, primusque ipse Camillus se Sacerdotio iniciandum offerret. Præterea ille in animo suam Congregationem quamdam liberam ac solutam depinxerat, nec vllō, quod obstrictum teneret, voto consecratam: Deus autem, quæ eam stabilem & æternam esse cupiebat, effecit, vt intra exiguum temporis spatium ipsi summi Pontifices non modò in Congregationem approbatam, sed etiam in Religionem voto solemni adstrictam erigerent ac firmarent. Denique non venerat Camillum in mentem, neque de pestilentia infectis, neque de carcere inclusis, ope Congregationis suæ adiuuandis: Deus verò, cui placebat vt nullum infirmorum genus à charitate huius sacri cœtus excluderetur, sua benignitate determinauit, vt hanc quoque talibus opitulandi prouinciam salutari suæ Congregationis sinu complecteretur. Postremo ille minimè habuerat in animo, eos qui in priuatis ciuium ædibus vita excedunt, se subsidij atque solatij participes facere: Deus è contrario ingentem cernens animarum

prædam, quam diabolus ad ipsam mortis in-
nuam expectans atque insidians, in illo extre-
mo digressu exercet, simulque intuens illa
opima, quæ de miseris mortalibus refert, spo-
lia, Camillo inspirauit, & (si fas est sic loqui)
velut furentis populi impetu coëgit, vt hanc
quoque maximi momenti curam, velut præ
omnibus mundo ipsi necessariam, suscipe-
ret. Cùm enim Deus Opt. Max. non pau-
cas fidelibus suis Religiones iam prouidisset,
quæ omnes ordinariè illorum saluti in vitæ
& incolumitatis tempore inuigilarent, vo-
luit his quoque extremis temporibus (qui-
bus videtur ipse mundus perpetuò ad vetu-
statem decurrere, atque in charitatis studio
refrigescere) vnā aliquam suppeditare
Congregationem, quæ peculiariter & ex
instituto suo, in vltimo vitæ articulo, & ex-
tremo salutis certamine ipsis præstò esset.
Quod supremum charitatis officium Ca-
milli Congregationi reseruauit: in quod ip-
sa se insinuauit hoc modo. Inter alia chari-
tatis officia, quæ Camillus & socij in No-
socomio sancti Spiritus pro virili præstabant,
vnum erat moribundis ad benè moriendum
ferre suppetias; quod partim consolando,
partim roborando, iuxta illud Ecclesiastici
monitum, *Consolare illum in exitu spiritus
sui*, gnauius efficiebant. Tam gratum igi-
tur

tur hoc charitatis obsequium, tamque toti
 vrbi Romæ acceptum fuit, vt multi tam
 nobiles quàm ignobiles, tam Prælati quàm
 alij omnis generis & conditionis homines,
 sed speciatim extranei, qui domos con-
 citias habitabant, cœperunt ipsos ad eos
 qui in priuatis eorum ædibus moriebantur,
 accersere. Quippe multò tutius esse iudi-
 cabant, in extrema illa hora salutem animarum
 nec parentibus, nec feminis, nec domesticis
 famulitijs credere, cùm quotidiana doceret
 experientia, maiorem eorum partem cogita-
 tiones suas potius ad opes occupandas, quàm
 ad miseri moribundi salutem procurandam
 applicare. Non quiuit proinde Camillus æ-
 quissimæ postulationi non satisfacere, præ-
 fertim cùm posset hoc in negotio illud ap-
 pte finem vsurpare: *Vox populi, vox Dei*. Ita
 que tam diuino instinctu, quàm sociorum
 voluntate, quos in facti huius consilium ad-
 hibuerat, hanc etiam charitatis partem am-
 plexus est: eamque primi spiritus sui propo-
 sito, & quasi trunco, iniecit: constituenda
 scilicet, vt à sua Congregatione (quemad-
 modum in Bullis Pontificis diffusius contine-
 tur) tam diebus, quàm noctibus, promptum
 iisdem infirmis vita & salute periclitantibus
 auxilium afferretur. Et sanè hoc ipsum genus
 charitatis, tantum importare commodi ad
 plur-

plurimorum salutem animaduersum est; ut expediens fuerit, etiam ab ipsis Ecclesiæ primordiis, peculiarem ad eiusmodi opera Religionem fuisse institutam, & quidem amplio-rem, ac hominibus spiritualibus & eruditis abundantio-rem, quàm quæcumque alia fue-rit, aut certè qualibet è celebrioribus haud inferiorem. Hanc autem ipsam operam suscepit præstandam Camillus postremis men-sibus Gregorij XIII. qui ad cælestia emi-grauit decimâ Aprilis anni M. D. LXXXV. cui successit in Pontificatu Sixtus V. die eiusdem mensis vigesima quarta in Ecclesiæ Pastorem electus. Quo tempore Camillus animaduertens Congregationem suam ma-gna in dies incrementa continuò sumere, multosque esse qui scire desiderarent, quo nomine ipsi vocarentur: ipse acceptis super hac re suorum sociorum sententiis, & cogni-ta eorumdem ardenti erga infirmos charitate (quos tamquam dominos suos & patronos æstimabant) conclusit vocandos esse MINI-STROS INFIRMORVM: cùm alioqui hæte-nus appellati fuissent, CONGREGATIO PA-TRIS CAMILLI.

CAPVT XVII.

*Bernardinus primus è socijs Camilli ad
vitam meliorem excedit.*

ALiquot mensibus, post inditum Congregationi nomen, orbatus est Camillus primo & vnicè dilecto fratre & sodali suo Bernardino. Sed quoniam hic frater tantum claruerit vitæ probitate, ut ab omnibus, qui eum norant, communi voce atque fama tamquam sanctus haberetur; facturum me operæ pretium existimaui, si paucula de illis, & ea dumtaxat, quæ ab eius sodalibus Camillo & Curtio sæpè suprà nominatis acceptæ breuiter commemorauero. Antequam ergo Bernardinus, ut hinc ordiamur, Camillo associaret, multos annos Romæ in S. Iacobi Nosocomio fuerat custos suppellectilis: sed in iuuentute, comportandis in urbem lignis ad locum vulgò ad Ripam dictum, pro opere ordinario vacauerat. In quo tametsi esset toto die occupatus, non idcirco tamen orationis mentalis exercitium negligebat: quippe solitus à signo Vespertino, quod ad *Ave Maria* datur, continuæ precationi ad mediam vsque noctem (quo tempore ad Martinum Aræ-cæli mos est pulsari) insistebat: tum autem quieti se componens somni tantum

tillum

tillum capiebat, donec manè alterum signum
eiusdem Angelicæ salutationis in S. Rochi
ederetur: qua hora perpetuò & constanter
surgebat, atque ad solitam lignorum baiula-
tionem cum sua crate se conferebat. Accidit
autem illi sæpenuerò, vt in oratione flexis
genibus noctem totam perstaret: cum eum
scilicet ob diurnos labores nimis fatigatum
obrepens somnus occupasset: ac tum quidem
se in aurora frigore gelidum & coronam
precatoriam manu tenentem, & humi geni-
bus nixum aduertebat. Et quamuis miserum
corpus multis maceratum fatigationibus ge-
reret, tamen vt spiritui continenter subie-
ctum teneret, nouis illud oneribus & crucia-
tibus tam flagellorum quàm ieiuniorum, ne
recalcitraret, coërebat. In sustinendis verò
patienter ac leuiter iniurijs, mirum quanti
vir exempli fuerit. Mauritium certè summi
Pontificis Clauarium (cuius suprà mentio
facta est) hoc de illo referre solitum ferunt:
quòd die quadam in vicum Ripæ ligna defe-
rens, quodam casu in aulicum prætereuntem
cum crate sua impegerit, hic autem pluri-
mum ea re indignatus, absque vllò honesta-
tis prudentiæve respectu, in multorum mor-
taliū præsentia, terribilem ei colaphum in-
fregerit. Quid verò tali in contumelia Ber-
nardinus? nempe cratem suam, quasi iamiam

E s

vindi-

vindicaturus, in terram deponit: ad hominem decurrit: cunctis autem, quod res eura esset, expectantibus, & nihil aliud, quam ut ad manus veniretur, opinantibus; ecce hic vice vindictæ, mansueti agnelli instar, coram eo genua demittit: sicque illum precabundus affatur: Postquam mihi colaphum pro libitu tuo infregisti, te deprecor, ut & alterum mihi infligas pro voto meo: & hæc dicens, maxillam ei alteram (quemadmodum Iesus Christus in Euangelio exhortatus est) porrexit. Quo facto percussor ille conuictus, viam suam pudore & confusione plenus abiit: hic autem benefacti conscientia lætus atque alacer, resumpto onere iter perrexit. Idem annorum quadraginta spatio sanctissima Sacramenta frequentare solitus, vidit aliquando in sacra Hostia Iesum infantulum: de qua re testimonium crebro perhibuit P. Octavianus Cappellus qui erat ipsi à Confessionibus, & qui Patri nostro Camillo id retulit. Tantæ autem cum esset puritatis atque innocentie, ut talibus visis dignaretur, non omnino tamen expers tentationum fuit: immò verò longè grauissima, & de altissimo quidem omnium mysterio, nempe sanctissimæ Trinitatis, tentatione percussus est. Quippe pro ingenij & iudicij sui tenuitate assequi non poterat, quonam pacto secunda Patris intelligentia,

gentia, per veram generationem coæternum
& sibi similem Filium genuisset. Idcirco &
multa pœnarum genera voluntarius subibat,
& septem vrbis Ecclesias frequenter obibat,
& feruidis precationibus Deum sollicitabat,
vt eum dignaretur tanta tamque molesta
tentatione & periculo eximere. Ex qua tenta-
tione tandem à Domino maiestatis ita exped-
ditus fuit: vt nihil prorsus ad reliquum vitæ
tempus remanserit. Apparuit enim illi in
somnia ipse æternus Pater, instar pulcherrimi
senis, omni ex parte candidi, è cuius ore foras
prodibat puerulus longè formosissimus, &
omni specie Angelica multò excellentior.
Erat autem ingenio tam hilari, & indole tam
iucunda, vt vel solo eius aspectu infirmi re-
crearentur, & mœrorem deponerent. Neque
vmquam interea vel primi spiritus feruor in
ipso intepuit, vel charitas refrixit. Tanta
enim illi inerat sermonis suauitas, & dicendi
gratia, vt quidquid à quolibet peteret, im-
petraret. Sæpè, cùm esset sæcularis, in die
Festo omnes baiulos, eiusdemque sortis ple-
beios homines, in vico Ripæ ad se aggrega-
bat: deinde consensu in media platea scalis,
communes illas Ecclesiæ precationes *Pater
noster* & *Aue Maria* ipsos edocebat. Cùm
autem Congregatio in vico Officinarum ob-
scurarum adhuc habitaret, neque dum Ca-
millus

millus in animo habuisset templum sanctæ
 Magdalenæ procurare; quotiescumque Ber-
 nardinus ante illud pertransibat, dicere socio
 solebat: *Frater mi, templum illud erit nostrum.*
 quod ita certum tenebat, vt semel cum illac
 viam haberet, clausumque offendisset, con-
 uersus ad socium dixerit: *Flectamus hic ge-
 nua, mi Frater, in media via, & dicamus semel
 Pater noster & Ave Maria, ad gloriosam illam
 Sanctam. Suggestit enim mihi spiritus id tem-
 plum fore nostrum.* Atque ita fuit, vt suo di-
 cetur loco. Cum verò adhuc esset adole-
 scentulus, ac primum è natali solo discede-
 ret, vt Romam proficisceretur, accidit vt, non
 suppetente sibi viatico, staret aliquantisper
 animo suspensus, viamne iniret, an secus: in
 qua dubitatione visus est vocem audire sibi
 dicentem, *Exi è terra tua, & perge: aureum
 nummum in via reperies.* atque ita prorsus
 contigit. Vix enim triginta passus fecerat, &
 nummum inuenit, & cum illo Romam iuit.
 Denique P. Camillo tandem associatus, vix
 cum illo omnium laborum, sollicitudinum,
 & ærumnarum, quæ in educenda & educan-
 da paruula illa planta subire oportuit, parti-
 ceps fuit. Optabat quidem videre illam à san-
 cta Sede Apostolica approbatam, sed con-
 cessum non est. Nam ad annum ætatis sexa-
 gesimum circiter cum peruenisset, vitam re-
 liquit,

liquit, die Augusti mensis decima sexta, anno M. D. LXXXV. inter Camilli manus, qui tam bono & fideli socio se orbarum sentiens, eum amarè fleuit. Quòd autem Congregatio necdum ædem sacram haberet, ipse, Patris, Octauiani illorum Confessarij commendatione, sepultus fuit in templo Societatis Iesus v. Conceperat porrò Camillus tantam de probitate eiusdem socij sui opinionem, vt sapiùs de illo inter sermocinandum diceret, quasi certum sibi esse, Bernardini animam purgatorij ignes non attrigisse, sed rectà in cælos euolasse. Fuit hic Frater primus, qui Congregationem nostram ingressus est, & primus qui felici morte, ex ea ad aliam Beatorum in cælis Congregationem emigravit.

CAPVT XVIII.

Sixtus V. Pontifex Congregationem Breui Apostolico confirmat.

Camillus, accrescente in dies eorum numero, qui suauis recentis plantæ odore illecti, sub eius vmbram certatim conuolabant, arbitratus non posse nec licere tantam Congregationem absque summi Pontificis benedictione & auctoritate diutiùs in comuni viuere, hærebat animi dubius, quid ageret, quò se verteret, cuius consilium auxiliúmve

78 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
liumve exposceret. Cum nullo enim Cardi-
nalem intercedebat illi eo tempore tam
arcta necessitudo, vt auderet eorum quem-
quam ad Pontificem desiderij sui exponen-
di gratia allegare: ideoque ad supremum re-
rum omnium moderatorem, qui humilium
non despicit preces, & pauperum exaudi-
vota, se conuertit. Eum igitur quàm potius
humillimis iuxta & ardentissimis votis de-
precatus est, vt rem hanc pro solita sua be-
nignitate dirigeret, viamque ei peragenda
opportunam aperiret. Ita qui in alijs omni-
bus negotijs præstò illi adfuerat, etiam in hoc
non defuit. Nam cùm die quadã pertransiret
Camillus Illustrissimi Ducis Muti palatium,
templo Societatis I E S V vicinum, vbi tum
erat bonæ memoriæ Cardinalis Mondouus,
obseruauit, Deo ita volente, eundem Mon-
douum ad portam vsque palatij comitatum
ire alium quemdam Cardinalem, vt mos est
sacri illius Collegij. In quo occursum visus est
illi idem Cardinalis, esse senex admodum
festiuus & excitatus, & qui huic expediendo
negotio aptus foret. Itaque illum, quamuis
nec aliàs sibi visum, nec aliter notum, cū soli-
ta in Deum fiducia improvisò adiit, salutauit,
breuem sui instituti formulam obtulit, pre-
catus est, vt tenue ac humile Congregatio-
nis suæ principium adiuuaret, & verbo aliquo
apud

apud Pontificem eius confirmationem commendaret. Placuit, ut assolet, ea hominis simplicitas Cardinali, petijtque, num aliquos Romæ haberet, qui ipsum nossent, & aliquam sibi eius notitiam dare possent. Respondit Camillus se habere, & aliquos ei nominavit nobiles Romanos, Virgilium Crescentium, & Patritium Patritij. Tum Cardinalis, *Illi*, inquit, *sufficiunt: tantum illi duo loquantur mihi, & de reliquo auxilium tibi à me non deerit.* Quod cum ab illis illustribus viris factum esset, & eadem opera Camilli probitas admirabili charitate coniuncta etiam in sermonem venisset, magna Cardinalem tenuit admiratio, hominem vnum idiotam & illitteratum tam excelso esse animo, ut initium daret operi tam utili, tamque infirmis necessario. Ea de causa cum multò in id ferretur studio, eiusque accelerationem maximè cordi haberet, intra paucos dies rem omnem Sixto V. summo Pontifici exposuit: qui valdè lætus de tam bona eius instituti fama per Urbem dispersa, & in spem quoque ingressus maiorum ex illo fructuum deinceps colligendorum, id negotij sacre Congregationi Regularium commisit expediendum. Ibi quoque Dominus Mondouus præstò fuit. Denique licet Cardinalis à sancta Seuerina sancto zelo pulsus (quandoquidem credi aliter

80 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
aliter non potest) ei nonnihil obsisteret, dice-
retque, nihil noua Congregatione in Ecclesia
opus esse; tamen re multum diuque confi-
derata atque perpensa, conclusum determi-
natumque est, bonam esse & admittendam.
Docuerunt enim Patres illi, eam Congrega-
tionem minimè esse superuacaneam, sed
Apostolicam mereri confirmationem, pro-
pterea quòd operibus esset addicta pietatis,
cum nouo modo instituti ab alijs omnibus
different, præsertim tempore pestilentia: at-
que idcirco dignam esse, quam sancta Seda
amplecteretur & confirmaret. Quod cum
Illustrissimus Cardinalis Sans, Congregatio-
nis Regularium caput, ad Pontificem retulisset,
is Breui Apostolico dato ad decimam
octauam Martij, anno Christi millesimo
quingentesimo octogesimo sexto, Pontifi-
catus autem sui primo, dictam Camilli Con-
gregationem approbavit & confirmauit. Fa-
cultatem quoque eidem Camillo ac socijs
concessit, sub vno simul contubernio viuendi,
in paupertate, castitate, obedientia, & in-
firmorum ministerio, etiam peste infecto-
rum; non vi quidem alicuius voti seu simpli-
cis, seu sollemnis, sed ex solo voluntatis arbi-
trio. Voluit etiam, vt à Congregatione vnus
eligeretur Superior, qui Sacerdos esset, &
trienni fungeretur potestate: deditque infu-

per facultatem in vrbe Roma stipem con-
quirendi, & quædam alia (quæ studio breui-
tatis hîc transilio) benigne illis indulſit. Ita-
que Camillus, consentientibus omnium so-
ciorum suffragijs, electus est Superior vigeſi-
mâ Aprilis eiusdem anni, cœpitque ab ea ele-
ctione ad maiorem charitatis feruorem, &
suiipsius despicientiam semetipsum accende-
re. Neque diu harum virtutum edere speci-
men distulit; sed mox, coniecta in humeros
mantica, assumptoque vno socio Sacerdote,
Rogerio Anglo, urbem Romam mendica-
bundus obijt: sed nihil aliud illa prima men-
dicatione domum ambo retulerunt, quàm
vnum panem integrum, & pauca paruaque
frustula, sannarum verò & irrisionum ac
conuitorum affatim: quippe pro vagabun-
dis & erronibus habiti, & qui nihil aliud nisi
tempus, sua per urbem obambulatione, dis-
perderent. Porro semper ex illo tempore
suspexit Camillus Cardinalem Mondouum,
nec solùm vt protectorem, sed etiam vt pa-
trem & benefactorem tam ipse, quàm tota
Congregatio, eum coluit ac veneratus est.

CAPVT XIX.

Sixtus V. Pontifex altero Breui Apostolico ius concedit Congregationi, ferendi insigne Crucis.

NON solum Cardinalis Mondouus illis nostri Ordinis initijs insignem erga Camillum amorem ac beneuolentiam exhibuit, sed alij quoque præclari & illustres viri, ac nominatim Illustrissimus Cardinalis Sans: qui cum ad Pontificem referret, quid in sancta Congregatione actum esset, eadem opera institutum ad eum laudauit, commendauitque, ac Fundatoris probitatem charitatemque extulit, ut eius videndi & cognoscendi desiderium Pontifici iniecerit. Quod cum idem Cardinalis per Dominum Cassanum Camillo indicasset, hic confestim ad Pontificem in Vaticanum conscendit: ubi post osculatos ex more pedes, cum verbis sancta simplicitate plenis, illum se esse Camillum, seruum inutilem dixit, quem Dominus Deus indignum assumpsisset ad danda illi Congregationi initia, quam Sanctitas sua nuperrime confirmasset: prætereaque ad agendas ipsi gratias nunc venisse, atque ad eandem Congregationem ex hac die in omni

ne tempus, sub alarum sanctæ Sedis velamento submittendam. Respondit Pontifex, se illum & videre & cognoscere perlibenter, atque in omni, quæ se offerret, occasione ipsi auxilium suum & fauorem non defuturum; totius item Congregationis protectionem ad se animo volenti ac perlibenti recipere. Qua responsionis benignitate fretus Camillus fiduciam accepit deprecandi, ut sibi & cunctis suæ Congregationis hominibus, ad discrimen inter ipsos & inter alios Clericos Regulares, liceret crucem ex panno fuluo, tam tunicæ talari, quàm pallio immittere. Benignè consensit Pontifex, & valdè æquum esse dixit, ut quemadmodum instituto ab alijs omnibus differrent, ita habitum quoque gestarent differentem. Vnde & aliquem sibi libellum supplicem super ea re exhiberi curauit. Quem ut accepit, eum idem Pontifex ad eandem sacram Regularium Congregationem considerandum misit. Ibi cum depictam in charta crucis formam Camillus obtulisset, fuit similiter ejus postulatio peræqua & expediens iudicata, immò necessaria. Hinc per aliud Breue Apostolicum, datum vigesima sextâ Iunij, anno millesimo quingentesimo octogesimo sexto, facultas Camillo & sociis concessa est Crucem gestandi. Quam Crucem triduo post, hoc est, die sanctis Apo-

84 VITÆ P. CAMILLI DE IELLIS
stolis Petro & Paulo sacra, ipse Camillus ex
deuotione erga eosdem Sanctos, ad dextrum
tam tunicæ quàm pallij latus sibi imposuit,
aliisque item omnibus qui tum in Congre-
gatione erant, ferendam dedit. Ita igitur,
quò facilius internosci possent (minimè er-
bescerent I E S V M Christum confiteri co-
ram hominibus) iuerunt illa ipsa die octi
ex ipsis, in diui Petri, ad quorum primum
conspæctum, incredibile dictu est, quantum
populum incesse-
rit admiratio: quoniam ta-
les homines cruce signatos antehac Roma-
numquam viderant. Vnde varias varij fe-
ciebant de nouis hominibus coniecturas.
Multi existimabant esse Patres Societatis
I E S V, qui nuperrimè ex India reuertissent,
aut certè à sancto Sepulchro redijissent. Po-
stremò cum in diui Petri essent ingressi,
ibi Camillus non se ipse solummodò di-
uinæ maiestati & illis sanctis Apostolis, sed
etiam totum paruulum gregem suum,
quem Patri cælesti complacitum fuisset
committere, in perpetuum obtulit, dedi-
cauitque.

CAPVT XX.

*Camilli in Ædem S. Magdalene vnà cum
Congregatione commigratio: & duo-
rum Fratrum mors, quorum alter alte-
rum euocauit.*

Visa est Camillo domus ea, quam ad
obscuras Officinas incolebat, Congre-
gationi suæ vel eo nomine non conuenire,
quòd illic nec Ædes sacra, nec Oratorium,
ad sacrosancti Sacrificij oblationem, vllum
esset: ita vt horum defectu foras quotidie
eundum foret, tam Sacerdotibus ad facien-
dum Sacrum, quàm Fratribus ad audien-
dum. Ibant autem quotidie manè ad tem-
plum Societatis IESV, vbi & Patre Octauia-
no ad Confessionem æquè & ad Commu-
nionem sacram utebantur. Ob hanc igitur
egressionis incommoditatem, decreuit, eo re-
lictò domicilio, aliud commodius alibi per-
quirere, & potissimè vbi coniuncta esset
Ædes sacra. Iam multa vrbis loca perlustra-
uerat, iam in varia templa & sacella oculos
animumque intenderat, cùm tandem sanctæ
Magdalene Ædem pertransiens pridie ip-
sius festi, in eam ob promerendas indulgen-
tias introiuit: inter precandum autem ea

F 3 sub-

subrepfit cogitatio, illam ipsam Ædem satis commodam & instituto suo opportunam videri. Itaque cum rem Domino diligenter commendasset, ita discessit, ut animus eam postulandi esset. Postulauit igitur, nec postulatio incassum fuit. Erat eius templi domini-
 nium penes venerabilem Societatem à *Con-
 falone*: ab ea igitur certis quibusdam condi-
 tionibus illud obtinuit, adiuuante in primis
 domina Felice Colonna ipsi pie addicta, &
 parente Caroli de Maximis, qui tum vnu
 erat e dominis eiusdē Societatis Præsidentibus.
 Deinde populus Romanus trecētos aureos
 suppeditauit: quibus adiutus aliquas domos
 illi sacræ Ædi contiguas conduxit, eoquē sub
 initium Decembris anni millesimi quingen-
 tesimi octogesimi sexti, cum tota Congrega-
 tione immigrauit: cum essent numero haud
 plures quàm duodecim aut quindecim: in-
 ter quos erat P. Blasius Oppertis. Quæ do-
 mus per Dei gratiam mater fuit omnium
 aliarum huius Religionis. Ad quam cum
 iuisset Camillus, paullo post ei se coniunxit
 P. Franciscus Propheta, vnus e primis eius
 sociis. Ad eam Congregationem accessit
 etiam P. Paullus Cornetta Romanus, Theo-
 logus in paucis clarus, & in tribus linguis
 præcipuis, Hebraica, Græca, Latina egregie
 versatus; cui si longior vita suppetisset, non
 parum

parum splendoris è scriptis suis Græcis, quæ reliquit imperfecta, Congregationi attulisset. Obtena porro hac domo, non ampliùs misit Camillus Fratres suos foras, seu confessionis seu Communionis gratiâ, sed hæc omnia in templo suo peragi instituit; vbi duobus sedilibus poni iussis, cœptæ sunt audiri Confessiones à P. Francisco Propheta, & P. Paulo Cornetta. Non multo autem tempore quàm in nouas ædes immigrassent, Camillus inter alios admisit etiam duos iuuenes, in quorum obitu res occurrit minimè silentio prætereunda. Cùm enim breuè ad alteram vitam migraturus esset Frater quidam, Ludouicus Francus nomine, adolescens parua ætate, sed virtute haud mediocri, ecce dum in extremo agone versatur, sublatris subitò in cælum oculis, tamquam visum aliquod cernens, exclamare cœpit: *Sancte Andrea, sancte Andrea, quis mecum veniet? eritne fortè Frater Iacobus?* Tum autem Iacobus Martinellus (qui præsens aderat, & Præfecti infirmorum officio fungebatur) *Quis est, inquit, ille Iacobus? Summe ego fortassis?* cui respondit Ludouicus: *Ipse es: quapropter sis paratus. nam & intra paucos dies in eodem loco erimus.* & hoc dicto expirauit. Postquam verò sepultum est corpus, & iusta ex more persoluta, idem Iacobus multis ver-

88 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
bis ea de re cum P. Paulo Cornetta Confessario suo est collocutus. Is autem sciens Iacobum crebrò legere solitum S. Gregorii Magni Dialogos, ita respondit: *Mi Frater optimè nosti, quot eiusmodi exempla referantur in libro Dialogorum, quem sæpè legisti. Quamobrem benefeceris, si ad mortem accitus fueris, quandoquidem socius tuus Ludouicus iam te vocauerit.* Tum Iacobus, *Semper inquit, fiat voluntas Dei.* Tam integra autem tunc erat valetudine, vt diceret, meliorem in statu sanitatem sibi numquam fuisse. Verum, ô diuinorum arcanorum abyssi! non dimidiata transiit hebdomada, quin Iacobus in morbum inciderit, & intra paucos dies vitam functus ad Dominum quoque transierit. Nec vllatenus dubitari potest, quin per hæc mirabilia declarare Deus Opt. Max. voluerit, quàm sibi gratum sit, aliquam animam ad suum trahere seruitium; id quod Ludouicus Iacobo fecerat, quem modò quodam extraordinario ad Congregationem pertraxerat. Cum enim isti duo adulescentes in sæculo amicitia ac sodalitate coniuncti essent, Ludouicus Congregationem nostram ingressus est, Iacobus foris remansit. Hic, quòd sibi in patriam remeant cuncta essent subrepta, nihilque superesse fortunarum, herum quærebat in cuius esset famu

famulatu. Cui cum Ludouicus in vrbe Roma semel occurrisset, interrogauit: *Qui habes? rectene apud te sunt omnia?* Respondit ille, nonnihil se tristem esse, quod herum non inueniret. tum illi Ludouicus: *An per te licet, vt tibi herum inueniam?* dixit licere. Mox ergo Ludouicus iniecta manu, *Eamus*, inquit, *ego tibi inueniam*, & recta domum nostram ad Camillum deducit, precaturque per Dei amorem, vt velit hunc socium suum in Congregationem admittere. Deinde ad Iacobum conuersus, *Ecce*, inquit, *frater, ego tibi Iesum Christum pro Hero & Domino inueni: tunc illo es contentus?* Ille contentum se dixit: admissus est: & ambo exitum, quem iam dixi, habuerunt, veri ac germani sodales, tam in morte quam in vita, atque etiamnum (prout pie licet credere & sperare) in sancta gloria.

CAPVT XXI.

Camillus Neapolim ad fundandam inibi Congregationem proficiscitur: & quod ibidem in principio fecerit operæpretium.

DOCTOR Mira Hispanus (qui postea fuit Episcopus Stabienfis) Romæ cum esset,
F 5 prope

propè quotidie ad nostrum S. Magdalene
templum accedebat facturus Sacrum ; &
quòd erga pauperes animum gereret pietatis
ac misericordiæ plenum , arctam cum Ca-
millo amicitiam contraxerat. Is deinde pro-
fectus Neapolim , sermonem cum P. Ale-
xandro Burla de hac noua Congregatione
miscuit, suavitque, vt illam in ea ciuitate fun-
daret, asseuerando perutilem eam fore, cum-
ctisq; pauperibus infirmis, & animam a-
gentibus maximum allaturam in tam peri-
culoso articulo subsidium: quibus permotus
Alexander (quippe vir erat eximia charitate,
atque ad omnia pietatis opera mirè propen-
sus) tam ardentem eam rem cum Camillo
pertractauit, missis etiam Romam ad ipsum
pro viatico quinquaginta aureis ; vt de fun-
datione inter ipsos conclusum sit. Illuc igitur
Camillus cum duodecim sociis (inter
quos fuit P. Blasius Oppertis, noui domicilij
Superior designatus) iter suscepit. Neapolim
autem appulerunt vigesimâ octauâ Octo-
bris, anno millesimo quingentesimo octo-
gesimo octauo, die sanctorum Simonis & Iu-
dæ Apostolorum, habitaruntq; in domo
conductitia, quam idem Alexander pecunia
suâ illis procurauit, & omni necessaria su-
pellectile instruxit. Operæpretium autem,
quod in illis primordiis ibi fecit Congrega-
tio,

rio, illi soli narrare possunt, qui magnas miserias, in quibus tum iacebat eius ciuitatis Nosocomium Incurabilem, oculis suis conspexerunt. Quod ipsum statim atque à Camillo & Fratribus nostris frequentari cœpir, mox etiam, Dei opitulante gratia, non modò ab honoratioribus ciuibus eiusdem ciuitatis similiter adiri cœptum est, verùm etiam certatim & sancta cum æmulatione, ab omnibus ferme nobilibus, & dominis tutelaribus eius regni, in diuersas sodalitates diuisis (res sanè magna laude digna, & quam tota nobilitas Christiana imitari debeat) non dedignantibus illis dominis, ad S. Ludouici Regis Franciæ exemplum, pauperibus infirmis inferuire, cibū porrigere, aquam in manus fundere, lectos sternere, linguas purgare, plagas obligare, ac denique, ad extremum Tobiaz officium sese demittendo, mortuos sepelire. Quin ego ipse non absque magna confusione mea sæpius obseruaui, eorum complures edulia præbere quibusdam infirmis adeò putentibus, & tanta plagarum sanie scatentibus, vt totum me stupor inuaderet, quoniam pacto fieri posset, vt homines tam moliter educati, tam delicatè enutriti, habere stomachum tam firmum possent, vt non dicam tangere, sed vel præstò adesse, aut tantisper apud eos manere possent. Atque, vt
summa-

summatim complectar, ea in publicis valetu-
dinariis opera & tam heroica facta incredi-
bili pietate coniuncta patrant, vt nemo sibi
temperare possit, quin illa in despectu mun-
danæ superbiæ laudet atque extollat. Vt ve-
rò ad feminas quoque & matronas nobiles
transeamus, multæ ex Illustrissimis familiis
sefe ad feminarum seruitia materno affe-
ctu in iisdem valetudinariis applicant, immò
verò vulnera & vlcera & plagas quanticum-
que fœtoris & stomachi sic attrectant, sic
omne genus charitatis atque extremæ de-
missionis exercent, vt si tot illustres feminae
ab ipsis infirmis in mancipia emptæ essent,
non plus reuerà exigi ab iis debiti seruitij pos-
set. Tot tibi cōspicere Fabiolas & Eustochias
sancto Hieronymo celebratas viderere: vnam
ab ingenti erga Nosocomij pauperes charita-
te, alterā aduersus charam matrem Paullam
morientem & in lecto anhelantem admira-
bili pietate. Nam nobiles istæ Neapolitanæ,
quadam istarum Romanarum matronarum
sanctitate præstantium imitatione, non ab-
horrentes putorem, non declinantes plaga-
rum tabem, vermiumque fœditatem, proxima
mè infirmas accedunt, solatium adhibent,
esculenta & poculenta in os inferunt, mem-
bra calefaciunt, ventum flabello concient,
lectos reparant, capillos religant, blanditiis
demul-

demulcent; vnoque verbo, nullum genus charitatis, quamlibet difficile, quamuis fastidio & nausea plenum (tantus est animorum feruor) intentatum prætermittunt. Non memoro supellectilem in eodem Nosocomio vel auctam, vel meliorem factam, seu cortinas spectes, seu lintea, seu culcitræ, seu indusia, seu stragula, seu quæcumque alia linæa infirmis necessaria; quibus iidem Nobiles in perpetuum conseruandis & reparandis census annuos attribuerunt. Id verò minimè silentio prætermittendum est, quòd à propriis ciuium ac nobilium domibus, qui vices suas in dies diuiserunt, cibi infirmis subministrantur, quantà maximà diligentia præparati. Istius porro tam feruentis charitatis incendium (quod ego perstrinxi potius, quàm plenè perfectèque commemorauì) à Deo primùm, deinde à Congregatione nostra dici potest habere principium: non quòd nostri dictarum Societatum auctores fuerint (quamuis hic sanè antiquus Camilli spiritus & intentio extiterit) sed quòd ad eas faciendas stimulo fuerint, bonis exemplis incitando, & viam præeundo, ad Nosocomia quotidie, manè & vesperi visitanda. Id autem totum diuinæ Maiestati acceptum referendum est, cui complacuit, seruum suum Camillum eligere ad offerenda tantis pauperum & infirmo-

firmorum necessitatibus tam expedita remedia. Iam ad tempus extremi certaminis atque mortis quod attinet, hîc quoque nostra Congregatio ita ciuitatem illam exsuscitauit, vt bono eius exemplo & sancta quadam æmulatione commoti, non modò aliorum Religiosorum permulti, sed ipsi etiam Pastores apud suos subditos moribundos noctes totas excubarent: vt videatur ea tempestate nostra Congregatio omnibus aliis ad eiusmodi officia charitatis quoddam vel excitatorium extitisse. Quòd si de promptitudine hominibus pestiferis atq; aliis contagioso quolibet morbo laborantibus inferuendi, quam ad hoc vsque tempus nostra Congregatio tenuit, sermo faciendus est, vnicum dumtaxat factum, tamquam exemplum, in præsentî commemorabo: quod & nostros maiorem in modum (vbi se similis obtulerit occasio) ad idem repræsentandum queat accendere. Appulerant Neapolim ex Hispania triremes multæ Hispanis peditibus onustæ, sed contagioso morbo sic infectis, vt metuens cladem aliquam ciuitas noluerit eos admittere, sed mandauerit quadraginta dierum moram Puteolis in Baiano portu facere. & quia plurimi eorum, omnis expectes auxilij tam corporis quàm animæ, passim exinguebantur, Prorex nostros est de

prece

precatus, vt tantis dignarentur mortalium indignè pereuntium miseriis succurrere. Quo sine tergiuersatione concesso, statim quinque illuc amandati sunt: qui oppidum ingressi, ad Nosocomium Annuntiatae appellatum se contulerunt. Ibi præcipuus erat militum ægotantium numerus: ad quos iuandos & curandos in hunc modum aggressi sunt. Postquam infirmi è triremibus ad Nosocomium deportati essent, nostrorum vnus cum magna amoris ac beneuolentiæ significatione eos recipiebat, capillos tondebat, vngues refecabat. Inculti enim & horridi & illuue ac sordibus pleni plerique omnes erant. Alius illos exuebat, & putentes pannos, qui foetorem morte peiorem exhalabant, detrahebat. Tertius nuda eorum corpora refocillans, à capite ad imos pedes in calidarum & odoriferarum aquarum balneo proleuebat. Alius deinde iam munda, iam nitida corpora exergebat; ac postremus denique in lectum inferebat. Erant porro iidem milites adeò debiles & fame confecti, vt ipsorum non pauci cibis in ore hærentibus morti succumberent. Nec illos vlla adiuuabat medicina, cùm sic afflictis essent ex itinere molestis, vt loco medicinæ egerenda, animam exhalarent. Nostri autem supra continuos diurnos labores, etiam noctu

in

96 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
in vigiliis stabant, non modò apud eos
ad mortem vergebant, sed etiam apud eos
qui iam mortui erant, ne lupi scilicet, aliaque
carniuora animalia in campis eos deuorarent.
Finitis autem huius Nosocomij laboribus, in
quietis vicem ad aliud se conferebant sancti
Iacobi Nosocomium, quod intra vetus quoddam
palatium, amphitheatro Vespasiani imminens,
struebatur. Dicebant autem cor sibi intra pectus
disrumpi, cum tantam pauperum militum humi
prostratorum stragem oculis cernerent, qui promiscuè
cum feminis in terram proiecti iacebant. Ad
extremum, cunctis ferè militibus morte occupatis,
cœpit & in nostros grassari morbus, unde
Neapolim ducti valetudinis recuperandæ gratiâ,
non ita potuere salui euadere, quin mors duos
vindicaret, sed eos meliori vita dignos. Ij fuerunt
Ioannes Baptista Botrico Neapolitanus, & Seraphinus
Lucanus, qui duo Fratres primitiæ fuerunt, quas
nostra Congregatio diuinæ Maiestati obtulit
et iis omnibus, qui in posterum per hoc nouum
mortis genus, vitam suam pro Fratrum Christianorum
salute sunt immolaturi. Erant ambo tantæ charitatis,
vt Ioannes Baptista iam morti vicinus, & vi pestiferæ
febris, quæ caput inuaserat, à sensibus alienatus,
nihil aliud nisi de infirmis verba funderet, & lin-

qua partim Hispanica, partim Italica, dictos milites ad animæ curam sollicitaret. Qua in phrenesi vitam hanc reliquit, & meliorem inuenit. Seraphinus quoque super iisdem rebus alienata mente sermones iaciens, tantum dicebat: *Adiuua, adiuua hunc pauperem, ne decadat*. Denique bona exempla, quæ in illo Congregationis initio data sunt à nostris Neapoli, complures permouerunt, ut de illa suis sumptibus adiuuanda ac promouenda cogitarent. Hinc perillustris Domina Roberta Carafa Dux Mataluni, & Domina Constantia à Carettis, & Domina Iulia à Castellis, largitæ sunt Congregationi nostræ ad quindecim millia aureorum pro prima coëmptione illius domicilij, in quo iam nostri degunt, Sanctæ Mariæ Portæ cæli. Sed præ omnibus Domina Iulia à Castellis, femina excellenti pietate & charitate, eo semper studio ac fauore Congregationem nostram profecuta est, ut ob continua grandium summarum subsidia, meritò dici possit & haberi vera mater & fundatrix huius domicilij, quod in dicta ciuitate Neapoli possidemus.

CAPVT XXII.

*Camillus diuinam punitionem intermit-
tur Nouitio ad saculum reuertenti: qua
subsecuta est.*

AB ipsis primordiis fundatæ Neapoli
Congregationis, multi iuuenes, bonæ
virtutum eius odore pelli, cœperunt Orde-
nis nostri habitum ambire & poscere: ita v-
nius diei matutino tempore duodecim ad-
miserit Camillus, secumque vnâ Roman-
abduxerit, & tertia Martij, anno millesimo
quingentesimo octogesimo nono, Religiosi
illos habitu ibidem donauerit. Quorum
vnus ego ipse fui, quamuis indignus, qui
hanc postea eiusdem Camilli Vitam scripsi.
Sed quia inter supradictos fuit etiam iuuenis
vnus, Franciscus nomine, cui infortunium
accidit memoratu dignum, non arbitror il-
lud mihi silentio prætereundum; quippe
exemplo & terrori aliis Nouitiis futurum.
Fuit is admissus Neapoli, & Romæ à Ca-
millo vestitus, vt iam indicatum est; sed tam-
inuito & reluctante patre, vt is præ dolo-
moriturus crederetur. Qui licet primo die,
quo iste Nouitius cum Camillo Neapoli
discessit, post eum commutatis equis Calce-
num

num vsque cucurrerit, nec quidquam tum effecerit, tamen Romam denique ad obtinendum & peruincendum, quod tantoperè desiderabat, cùm aduenisset, ibique cum filio seorsum collocutus esset, tandem talibus eum dictis & promissis adortus est, vt vicerit, atque ad sæculum reduxerit. Promiserat autem nominatim se illi Neapolim reuerso daturum in coniugem quamdam adolescentulam longè pulcherrimam, cuius insano amore sciebat illum antehac captum esse. Ob hanc promissionem adit Nouitius Camillum, & vestes primas reperit: ille tanta obstupescit leuitate, nihil non agit & molitur, vt tironem suum in pristino firmet proposito, nec post gustatam Dei sapientiã redire sinat ad vomitum. Tandem cùm ne hilum quidem proficeret, & ille semper magis magisque peruersum obfirmaret animum, statuit illi abscessum permittere. Sed quid? Antequam suas illi vestes restitui iubeat, volens saltem incussis minis eum absterre, cùm aliquamdiu oculos in ipsius vultum defixisset, (perinde quasi in eius fronte legisset quanta illi aliquãdo euentura essent) dicit ei, multis nostrorum præsentiis: *Age frater, quandoquidem iam tibi certum est redire ad sæculum, nec vllum beneficiorum Dei, qui te ab eo liberauit, respectum habes, volo intelligas*

te ad seculum redeundo malum finem consecuturum, & iustitie manu moriturum. Ac memento sis diei huius, quo tibi hæc prædixi. Quibus dictis eum dimisit, atque ad patrem ibi quoque præsentem conuersus, haud benè ipsi fore, nec voluptatem ex eo filio habiturum indicauit. Hæc dicebat vltimâ Martij, ipso die sancto Parasceues, anno millesimo quingentesimo octogesimo nono. Res verò stupenda! Reuerſus Franciscus Neapolim, & Doctor Iuris creatus, & magno patri gaudio adolescentulam illam adeptus, aliquanto tempore in pace & concordia coniugali vixit: post autem, Deo ita permitte, in dissidium amore verso, ex aliqua fortassis vana suspicione, vt interdum solet, illam licet vterum gerentem interemit: nec eo parricidio contentus, ancillam quoque, & ipsam tunc grauidam obtruncavit, & vnum item famulum domus, quos ambos suæ suspicionis conscios atque internuntios arbitrabatur: cum & aliquantò priùs eadem de causa vnâ alteram vetulam mactauisset, atque sub quoddam domus fundamentum abiecisset, terraque obruisset. Pro tot homicidiis posteaquam mœrore confectus pater, omnes ferè suas opes pro seruanda filio vita consumpsisset, tandem vltimâ Martij, anno M.D.XCVII. die Lunę Hebdomadis sanctę in

in foro Neapolitano caput filio amputatur. Cum illo vnus è famulis, quòd eorundem delictorū adiutor ac socius extitisset, in furcam actus est. Ita veritas illarum terribilium ac formidandarum Camilli minarum euidenter innotuit: quam ipsemet Franciscus in carcere Regio condemnatus, compluribus nostrorum, qui illum ibant consolatum, multis cum lacrymis confessus est. Dicebat enim se eò loci & miseriarū deductum, quòd Congregationis habitum reliquisset. Ex quo etiam die in consequens tempus aiebat se velut sculpta ob oculos portasse Camilli verba & minas, nec illum diē quo discesserat, vquam è memoria dimisisse: precabaturque impensè, vt ipsum precibus suis adiuuarent, maximè in illo vltimo & perquam formidando tempore, quo esset toti Neapolitanæ ciuitati spectaculum sui præbiturus. Cœpit ex eo euentu totam Congregationem ingens stupor, eosque speciatim qui Romæ tum præsentés erant, cum Camillus cælesti radio illustratus sic eum fuerat allocutus. Atque hoc tantò magis creabat stuporem, quòd hæc vltimâ Martij, & Hebdomade sancta euenerant, qua die illi à Camillo prædicta, & cum minis denuntiata fuerant.

CAPVT XXIII.

Cardinalis Paleottus & Cardinalis Mondouus tractant nunc primùm cum Camillo, & cum Sede Apostolica, de erigenda Congregatione in Religionem.

NEcdum tres anni à confirmatione Congregationis nostræ transierant, cum sub eodem Pontificatu Sixti V. qui confirmauerat, cœptum est agi de ea erigenda in Ordinem Religiosum. Cuius tractationis inde nata est occasio, quòd quidam nostris, aliquoties ad quosdam Nobiles à Paleotti Cardinalis aula moribundos aduocati, vt ipsis, ad bonum ac salutarem vitæ exitum monendo, hortando, consolando, subuenerent; ita eidem Cardinali, qui suis omnibus semper in extremo illo certamine aderat, suam probarant operam, vt Congregationem hanc saluti multarum animarum, præsertim in vltimo & tanti momenti conflictu, perquam vtilem atque accommodam iudicaret. Vnde multis verbis & argumentis cum Camillo egit, vt Bononiam (quæ eiusdem Cardinalis patria, & Archiepiscopatus erat) aliquos è suis ad fundandam inibi domum mitteret, cui promouendę opem quoque & fa-

& fauorem omnem promisit. Sed respondit Camillus, in illo tempore & rerum statu, propter Sacerdotum in Congregatione penuriam, qui tamen ad talem foundationem necessarij essent, fieri id minimè posse; nam pluribus ad Sacerdotium ex defectu patrimonij viam non patere. Cui subiunxit Cardinalis, non minimum hunc esse defectum, sed longè maximum, qui ita impeditam teneret Congregationem: proinde cum Cardinale Mondouo, eius Protectore, de remedio quod afferri possit, se communicaturum. Qui postea inter se collocuti, tandem vnanimiter concluderunt, nullam aliam opportuniorē videri patere ad Sacerdotium viam, quàm si Congregatio in Religionem erigeretur. Ex quo tempore, hoc est, à medio circiter Iulio anni millesimi quingentesimi octogesima noni cœpit hoc negotium proponi in curia Romana considerandum. Tantò autem ardentius iidem Domini Cardinales in illud ferebantur, quòd per absentiam Camilli (qui, vrgente Paleotto, ac prorsus ita volente, Bononiam vnà cum Curtio & aliis duobus sociis, domus statuendæ causâ, concesserat) nihil rerum ob penuriam Sacerdotum Romæ gerebatur. Inde autem reuersus Romam mense Octobri eiusdem anni, post multas cum viris doctis & sapientibus con-

sultationes, tandem vnâ cum Patribus Blasio
 Oppertis & Francisco Propheta vnâ vitæ
 formulam concepit, in qua tam gubernandi
 modus, quàm instituti ratio & substantia
 continebatur. Eam in charta descriptam Ca-
 millus Cardinali Mondouo, Cardinalis Six-
 to V. Pontifici obtulit, vt auctoritate Apo-
 stolica confirmaret. Pontifex autem humi-
 promouendi instituti satis sua sponte cupi-
 dus, eandem formulam Congregationi Sa-
 crorum rituum commisit; cui Congrega-
 tioni intererant Cardinales, Gesualdus
 Mondouus, Paleottus, Columna, Borre-
 mæus, & Sfondratus. In progressu porro exa-
 minis variæ multorum virorum vrbis Romæ
 illustrium opiniones palàm factæ sunt. Qui-
 dam enim ambigebant, expedirétne istam
 Professionem concedere, assererebantque il-
 lud institutum esse totum fundatum in ex-
 ternis circa proximum occupationibus, ac
 proinde non posse multo tempore consiste-
 re, nec ab hominibus dissolutis ac refracta-
 riis factum tectum diu conseruari, dum qui-
 dem operariis vteretur voto obligatis. Quam
 videri sibi melius fore, si via aperta relinque-
 retur, per quam foràs amandari possent iu-
 quorum vita certo tempore probata non
 commodare instituto reperiretur. Arque hu-
 ius opinionis fuere inter alios B. Philippus

Ne

Nerius, P. Franciscus Toletus, Palatij Pontificij illo tempore Theologus, qui postea fuit Cardinalis, & Cardinalis Aldobrandinus, qui postea fuit summus Pontifex. Alij quidam è contrario, satius esse indicabant omnes voto obligari, ne detur, inquiebant, occasio bonis abscedendi: Professionem insuper non solum ob instituti perpetuitatem, verum etiam propter eximios fructus, qui tam pestilentiae quam sanitatis tempore sperari possint, esse necessariam. Concludebant porro ex eo, quod hoc institutum humanis sensibus maxime repugnaret (quippe cuius sit proprium in locis infectis & male sanis continuò versari) durare diu firmum non posse, si liberum & omni solutum vinculo linqueretur, praesertim in calamitatibus pestilentiae, quibus multi reperirentur, qui cum tanto vitae suae periculo ista charitatis officia exercere (si quidem liberi essent) respuerent: at verò sanctis suis votis obligari in omne tempus ad eiusmodi munia sese confirmatum & corroboratum irent. Ex quo etiam consequeretur, ut magna fieret operariorum ad Congregationem, & praecipue Sacerdotum accessio, cum scilicet animaduerterent voto paupertatis pandi sibi ostium ad Sacerdotium: deinde verò cum intelligerent se voto solemni Deo dedicatos,

106 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
procul dubiò longè liberiùs ac liberaliùs in
omne mortis periculum pro Dei amore &
salute animarum se deuoturos. Ad illud ve-
rò quod afferebatur de dissolutis ac refracta-
riis, respondebant, numquam aduersus eam
pestem defutura summo Pontifici remedia,
cui semper liceret purgationem in futurum
(vtri tum expediens videretur) permittere:
sed nunc omnino necessarium esse, professio-
nem, tamquam totius ædificij basim ac fun-
damentum, concedere. In hanc iuere sen-
tentiam inter alios, cùm ipse in primis Ca-
millus, tum Cardinales Paleottus, Mondo-
uus & Sfondratus, qui deinde fuit Pontifex,
& Professionem confirmavit. Hæ ergo &
similes rationes in tantum præualuerunt, vt
in dicta sacrorum Rituum Congregatione
tandem determinatum sit, concedendam
esse Professionem. Verùm interea tempo-
ris, quo Cardinalis Gesoaldus diem expe-
ctat referendi ad Pontificem, ecce ipse Pon-
tifex (ita placitum Deo fuit) ad vigesimam
septimam Augusti, anno millesimo quin-
gentesimo nonagesimo vitâ excedit. Vnde
Camillus non mediocrem percepit do-
lorem, amisso nimirum tam bono & san-
cto & erga suam Congregationem tam pro-
penso Pontifice, vt non dubitaret, eum,
quemadmodum antè in Congregationem
ere-

erexerat, ita nunc quoque, postquam ita determinatum ac statutum fuisset, in Religionem esse erecturum.

CAPVT XXIII.

*Camillus opitulatur infirmis S. MARIAE
DE ANGELIS ad Thermas.*

PAullò ante Sixti Quinti Pontificis mortem, dum de Professione in vtramque partem, vt iam dictum est, disceptaretur, commodum Camillo tempus oblatum est, quo suam erga pauperes infirmos ardentem charitatem in publicum depromeret. Nam Romæ in monte Quirinali tam maligna grassari febris cœpit, tamque pertinaciter inhaerere infirmis, vt vix vlli, quem semel attigisset, mortis effugio locum relinqueret. Sed illos speciatim holoserici villosi textores inuasit, quos Sixtus Quintus sanctæ memoriæ ad introducendam serici artem Romam acciuerat: & quibus totam illam habitationis partem (quæ ipsius vineæ contigua erat, & Templo S. Mariæ de Angelis ad Thermas proxima) incolendam attribuerat. Illorum igitur maiorem partem, non curato nec artis nec laboris fructu, mors importuna demersit. Res sanè erat maximè digna miserationis, videre tantum populum tam miserè
com-

commori: nempe multis in ædibus in vno eodemque lecto intueri erat iacētes promiscue patrem, matrem, liberos, ita vt quos morbus non perimeret, enecaret fames: propterea nimirum quod nullus inter illos sanus esset, qui valetudinis ceterorum curam gereret. Hanc miseriam cum nostri, qui in ea loca infirmis succursum, & morientium animas Deo præparatum ibant, Camillo renuntiassent, ipse eorum sortem miseratus, & quorundam Dominorum Cardinalium stipe adiutus, nimirum Gesoaldi & Paleotti & Saluiati, asellum vnum comportandis in eum montem edulij comparauit: deinde iussis domi nostræ præparari omnibus ad leuandam ægrotorum penuriam necessariis, bina quotidie onera iisdem pauperibus mittere aggressus est: atque ipsemet non rarò cum alijs quatuor socijs manè & vespere ad eos cibandos curandosque itabat. Quò cum peruenissent, incipientes à Quatuor fontibus, ibant ostium distribuentes ea quæ attulerant, panem, vinum, aquam decoctam, diuersi generis iuscula, oua, carnes, gallinas, pulmenta hordeacea, amygdala, vvas passas, dulciaria, & alia quolibet necessaria, suis manibus escas iuxta Medicorum præscriptum grauius laborantibus porrigentes. Quarum rerum, vti & omnis generis pharmacorum copiam, idem Camillus iube-

iubebat prouideri. Post curata verò & pasta corpora, ad sternendos aut reparandos lectos se conuertebat, ad lauandas patinas, ad ædes verrendas. Quin & pannos suscipiebant, & curabant mundandos, immò & ipsos ægros vestiebant, & pusillos eorum liberos fasciolis inuoluebant, quorum vagitus & pallor è quamlibet duro pectore fletum elicerent, tum præsertim cùm, volentibus nostris illos à matrum suarum mamillis (ne ipsarum lacte aut halitu inficerentur) auellere, altissimi atque innocentissimi eorum eiulatus in cælos tollerentur. Denique Camillus tanto illis auxilio ea in calamitate fuit, vt cùm illum postea conspicerent, sibi viderentur Angelum videre de cælo missum ad ipsorum salutem atque perfugium. Et certè iustissimam id opinandi ansam habebant: quandoquidem eorum amore nulli vñquam labori pepercisset. Nam iuit ipsemet sæpiùs, licet pedibus, vt ex longo tempore erat, vlcerosis, & diebus quidem (quales sol in Leone efficit) calidissimis, ad pharmacopolas remediorum sumendorum gratiâ. Quod tanta faciebat charitate & sollicitudine, adeoque anxietate, vt sibi imperare numquam posset, vt in via, quamlibet grauibz personis colloqui volentibus, tantisper consisteret. Sic contigit, vt cùm ad quoddam medicamentum pro aliquo

II° VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
quo infirmo accipiendum se contulisset, in
reditu cuidam sanctæ Ecclesiæ Cardinali oc-
curreret: cui sciscitanti quonam modo infir-
mi se haberent, ille qui festinanter transibat
Paullo, inquit, *melius*: sed illo cupiente eum
diutius amplioris cognitionis gratiâ demo-
rari, ipse ex sancta simplicitate & rusticitate
se excusans dixit: *Illustrissime Domine, prece-
per amore Dei, ne me diutius affando deti-
neas. Nam tempus applicandi remedijs, quod
vni illorum porto, interim prateruolat*: & le-
uato simul pallio ollam ostendit, & dicto
tius viam capeffit. Nec ægrè tulit prudens
simus Cardinalis, sed potius vim charitatis
admiratus obstupuit. Aliàs item frequen-
ter ad eosdem infirmos deferret cibaria.
Illustrissimo Cardinali Sfondrato in via oc-
currit: qui sic illius operæ bono exemplo ca-
piebatur, vt sæpius rheda inibi hære iussit,
pro voluptate duceret eius spectare eleemo-
synæ distributionem. Quare sic illa præclara
charitatis exempla ei placuerunt, vt ad Pon-
tificiam dignitatem haud multò post eue-
ctus, & Gregorius XIII. appellatus, nulla
difficultate Professionem Camillo conce-
deret, & Congregationem in Religionem ere-
xerit. Quin & erectam non modò multis
priuilegijs locupletauit, verum etiam magnam
eleëmofynarum copia subleuauit. Quippe
quod

quàm primùm Pontifex creatus est, statim septingentos aureos domum misit, & quamdiu superstes viueret, alios quinquagenos in menses singulos assignauit.

CAPVT XXV.

Camillus multos pauperes tota vrbe Roma dispersos in magna annonæ charitate victu vestituque adiuuat.

P Osteaquam grauis illa ad Thermas morborum contagio finem accepit, insecuta est mors Sixti, & mors Urbani Septimi eius successoris: & hic quidem vno eodemque mense Pontificatu functus & defunctus est. Nam in Pontificem assumptus est decimo quinto Septembris anni millesimi quingentesimi nonagesimi, & eiusdem mensis vigesimo septimo defunctus est. Tum Cardinalis Sfondratus quinto Decembris eiusdem anni Pontificatum auspicatò cepit, & Gregorius XIII. est appellatus. In cuius Pontificatu coepit tanta illa annonæ charitas, & Romæ mortalium clades, vt nulla nostris temporibus visa sit maior: siquidem partim fame partim frigore mortui sunt Romæ, & in agro Romano, minimùm sexaginta hominum millia. Res sanè auditu horrenda, sed visu

112 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
visu multò magis luctuosa videre per ipsas
vrbis vias homines sub officinarum & ma-
cellorum mensis fame morientes, cum pau-
peres præ ingenti esurie ad canes & feles de-
uorandos adacti essent: id quod nostri non
absque maximo suo dolore sæpenumerò ad-
uerterunt. In qua summa miseria quamvis
Gregorius Pontifex in eorum subsidium
omne genus boni ac salutaris remedij excog-
itasset, & manu largissima profudisset, ni-
hilominus commouebantur pia Camilli vi-
scera, & commiseratione nimia exedebantur
præsertim cum per noctem pauperum ve-
bem obeuntium, & frustum panis exposcen-
tium miseros audire eiulatus. Qua de causa
nostris mandauit, vt quotidie prægrandem
lebetem iusculo plenum, vel ex farre, vel ex
oriza, vel ex fabis, vel ex pane cocto domi
præpararent: tum verò in S. Magdalene
aream quàm poterat plurimos è pauperibus
congregabat: deinde iussis prius elata voce
recitare *Pater noster* & *Aue Maria*, singulis
per ordinem aliquam eius, quod paratum
erat, portionem distribuebat: ac præter ius-
culum, etiam vnicuique panis particulam, &
vini craterem, siue quantum illis sufficiens
existimabat, vt illo die fame non perirent.
Et accidit nonnumquam, vt confluentium
numerus ad quadringentos accederet. Post
illam

illam autem corporum refectionem submittebat ordinariè Camillus, & alterum spirituales animarum pastum, nempe breuem quamdam exhortationem, ad peccatorum horrorem ipsis incutiendum; cum peccata omnium malorum & plagarum, quæ cælitus à Deo infligerentur, fontem & occasionem & causam esse diceret. Dum autem illos dimitteret, semper aliquos domi iubebat retineri ex ijs, quos magis afflictos atque confectos videbat, partim vt eorum confessiones exciperentur, partim vt tonderentur, lauerentur, vestes refarcirentur. Quibus & nonnulla indusia, & alia quædam vetera vestimenta in vestiario reperta condonabat. Postquam verò animaduertit, nec illa quæ diximus adiumenta ad vitam miseram sustentandam sufficere (multi enim in illa hiemis asperitate, quæ in annum Christi millesimum quingentesimum nonagesimum primum incidit longè acerbissima, passim frigore enecabantur) confusus idem Camillus in Dei bonitate, & in multa populi Romani erga egenos charitate (qui maiorum suorum in tali tempore magnanimitatem imitatus, non exiguam illi pecuniæ summam suppeditauit) magnam copiam panni, telæ, calceamentorum, galerorum, expensis in ea aliquot centenis aureis, coëmit; confectis exinde centonibus,

H

tonibus,

114 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
tonibus, indusijs, caligis, tibialibus, cuncta
pauperes maiori pressos egestate diuisit, quo-
rum ipsemet multos sua manu induit, calce-
uitque. Cùm autem interdum, vt fit, eueni-
set, vt horum quidam ijs venditis, aut ludo
perditis, ipsi occurrerent, eumque, ne ipsos in-
rudos spoliatosque conspiceret, deuitaret,
ipse contrà velut eorum Pater amantissimè
tamdiu eos ponè sequebatur, donec tandem
affecutus domum duceret, ac denuò indu-
ret, nec sciens nec valens illis succensere. In-
nimirum eos tenerè adamabat, vt sapi-
non modò nostros, sed etiam alienos ipso-
rum causâ reprehenderet, cùm viderent
eum ita ipsos insequentem dicerent: *Sine Pe-
ter, sine illos abire; quippe tam improbi sunt,
vt noua quæ illis dedisti vestimenta, ludendo
absumpserint.* Ille autem talibus verbis fici-
fieiebatur, vt eius quodammodò transfor-
anima videretur. Adeò ferre non poterat, vt
suus Dominus, quem in personis pauperum
tamquam in viuis eius imaginibus contem-
plabatur, talibus appetitus iniurijs vilesceret.
Vni quidem certè è nostris ita semel respon-
dit: *Ergone, mi Frater, in isto paupere nihil
aliud consideras, quàm quatuor viles pannos,
quos super illum vides? Et non consideras, quod
quatuor illis pannis veram Domini Iesu Chri-
sti personam posse delitescere? quemadmodum*
S. Gr

S. Gregorio accidit, qui sæpius eleëmofynam Angelo dedit, arbitratuſ ſe alicui mendico dare.
 Non rarò etiam in illa ipſa eius anni calamitate uſu venit, ut cuiſpiam iſtorum pauperum occurrens malè veſtito, & præ frigore tremebundo, tanta miſeratione tangeretur, ut ſublato ab humeris ſuis pallium in illius humeros iniiceret, ſicque per vias gradiens vel ad Noſocomium deduceret, vel ad Ædes noſtras, in quibus Xenodochium iuſſerat adornari. At ſi fortè plueret, aut ſi duos in via pauperes offendiſſet, tum pallio ad latera ipſis ſuperiniecto, ad eum ferè modum, quo gallina pullos ſuos ſub alis operit, domum deducebat. Si plures autem occurrerent, idem à ſocio ſuo factitari mandabat. Aliquando ad eum allatum eſt, pauperem quemdam in cloaca iacere proſtratum: conſeſtim ergo ad illum, quantumuiſ ſordibus & cœno obſitum, inde extrahendum accelerat, extractum ad Xenodochium ducit, ſordes eluit, denique elutum ac mundatum in lecto componi iubet, eoque modo vitam illi conſeruat.

CAPVT XXVI.

Camillus in cryptis et stabulis vrbis Romæ pauperes peruestigat.

HIs charitatis officijs non contentus Camillus, cum multos Romæ in cryptis & stabulis mori intellexisset, fieri iussit duo ferebra ad morem Romanum, & persoluto quotidie quatuor baiulis pretio, cœpit cum illis ad ea loca pergere, & octo præterea nostris ad perquirendos pauperes instar canum venaticorum huc illuc mittere. Ferebat autem ipse, vti & illorum quisque, vnum sacculum panum, & vini lagenam, & ouarentia, & dulciaria, & eiusmodi alia ad eos corroborandos ac reficiendos: quorum multi in cisterna Septem-cella appellata, & in maiore palatio reperiabantur ita frigore conglaciati, & fame extenuati, vt vix ad aliquod gustandum, forcipibus (quas in eam rem deportabant) efficere possent vt dentes didicerent. Hic secum vnusquisque animo concipere potest, quo pacto ista misera corpora in locis humidis ac subterraneis, media hieme, humi strata, sine cibo, sine lignis, durare possent: vbi si focus fortè accenderetur, ille ipsi multò magis eos torquebat, ob continuum fumum qui illos propè excæcabat. Inter alia

verò

verò miseratione digna, quæ in iisdem locis
repererunt, vnum fuit; quòd cum mortuus
ibi iaceret adolescentulus quidam, & pater
quoque ipsius similiter esset moriturus, hic pla-
nè volebat super proprii filij corpus cōmori,
& eius cadauere vti pro cervicali. Vnde non
mediocriter fuit laborandum, vt à malo pro-
posito, simul & à foetore, abstraheretur.
Cunctos ergo huiusmodi homines Camil-
lus, eiusque socij adiutum ac refocillatum
ibant: & quos magis afflictos, maioriq̃ ope
indigentes cernebant, ad Xenodochia de-
portandos curabant, aut si locus ibi non sup-
peteret, in domus nostræ Valetudinariū mit-
tebant; vbi iisdem, quibus nostri domestici
ægroti, cibariis refici iubebantur. Verum-
enimverò quantos ibi dolores persenserit
Camillus, quantos gemitus atque suspiria in
illis cauernis, aut potius in illis viuorum ho-
minum sepulchris, impar est calamus expri-
mendo, & vinci se rerum magnitudine con-
fiteatur. Permitteremus igitur, vt illæ ipsæ ca-
uernæ, tot & tantis eius suspiriis concalefactæ,
debitam rei fidem faciant, & minimè du-
bium testimonium ferant. Nunc à cauernis
ad stabula procedamus. In stabulis igitur
non pauci quoque pauperes & infirmi nu-
merabantur, qui in fimo, qualicumque ca-
lore allekti, velut sepulti iacebant: quos
H 3 cum

118 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
 cū vidēret Camillus illuue, fœtore, fœdit
 bus plenos, non poterat quin maximo dolo-
 re cordis disrumperetur, atque in grauissimos
 gemitus erumperet: dum scilicet oculis suis
 coram spectaret ista misera Iesu Christi
 membra præ nimia egestate eò vsque red-
 acta esse, vt quasi indigni morte, & terræ se-
 pultura, cogerentur in ipso fimo etiam viu-
 sepeliri. Horum talium corpora deteris for-
 dibus perpurgabat; tum aliquid esculenti po-
 culentive ad refrigerationem in os immitte-
 bat, cauponas ad oua coquenda vt pluri-
 mum adibat, postremò strictè amplexatus
 secum abducebat domum. Semel autem ac-
 cidit, vt octo minimum vno in loco inclusos
 iuxta portam Flumentanam reperiret, eosque
 fame & frigore iam semimortuos: hortatur
 ergo Camillus vt aliquid resumant animi, &
 secum vnà ad Xenodochium cuncti ve-
 niant; placet illis conditio, eunt vnà, sed inter
 eundum ad S. Spiritus, cū ad S. Rochi
 peruenissent, ecce vnus, præ nimio languore
 vltèriùs progredi non valens, deficit, & labi-
 tur. Inter hæc conspicit Camillus præter-
 euntem rhedam viris nobilibus plenam: igi-
 tur dum nihil aliud occurrit quod potius
 agat, cum simplicitate eos adoriens, *Quasi*
vos, inquit, domini mei, vt propter Dei ami-
cem hunc pauperculum velitis in rhedam ve-
stram

stram assumere, & vsque ad Xenodochium deportare. Nec mora: viri illi verè generosi, piam Camilli petitionem reueriti, in terram cuncti descendunt, & totam illi rhedam concedunt. Ipse verò ingentes se debere illis gratias professus, absque alia in præsens carimonia omnes suos pauperes in rhedam leuat, & velut triumphans gaudio, perhilaris ad Xenodochium vehit. Aliàs obuiam Romæ factus magno pauperum gregi, qui vinctis manibus bini & bini (propterea quòd vagabundi essent, nec in sancti Sixti Xenodochio manere voluissent) à satellitibus ad ripulam ducebantur, vt ibi naue conscensa ex vrbe amandarentur: quod prudentissimè quidem à Magistratibus constitutum erat, sed visum tunc Camillo fuit ita rem geri, ac si omnes isti miseri ad mortem ducerentur. Quare insolito animi dolore correptus consequi eos cœpit, & super eorum calamitate atque miseria lugere ac plangere: quin ad singulos ferè passus iustitiæ administratos (quibus datum in mandatis fuerat, vt in nauim istos compellerent) precari ac supplicare, tantisper vt expectarent, donec ad Illustrissimum Gubernatorem pro illis intercessurus accessisset: sperare enim se ab insigni illius clementia quiduis impetraturum. Nolente autem administro eius

H 4

auscul-

auscultare dictis, nec minimum indulgere
 temporis, bonus Pater ardentissimo zelo
 percitus, & velut hominis istius inhumani-
 tati indolens, *Tam multa, inquit, Iudeorum*
millia Roma nutriuntur: non posset etiam pau-
culis Christianis exiguus relinqui locus? Pro-
 mittebat autem suis impensis se eos alitu-
 rum, quotiescumque sibi essent derelicti: &
 sperabat posse in vrbe Roma, matre omni-
 pietatis, tantum reperiri terræ, quantum ad
 eos suscipiendos, & in suis condendos visce-
 ribus sufficeret. Verum administrator hæc om-
 nia surdis excipiens auribus, tantò magis in-
 stabat pauperes in nauigia compellere, quan-
 tò plus ille conquerebatur. Vnde maiori suc-
 census zelo Camillus, & aliquam tandem
 gratiam se impetraturum sperans, cum san-
 cta quadam violentia pauperes derinebat,
 ne in naues conscenderent. Tum verò ille
 grauiter indignatus, cum furore intermina-
 tur, se ad triremes eum amandaturum, si vi-
 trā, quò minùs altioris Potestatis mandata
 exequatur, impedire pergat. At Camillus
 quacumque demum via eum vincere percipi-
 ens, cum humilitate & planctu, plurimis
 mortalibus ibi præsentibus, in genua proci-
 dit, & brachiis in crucem compositis, maio-
 rem in modum precatus est ne illos amandaret,
 aut saltem aliquos è debilioribus &

peius

peius affectis sibi relinqueret. Tum denique victus minister, atque emollitus, duos ei concessit, quos Camillus tamquam morti viciniore elegit, & inter tot alios assumpsit, tristis quidem sanè de damno reliquorum: quos ipse de fluminis ripa sublata voce consolabatur, & ad moriendum saltem in gratia Dei (quandoquidem nullum aliud in hac misera vita superesset remedium) exhortabatur. Tum verò erectis in cælum oculis diuinam Maiestatem ardentem deprecabatur, ut tot homines opera manuum suarum miseraretur, & iram suam à sancta illa ciuitate deinceps auerteret, aut certè oculos illi suos occluderet, ne tantam ruinam deinceps conspiceret. In ipso autem nauigij digressu videbatur illi cor suum in pectore discerpi: tantus eum dolor opprimebat. Ibi autem immotus perstabat, eos respectans, & quasi Deo animas extremum commendans, donec loci distantia visum eriperet. Postea verò suos binos pauperes præ se agens domum duxit, ubi complures dies haberi eorum curam iussit, sicque vitæ & saluti restituit. Cuius facti haud ita multò post dominus Matteuccus, Romæ tum Gubernator, eum leniter reprehendit, admonendo ne aliàs adeò se transferri zelo permetteret, ut contra altiores Potestates veniret, eorumque decreta impediret.

H s

diret.

diret. Camillus autem postulatâ illius facti veniâ, ibat gaudens, quod aliquam, pro amore pauperum Christi Iesu, correptionem passus esset.

CAPVT XXVII.

Camillus dictis pauperibus in sancti Sixti Nosocomio & in horreo Rhedarum opitulatur.

QVamuis in calamitoso illo tempore omnes ferè Domini Cardinales, & alij Prælati atque Religiosi sua erga dictos pauperes viscera misericordiæ aperuerint, variâque Xenodochiola in suis ipsorum ædibus suscitarent, nihilominus cum aduerteret Camillus, in sancti Sixti Nosocomio turbam ingentem coaceruatam, optaretque ut debitis saltem muniti Sacramentis excederent (nam intra paucos dies amplius quam tria millia decesserant) iuit ipse cum aliis octo nostris ad eorum curam suscipiendam. Tantus porrò inibi tamque atrox exhalabat fœtor, ut magnum haud dubiè Domini fuerit miraculum, quod non omnes vitam amiserint, tres autem dumtaxat amiserunt, quorum hæc sunt nomina, Horatius Totius Florentinus, Horatius Zoppillus Neapolitanus, &

& Benedictus Michaël Appulus, qui verè
dici possunt instar fortissimorum marty-
rum inusitato tormentorum genere animas
profudisse: quandoquidem non illa tantum
foetoris graueolentia, sed etiam infinitis pe-
diculorum punctationibus ac morfiunculis
torti & extincti sint. Nam tantus erat isto-
rum vermiculorum numerus, vt licet omnes
ferè istorum miserorum panniculos & sarcu-
nulas nostri adussissent, nihilominus tanta
ibidem loci abundaret aliorum residuorum
copia, vt & super mensam, & super panem
ipsum reperirètur. Id quod adeò nostrorum
conturbauit euertitque stomachum, vt le-
thalissima febre correpti, numquam exinde
vllum cibi genus retinere potuerint: vnde &
ipsi ex iucunda vitæ suæ in salutem anima-
rum profusæ conscientia, magnum animo
percipientes gaudium, paucis diebus ad Do-
minum emigrarunt. Reliqui porrò omnes,
vno excepto Camillo, cū longis & periculosis
conflictati morbis, magnum & ipsi vitæ dis-
crimen adierunt. Cū autem ex illo ingenti
atque intolerabili foetore, qui è Xenodochio
illo emanabat, magna aëris infectio ac pesti-
lencia Romæ timeretur, vnum horreū in vi-
co Rhedarum, operâ Camilli, quem summus
Pōtifex huic præfecerat negotio, in mali auer-
sionem conductum est. Illuc ergo, tamquam
in lo-

in locum à populi frequentia & habitatione
 semorum grex ille pauperum traductus est.
 Vbi Camillus perinde atque alibi fecerat,
 ipsorum curam toto duorum mensium spa-
 tio habuit: in quos sex millium aureorum
 summam vt minimum insumpsit, quos post-
 eà partim ipse Pontifex, partim populus Ro-
 manus persoluit. Verùm quis eius in illa ad-
 ministratione diligentiam, quis labores & de-
 fatigationes dignè eloqui, aut pro merito re-
 censere valeat? Tametsi enim istiusmodi pau-
 peribus nihil in mundo vilius, nihil vsquam
 despicabilius esse videretur, ipse nihilominus
 sancti amoris oculis eos intuens, tanti eos esti-
 mabat, tam sedulò curabat, atque si omnes
 Principum essent filij, non modò omnia illis
 necessaria exactissimè atque integerrimè
 suppeditari iubens, sed etiam vbi grauior pre-
 meret infirmitas, in ipsorum pistis aut iuscu-
 lis gemmarum pulueres, aut alia similia intri-
 ta immitti imperans. Id tamen in confesso
 est, nulla in re tantum laboris ac fatigationis
 persensisse, quàm dum quotidie urbem Ro-
 mam, totus limo ac cœno oblitus, panem ac
 frumentum quæritando percurreret. In quo
 genere officij dum versaretur, semel conti-
 git, vt deficiente pane dominum Centurio-
 nem, annonæ tunc Præfectum, conuentum
 volens, in cubili eum inuenerit: quem cum
 esset

esset deprecatus, vt iuberet sibi aliquot tritici
mensuras diuendi, & ille ob ciuitatis penu-
riam, cui aliàs defecturam esse annonam di-
cebat, constantiùs recusaret; tum Camillus
magno impulsus zelo, vocem efferens terribi-
lem, *Illustrissime Domine*, inquit, *si frumenti*
huius defectu aliqui è meis pauperibus crucien-
tur, aut moriantur fame, ego protestor coram
Deo, & te ante eius tremendum tribunal in ius
voco, vbi strictissima tibi reddenda erit ratio.

Quibus dictis abiit. Tanti autem hæc verba
fuerunt ponderis, vt pauefactus bonus Præ-
latus è vestigio mandauerit, vt statim quan-
tumcumque frumenti posceret, ei tribuere-
tur. Aliàs autem, cum similiter in eodem Xe-
nodochio panis deficeret, recordatus Camil-
lus domi nostræ vnum farinæ saccum resta-
re, qui in extremam reseruabatur necessita-
tem, ipse cupidus pascendi in suis pauperibus
Domini Iesu, & farinæ saccum in cæli hor-
reum transferendi, cum duobus baiulis do-
mum accelerat, & saccum asportat. Quod
P. Franciscus Propheta, penes quem tunc
erat domus cura, & quidam alij satis ægrè
ferentes, inter sese aduersus illum murmu-
rabant, mussitabantque, eum, vt infirmis
Rhedarum non deesset panis, nihil curare, si
in tanta annonæ charitate domum propriam
relinqueret rebus necessarijs destitutam. Id
verò

verò percipiens Camillus, seuerè illos atque
asperè increpuit, homines modicæ fidei, &
pusillæ charitatis eos appellitans, quippe non
confidentes in Domino, qui & volucres cæli
pascit, quæ nec arant nec ferunt. Quibus di-
ctis rubore eos perfudit. Verùm illa Dei ad-
mirabilis prouidentia toties erga hanc Con-
gregationem euidentibus experimentis pro-
bata, vix illo farinæ pauxillo ex edibus elato,
confestim nobis pistorem vnum misit tam
beneuolum, tam beneficum, vt quotidie an-
te diluculum, quamdiu annonæ durauit ca-
ritas, corbem panum ad nos deportaret, qui
tam albi erant, vt nostri numquam se ha-
buissè meliores meminissent. Quod verò
rem facit admirabiliorem, est, quòd idem pi-
stor non numerato pretio eos venderet, sed
vsque ad subssecuturam annonæ vilitatem,
quâ ipsi commodè posset satisfieri, crederet.
Quamquam nec in ipsa difficultate annonæ
per Dei gratiam (licet ipsa Congregatio in
paupertate viueret) quidquam aliquando ad
victum defuerit: siquidem missi è nostris ad
emendicandum, numquam vacui & sine pa-
ne domum redierunt. Quin & horum non
nulli asseuerarunt, certos Iudæos locupletes
ea charitate permotos, quam nostros exhibe-
re permagnam in dicto horreo conspicie-
bant, ipsis sacculos suos panibus repleuisse.

In

In quo quidem horreo tantus pauperum numerus extinctus est, vt iam impletis omnibus vicinorum templorum cœmeterijs, coactus fuerit Camillus cum facultate Pontificis ibidem locum sepulturæ designare, & campum sanctum instituere. Tandem illius labores & fatigationes tam assiduæ & tam graues extiterunt, vt nonnumquam vesperi domum rediens, præ multa lassitudine vix posset exulceratam tibiam (adeo grauis eum dolor torquebat) in lectum tollere. Sed antequam ab hoc sermone abeam, vnum factum mihi enarrandum est, cui fortasse multi fidem derogabunt, sed de hominibus desperatis, meo quidem iudicio, & hoc ipsum & alia illo peiora credi possunt. Inter alios igitur, qui ad dictum Nosocomium curationis causâ adibant, accessit homo quidam Picens, vt apparebat, aut Æmilianus, ad quem cum Sacerdos se applicuisset excipiendæ confessionis gratiâ, *Nolo*, inquit ille, *confiteri. iam enim desperatus sum, & quidem tam corpore quàm animâ totus diaboli*. In cuius confirmationem addebat hanc donationem à se scripto factam esse, & subscriptionem quoque sua manu & proprio sanguine exaratam, quem ex vna frontis vena detraxisset. Hac re attornitus Sacerdos valde instabat, vt illum ab hac mentis obstinatione omni modo dimoueret: sed

sed ille semper respondebat, nullam sibi esse
 nec habere velle cum Deo partem, sed vi-
 uum & mortuum diaboli esse velle. Cùm
 autem nox iam adesset, aliquid ei quietis
 (quandoquidem interdiu satis acriter eum
 impugnassent) ad somnum capiendum in-
 dulserunt, vt postridie manè ad eum denique
 impugnandum aggrederentur. Sed nondum
 erat media nox, & ecce, dum is, qui ad eius
 custodiam à Patre assignatus fuerat, tantisper
 ad alterius infirmi ministerium diuertisset,
 moxque reuersus esset, hominem despera-
 tum neque in lecto suo, neque alibi reperit
 sed tantummodò pileolum, quem capite
 priùs gerebat, & indusium, vtrumque signa-
 tum notâ Xenodochij S. Ioannis Lateranen-
 sis. Vnde custos ille maiorem in modum per-
 territus, statim omnes aduocat domesticos
 quærunt illi hominem, scrutantur omnia,
 vbique peruestigant, nihil reperiunt: hoc tan-
 tùm pro certo tenent, eum totum à diabolo,
 tam corpore quàm animâ, vti dixerat & pa-
 lām fecerat, abreptum esse. Quod eò certius
 habuerunt & confirmatius, quòd locus nul-
 lus ab ijs repertus fuerit quâ potuisset euade-
 re, non solum quòd portæ omnes & fenestras
 essent obseratæ, sed etiam quòd fenestras
 cancellis ligneis, & clathris ferreis obsepta
 essent. Accedit, quòd illo ipso tempore, quo
 ille

iste ablatus est, Confessarius qui dormitum
concefferat, visus sit in suo cubiculo ingen-
tem terræ motum persentiscere, quo exper-
gefactus magnum vidit ignis fulgorem: vnde
arbitratus conflagrare Nosocomium, postea
deprehendit istum hominem circumquaque
perquiri. Fuerunt postea eiusdem hominis
desperati vestimenta omnia, quemadmo-
dum & aliæ res omnes aliorum mortuorum,
Iudæis diuendita.

CAPVT XXVIII.

*Gregorius XIII. Pontifex concedit Pro-
fessionem, erigendo Congregationem in
Religionem. Camillus eligitur Generalis.*

Postquam calamitas illa mortifera desijt,
& annonæ difficultas simul laxata est,
aut potius posteaquam nulli amplius super-
fuere qui morerentur; Camillus Professionis
negotium denuò exsuscitauit. In quo post
multas preces à tota Congregatione ad
Deum fufas, tandem supremæ Maiestati pla-
cuit, ut nullum amplius restaret impedimen-
tum. Siquidem Gregorius XIV. Pontifex,
audita Cardinalis Mondoui relatione, motu
proprio & propensa voluntate Congregatio-
nem approbavit, confirmavitque; & in Reli-
gionem

130 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
gionem liberam, nullique alteri Religioni aut
regulæ obnoxiam aut subiectam erexit: con-
cessa etiam Camillo eiusque socijs gratia &
facultate nuncupandi quatuor vota solem-
nia, hoc est, Paupertatis, Castitatis, Obedien-
tiæ, & Perpetui infirmis, etiam peste infectis,
ministerij. Quam Religionem multis quo-
que priuilegijs, gratijs, fauoribus, immunita-
tibus, indulgentijs, alijsque prærogatiuis, quæ
singillatim enarrare nimis longum esset,
abundè locupletauit: de quibus remitto ad
ipsam Bullam Pontificiam, datam XXI. Se-
ptembris anno Domini M. D. XCI. eius Pon-
tificatus anno primo, eodem & ultimo. Hoc
etiam diuinæ prouidentię clarum eluxit ar-
gumentum. Nam cū expeditionis illius
Bullæ cura P. Blasio nominatim demandata
esset, nihilque deesset aliud, quàm vt libellus
supplex confirmandus offerretur, visus est
Camillo is Pater hac in re aliquantò
procedere: vnde præfagus eorum quæ inter-
uenire possent, tamquam diuino spiritu af-
flatus, petit sibi libellum dari, eumque ipse
met ad Datarium detulit, nihili æstimans ab
eo nimis importunus & fastidiosus reputari.
Ita hic libellus à Pontifice signatus fuit, vno
medioque die priusquam in eam incideret
infirmi-
tatem, quæ ipsum ad vitam meliorem
transmisit, xv. Octobris anni M. D. XCI. ita

ut si Camillus die vno tardiùs libellum detulisset, periculum incurfura fuisset Congregatio, ne inter Religiones deinceps non adscriberetur, aut certè ne longa annorum spatia, priusquam id fieret, expectanda forent; præsertim quòd Gregorio Pontifici successerit Innocentius IX. qui alienum se à novarum Religionum confirmatione ostenderat, & Innocentio Clemens VIII. qui non modò alienum à novis Ordinum Religiosorum foundationibus se exhibuit, sed etiam, magno studio sanctæ reformationis, potiùs hoc voluisse visus est, ut aliquæ ex antiquis desinerent. Porro Bullâ ipsâ, ut dictum est, expeditâ, & Gregorio XIII. vitâ functo, Innocentius IX. Pontifex creatus est eiusdem mensis vigesimo nono, sub cuius Pontificatu desiderans Camillus suæ Congregationi solidum dare firmamentum, decrevit prima qua posset opportunitate solemnem edere Professionem. Qua in re visa est ipsa quoque sanctissima cæli Regina voluisse palàm mundo facere, hanc Congregationem totam sua ope à Filio esse impetratam: quandoquidem summo perè optante atque annitente Camillo dictam Professionem facere ipso S. Michaëlis Archangeli, cui deuotissimus erat, festo die, atque idcirco quantam maximam diligentiam adhibente, ut tempestivè expedita

esset Bulla; nihilominus sanctissima Virgo, cuius patrocinio tot antè annis idem ipse Camillus ad Deum conuersus fuerat in die Purificationis ipsius, & in cuius Assumptionis die cælitus inspiratum fundandæ Congregationis propositum conceperat, & in die Natiuitatis ipsiusmet initium ei dederat, voluit, inquam, ipsa quoque Virgo sanctissima, diuersis obiectis impedimentis eò vsque rem protrahere, donec Professio die ipsa immaculatæ Conceptionis suæ ab eo solemniter ederetur. Sed cùm ad hunc actum, nisi facti prius Generalis electione, non posset perueniri (id enim Bulla exigebat) atque ipse interim vereretur, ne istud onus in humeros suos incideret, omnibus domesticis in vnum congregari iussis denuntiavit, postero die futuram Generalis electionem; atque etiam inter alia commonefecit, vt de ipso nequam cogitarent: quippe qui ad eiusmodi gubernationem se inidoneum minimeque aptum cognosceret, non solùm quia homo simplex esset & idiota, sed etiam quòd ex tribus laboraret, & se satis infirmum & laboribus quasi iam succumbentem sentiret. Quod etiam exemplum afferebat rusticanorum, quidum vident ligones suos attritos, ac ferè iam consumptos, ijs non vtuntur ampliùs, sed in angulum quempiam proijciunt, ibi manse-

ros : ita secum agi precabatur, vt ipsum scilicet tamquam veterem ligonem stare in aliquo angulo sinerent, alijs subditum, sibi que ipsi attendentem, quod & se totum ministerio pauperum addiceret. Verum Patres ad nihil aliud nisi ad eius bonitatem spectantes, cum essent vniuersi triginta sex (hoc est ij solummodò qui Crucem in Romano domicilio gestabant) postridie, qui fuit septimus Decembris anni M. D. XCI. eum elegerunt Præfectum Generalem, eo officio (quemadmodum in Bulla foundationis constitutum est) tota vita functurum. Deinde ipse Generalis eos omnes nominatim recitauit, qui postero die cum ipso vnà Professionem essent facturi, illis tantummodò electis, qui tum Romæ degentes, iam duos annos in Congregatione transegerant. Illo etiam ipso die per actum publicum Notarij renuntiavit Firmo Caluo sexcentos illos aureos, quos illi ad Sacerdotium aspiranti, in titulum patrimonij assignauerat. Cupiebat enim in posterum humilem in sancta paupertate vitam exigere, & nudus nudum Christum sequi.

CAPVT XXIX.

*Camillus & Socij solemnem edunt
Professionem.*

MANÈ diei insequentis, quæ erat Dominica, & Decembris octaua anni M. D. XCI. die purissimæ Conceptionis Mariæ semper virginis, in nostra Æde sanctæ Magdalenæ (vbi summus Pontifex omnibus qui præsentibus huic solemni Professioni adessent, plenariam illo die indulgentiam concesserat) in maxima hominum frequentia, post primi Sacri ab Archiepiscopo Epauri celebrationem, Camillus flexis coram illo genibus, & præmissa Fidei confessione, solemnem Professionem fecit in hanc formam: *Ego Camillus de Lellis profiteor & solemniter voueo Domino Deo nostro, & tibi illustrissimo Domino, sanctissimi Domini nostri ex concessione Apostolica ad hoc speciale munus locum tenenti, coram sacratissima Virgine eius Matre, & vniuersa Curia celesti, perpetuam Paupertatem, Castitatem, & Obedientiam, & Perpetuò inservire (tamquam præcipuum nostri instituti ministerium) pauperibus infirmis quos etiam pestis inceserit, iuxta formulam seruandam contentam in Bulla Congregationis Ministrantium infirmis, ac in eius Constitutionibus*

bus auctoritate Apostolica tam editis iam quam
in posterum edendis.

Quam Professionem admisit Archiepi-
scopus his verbis: *Et ego Paullus Alberus,*
auctoritate qua fungor, accepto tuam Profes-
sionem, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus
sancti. Amen.

Posthæc Camillus in eadem Archiepisco-
pi sede confidens, alias omnes suorum So-
ciorum Professiones excepit, iuxta ordinem
quo singulos Notarius aduocauit, quas ipsi
hoc modo protulerunt: *Ego N. profiteor &*
solemniter voueo Domino Deo nostro, ac tibi
Reuerendo Patri Generali, qui Dei locum obti-
nes, coram sacratissima Virgine eius Matre,
& vniuersa Curia caelesti, perpetuam Paupertate-
tem, Castitatem, & Obedientiam, & Perpetuò
infernire (tamquam præcipuum nostri instituti-
miniisterium) pauperibus infirmis, quos etiam
pestis incesse-rit, iuxta formam viuendi con-
tentam in Bulla Congregationis Ministran-
tium infirmis, ac in eius Constitutionibus au-
thoritate Apostolica tam editis iam quam in
posterum edendis.

De quibus omnibus confecit actum pu-
blicum Ioannes Priscus de Iuuenalibus, No-
tarius Capitolinus.

Qui autem dictam fecerunt Professio-
nem, præter Camillum, fuerunt hi sequen-

tes: P. Franciscus Propheta, P. Blasius Opertis, Angelinus Bruggia, Stephanus à Mutina, Franciscus Lapis, Ioannes Baudinghus, Nicolaus Clemens, Antonius Barbarossa, Prosper Fontecchia, Lucas Antonius Catalanus, Iacobus Antonius de Meo, Gaspar Macarius, Paullus Rende, Franciscus Pizzornus, Ioannes Anellus Cocozellus, Sanctius Cicatellus, Godefridus Stella, Balthasar Fonsca, Ioannes Antonius Mutius, Scipio Carossa, Antonius Peruccius, Marcellus Mansius, Alexander Gallus, Hannibal Ramondinus, & Iulius Cæsar Altauilla.

Finitis deinde omnibus Professionibus, Camillus rem diuinam fecit, & sacrâ Communionem omnibus nouis Professis, tam Sacerdotibus quàm non Sacerdotibus distribuit. Vesperique quoque in Congratulationis signum cunctos vniformiter magna cum animi sui voluptate est complexus. Ad finem verò congratulationis idem Camillus flexis in terra genibus, dixit se denuò penitus abdicare quidquid vnquam habere aut possidere in hoc mundo posset, professus se iam statim commodatò petere, & eleëmossynæ titulo postulare à tota Religione hîc præsentem illam vestem & indusium, & alia quibus tum vestitus erat: neque vnquam induci potuit, vt à terra surgeret, antequam singuli

LIBER PRIMVS. 137
noui Professi ei respondissent se illi concedere, & eleemosynæ titulo tribuere quæcumque circumdata corpori indumenta gestaret, sed & lectum, & quidquid in suo haberet cubiculo. Ipsius autem exemplo ceteri quoque similiter flexis humi genibus se omnibus abdicauerunt. Et multi illorum magno cum feruore ad sua currentes cubacula, quidquid habebant corripuerant, atque ad Camillum afferentes, omnia ad eius pedes cum perfecta sui exspoliatione abiecerunt. Erat sanè res admiratione digna, de quàm exiguis rebus eos teneret religio ac scrupulus: cum & scopas, & calceos, & libellos Precum, & rosaria, & alias quaslibet etiam minimas reculas, vsque ad filum, & acus, & panni particulas, quibus aliqui suas refarciebant vestes, ad sui Generalis pedes apportarent. Paucis ex hinc diebus iuerunt cuncti pariter ad septem Urbis Ecclesias Deo Opt. Max. de tot receptis hætenus beneficiis gratias actum; interque eundum, tam sublimiter de mirabilibus Dei in huius plantæ foundatione differuit Camillus, vt tandem diceret nescire se omnino, neque quomodo nata, neque quo pacto in mundum esset introducta. Præcipue verò eius ardor sermonis tum emicuit, cum in vnam cryptam ingressos iussit omnes considerare, atque ad eos

I 5

dicere

138 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS LIB. I.
dicere adorsus plenum feruoris sermonem
habuit de fiducia in diuinam prouidentiam
semper firmanda, assumptis in argumentum
illis Domini Iesu verbis, *Nolite timere pusil-
lus grex*. Animos autem illis acuebat ad per-
sequendam generosè perfectionis iniciam
modò semitam, & semper tendendum ad
anteriora, neque vsquam cessandum: atque
inter alia se spem firmam habere indicabat,
affore aliquando tempus cùm hæc parua
simplexque familia magnis incrementis au-
cta, & toto mundo diffusa cerneretur; ita ut
quidam præ gaudio & magna animi volu-
ptate lacrymantes, etiam ad terras infide-
lium atque barbarorum adeundas, spe po-
tiundi martyrij, & pro Dei amore in seruitio
peste infectorum emoriendi, promptos se of-
ferrent.

VITÆ

VITÆ
P. CAMILLI
DE LELLIS
FVNDATORIS
RELIGIONIS
CLERICORVM REGVLARIVM
INFIRMIS MINISTRANTIVM
LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

*Quanta fuerit Religionis nostræ in
mundo necessitas.*

POSTEAQVAM priore Libro
exposui quemadmodum Pa-
ter noster CAMILLVS sanctæ
memoriæ Congregationem
suam sanctis votis instruxit
stabiliuitque, nunc, vt agnoscatur quantope-
rè hic mundus, & nominatim gens Chri-
stiana hoc nouo Instituto opus habuerit, &
simul

140 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
simul quàm æquum fuerit, vt ipsum sancta
Sedes Apostolica amplecteretur, confirma-
retque; commemorabo breuiter in huius
secundi Libri initio nonnullos è multis defe-
ctus, quos Camillus ipse in Nosocomiis, &
in aliis priuatis ædibus circa moribundos se
vidisse & obseruasse referebat. Atque vt ab
infirmis Nosocomiorum ordiamur, quis est
qui dubitet, quin illi ipsi hac nostra Religio-
ne maximè opus habuerint? quandoquidem
eiusmodi loca sic vulgò homines abhorre-
bant atque abominabantur, vt præ timore
vitæ illic amittendæ, vix vlli Sacerdotes vel
mediocriter eruditi reperirentur, qui inibi
esse aut habitare vellent. Vnde non rarò ob
ministrorum penuriam (pestilentia præser-
tim, & aliorum contagiorum calamitosus
temporibus) cogeantur Reuerendissimi
Antistites, & alij Nosocomiorum Præsides
hominibus vt ignaris, proscriptis, aut alicuius
flagitij reis, iniungendo ipsis in pœnam,
& in peccatorum abolitionem, vt in eiusmodi
locis ministerio infirmorum insisterent.
Ex quo eueniebat, vt cùm ibi essent inuicti &
coacti, aut mercede conducti, tamquam
compedibus quibusdam vincti, perexiguam,
aut plane nullum afferrent miseris pauperi-
bus adiumentum: quorum proinde maior
pars absque Confessionis Sacramento, abs-
que

que venerabilis Eucharistiæ subsidio, absque
 sacri Olei ad extremum conflictum vnctio-
 ne, aut certè absque auxiliariis excedentis
 animæ precationibus, quas Commendatio-
 nes animæ vulgò appellant, morerentur.
 Quòd si nunc in Nosocomiis, vbi nostri cu-
 rant, interdum fit, vt quantauis adhibita ope-
 ra ac diligentia, tamen aliqui sine vlllo Sacra-
 mento, propter euentus subitaneos nonnum-
 quam occurrentes, è vita rapiantur: quan-
 tam illo tempore animarum ruinam fuisse
 oportuit, cum in dictis Nosocomiis non mi-
 nistri charitatis rem gererent, sed homines
 mercenarij & coacti, & de rebus suis sollici-
 ti? Hoc quidem satis constat, miseros mori-
 bundos, & in extremo vitæ limine positos,
 interdum duobus, interdum tribus ipsi die-
 bus dolendo, lugendo, plangendo, cum
 morte colluctatos esse, cum nemo interim
 aut pedem moueret ad succurrendum, aut os
 aperiret ad consolandum & corroboran-
 dum. Nihil loquor de incuria, & vecordi neg-
 ligentia in ipsa sanctissimorum Sacramento-
 rum administratione; nihil dico de graui ir-
 reuerentia, quæ in iisdem seruandis & tra-
 ctandis Sacramentis admittebatur: quando
 res est manifestissima, tremendum illud &
 sacratissimum Domini Corpus per Xenodo-
 chia cum vna dumtaxat, aut duabus tantùm
 par-

paruulis candelis solitum deportari. Id verò præterea fieri consuetum scimus, ut quamprimùm infirmi in Nosocomium essent ingressi, quamvis toti frigore tremebundi, aut præ æstu febris æstuantis essent inflammati, ut statim inquam absque vlla animi præparatione cogerentur peccata confiteri: unde consequebatur, ut maior eorum pars ab imparatis omitteretur, atque ita in miserabili statu defungerentur. Sæpissimè item cum manè venerabilem Hostiam sumpsisset, & buccas febris ardentes haberent, si Hostia sacratissima palato agglutinetur, nec demitti deglutiriue posset, ipsi suis manibus disungebant, deinde digitos toralibus aut stragulis, ita ut pars Hostiæ sacrosanctæ illis adheresceret, expurgabant. Deus bone! quoties rursus ex eadem penuria hominum spiritualium, qui ipsis adessent, dum sacrum participarent Mysterium, quoties, inquam, illud ipsum horrendum ac venerandum Mysterium à quibusdam simplicibus rusticanis, aut ab aliis rudibus & crasso ingenio hominibus vel in terram desputum, vel contra parietes elisum est? Semel ipso præsentē Camillo accidit, ut infirmus quidam in Xenodochio, sumpta sacra Hostia, ingenti subitò tussi correptus eam ex ore reiecerit, sed Camillus, qui opportunè ei vicinus aderat, & qui ad hanc

Com-

Communione distributionem adiutor erat, obiecta celeriter manu modestè Hostiam dextrâ excepit, ita vt nihil in terram deciderit: quam deinde asportatam in conuenienti loco reposuit. Sed ad ea transeamus, quæ ad corporis salutem spectant. Quis enarrare sufficiat, ex quot & quantis incommodis continuo nostrorum vsu, & in Nosocomijs habitatione, infirmi liberati sint? Quoties enim absque illis, deficiente qui illos adiuuaret ac cibum ministraret, dies integros impasti ac ieiuni relictæ sunt? Quoties miseri pauperes, nemine ad sternendos reconcinnandosve lectos comparente, in vermibus & sordibus contabuerunt? Quot languidi & macilenti, aliqua interdum ex necessitate surgentes è lecto, vel in terram ceciderunt mortui, vel grauiter surrexere vulnerati? Quot alij brachijs ministrorum excepti modica charitate pręditorum, tam inhumaniter ab illis tractati & vexati sunt, vt in iisdem brachijs animam tandem reliquerint? Quibus verò, & quantis despectibus & contumeliis, & verbo & facto, à malè moratis istis hominibus, qui pauperum exagitationem pro iocis & voluptatibus habebant, miserandum in modum affecti sunt? Nimirum perinde ac si Christus in Euangelio non dixisset: *Quod fecisti vni ex his fratribus meis minimis,*

mis,

mis, mihi fecistis. Atque utinam sæpenu-
 mero à verbis tristibus ac luctuosis ad peiora fa-
 cta transitum non esset, ad colaphos, ad pu-
 gnos, ad protrusiones, pulsando illos absque
 causa & occasione, atque conculcando.
 Quàm multi ex iisdem infirmis acerba sit
 deficientes, vel pauxillum aquæ ad hume-
 ctandas refrigerandasque buccas obtinere
 non potuerunt? Vnde non pauci illorum
 (quod nobis satis compertum est) tamquam
 rabiosi præ graui ardore ad bibendam vi-
 nam, ad potandum sanguinem, ad haurien-
 dam lampadum aquam & oleum adacti
 sunt. Ita in Mediolanensi Nosocomio vnus
 inuentus est, qui ex sitis vehementia ebiberit
 vnica nocte quinque syrupos, & binas medi-
 cinas, nec mortuus sit. Nec est sanè dubium,
 quin ista sitis acerbitas vna sit ex acerbissi-
 mis infirmorum pœnis, & quidem eiusmodi,
 vt cum aliquo inferni tormento queat com-
 parari: quandoquidem de diuitem Epulone le-
 gatur, non videri ex vlllo alio maiores tole-
 rasse cruciatus, quàm ex lingua & siti. Enim-
 uerò quod iam dicturus sum, quis vnumquam
 credat? Quot pauperes moribundi, sed non
 dum mortui, ab illis iuuenibus mercenariis
 præcipiti festinatione è lectis abrepti, atque
 eo modo semiuiui inter corpora mortua de-
 portati sunt, vt sepelirentur viui? Neque ego
 hic

hîc rem nouam aut à me confictam narro;
 scit æterna Veritas, quòd non mentior. Nam
 ipsemet Camillus in vno Xenodochio vrbis
 Romæ (cuius nomini & honori parco) cùm
 semel ingressus esset in locum mortuis depu-
 tatum, inuenit inter mortuorum corpora ho-
 minem viuum, qui adhuc cùm morte con-
 flictabatur, & tres ipsos dies superfuit, qui de-
 latus interim eò loci fuerat tamquam mor-
 tuus. Quem Camillus adhuc viuum esse
 coniecit ex sanguine emanante ab vna plaga,
 quam in fronte acceperat, dum in terram
 pro mortuo præcipitaretur. In eodem Xe-
 nodochio post lectas, vt assolet, animæ
 Commendationes apud quemdam mori-
 bundum natione Gallum, quem apoplexia
 prostrauerat, arbitratus Presbyter Xenodo-
 chij illum esse extinctum, aqua lustrali de
 more aspersit, & recitatis precationibus so-
 litis, illi oculos linteo operuit, & abiit. Aliquot
 horas ita relictus est, donec duo è ministris
 accesserunt cùm sandapila & funali vt eum
 efferrent. Sed dum amoto linteo faciem de-
 tegunt, ecce hominem viuum videntemque
 deprehendunt, immò & loquentem: verum
 idem infirmus cernens coram se sandapilam,
 adeò est aspectu insolenti exterefactus, vt ex
 timore in amentiam inciderit, & in ea cùm
 alios quinque dies exegisset, neque vñquam

K

cibum

146 VITÆ P. CAMILLI DE IELLIS
cibum capere, neque potum haurire volu-
isset, demum extinctus est. In alio similiter
Romæ Xenodochio non admodum dissi-
mile exemplum occurrit. Nam cùm infirmo
cuidam lethalis obuenisset infirmitas, fuit ab
ijsdem famulis inter mortuos numeratus, &
tamquam talis ad regionem mortuorum re-
tro delatus: vbi cùm horas quatuor circiter
in terram prostratus iacuisset, tandem ad se
rediit, conspicatusque inter octo se iacere ca-
dauera, ferè factus est ex viuo mortuus, tan-
tus illum incescit timor. Verùm, resumpto
sensim animo, erexit se in pedes, & nudus,
vtri erat, in Xenodochium ad viuos reuersus
est: quos vicissim longè maximus inuasit stu-
por, videntes nimirum stare coram se viuum,
quem paullò antè delatum scirent ad cubi-
culum defunctorum tamquam mortuum,
breuì post in Campo sancto humandum.
Hic autem multos deinceps annos vixit, &
ego ipse cum eo locutus sum. Quòd si talia
facta, minimè Christianis conuenientia, pro-
pter defectum experientia, & rarò conspe-
ctos homines moribundos & vitâ exceden-
tes, in ipsa vrbe Roma mundi capite, speculo
& exemplo omnis probitatis, charitatis, fan-
ctimoniam, accidunt; quid de alijs censendum
vrbibus intra & extra Italiam, vbi præstò non
sunt neque summi Pontificis vigiles oculi,
neque

neque tot illustrium Ecclesiæ personarum
 insopita lumina? Iam verò vt alterius gene-
 ris grauissima contemblemur incommoda,
 quantus infidelium numerus ex omni natio-
 ne in ipsis Nosocomijs, nullo ipsis verbum
 faciente neque de conuersione, neque de Ba-
 ptismo, non secus ac bestię moriuntur? Ni-
 mis profectò norunt nostri, quàm multi ex
 illis Dei gratia sint ipsorum opera ad fidem
 conuersi, & Baptismo salutis abluti. Hinc so-
 lebat Pater noster Camillus dicere: *Patres &
 Fratres mei, quas pulchriores Indias, quam me-
 liorem Iaponiam potest Congregatio nostra ad
 conuertendas in Deum animas optare ac desi-
 derare, quàm sancta hæc Nosocomiorum loca?*
 Dici certè non potest, quantam vim ha-
 beant, præsertim in supremo vitæ termino,
 & quantos in animis aculeos defigant vltima
 piorum virorum infirmis adstantium mo-
 nita. Vnicum hîc solummodò causa exem-
 pli referre in litteras volo. In Xenodochio
 Annuntiata Neapoli laborauerat vnus è no-
 stris dies ampliùs quadraginta, vt manci-
 pium quoddam Turcicum ibi infirmum ad
 veram Religionem ab impio Mahometis
 cultu conuerteret: sed frustrà operam &
 oleum, vt aiunt, hætenus consumpserat, cum
 ille semper diceret ac responderet, se Turcam
 natum esse, se Turcam mori velle; donec tan-

dem ad extremum redactus vitæ articulum,
 & Patre in suscepto officio charitatis perfe-
 uerante, ex improviso (cùm eius esset salus ab
 omnibus desperata) vno misericordis Dei
 attractu commutatus, incepit expostulare
 Baptismum. Quo confestim ab eodem Patre
 collato, vix fuit aqua ab eius fronte absterfa,
 quin ipse plaudens & exultans, & sanctissima
 nomina IESVS & MARIA, quæ prius auditu
 sustinere non poterat, deuotè pronuntians, ad
 Dominum felicissimè excessit. Iam si de illis
 sermo instituendus sit, qui in priuatis ciuium
 ædibus vitam amittunt, quæ vniquam lingua
 satis exprimere poterit, quid illi vtilitatis ac-
 que emolumenti à Congregatione nostra ac-
 ceperint? Quàm multi enim illorum à no-
 stris reperti sunt, qui iacente ad latus concu-
 bina in mortem ibant! Quàm multi qui ani-
 mam cùm emitterent, vindictæ cupidinem
 non dimittebant! dimittebant, dico, immo
 & liberis suis maledictionem pro hereditate
 relinquebant, si se quidem inultos relinque-
 rent. Quàm multi (quorum longè magis
 intererat, in vltimo illo transitu sua dolere &
 plangere peccata præterita) totum dolorem
 suum ad rem familiarem, ad vxorem, ad li-
 beros, quæ tamen debebant & nolebant re-
 linquere, transferebant! Quàm multi victi
 inuocationis sanctissimi nominis IESVS &

MARIA,

MARIÆ, nomen alicuius feminæ, effli-
ctim & pernicialiter amata, compellabant!
Quàm multi, hærente in extremis labris
morte, signa manibus edebant hominum
pecunias computantium, nihil aliud loquen-
tes, nihil aliud imaginantes, quàm contra-
ctus & mercimonia! Quàm multi, & specia-
tim è nobilibus atque illustribus personis, sine
fructu Sacramentorum in viam mortis abie-
runt! Et hoc ea de causa, quòd non essent
qui vel monere ipsos de necessarijs, vel men-
tionem vicinæ mortis facere confidenter au-
derent. Quàm multi in ipso vitæ excessu, sed
tamen ante excessum, heredes suos viderunt
de ventura hereditate, quasi ea iam aduenis-
set, decertantes, atque inuicem altercantes,
domicilia diuidentes, cistas occludentes, rei
familiaris inuentarium conficientes, supelle-
ctilem argentariam abscondentes, totam do-
mum sursum deorsum percurrentes, denique
ipsa stragula à dorso suo abstrahentes! Quis
verò iam queat credere, à quot rabiosis cani-
bus tali in tempore cor miseri hominis in
incerta demigrantis discerpatur? Qui supra
mortis tristitiam, & æternæ ac irreuocabilis
sententiæ metum, hîc oculis suis cernit suos-
met filios aut seruos de se expoliando con-
tendentes, illic vxorem in vnum angulum
detrusam, viduitatis mala ante viduitatem

150 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
ipsam deplorantem. Quid faciat tali in statu
homo etiam sapiens, si nullus ei adsit vir spi-
ritualis qui ipsum consoletur, qui ab omni-
bus derelictum non derelinquat, sed fidei ad
finem usque societate conglutinator adhæ-
rescat? Romæ vir quidam nobilis in simili-
bus se videns deprehensum angustijs, sibi ipse
dicebat: *Ah Muti, Muti* (vocabatur enim
Mutius) *quò iam redactus es!* De innumeris
verò superstitionibus, quas feminae super-
moribundos vulgò usurpant, præsertim dum
longæ sunt & laboriosæ mortis moræ, quid
neceffe habeo dicere? Nam satis omnibus
constat, multas in hoc opus usurpare bilas-
ces, iuga bouum, terminos agrorum, sterco-
felis, excrementa gallinæ, hisque omnibus
multa verba adiungere, quæ ego, ne femi-
nis illis vanis occasionem eas addiscendi
præbeam, hîc non refero. Sed quid mirum,
si malignus spiritus per ista spurca & corpo-
rea mundum decipiat, cum etiam per ipsas
res sanctas & spirituales fallere & circumue-
nire incautos studeat? nempe inducendos
ad has superstitiones coronis quoque præci-
torijs, & sacris Reliquijs, & vestimentis San-
ctorum, & mille alijs pietatis ac deuotionis
instrumentis abutantur; perinde ac si viri
Sancti, & à Deo benedicti, qui cum vitant
inter nos agerent, tanta fecere miracula,

visum

visum cæcis, surdis auditum, sermonem mutis, vitam mortuis reddiderint, perinde, inquam, ac si illi in cælo iam inter Angelos constituti oblectarentur suis ipsorum reliquijs maculare viuos. Aliud præterea, quod obseruauimus, grauissimum malum istud est, quod multi extremis illis vitæ suæ iamiam abrumpendæ horis, sic à pessimo nostri generis hoste deprehendantur excæcati, vt absque vlla imminentis lethi consideratione, suis satiari voluptatibus, & omnes explere, quamuis effrenatas cupiditates, priusquam mundo excedant, obstinatè velint. Hinc Romæ homo quidam (ne dicam bestia rationis expers) licet haud multis à morte passibus distans, omnibus è cubiculo exire iussis, coniugem suam sibi in lecto accubare, quamuis multum reluctantem, pertinaciter iussit, neque contra damnandas delicias vllum precibus vxoris locum reliquit, à quibus tamen delicijs breuè post ad mortem transijt. Alius quidam maritus zelotypia tortus, tametsi in extrema ferè fugientis vitæ linea, tamen vxorem semper sibi adesse, atque in ipso etiam lecto accubare, sibi que latus cingere, præ metu ne ab aliquo amatore surriperetur, pertinaciter imperauit. Verùm ad alia transeamus inconuenientia. Innumeri erant, qui in suis ipsorum cubilibus violenta auferebantur

morte, hoc est, à parentibus ipsis cibo potu-
 que immodico suffocati, nominatim cum
 pauperes moribundi angina aut catarrho
 premerentur, propterea quod tum tempo-
 ris vel minima res ad eos strangulandos, non
 sine manifesto animarum periculo, sufficiat.
 Quæ autem potest maior inueniri miseria,
 immò laniena in mundo, quàm ista, nempe
 patre, more quodam simiarum nimio, amos
 suffocari filium, à filio patrem, ab vxore ma-
 ritum, fratrem denique à fratre immodica
 mentis teneritudine & commiseratione in-
 gulari? Interea complures simplices mulier-
 culæ, nolentes hæc intelligere, semper quid-
 piam in ora infirmorum ingerunt, neque
 considerant se auxiliij loco necem importare,
 & falso nomine pietatis suorum se libero-
 rum carnifices euadere. Vnam eiusmodi ob-
 stinatam mulierculam aliquando Genuæ of-
 fendi, quæ arbitrata se grande beneficium
 filio suo morienti collaturam, digitum in os
 immisit vt catarrhum extraheret, & subito
 catarrhi vice extraxit animam. Cui vitio &
 vnum alterum connexum est (quod faxit
 Deus quàm citissimè ex omni mundo pro-
 fus exterminetur!) estque eiusmodi: Mul-
 tæ feminae, iam antè dictis similes, mori-
 bundis, qui spirare necdum desierint, eos iam
 defunctos esse existimantes, ora & oculos
 occlo-

occludere festinant, ne ipsi post mortem deformes appareant: ita vt illorum multi hoc pacto moriantur suffocati, & non nemo etiam tumuletur viuus. Quod sanè inter Christianos nec leuis nec mediocris est delicti. Cuius causa, meo quidem iudicio, non est alia, quàm quòd vltus & experientia, quæ ex frequenti conspectu morientium acquiritur, eos deficiat. Verùm ne cui fortè videar vana enarrare somnia, exemplum ego vnum dumtaxat in medio ponam, quod ætate nostra Romæ accidit. Fuit ibi quidam, Antonius Maria Grillus nomine, patriâ Parmensis, qui mortiferis quibusdam accessionibus, quas *συμπύματα* Græci appellant, erat obnoxius. Illi in ædibus suis aliquanto tempore malè habenti, tandem talis quidam morbi casus siue accessio superuenit: igitur omnes illum verè mortuum esse rati, extulerunt vesperi in Ædem S. Mariæ de Monticelli ad sepulturam, & totam noctem ibi sepultus fuit: sed manè ad se reuersus, cùm existimaret se domi suæ in lecto decumbere incepit vocare Catharinam vxorem suam vt fenestram aperiret, & istum tetrum foetorem, quem sentiebat, foràs emitteret: Catharina non respondebat, nec enim ibi erat. Putans ergo eam dormire, manu insistit palpare vt excitet, sed palpando apprehendit pedem

K s

non

non vxoris, sed mulieris vnius mortuę in proximo loco sepultę; & nihil aliud quàm vxoris suę pedem esse credens, tamdiu ad eam expergefaciendam traxit, quoad pes tandem à tibia diuulsus in manu eius hæsit: quo factodemum agnouit se sepultum esse. Tum verò altiùs & fortiùs clamare ac vociferari, sed nullo audiente: placuit autem Deo, vt manẽ insequenti eodẽ deferretur sepeliendus quidam alius bubulcus. Hac igitur occasione idem pauper homo viuus inter mortuos repertus est, sed præ ingenti cadauerum putredine ac fœtore iam propè & ipse mortuus. Cuius rei admirabilitas effecit, vt & ipse Clemens VIII. Pontifex videre hominem voluerit, & totam facti rationẽ, vt est à me proximè denarrata, ab ipsomet discere. Quam ego quoque omnem ex eius ore accepi. Postremò neque lingua vlla neque calamus explicare sufficienter omnia incommoda & pericula valeat, quibus obnoxij fuerint & nunc sint miseri moribundi. A quibus omnibus malis dicebat Camillus subueniente Dei gratia futurum, vt per nostram Religionem liberarentur, quandoquidem Deo placuerit efficere, vt ipsa multiplicaretur, & ramos suos per orbem longè latequẽ protenderet.

CAPVT II.

*Camillus à Clemente VIII. Pontifice
nouam obtinet Religionis Confirmatio-
nem, & nonnulla quoque victus sub-
sidia.*

FActa Professione cœpit Camillus cum nouo feruore in opus incûbere, & magis magisque sancta erga infirmos charitate succendi. Dicebat enim, se nunc esse obligatû ad ea ex voto facienda, quę prius ex sola faciebat charitate. Postquam autem Innocentio IX. Pontifici (qui obiit trigesima Decembris anni M.D.XCI.) successit Clemens VIII. creatus Pontifex trigesimâ Ianuarij anno M.D.XCII. quem sciebat Camillus, dum esset Cardinalis, contrarię fuisse opinionis in consultatione de alliganda certis votis Congregatione, nunc vt certior fieret quonam animo erga illam Pontificatus sui tempore affectus esset, ad ipsius exosculandos pedes profectus, illi supplicauit, vt dignaretur Congregationem eiusque priuilegia confirmare. Cui libenter ac promptè assensus Pontifex, Breui Apostolico, dato ad vigesimam Martij eiusdem anni, non modò approbâuit, & denuò confirmauit omnia quę Gregorius XIV. Anteces-
for

156 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
for suus fecerat, sed etiam in illo ipso Breui
facultatem concessit recipiendi Nouitios
duorum annorum spatio, absque vllō cuius-
quam Capituli interuentu, quemadmodum
in Bulla Sixti V. fuerat constitutum. Quo
exacto spatio, idem Pontifex vno altero Bre-
ui Apostolico, dato ad trigessimam primam
Martij anno M. D. XCIV. dictam facultatem
in tempus perpetuum prorogauit. Quod
non mediocre fuit in eius Pontificatu bene-
ficio: quandoquidem cunctis aliis Religio-
nibus, exceptis perpaucis, id esset prohibi-
tum. Ita ille ipse Pontifex, qui Cardinalatus
sui tempore non videbatur ad Congregatio-
nis vinculum, & votorum obligationem ali-
quatenus propendere, postquam in thronum
ascendit Pontificium, rursus obligauit con-
firmavitque, immò & multis priuilegijs at-
que fauoribus adornauit. Ita & Cardinali
Cusano euenisse vidimus, qui solitus in prin-
cipio exsurgens Congregationis, eam So-
cietatem nugatoriam appellare, vbi post-
eà factam esse Religionem conspexit, fa-
tis admirari excelsa & stupenda Dei Optimi
Maximi opera non poterat. Vnde semper
deinceps Patri nostro fuit addictissimus.
Nec aliter apud beatum Philippum Ne-
rium res habuit: qui cum, edita à nostris
Professione, Camillum venisset domi no-
stræ

stræ salutatum (dies erat Vigilæ S. Mariæ
 Magdalenæ) post mutuos ardentissimæ cha-
 ritatis amplexus, *Pater*, inquit, *huius operis*
successus verè mihi apparet res prodigiosa, ne-
que humano modo atque sensu effecta. Cardi-
 nalis verò S. Seuerinè nonne eodem modo &
 aduersus nos & nobiscum fuit? Qui tametsi
 in prima Religionis confirmatione opinio-
 nem visus sit tenere ac tueri nobis cōtrariam,
 nihilominus, animaduerso felici nostrorum
 conatum exitu, tam studiosus nostræ Con-
 gregationis fuit, vt in extremo huius vitæ
 certamine semper quatuor è nostris circa
 lectum suum habuerit, atq; inter nostrorum
 manus supremum emittere halitum volue-
 rit. Verùm vt ad Camilli acta reuertamur,
 post obtentum Breue illud Apostolicum
 confirmationis nostræ Religionis, Neapolim
 profectus est: vbi ad diem tertiam Maij an-
 no M. D. XCII. in solemnitate sanctæ Crucis
 publicam ac solemnem excepit Professio-
 nem à suis aliis antiquis subditis, qui in illo
 erant domicilio, cū fieret Romæ prima
 Professio. Deinde vnà cum Curtio Lodi,
 vno è suprà dictis Professis, ad sanctam Æ-
 dem Lauretanam se contulit, vt ibi beatif-
 simæ Virgini, ob expertum ipsius fauorem in
 obtinenda Professione, gratias quantas pos-
 set maximas ageret. Quibus ritè actis, Ro-
 mam

158 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
mam tandem rediit. Vbi cū domum re-
perisset grauissimo ære alieno (quod ad no-
uem aureorum millia ascendebat) obstri-
ctam esse, haud parum animo angebatur,
speciatim quòd cerneret quotidie Societa-
tem Confalone perurgere solutionem. Quæ
Societas cū patrona esset ædium aliquot
contiguarum S. Magdalenæ, vbi Congrega-
tionis nostræ sedes erat, nec quidquam in
debiti solutionem elapsis iam aliquot annis
recepisset, hinc decimâ Iulij (quòd & ipsa
fortassis maiori premeretur egestate) venit
cum ministris Vicarij ad pignus capiendum,
sequestrando speciatim domum quamdam
à Firmo Calui nuper comparatam & Reli-
gioni traditam. Quibus in angustiis nihil
aliud Camillo occurrebat remedij, quàm vt
Dominum Deum in tanta ac tam præsentī
necessitate in subsidium votis omnibus in-
uocaret. Quo factō illi in mentem venit ad-
ire Pontificem, atque ad eius pedes supplici-
ter stratum cōfidenter significare, quo in lo-
co & quàm misero in statu res essent, conue-
niendo intereā cum Confalone, quàm opti-
mis posset conditionibus, de istarum ædium
coëmptione. Super qua dum stipulationis
verba & scripturæ concipiuntur, vnus ex illis
dominis, cognita Religionis nostræ in eo ar-
ticulo magna paupertate, velut diffusus se

ym

vmquam visurum tempus, quo reliquum debiti solueretur (quod erat circiter quatuor millium aureorum) ait Camillo, *Pater mi, id quod restat solutionis, ecquando erit?* nempe velut insinuans, prius fore vt omnes morte soluerentur, quam æris alieni residuum dissolueretur. Camillus autẽ tantam illius diffidentiam admiratus respondit: *An ergo forte non potest Deus saccos denariorum plenos cras ad hanc portam mittere?* Quæ verba quasi risu excipientes iidem Domini, *Enimvero*, inquit, *non est nunc amplius id tempus quo fiant miracula.* Sed medius tamen annus non præterit, quin de diuina prouidentia exemplo instructi melius senserint, vt proximo Capite ostendemus. Neque omisit interea Camillus in Tusculanum ad Pontificem accedere (dies erat S. Francisco facer) vbi post pedum oscula, sic est illum affatus: *Beatissime Pater. paupercula nostra Religio, quæ dies noctesq; in pauperum seruitio continenter occupatur, tanto iam ære alieno oppressa est, vt quid deinceps faciamus non occurrat, quandoquidem pro censu & locatione soluere debeat quotannis domus nostra Romana aureos trecentos septuaginta. Quare Beatitudinem vestram deprecamur, vt hoc tenue ac debile principium sua benignitate adiunet.* Cui Pontifex miseratione motus ita tum respondit: *Quam-*

Quamuis Apostolicum ærarium valde exhaustū esset (propterea, quod ex illo in menses singulos multa aureorum millia ad Imperatoris subsidium educantur) se tamen cū Romam reuersus fuerit, eius memorem futurum. Quod & fecit. Nam statim tradi iussit dictam summam aureorum trecentorum septuaginta, promisitque insuper tantundem se mensibus singulis in debiti solutionem deinceps largiturum.

CAPVT III.

Camillus Dei auxilium erga Religionem præuidet. Cardinalis Mondouus moritur.

Idem diebus, quibus istæ suppetiæ à Pontifice suppeditatæ sunt, Camillus, conuocatis in templum suis omnibus Religiosis, ibi coram sanctissimo Sacramento (quod antea numquam ab illo factum fuerat) illum frequenti spiritu eorum precibus commendauit, quod ipsum sibi ab eodem Pontifice innotatum esse dicebat. Deinde, forma quadam loquendi vtens numquam sibi antehac viderata, tam sublimiter de diuina providentia sermocinatus est, vt satis appareret, celestis alicuius promissi eum esse factum certiores

præsertim cum hæc inter alia diceret : *Patres
& Fratres mei, nihil necesse habemus de diuina
providentia vel minimum dubitare* ; quippe
qui ad vite perfectionem tendimus , & paupe-
rum subsidiis incubamus. Quod si verè & ex
animo fecerimus , vobis ego polliceor (de quo
nec minima suboriri debet dubitatio) non mul-
tum ex hinc temporis abituram , & fortassis nec
ensem vnum , quin visuri simus Dei auxi-
lium , & Religionem omni ere alieno solutam
ac liberam. Recordamini verborum illorum , quæ
benignissimus iste Dominus (& sanctissimum
ostendebat Sacramentum) aliquando dixit
sanctæ virgini Catharinæ Senensi : Catharina
cogita de me , & ego cogitabo de te . ita vt pro
certo tenere debeamus , si de ipso suisq; pauperi-
bus cogitemus , ipsum quoque de nobis cogita-
turum , neque permissurum , vt nobis istorum
quidquam desit temporalium , quorum tantam
vbertatem ac copiam & Turcis & Iudæis , &
ceteris Fidei suæ inimicis impertit. Post quæ
finem sermoni imposuit. Diuinæ autem
Maiestati placuit hac eum spe atque promif-
sione consolari , & veridicum demonstrare :
quandoquidem vix vnus mensis excurrerat ,
eum Illustrissimus Dominus Cardinalis
Mondouus bonæ memoriæ hanc Religio-
nem heredem reliquit quindecim millium
circiter aureorum , nobis omnibus admo-
L dum

162 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
dum attonitis, qui Camillum paullò ante
tam confidenter de diuina locutum prou-
dencia memineras, ac tum præsertim
cùm idem Cardinalis optima vteretur vale-
tudine, nec vllum infirmitatis cuiuscumque
in eo pareret vestigium. Verùm paucis post
diebus, cùm leui quadam affectus esset infir-
mitate, & à Camillo sæpiusculè visitaretur,
sermones quidem de quibuscumque rebus alijs
inter eos varij interuenere, sed de hac re sola
nullus; nisi quòd confecto iam & obsignato
testamento, cùm vicinam præsentiret mor-
tem, Camilli manum, qui ei proximè adsta-
bat, apprehensam amoris affectu constrin-
gens, & oculis longè amantioribus solito ip-
sum intuens, hoc visus sit voluisse dicere: *Pa-
ter, ego vos amavi in vita, & vos post mortem
pro me orare memineritis.* Camillus porro
nihil vltèrius animo prospectans, totus erat
in assiduis precationibus pro felici illius ani-
mæ exitu fundendis: qua iam ad Dominum
transgressa, in planctus prorumpens suspirijs
intercisos, & mortuam Cardinalis faciem
strictè complexam tenens, nihil aliud quàm
lacrymis eam totam perfundebat. In quibus
adhuc hærentem doloribus ecce admonent
quidam ex aulæ Cardinalis Nobilibus, ut
modum lacrymis & doloribus finem impo-
nat, & corporis sepulturæ animum intendat.
hanc

hanc enim curam tamquam defuncti heredem eum contingere. Quod cum etiam à Pontio Seua Notario certius accepisset, qui confestim aperuit, legitque testamentum, tantò magis increuit dolor atque planctus, quantò se amiciorem atque benigniorem amisisse patrem ac dominum sentiebat. Quia verò in eiusdem Cardinalis testamento continebatur, velle ipsum efferri absque vlla sepulturæ pompa, Camillus è vestigio ad Pontificem nonnullos allegauit, qui dispensationem & facultatem deposcerent talem illi honorem exhibendi, qualem suæ personæ dignitas postularet. Qua facile impetrata, elatus est ad sepulturam cum solemnissimo exequiarum apparatu: in quibus ipsemet Camillus vnà cum multis suis Religiosis feretrum sequebatur vsque ad templum sancti Clementis, vbi & sepultus est. Excessit autem ad beatiorum vitam die decima septima Decembris anni M. D. XCII. ex suprà dicta hereditate, præter multa ædificia Romæ in suo fundo constructa, etià omne æs alienum dissoluit, & nominatim illud quod Societati Confalone erat obstrictus. Cuius Societatis viri mox vt nuntium acceperunt de ista noua hereditate, ipsi eodem vespere quo Cardinalis efferebatur, dum Camillus post feretrum procederet, in ipso transitu Pontis

S. Mariæ, ei iusserunt offerri per suos Mandatarios, quos vocant, Bullam vnā inauratam participationis omnium suorum priuilegiolorum, cupientes nimirum ei in mentem reuocare, iam tempus illud aduenisse quo debitum ipsis exolueret. Qua Bulla statim excepta, & cum amoris significatione exosculata, subiecit Camillus: *Laus & gratiarum actio diuina sit Maieitati, quod facientium miraculorum tempus iam aduenit, numquam ab istis viris creditum, numquam in imaginationem admissum*: nempe innuens, quid inter ipsos in præcedenti Capitulo cogitatum & transactum fuisset. A morte porro Cardinalis Mondoui cognosceps Camillus suam Religionem adhuc nouellam esse plantam, nec satis per sese absq; alicuius illustri personæ sustentaculo posse consistere; ac proinde aliquem requirendum, qui valeat non suis tantum copiis & facultatibus subleuare, sed etiam auctoritate tueri ac defendere; è bono Religionis esse iudicauit (tamen si in Bulla foundationis aliter fuisset dispositum) aliquem alium postulare Protectorem: & in locum Cardinalis Mondoui accepit Cardinalem Saluiatum, antiquum patronum suum ac dominum.

CAPVT IV.

*Camillus it fundatum domicilia Mediola-
ni & Genue. Diuinam punitionem in-
terminatur certis nautis, quæ ipsos est
consecuta.*

AD hoc vsque tempus non erat alibi no-
stra Religio, quàm Romæ & Neapoli;
sed propter multorum ad eam adspiran-
tium, atque in dies se offerentium copiam,
existimauit Camillus diuinæ esse voluntatis,
vt eam per quasdam alias Italiæ ciuitates iret
dilatum: proposito sibi semper scopo, exer-
cendæ in proximos, quos maior tenet neces-
sitas, charitatis, & obuiam eundi multis in-
firmorum incommodis atque angustiis, tam
eorum qui in Xenodochiis, quàm qui in ædi-
bus priuatis moriuntur. Cum tali proposito,
& absq; vllius Principis fauore, & sine litteris
cuiusquam commendatitiis, sola in Deum fi-
ducia fretus, & sperans, ipsum suæ Religionis
institutum viam sibi ad quæcumque animo
destinaret aperturum, præmisit Mediola-
num versus P. Franciscum Antonium Ni-
glium, cum aliis quinque, quò & ipse postea
est eos consecutus, peruenitque decimâ quar-
tâ Iunij, anno M. D. XCIV. & inde digressus,

Genuam eadem de caussa intrauit decima
 quinta Augusti sequentis. In quibus ciuitati-
 bus, conductis primùm ædibus, deinde vil-
 tatis quotidie Xenodochiis, adiutisque, non
 secus atque Romæ & Neapoli fecerant, egro-
 tis ac moribundis, ita initium duabus illis
 foundationibus datum est. Postea verò nego-
 tiis Camillum Neapolim vocantibus, ipse
 Genuæ simul cum P. Baltasare Fonseca con-
 scendit, electa inter priuatorum triremes
 vnâ, quæ domini Cosmæ Centurionis erat.
 Sed cum in eo itinere res illi occurrerit nota-
 tu digna, vt appareat, quantum à peccatis
 abhorruerit, nolo eam silentio prætere-
 rant igitur illæ triremes propter incommo-
 dam maris tempestatem in Portu Veneris
 expectantes: vbi quidam iuuenes nauæ et
 Camilli triremi, à quibus Dei timor aberat,
 adolescentulam quamdam Hispanam pro-
 cantes, ea coram ipso dicebant & faciebant,
 quæ minimè decebat. Itaque Camillus ob
 enormem diuinæ Maiestatis offensionem
 graui dolore animi percitus, nec valens diu-
 tius istorum hominum imprudentem suffe-
 re procaciam, surrexit, foros conscendit, Cru-
 cifixum manu extulit, asperè eos reprehēdit,
 pauorem omnibus, quotquot in ea triremi
 erant, ingentē incussit. Minabatur enim futu-
 rū, vt tremenda in eos diuina punitio ingru-
 eret,

ret, nisi vitium illud pestilens atque abominabile emendarent. Atque inter alia, his verbis velut sigillo & conclusione omnium hactenus dictorum atque intentatorum utebatur. Denique *totus*, inquit, *obstupescit hæreo, quæ fiat ut tremendum Dei potentissimi brachium tanta in vos utatur patientia, nec statim statim fulmina è caelo emittat, vósque confestim omnes in mare præcipitet absorbendos. Verùm scitote id vobis aliquando non defuturum, neque huic toti triremi, nisi vitam mutaueritis, & nominatim nisi abominationem hanc pessimam emendaueritis.* Et dictum hoc euentu probatum est, cum id ipsis accidit circa vigesimum octauum Augusti. Ac fuit quidem hæc res valdè admirabilis, & magnum Domini iudicium, quòd omnes suprà dicti iuuenes, cum illa ipsa triremi sua, vno circiter pòst anno, in eo sinu maris, quem *Golfo di Leone* appellant, submersi sunt, cum in Hispaniam deportarent Comitem Entellæ iam creatum Proregem Neapolitanum: in qua triremi speciatim omnes feminae, atque aliæ Dominae è comitatu Proreginae vndis obrutæ. Quod postea in alia quadam navigatione quidam senex nauta, vir bonus, qui adfuerat, cum Camillus istos vitæ & lasciuia perditos reprehenderet, eisdem Camillo memorauit his ferè verbis:

L 4 Pater,

Pater, isti omnes iuuenes, quos anno præterito in Portu Veneris reprehendisti, unâ cum triremi sua fluctibus hausti sunt, & quemadmodum prædixeras & interminatus fueras, funditus perierunt, ne uno quidem excepto, postquam in pessima ac dissolutissima vita ad extremum perseverassent. Appulit tum temporis Neapolim Camillus satis malè à mari affectus, propterea quod dies minimum duodecim aëris expositus iniuriis, uni tormento murali ad proram continenter sub dio insedisset, nec umquam animum induxisset ad puppim (quò ab omnibus etiam cum precibus iniurabatur) accedere. Quod ea de causa fecit, quia cum primo die ibi apud illos fuisset, atque ipsis inter se ludentibus unum inaudisset euomentem blasphemiam, inde statim abcesserit, nec eò amplius redire, nec illis se sociare voluerit. Expeditis deinde negotiis Neapoli, cum multis subditis reuersus est Genuam vectus triremi Principis Vriæ: quo itinere magnum adiit discrimen. Dum autem aliquantisper Genuæ conquiesceret, ad eum allatum est, magnam esse Mediolani suspicionem pestis, & Archiepiscopum Vicensinè duos è nostris postulasse, quos ad Lazaretti Xenodochium mitteret, vnius familiaris, quæ iam pestis afflata esse contagio ibi deprehensa esset, curam habituros. Ad eum

Xeno-

Xenodochij ingressum præsens adesse cùm percuperet, illuc magnis itineribus & citatis equis contendit, veritus ne sibi aditus intercluderentur. Quò cùm peruenisset, comperit duos è nostris Lazarettum iam intrasse, & illius adiutandæ familiæ partes suscepisse. E qua familia licet vnus in ipsorum brachiis ex pestilentia extinctus fuerit, ipsi tamen Dei beneficio exactis quadraginta diebus separationis, sani & salui citrà vllum contagionis vestigium euaserunt.

CAPVT V.

Camillus mutat pristinum modum ministrandi infirmis. Pontifex aliquos è nostris in Hungariam mittit.

CVM esset Camillus Mediolani, & ardenti incitaretur studio semper impensius in pauperum commoda incumbendi, postulatu atque impulsu dominorum Xenodochijs aduigilantium, nonnihil pristinum modum ministrandi infirmis immutauit: suscepta nimirum integra magni Xenodochij cura, totque personis illi attributis, atque ibidem habitare iussis, quot priùs inhabitabant famuli mercenarij. Quæ mutatio facta est septimâ Februarij, anno Domi-

L s ni

170 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
ni M. D. XCV. Et hanc infirmis ministran-
di rationem dicebat conformem esse pri-
mæ suæ intentioni, quam in sancti Iacobi
Nosocomio habuisset, cum ad fundandam
Congregationem diuino instigante spiritu
motus fuit: sed tamen quia hæc seruitij mu-
tatio res noua multis visa est, cum aliter sci-
licet hætenus ab ipsis seruata esset, hoc est,
cum solitis visitationibus, cœpit Religio ei
contradicere, & afferre, hunc nouum mo-
dum in Bulla foundationis neque contineri,
neque speciatim indicari, sed neque possibi-
le videri, vt ea præstentur ab hominibus vo-
torum vinculo adstrictis, quæ prius exequi
destinarat cum hominibus sæcularibus ac li-
beris. Durauit interim hæc disceptatio ipsos
quinque annos cum tanto Religionis detri-
mento atque vexatione, vt crederetur dæ-
mon ipse ex inferorum solutus compedibus
ad eam extirpandam, ac prorsus disperden-
dam. Cui controuersia tandem per Dei
gratiam à Clemente VIII. Pontifice finis est
impositus, datâ nouâ Bullâ, sicut suo loco
dicturi sumus, ita vt dæmon omnino con-
fusus ac prostratus fuerit. Eodem ipso an-
no, mense Iulio, cum decreuisset idem Cle-
mens Pontifex nonnullas copias gentis Ira-
licæ, ad Strigonij vrbis recuperationem mit-
tere, iudicauit è publicæ rei bono esse, præ-
ter

ter nonnullos alios Religiosos, etiam aliquot è nostris in auxilium & curam infirmorum, atque in suo sacro exercitu morientium, simul amandare. Significauit igitur quot mitti desideraret; & Camillus desiderio Pontificis satisfacere volens, octo è nostris misit. Arbitratus autem magni interesse, vt sui in hac missione (vtpote prima qua Romani Pontifices illorum vterentur opera) iuit ipsemet cum illis Tridentum vsque, vt illos Patres toto isto itinere conduceret, quantum laboris suscipere conueniret in animarum illarum subsidio atque seruitio; speciatim verò admonuit, vt hæreticorum vitarent congressus; vt pacem & concordiam inter se alerent: vt alios operibus magis quàm sermonibus instruerent. Deinde aliis quoque multis documentis scripto exhibitis munitos complexus & benè precatus dimisit. Ipsi verò opitulante Dei gratia magno illis militibus infirmis, vulneratis, moribundis adiumento fuere: quorum curam in Nosocomiis Viennæ, Comari, Alæ & Possionij gesserunt, insuperque in tentoriis apud Strigonium, multa ægrorum amore à vento, à frigore, à pluuia tolerarunt: speciatim procedente exercitu, dum in nauibus aut in curribus maior erga eos cura requireretur. Postmodum autem capto Stri-

Strigonio, & dimisso exercitu reuersi sunt omnes in Italiam salui & incolumes, præter vnum Hannibalem Montaggiosum Parauinum, qui multis consumptus laboribus & defatigationibus, super vno curru, dum à Nefactio peteret Possonium, morti succubuit. Eum auriga in campo ad ripam Danubij sepeliuit, nulla pro tempore alia ceremonia aut paratu exequiarum vsus, quàm quòd terra operuerit, & crucem ligneam ponè caput infixarit. Tanta charitate Frater ille illustris fuit, vt etiam sæcularis & miles (nam inter milites grauis armaturæ tum militabat) cùm fortè semel pauperem mendicum graui frigore caput algentem vidisset, eius miseratione tactus, instar alterius sancti Martini, gladio galarum suum militare disciderit, partemque dimidiatam illi dederit: neque omnium suorum commilitonum risus atque iocos (qui gestantem galarum sine superiori orbe cauillis excipiebant floccifecerit.

CAPVT VI.

*Celebratur prima generalis Congregatio.
Pontifex dat Camillo curam infirmorum
Leoninæ. Fundatur domicilium
Bononiæ.*

SEd vt ad Camillum reuertamur, postquam Xenodochij Mediolanensis curam ad se recepit, idem & in alijs ciuitatibus facere parabat. Religione autem ei reluctante ob multas, quæ in eo ministrandi modo occurrebant, difficultates atque incommoda, generalis Congregatio Romæ indicta est & facta, ad eligendos speciatim quatuor Consultores, quorum suffragijs (vincenteorum maiore numero) sicut in Bulla foundationis dispositum fuerat, scribendæ essent Constitutiones, & gubernandæ in posterum Religionis ratio decernenda. Initium porrò dictæ Congregationis datum est à Cardinale Saluiato Protectore, ad decimam quartam Aprilis, anno M. D. XCVI. In qua Congregatione cum non sit mihi animus minutè commemorare quæ & quanta facta sint, ne ab instituta breuitate abeam, hoc solum dicam, omni ope conatum esse Camillum alios Patres in suam trahere sententiam: sed

sed illi, quamlibet multis ab eo productis rationibus, minimè assenserunt: cum tam ipsa Congregatio, quam ipse Cardinalis Saluatus probè scirent non eam fuisse Religionis mentem, quam Camillus modò proponeret. Ad Pontificem igitur adiit, ei que de eodem negotio supplicauit. Verùm cum neque Pontifici videretur è bono esse Religionis, silentium illi imposuit, mandauit que, vt deinceps absque vllis alijs Xenodochiorum curis, tantum ministerijs infirmorum per consuetas illorum visitationes, vti antehac fuerat obseruatum, sedulò insisterent. Cum hac conclusione, postquam electi fuissent Consultores, finis Congregationi est impositus. Post hæc grassante Romæ mensibus Iulio & Augusto longè grauissima infirmitate, quæ speciem pestilentiae præferebat (adeò multos è medio auferebat) constituit summus Pontifex, vt omnes Cardinales rationem haberent eorum infirmorum, qui in suis essent parochijs: ipse autem illos, qui in regione Leonina erant, sibi reseruans, eorum curam P. Camillo, quòd passim apud omnes Pater pauperum haberetur, demandauit. Hic autem arrepta confestim & prompto animo suscepta de pauperibus benè merendi occasione, simul cum alijs duodecim è suo numero operarijs, falcem mittere in eam sanctam messem cœpit.

cepit. Ministerium verò istud sic ab eo inter ipsos distributum: bini Medicum semper comitabantur, vt rationem tenerent earum rerum quæ pro infirmis ordinabantur. Alij duo moribundos visitatum adiutumque ibant. Et octo illorum manè & vespere cum octonis baiulis onera rerum necessariarum ponè sequebantur, quæ ostiatim singulis infirmis, prout fuerat ordinatum, dispensabant. Curabat Camillus præparari cibaria in domo quadam Leoninæ à Pontifice ad hoc attributa: vbi per duos menses continuos in illo charitatis officio semper occupati fuerunt nostri, euntes quotidie, calidissimis licet diebus (quales Sol in Leone efficit) non solum per domos Leoninæ, sed etiam per omnes vineas quæ sunt extra portam Angelicam, protendendo labores suos vsque ad sanctum Lazarum, & ad Crucem Montis Marij, & ad Amsancti valles (quas vulgò *Bocca del inferno* appellant) & per omnes fornaces. Quibus rebus magna est infirmis allata consolatio, Pontifici amplè satisfactum, populo abundè boni exempli datum. Id verò non mediocri admiratione dignum fuit, quòd cum ea tempestate fermè tota Roma isto morbi genere infecta esset, sola nostra familia, quæ dies noctesque cum ægrotis & moribundis versabatur, ne minimum quidem

176 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
dem dicto contagio afflata fuerit: Quod aliàs
quoque in simili infirmitate, & statu Religio-
nis obseruatum est: quando Dominus Deus
visus est peculiariter nostros sanos conserua-
se, vt maiore cum animo & corde promptio-
re in officio iuuandorum Fratrum se exerce-
rent. Quæ diuina prouidentia sæpius à Ca-
millo est apud suos exaggerata; potissime
cùm illos, continuatis propter iuuandos ze-
gros & moribundos diebus ac noctibus,
propè oppressos laboribus cerneret atque de-
iectos. Tum enim ita dicebat: *Hæc est, Fratres
mei, vera forma vitæ Apostolicæ, propter Dei
amorem & animarum salutem numquam ces-
sare, numquam quiescere.* Ad extremum eius-
dem anni M. D. XCVI. cùm ampliùs non
posset Camillus crebris Paleotti Cardina-
lis expostulationibus resistere, misit Bono-
niam P. Ioannem Califanum ad domum ibi
fundandam. Quò cùm peruenisset ad quin-
tam Decembris, possessionem sancti Colum-
bani accepit mense consequenti.

CAPVT VII.

*Secunda Congregatio generalis. Pestilentia
Taurinensis. Fundatio domorum, Flo-
rentiae, Ferrariae, Messanae, & Panormi.*

IN secunda generali Congregatione, Ro-
mae habita ad duodecimam Maij, an-
no M. D. XCIX. Camillus, velut sancto ad-
uersus pauperes amore raptus, denuò visit
atque institit, vt reciperetur modus ille infir-
mis ministrandi, quem in Xenodochio Me-
diolanensi introduxerat, saltem certioris ex-
perimenti in quibusdam alijs Xenodochijs
capiendi gratia: propterea quòd ex vno solo
non posset exacta haberi experientia, quam
tanti momenti negotium requireret. Quia
tamen nolebat Pontifex vllam eius rei am-
plius fieri mentionem, & Patres Camillo ple-
nè satisfacere desiderabant, tres alios modos
infirmis ministrandi in medio posuerunt.
Cum autem nec de illis inter ipsos esset sen-
tentiarum concordia, quibusdam illorum
nolentibus antiquam visitationum rationem
permutari, compromissum fecerunt, totam
hanc controuersiam Cardinali Baronio de-
cidendam committere. Hic autem iudicauit,
antiquum visitandi modum esse meliorem,
M dicens

178 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
dicens Camillo: *Currebatis benè: quis vos con-*
turbauit? Ad extremum re sic decisa, cum ea
Congregatio tres menses tenuisset, habitis
semper de re iam dicta, siue de modo exer-
cendi instituti, non autem de eius substantia
(quæ nullam habuit vñquam difficultatem)
discepcionibus finis est impositus. Persti-
tit tamen bonus Pater constans in sua sen-
tentia, firmiter in Deo confisus, impetra-
turum se aliquando quod desiderabat. Sed
ipsius Congregationis tempore Romam alla-
tum est, natam esse in Prouincia Taurinensi
grauem pestilentiam, atque eius Dūcem om-
ni ope suis subditis auxiliandi cupidum, in
mandatis dedisse suo Romæ Legato, vñ
apud Clementem VIII. Pontificem sollici-
tè ageret de mittendo illuc nostrorum bono
numero. Quod cum Pontifex Camillo per
Illustriſſimum Dominum Carugi (qui post-
eà fuit Archiepiscopus Pisanus) significasset,
incredibile dictu est quantam ceperit tota
Religio ex ista postulatione voluptatem.
Tum enim plurimi ad eam Prouinciā,
quamuis periculi plenissimā, vtrò se offer-
re, alij missis litteris, alij datis in ipsa Congre-
gatione ad memoriā schedulis, alij flexis
coram Camillo genibus, ad dictā pestilen-
tiam mitti deprecabantur, rati nimirum, se
illius mortis beneficium lucraturus, quæ
tanta

tanta cum martyrio esset affinitate coniuncta. Quibus & ipsemet Camillus primum se esse velle in eo genere charitatis, tamquam aliorum caput, declarabat. Hac tanta nostrorum intellecta promptitudine, mirifice recreatus est Pontifex, cum nouam in Ecclesia Dei exsurgere conspexit cohortem tam inuictorum hominum, qui sancta æmulatione certatim contenderent morti occurrere. Denique omnibus iam comparatis, & Religione in promptu habente electos quindecim numero, partim Patres, partim Fratres, Legato renuntiatum est, ne mitteretur, non solum quod pestis se remitteret, sed etiam quod ipse Dux ab Henrico Quarto Rege Christianissimo cum ingenti exercitu impeteretur, propter ius quod in Marchionatum Salinarum prætendebat. Ita in opus non exijt ista sancta & prompta nostrorum voluntas. Bellum verò illud, & ius quod prætendebatur, insigni prudentia & dexteritate Petri Aldobrandini Cardinalis, qui erat nepos Clementis VIII. Pontificis, compositum fuit. Cum esset in hoc statu Religio, eiusque fama longè lateque dispersa in varias emanasset Prouincias tam in Italia quam extra Italiam, non pauca litteræ à diuersis ciuitatibus, immò & ab ipsa usque Hispania ad Camillum, uenerunt, flagitantes, ut aliquos e no-

stris in eas regiones fundandæ inibi Religio-
nis gratiâ , mittere dignaretur. Quin & Ro-
mæ Cardinalis Ioiosa multis contendit ab
eodem obtinere , vt nonnullos in Franciam,
& speciatim Tolosam, in sui Archiepiscopa-
tus sedem, ablegaret. Quorum omnium tot
expostulationibus cū aliqua saltem ex
parte vellet Camillus annuere , primum
mense Octobri anni M. D. XCIX. mi-
sit Florentiam P. Hadrianum Barra cum tri-
bus aliis Sociis: vbi à domino Rudolpho
Bardo, cum consensu Serenissimi Domini
Ferdinandi magni Ducis Terzo, concessa est
domus, & templum S. Gregorij. Eodem
mense, vrgente Comite Hercule Beuilac-
qua, missus est P. Petrus Barbarossa Ferra-
riam: vbi Reuerendissimus Episcopus Fon-
tana in his initiis habitationem assignauit in
Xenodochio S. Annæ, donec postea nostris
attribuit locum & Ædiculam diuæ Virginis.
Decembri autem insequenti amandatus est
in Siciliam P. Franciscus Antonius Niglius,
cui paullò post Illustrissimus Senatus Messa-
nensis tria millia ducatorum ad ædes com-
parandas contribuit. Deinde anno M. D. C.
mense Iunio profectus est idem P. Niglius
Panormum, vbi similiter à Prorege Domi-
no Bernardino de Cardines, Duce Naque-
dæ, & à Nobilibus eiusdem Gubernatoris
asse-

asseclis donata sunt, ad comparandam illic & fundandam domum, duo millia ducatorum & quingenti. Missi etiam sunt sub idem tempus in Hispaniam & Franciam, Pater Cæsar Boninus Madritum, & Pater Nicolaus Clemens Tolosam. Qui tamen certis de causis, quod istæ duæ fundationes eo tempore minùs necessariæ, minùsque Ordini utiles iudicaretur, reuocati sunt. Consilium enim fuit, bona prius fundamenta Religionis in Italia, ubi ipsa nata est, iacere; deinde verò & in alias Provincias trans-montanas eam deriuare ac dilatare.

CAPVT VIII.

Contagio Nolana, in qua Sacerdotes quinque è nostris, contractâ in seruitio infectorum pestilentia, mortem oppetierunt.

Cum digni habiti non fuissent nostri ardentem suam charitatem aduersus peste infectos in Taurinensi prouincia exhibere, dignata est eos diuina Maiestas alibi aliàs consolari: in illa scilicet Nolana contagione, quæ paullò post, hoc est, anno millesimo

182 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
sexcentesimo, mense Augusto, incurrit. In
qua ciuitate propter multas aquas in eius
ambitu corruptas, tantæ hominum ex infe-
ctione morientium strages erant, vt vix vlli
supereffent viui. Sed quod maioris erat mo-
menti, ij quos ea lues attigerat (propter Sa-
cerdotum & aliorum eius vrbs Religiofo-
rum penuriam, qui vel mortui erant, vel in-
firmi, vel aliò digressi) absque sanctissimo-
rum Sacramentorum participatione inter-
ibant. Illuc igitur, rogatu Proregis Neapoli-
tani, septem Sacerdotes è nostris missi sunt,
qui omnes in id discrimen, vti vtrò se obtu-
lerant, ita voluntarij & lubentes se contu-
runt. Quò cùm peruenissent, visum est illi-
cor suum primo aspectu velut glacie quadam
constringi, dum eam ciuitatem viderent ci-
uibus vacuam, atque ab omnibus propè ha-
bitatoribus desertam ac desolatam. Vera
enim ipsis, ac minimè ficta effigies illius an-
tiquæ Ierosolymæ tam amarè ab Ieremia
Propheta defletæ ac deploratæ cerni vide-
batur: cùm passim, & in omnibus propè
locis portæ & fenestræ essent clausæ, vici in
solitudinem versi, templa minimè frequen-
tata, campanæ mutæ: aut si qua fortassis
audiretur, ea solummodò pro mortuis, &
mœsto ac lugubri sono resonabat. Denique
isti pauci, qui restabant, eam urbem habi-
tantes,

tantes, ij ferè luteo & tali colore erant, vt
 mortuis similiore essent quàm viuis. Qua-
 re actutum cœperunt nostri ad eorum curre-
 resuppetias, excipere Confessiones, exhibere
 Viaticum, Oleo extremo inungere, animas
 Deo commendare, atque etiam (quòd alij
 ministri ad hoc opus deessent) sepulturæ
 tradere. Quorum etiam ministrorum ino-
 pia, sæpè coacti fuerunt nostri sanctissimum
 Eucharistiæ Sacramentum soli ad moribun-
 dos deferre, sine lumine, sine campanula, si-
 ne umbraculo, sine vlllo siue Clericorum, siue
 aliarum personarū (vt inter Christianos fieri
 solitum est) comitatu. Vnde ad maiorem, &
 quantamcumque possent in eo rerū statu re-
 uerentiam, cū venerabile illud Mysterium
 deportarent, deportabat etiam vnusquisque
 maioris umbraculi loco paruam umbellam.
 Similiter in vsum extremæ Vnctionis vas
 Olei sancti collo alligatum gestabant. Nec
 infrequenter accidebat, vt Pater aliquam in-
 firmi domum ingressus, ipse solus absque
 alio ministro Confessionem audiret, sacram
 Hostiam offerret, supremo Vnguento lini-
 rer, ad extinctum denique efferendum, & in
 publico collocandum, vt à transeuntibus
 vespillonibus ad sepulturam asportaretur,
 adiuuaret. Idem nostri sanis faciebant Sacra,
 recens natis non paucis Baptismum confere-
 bant,

184 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
bant, concubinos legitimo matrimonio co-
pulabant, qui eodem in lecto pariter ad mor-
tem vergebant. Multi inuenti sunt non so-
lùm quatruiduo ante mortem, sed etiam octo
ipsis diebus, qui in suis adhuc iacebant stra-
tis, in quibus & alij erant infirmi, qui tamen
ipsi propter intolerabilem istorum cadaue-
rum foetorē à morte minimùm aberant. Ac-
licet Nolæ nec tyranni nec persecutores am-
plius essent nominis Christiani, quemadmo-
dum priscis temporibus: tamen ipsis euenie-
bat, vt mortui viuos enecarent, propterea
quòd deessent qui mortuos sepelirent. Hæc
& alia eiusmodi opera pietatis exercebant
nostri quotidie, tam noctu quàm interdum,
per æstuosissimos mensis Augusti calores
domos singulas obeuntes, perquirendis infir-
mis, quibus & cibaria & alia virium corporis
subsidia deferebant. Camillus porrò hac tan-
ta mortalium strage intellecta, tamen si nu-
perrimè Genuâ Neapolim cum suis Consul-
toribus aduenisset maris agitatione multum
debilitatus, tamen solita charitate accensus,
in eorum numero esse voluit, qui illam glo-
riosa mortis inibant prouinciam, sumptisque
secum Curtio, & vno alio è suis Consultori-
bus, in viam se dedit, nihil curans neque Me-
dicorum consilia, neque Superioris domus,
neque multorum aliorum ab eo itinere de-
hor-

hortantium, & conscientiae scrupulum, velut ad certissimam mortem proficiscenti, iniicientium: sed omnino proficisci voluit, vt vel aliquid saltem solatij laborantibus ibi Patribus adferret, atque currentes, vt dicitur, incitaret. Nolum autem cum peruenisset, dici non potest quantum animo dolorem e conspectu tantae miseriae hauserit: praesertim cum oculis conspexit vnum quempiam coram se ex nimio languore, quod consistere in pedes amplius non posset, humi corruentem. Nola Gubernator quemdam compingi iusserat in carcerem, quod is aliquibus nostrorum in nonnullis mortuis tumulandis praestare opem recusasset: Camillus tantis apud eundem Gubernatorem precibus egit, vt tandem liberauerit. Quamuis porro tam luctuosa calamitas grauissimum eius cordi dolorem infligeret, non minimum tamen e contrario hauriebat voluptatis, cum cerne- ret quam alacres sui Religiosi in his laboribus atque periculis existerent, licet cuncti se- setamquam morti adiudicatos intelligerent: quemadmodum non ita multo post eorum plerisque euenit. Nam & multis laboribus oppressi, & foetoris grauitate obtusi, & aeris pestilentia contaminati, in magnam omnes infirmitatem deciderunt. Vnde Neapolim deportari iussi, intra paucos dies quinque ex

iis ad meliorem vitam transire, quorum hæc sunt nomina : Thomas Troua Pedemontanus, Marcus Marci Bononiensis, Cæsar Vicus è Fano Fortunæ oriundus, Matthæus Laurinus, & Franciscus Vitellinus, Neapolitani. Qui omnes tanta cum patientia & animi fortitudine mortem oppetierunt, vt ad eam libentes oppetendam inuicem alij alios hortarentur, rati scilicet, illud felicissimum esse mortis genus, quod pro animarum salute obeatur. Ita libenter, & cum voluptate obiit P. Cæsar Vicus, qui extremo perunctus Oleo, velut iam aliquem cælestis gloriæ gustum percepisset, aggressus est voce suauissima (vt erat ipse optimus Musicus) decantare *alleluia, alleluia*. Ad quem è morbo decumbentem sæpiùs iussit Camillus consolationis gratiâ clauicymbalum deportari, quo ad lectum admoto ludens infirmus, & diuinas laudes instar canori cuiusdam oloris decantans ad Dominum euolauit. Volebat etiam Camillus his omnibus tempore infirmitatis vicem Curatoris ipse præstare ministrandis cibariis, agendis vigiliis, legendis commendationibus, claudendis denique illorum vnicuique sua ipsius manu oculis. Clemens VIII. Pontifex præcellentis eorum charitatis, atque ministerij per Cardinalem Baronium certior factus, ab vsque Roma suam

suam illis benedictionem misit, plenissimamque indulgentiam in forma sanctissimi Iubilei (quod tum Romæ anno sancto celebrabatur) concessit. Sepulti sunt omnes in templo nostro sanctæ Mariæ à Porta Cæli: quorum animas tamquam fortium Christi athletarum, & veterum suæ Crucis Equitum, nunc in cælesti gloria regnare confidimus.

CAPVT IX.

Qua potestate atque auctoritate Camillum donauerit Nolæ Episcopus.

VM ista Nolæ sæuaret contagio, erat eius vrbis Episcopus Romæ, qui cum ob corporis, vt arbitror, infirmitatem, aut ob tempora profectionibus incommoda, ciuibus suis adesse non posset, intellecta insigni nostrorum erga infirmos suæ ciuitatis charitate, litteris, quas à Camillo acceperat, respondit in hanc formam:

Reuerendissime Pater, & Domine mi plurimum obseruande, non potui absque abundantia lacrymarum Reuerendissimæ Paternitatis tuæ litteras perlegere, in quibus ad me scribis afflictionem atque miseriam Nolæ ciuitatis meæ, atque eius territorij; quæ me adeò afflixerunt, affligunt.

fliguntq̃, vt verè possim dicere, Memet abstu-
 lerunt à me. Neque ego aliud ago in præsentia,
 quàm Dominum Deum nostrum, & gloriosos
 Sanctos qui in ea ciuitate sunt, pro omnium sa-
 lute & incolumitate deprecor, vt eorum tan-
 gantur commiseratione, & pro expiandis pec-
 tis nostris preces fundant. Omni vsus sum dili-
 gentia in hominibus & Sacerdotibus hic per-
 quirendis, quos Nolam mitterem, sed hactenus
 neminẽ reperire potui qui istuc ire vellet. Qua-
 re plurimas Reuerendissimæ Paternitati vestræ
 gratias ago de ingenti charitate, quam (vt mihi
 perscripsit Abbas Melchior Procurator meus)
 Patres vestri in dicta ciuitate mea eiusq̃ pagi
 erga pauperes infirmos exhibuerunt, quodq̃ ad
 unicam simplicem nomine meo euocationem
 dignatus sis mihi gratificari, non solum in tot
 mittendis Sacerdotibus, sed etiam in te ipso il-
 luc transferendo. Et cùm iam antehac tuæ Re-
 ligioni infinitis nominibus me senserim obliga-
 tum, ab anno scilicet M.D.XCIV. in simili qua-
 piam contagione; tum verò in hoc tempore in-
 aucta est obligatio, vt tametsi me ipsum dedi-
 ro, tamen non satisfacero vel minimæ parti vo-
 luntatis & desiderij mei, quod habui, & semper
 habebō vobis & toti Religioni vestræ seruien-
 di. Accepi etiam, Abbatem Melchiorem, quem
 Vicarius meus suo loco reliquerat, male habere,
 ac proinde credo eum non posse omnibus occu-
 ren-

rentibus necessitatibus providere. Quare his literis concedo Reuerendissimæ Paternitati tuæ omnem meam potestatem tam circa omnes casus Episcopo reseruatos, quàm circa alia omnia ad Vicarij officium pertinentia: item edicta faciendi, Confessarios approbandi, Presbyteros & alios quoscumque meos subditos ad officium cogendi, & contra mandata venientes, tamquam si ego præsens essem, puniendi. Addo præterea, ut sumantur ex meis adibus omnia quaecumque Reuerendissimæ Paternitati tuæ & tuis Patribus vsui esse possunt; ac si illa defecerint, iubeat sibi à Procuratore meo dari pecuniam, & pro tuo arbitrio provideri. Denique commendo tibi istas animas cum ardentissimo affectu & lacrymis, & tibi à Domino salutem & votorum tuorum expletionem apprecor. Romæ ad decimam nonam Augusti, anno M. D. C.

Reuerendissimæ Paternitatis tuæ
Seruus amantissimus

FABRITIUS Episcopus Nolanus.

CA.

CAPVT X.

*Clemens VIII. Pontifex finem imponit
controuersie super Religionis Instituto.
Fundatur domus Mantuana. Mittun-
tur aliqui è nostris Canissium.*

ITa diuinæ Maiestati acceptæ fuerunt
Camilli preces & opera pietatis, vt post
quinquennij patientiam obtinuerit tandem
à Religione, sed cum multis conditionibus,
quidquid de Xenodochiis postulauerat.
Nam Consultores (ad quorum providen-
tiam hoc totum spectabat negotium) confi-
derantes, propter istud punctum Religionem
è malo in peius semper ruere, iudicarunt ex-
pedire, vt ad eius postulata descenderent: sal-
tem ad maius aliquod eius modi, quem ipse
noster Pater proponebat, experimentum.
Hinc Pontifici supplicauerunt, vt per confir-
mationem aliquot nouorum statutorum à
Camillo & Consultoribus super re contro-
uersa confectorum dignaretur finem toti
huic disceptationi imponere. Pontifex igi-
tur desiderans Religionem in pace ac tran-
quillitate domestica degere, id omne nego-
tium Domino Antonio Senecæ (qui post
Anagninensis fuit Episcopus) commisit. Hic
autem

autem vnà cum eodē Camillo & Consulto-
ribus (accepto similiter, vti Sua Sanctitas or-
dinauerat, Cardinalis Saluiati Protectoris, &
Cardinalis Baronij iudicio) Religionis sta-
tuta ad eam formam reduxerunt, quæ iam
legitur in Bulla Clementis VIII. Pontificis,
data ad vigesimam octauam Decembris an-
no M. D. C. sic Camillo votorum suorum
composui plenissimè est satisfactum, quan-
doquidem inter alia stabilitum fuerit, vt de-
inceps (vbi quidem licuerit, & commodè
iuxta Constitutiones fieri potuerit) inserui-
atur in Xenodochiis ad modum à Camillo
præscriptum: sed vbi propter aliquod impe-
dimentum id fieri nequiuert, illic opera na-
uetur per visitationes vt prius: quibus in
visitationibus declaratum est totam Instituti
vim consistere. Ego quidem sanè tamquam
certum & exploratum habeo, totam supe-
riorem controuersiam ea de causa à Domi-
no Deo permissam fuisse, vt non modò to-
tius Religionis patientia exerceretur, sed et-
iam vt diuersis ministrandi modis in experi-
menta deductis, posset processu temporis in
perfectam diuinæ voluntatis cognitionem
deueniri. Iam ergo Camillus impetratis per
illam Bullam omnibus quæ desiderauerat,
cœpit toto, quod aiunt, pectore in executio-
nem incumbere, admittendo & assumendo
quàm

quàm poterat plurimos Nouitios, domos,
 Xenodochia. Et quia nimis prolixa res fo-
 ret, omnia eius itinera, labores, fatigatio-
 nes, curas, sollicitudines, quæ in recentibus
 & nuper admissis Xenodochiis obiuit ac
 sustinuit, sigillatim dicendo prosequi; ego
 multa breuè complectens, hoc dicam solum,
 anno M. D. C. I. ad extremum Maium, vi-
 gente Vincentio Quarto Serenissimo Duce
 Mantuæ per Fratrem Franciscum Gonza-
 gam eius ciuitatis Episcopum, virum gregis
 sui longè studiosissimum, misisse Camillum
 ad eandem urbem s. Franciscum Ama-
 dium, vt ibi domum fundaret. Vbi paullo
 post ab eadem Celsitudine data est nostris
 domus & templum S. Thomæ, & simul cu-
 ra Nosocomij. Mense autem Iunio conse-
 quenti cùm mittendus esset miles Italus ad
 recuperandum Canisium Croatiae urbem
 maximi momenti, quam Turcæ paullo an-
 tè occupauerant, Clemens VIII. Pontifex,
 & Ferdinandus magnus Dux Hetruriæ non-
 nullos denuò è nostris ad gerendam infirmo-
 rum militum, & in ipsorum exercitibus mo-
 rientium, curam à Camillo poposcerunt. Va-
 de Pontifici octo concessi fuere, magno au-
 tem Duci quinque. Qui omnes diuina gra-
 tia multos ibi labores & ærumnas in ferendis
 illi hominum generi suppetiis pertulerunt:

è qui-

è quibus duo malorum atque incommodorum grauitate pressi, & frigoris niuiumque asperitate perdomiti, tandem morti succubuere: nempe P. Ioannes Baptista Picurus Neapolitanus in exercitu magni Ducis, & Hieronymus Beuilacqua Parmensis in exercitu Pontificis. Sed præterire silentio hîc non possum id quod dictis Patribus in castris ad Canisium accidit. Ibi enim in ipsorum tentorium duæ crassæ pilæ ferreæ è tormento murali emissæ, & tres aliæ è bombardis grandioribus itidem crassæ penetrarunt, à quibus tamen nihil penitus nocuementi aut damni acceperunt. Quod non absque manifesto diuinæ Maiestatis fauore euenit; cum vna speciatim ex illis pilis inter tres è nostris simul confidentes media peruolarit, eaque pondo quadraginta grauis, quæ cum in vnâ eorum arcam incidisset, quidquid erat lineum adussit, & vnum insuper pallium, quod intus erat, sed crucem, quæ illi inserta erat, neutiquam attigit. Quæ res totis castris percrebuit, & crux ipsa monumentum prodigij passim ostensa est, quam deinde vnus è præcipuis illis Nobilibus omni ope impetrauit, atque ad pectus tamquam pretiosissimum totius vniuersi thoracem gestauit. Pila verò alia eiusdem ponderis directè in perticam ipsius tentorij incurrit,

N qua

qua deturbata vnam quoq; sedem ligneam
 comminuit, in qua iamiam federat idem
 Pater Picurus, & è qua post auditam festi-
 natò cuiusdam militis confessionem nunc
 primùm surrexerat. Nam idem miles coram
 dicto Patre adhuc flexis innitens populi-
 bus, audito tympani sonitu impensè Patrem
 rogauerat, vt citò absolueret, nunc enim
 insultum in urbem dari, cui interesse de-
 beat, ita vt si paullò diutiùs simul ibi resti-
 tissent, ambo in minutissimas partes di-
 cerpti cecidissent. Neque minor Dei mi-
 sericordia in quempiam alium è nostris emi-
 cuit: quandoquidem illa ipsa pila, prius-
 quam rueret in dictam perticam, caput
 castrensi pharmacopolæ abstulerat, qui cum
 vno è nostris ante portam eiusdem ten-
 torij inambulabat: adeò vt si Frater noster
 ad eius fuisset dexteram, vti erat ad la-
 uam, ictus proculdubiò fuisset ipse, non
 alter. Hæc tria exempla idcirco memorata
 volui, vt nostris, cum in talibus fuerint pe-
 riculis, animos adderem. Ad Camillum au-
 tem vt reuertamur, is maiore semper chari-
 tatis ardore inflammatus, eodem ipso an-
 no curam Xenodochij sanctæ Mariæ No-
 uæ in vrbe Florentia est amplexus. In Si-
 ciliam deinde iter suscepit, vbi numquam
 ex eo tempore fuerat, quo ibi miles ege-
 rat,

rat, cum Panormi omnia ludo dilapidaue-
 rat. Ibi autem primum nunc visus, tanta
 est exceptus populi illius lætitia, ac nomi-
 natim Messanæ, ut cuncti ad eum viden-
 dum certatim concurrerent, dicerentque, vs-
 que à sancto Francisco de Paula num-
 quam alium in eo regno fundatorem Reli-
 gionis esse visum, ac proinde beatos esse eos,
 quibus vel manum eius exosculari, vel bene-
 dictionem ab eo recipere iam liceret. Mes-
 sanâ porro transiit Panormum extremo
 mense Augusto, vbi ipse Prorex, Dux Ma-
 quedæ, ad quem salutandum se Camillus
 contulerat, tanto cum honore & reueren-
 tia eum suscepit, ut semper & capite aper-
 to & stans eum alloqueretur. Sic eidem
 Proregi (interuentu Archiepiscopi D. Iaco-
 bi ab Aëdo, qui benedixit ac consecrauit
 primum lapidem templi nostri sanctæ Nym-
 phæ) placitum fuit eum in fundamenta
 mittere cum solemni pompa & apparatu,
 præsentem Camillo, propterea quod ei ad-
 modum addictus esset.

CAPVT XI.

*Camillus domos alias fundat, & aliorum
Xenodochiorum curam suscipit.*

Postquam Camillus ad decimam quintam Aprilis, anno M. DC. II. tertium Generale Capitulum Romæ celebrasset (hoc est postridie eius diei, quo Cardinalis Saluatus Protector obiit, cuius extremo certamini atque morti idem Camillus præstò adfuit) continuato ardenti proposito adiuuandi pauperes, mense Iunio insequenti curam suscepit Xenodochij sanctæ Annæ Ferrariæ. Anno autem M. DC. III. mense Iulio rogatus à primoribus Communitatis Viterbiensis, ibi domum fundauit: vbi postea nostris donatum est templum sanctæ Mariæ à Podio, & munus quoque administrandi Xenodochij. Neapoli verò sub initium anni M. DC. IV. trium Nosocomiorum curam suscepit, hoc est, Annuntiæ, & Incurabilium, & sancti Iacobi Hispanorum. Quis porro labores eius & sudores, quos in Nosocomijs nuper ab se receptis plurimos subiit, satis oratione prosequi possit? præsertim cum in illis spiritum deuotionis ac pietatis introducere, & charitatem in frigidis istorum mercenari-

rum

rum ministrorum pectoribus propè extin-
ctam redaccendere laboraret. Cuius rei, ne
copia satietatem afferat, vnicum exemplum
referam, & illud solum opus memorabo,
quod in Xenodochio Incurabilium solitus
erat Neapoli factitare. Volebat igitur bonus
Pater, vt primâ Dominicâ cuiusque mensis
non modò omnes infirmi, sed etiâ cuncti in-
firmis ministrantes, & alij qui in aliquo essent
officio, peccata Sacerdoti confiterentur, &
venerabilis Eucharistiæ Sacramentum susci-
perent: ita vt vnâ solemnissimam Com-
munionem generalem quotmensibus exhi-
beret. Quamobrem iubebat, vt tam sabbato
antecedente, quàm ipsâ Dominicâ manè an-
te lucem Nouitij omnes, & cuncti domus
Confessarij ad id opus adiutum irent; Noui-
tiorum porrò vnicuique certum assignabat
infirmorum numerum, qui ab illis ad benè
instituendam Confessionem instruerentur;
Patrum item Confessariorum vnicuique to-
tidem ægros qui ipsis confiterentur, attribue-
bat. Neque eo contentus, quoniam id suffi-
cere non iudicabat, ipsemet in medio stans
Xenodochio, feruentissimam ad eos adhibe-
bat exhortationem de deuotione ad suauis-
simum illum panem cælestem afferenda, so-
lebatq; dicere inter alia: *Ah, Fratres mei, abs-
trahite cor vestrum à luto terre huius, & cogi-
tate*

tate vobis quàm primùm intra vos recipien-
 dum esse eum, qui creauit calum & terram, &
 vniuersum hunc mundum. Ille est qui nobis vi-
 tam dedit, & pro nobis carnē assumpsit, & mor-
 tem pro nobis subiit. Ille est qui calum nobis
 preparauit, si quidem boni fuerimus; & infer-
 num, si mali. Quare caute, ne eum extra gra-
 tia statum recipiatis, ne fortè subito vos terra
 viuos absorbeat. His ac similibus vti verbis so-
 litus erat, antequam sacra inchoaretur Com-
 munion, deinde cùm Sacerdos illam incho-
 turus, sacrosanctam monstrans Hostiam di-
 ceret, *Ecce Agnus Dei*, ecce qui tollit peccata
 mundi, tum Camillus flexis coram illo iusti-
 tiæ Sole genibus, totus ardenti amore succen-
 sus, *Ecce*, inquebat, *ô Fratres, nostra salus; Ecce*,
*ô pauperuli, nostræ diuitiæ: agitedum, exi-
 te obuiam Domina cali*, qui ad vos venire
 dignatus est in loca hæc immunda, ad faciendam
 pacem cum animabus vestris. *Pascite ab eo pec-
 catorum vestrorum veniam: ille est enim ipse,*
quem vos toties offendistis: & certi estote,
si cum vera pœnitentia, & cum firmo proposito
*numquam eum ampliùs offendendi poposce-
 tis, eum vobis certissimò cōdonaturum. Nequa-*
quam verò dubitetis, licet gustare panem, videri
panem, tangere panem videamini: non est, non
est omnino panis materialis, sed sub speciebus
istis sacratissimis latet verū Corpus, & Sanguis

& Anima, & Diuinitas Christi Filij Dei, nati
 è Maria virgine, qui huc ad indicandum ven-
 turus est. Adorate proinde illum ex toto corde,
 peccata vestra amarè plangite, orate vt vobis
 ignoscat, & vos saluet: quandoquidem ea solùm
 de caussa ad vos venit, vt vos saluet atque san-
 ctificet. Cùm autem post hæc idem diuinissi-
 mum Sacramentum ad infirmos circumfer-
 retur, ipse Camillus retrò flexis genibus, &
 accensa in manu candela prosequens, totus
 amore liquefiebat, neque cessabat vñquam
 ore ardenti res celi altissimas enuntiare. Quo
 etiã tempore curabat paruulos hymnos huic
 rei opportunos in organis decantari: vt multi
 quoque sæculares iis ad deuotionem mirifi-
 cè excitarentur, qui eius sancto exemplo per-
 moti, illa hora ad Xenodochium cum tædis
 ad eiusmodi opus deputatis se conferebant.
 Absoluta infirmorum Communionem, succe-
 debat continenter Ministrantiũ, & aliorum
 Officialium, ac postremò Fratrum nostro-
 rum, ipso Camillo purificationem manu sua
 omnibus porrigente. Idem ferè factitauit in
 Xenodochio Annuntiatae: vbi non rarò ipse-
 met per sese, quãuis Generalis Ordinis, cùm
 sanctissimum Sacramentum per Xenodo-
 chium deferretur, præibat tintinnabulũ pul-
 sans, & tædam manu gestans, aut certè vas
 aquæ sanctæ comportans, perinde ac si sim-

placissimus foret Clericus: nec unquam defestebat exhortari, & memoriam excitare, atque ad deuotionem erga tam diuinum Sacramentum infirmos expergefaceret. Ex quibus facile intelligi potest, primam Patris nostri intentionem in suscipiendis tot Xenodochiis non fuisse solum suscipere simplicem corporum curam, sed etiam introducere in ea loca sanctum Dei timorem, & medelam salutemque animis afferre: quæ res proculdubio longè est alterâ nobilior, & diuinæ Maiestati acceptior. Insequenti deinde Iulio, ex multis laboribus, qui diu noctuque in suprâ dictis Xenodochiis illum exercuerat, in grauem & lethalem infirmitatem ex dolore renum incidit, quo non mediocriter se confectum sentiens, primas cogitationes de abdicando Generalatus officio, uti postea fecit, exsuscitare est aggressus. Omnes porrò suprâ memoratarum domorum foundationes, & Xenodochiorum curæ admissæ ab eo fuerunt in Pontificatu Clementis VIII. qui è viuis excessit ad diem quartam Martij anno M.DC.V. quem secutus est ad vigesimam septimam sequentis Leo XI. eius successor, qui creatus fuerat Pontifex ad secundam eiusdem mensis Aprilis, ob cuius mortem assumptus est in Pontificatû Camillus, Cardinalis Burghesius Romanus ad decimam sextam Maij eiusdem anni, & vocatus est Pau-

lus V.

lus V. quo anno octauâ Iunij diuifa est Reli-
gio in Prouincias, creatiq; in illis Prouinciales.
Paucis pōst diebus Camillus domum vnam
fundauit Bocchianici in sua patria, & vnam
alteram Teateæ, vbi paruulum quoddā susce-
pit Xenodochium. Anno sequenti M. DC. VI.
ad secundam Martij datus est Religioni no-
stræ à Pontifice Protector Cardinalis Ginna-
sius, antiquus Camilli amicus, & eius studio-
sissimus. Mense autem Nouembri, postulante
atq; instante Comite Alexandro Sforza, do-
mū fundauit in Burgonouo, quod vellet, vt
aiebat, experimentū capere, quem in exiguis
& infrequentibus locis (vbi non sunt Xeno-
dochia, sed tota occupatio tantū circa mo-
ribundos versari debet) Religio esset habitura
succesum. Iam verò anno Dñi M. DC. VII. ad
xix. Februarij ministeriū admisit magni Xe-
nodochij Genuensis, cū aliquot annis prius
minoris in eadem ciuitate curam suscepisset.
Hoc eodem anno misit P. Franciscum Anto-
nium Niglium ad urbē Calaten, ad fundan-
dam ibi domum Illustris illius Communita-
tis rogatu. Omni etiam ope contendit assu-
mere Xenodochia Romæ, Messanæ, Panor-
mi, & aliarum quarundam ciuitatū, sed Pa-
troni semper sese opposuerunt, iusseruntq; so-
lis illorū visitationibus esse contentum. Post-
quam ergo ardens eius charitas Religionē ad

tam multa loca propagasset, & tanta Xenodochiorum onera suis suorumq; humeris imposuisset, cœpit bonus Pater grauissimis exerceri curis atq; anxietatibus, nō modò à quibusdam Patronis, & aliis dictorum Xenodochiorū Officialibus, qui quadam Religionis emulatione atq; inuidia impulsī, non satis benigno oculo eam in dictis locis nidificantem contuebantur (vnde & multas ei occasiones incepta deserendi obiectabant) sed etiā quòd debiles teneræ Religionis humeri tanto sustinendo oneri impares forent. Quare in ista P. Camilli gubernatione Religionis relicta sunt variis ex causis Xenodochia S. Mariæ Nouæ Florentiæ, item Annuntiata Neapoli, & Xenodochiolum Genuæ. Sed difficultas, quæ sapiùs Patri nostro curas & anxietates propter remediorum inopiam peperit, hæc fuit potissimè, nostrorū scilicet morientium frequentia, & continuæ eorundem infirmitates ex assiduis laboribus, quos iis in locis sustinere cogebantur. Quorum ipse tantorum incommodorum ex animi magnitudine contemptor, & solita sua charitate susceptis obligationibus satisfaciendi cupidus, permultos admittere in Ordinem coactus est: ad quorum sustentationē necessariò aggravada fuit Religio magno ære alieno, non sufficientibus in tam multos eleëmofynis ordinariis.

CA.

CAPVT XII.

Camillus abdicat se Officio Generalis.

CVM noua illa Bulla, tantis votis à Camillo expetita & accepta, sufficientibus iam experimentis probata esset minùs Religioni commoda, ac iam ipsemet oculis ipsis videret, ob exiguas noui Ordinis vires, & ob grauissimas difficultates quotidie in apertum erumpentes, non posse se, quod tantopere desiderauerat, omnino & penitus exequi, saltem bonam hanc & promptam animi sui voluntatem Domino offerens, & dies suos in pace bona finire desiderans, discedere deinceps à gubernaculo constituit, & se à Generalis Magistratu abdicare. Et quia hæc cogitatio (vt suprà est indicatum) vsque ab illo tempore eum incescit, quo Neapoli in grauem inciderat inualetudinem, ibi primum de ea contulit cum P. Ferdinando à sancta Maria Carmelitano Discalceato sibi amicissimo, deinde Romæ cum P. Flaminio Ecclesiæ nouæ, & cum P. Bartholomæo Riccio, Societatis IESV, & cum P. Fratrem Sancti Guardiano Capuccinorum; atque etiam crebrò cum R^{mo} D. Antonio Seneca Episcopo Anagninensi: ac denique mentem suam omnem aperuit Cardinali Ginnasio Protectori, à qui-

à quibus omnibus, vt mea est sententia, variè
 responsum est: alijs dicentibus posse id face-
 re, alijs negantibus; nonnullis timentibus, ne
 si à Religionis discederet gubernaculo, ali-
 quod ipsa Religio per eam discessionem pa-
 teretur detrimentum. Verùm ipse, ad om-
 nem eximendum ex animo scrupulum, bis
 ad summum Pontificem adiit, & quid ad
 exonerandam suam conscientiam destina-
 ret, clarè exposuit. Respondit autem Ponti-
 fex, se cum Cardinali Ginnaſio Protectore
 super eo negotio tractaturum. Hic verò ad
 ſolam Camilli quietem respectum habens,
 quòd iam ſenex & infirmus eſſet, eius fuit
 opinionis, vt ipſius abdicatio admitteretur.
 Itaque conſiderans id actu publico eſſe fa-
 ciendum, è bono communi iudicauit Con-
 cilium coram ſe conuocare, in quo non tan-
 tum is actus decenter ac conſentaneè pera-
 geretur, verùm etiam de ſucceſſione tra-
 ctaretur. Accerſitis igitur Romam cunctis
 Prouincialibus ad ſecundam Octobris an-
 ni M. D C. V I I. Camillus in ipſo Cardinalis
 Palatio flexis humi genibus, officio Genera-
 lis ſe abdicauit, adiecitque, ſe cuiumque al-
 teri priuilegio aut prærogatiuæ, quæ ipſi no-
 mine Fundatoris reſtare poſſent, renuntiare,
 idque ita ſe intelligere, ac cupere, vt in omni-
 bus & omni modo ſanctæ obedientiæ iugo
 ſubie-

subiectus esset. Qua renuntiatione breuiter summamque laudata ac prædicata, respondit Illustrissimus Cardinalis, ea non obstante prorsus velle, vt plus ei honoris post renuntiationem haberetur quam ante: tum quod insignis eius probitas mereretur, tum quod Pater esset totius Religionis. Verum Camillus propositi sui tenax, eodem vespere aggressus est modestiæ suæ atque humilitatis illustria exempla edere, cum in cœnatione non amplius ad primum locum, sed instar cuiuscumque alterius Subditorum ad communem aliorum Sacerdotum mensam sessum iuit. Quod non absque multorum lacrymis atque mœrore est conspectum. Præter hæc iussis postridie manè domesticis omnibus congregari, publicè declarauit abdicationem suam, illosque ad perfectam obedientiam successori suo exhibendam exhortatus est; atque etiam litteras ad vniuersam Religionem super eadem re dimisit: quarum vnæ, quas ad Florentiæ Fratres dedit, erant huiusmodi:

Iam credo intellexeritis, quomodo magna mecum voluptate Generalis officio renuntiauerim. Erit hoc, vt spero, ad Dei gloriam, & ad Religionis bonum, ac speciatim etiam meum. Superest autem, vt in agendis Deo immortaligratijs me adiuuetis, ac pro me illum deprecemini,

mini, ut eum exinde fructum colligam, quem Dominus noster exposcit. Ego vestri amantissimus Pater, ut fui semper, ita nunc ero. Dominus vos benedicat. Româ, decimo quarto Octobris, anno M. DC. VII.

RR. Patres & charissimi Fratres

Vester in Domino Frater

CAMILLVS de Lellis.

Vt verò ad electionem Vicarij ventum est, qui ipsius loco Religionem administraret, electus fuit P. Blasius Oppertis, eo tempore Prouincialis Neapolitanus: qui etiam à Sua Sanctitate cùm Breui Apostolico, dato ad decimam tertiam Octobris anno M. DC. VII. approbatus & confirmatus fuit. Huic autem abdicationi adfuere Cardinalis Ginnasius Protector, Reuerendissimus D. Antonius Seneca Episcopus Anagniensis, valdè studiosus eiusdem nostri Patris, & peramicus, Hadrianus Barra, Cæsar Boninus, & Marchisellus Locatellus Consultores, Alexander Galus Prouincialis Romanus, Blasius Oppertis Prouincialis Neapolitanus, Sanctius Cicatellus Prouincialis Mediolanensis, Franciscus Pizzornus Prouincialis Bononiensis, Franciscus Antonius Niglius Prouincialis Siculus, & Marcellus Mansius Secretarius Congregationis. Quorum haud dubiè ne vnus quidem dictæ abdicationi vîquam consensisset,

ffisset, nisi multa eius commiseratio speciatim
eos adegisset, vt ne scilicet amplius ipsum ita
se per labores & itinera terra marique debi-
litantem ac consumentem cernerent. Ad
quod se obligatos in conscientia ratione of-
ficij quod sustinebant, arbitrabantur. Ille au-
tem tanta cum spiritali sua voluptate tan-
dem onus deposuit, vt cum iidem Patres
Prouinciarum Romam appulissent, ipse om-
nibus sua manu pedes lauerit, exosculatusque
sit. Vnica res tantum erat, quæ illum nonni-
hil angebat, nempe quod Religionem graui
ære alieno pressam videbat, quod omne con-
tractum fuerat ob varias necessitates, & no-
minatim ob magnum personarum nume-
rum (qui tum in seruitio pauperum in Xeno-
dochijs degebat) sustentandum. Qua in re
profectò tam altum atque excelsum gerebat
animum, vt ferè potius prodigum censes,
quàm liberalem, possesque illi istum Davidis
versiculum optimè accommodare: *Dispersit,
dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum
seculi.* Ac tamen si tantis oppressa grauamini-
bus esset Religio, nihil tamen vmquam po-
tuit Camillum separare ab ardenti charitate
Iesu Christi, suorumque pauperum: non æris
alieni pondus, non labores, non morbi, non
mortes, non aliud quodcumque perpeßu
graue, triste, asperum. Quod verò præ ceteris
omni-

208 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
omnibus semper in Patre nostro fuit com-
mendabile, hoc est, quod licet tantum pecu-
niarum in pauperum & Religionis vsus com-
modaque expendit, nihil tamen profusus in
priuatam vtilitatem suam aut commodita-
tem deriuarit aut conuerterit. Nam semper
seu in victu, seu in vestitu, seu in alio quocum-
que vsu, strictissimus sanctæ paupertatis ob-
seruator, & amator communitatis fuit.
Quippe qui hæc solum delicias suas fecerit,
fame, sitim, vigilias, labores, fatigationes,
calices amaros, contemptus, fastidia, irrisio-
nes, denique amarissimam Iesu Christi cru-
cem, hoc est, sanctam sui depressionem atque
mortificationem, cum omni eo quod homi-
nibus mundanis odio esse solet, atque abo-
minationi.

CAPVT XIII.

*Camilli exercitia post officij Generalis
abdicationem.*

Postquam se exolutum ac liberum ab
omni genere gubernationis sensit Ca-
millus, reposita in Dei manibus omni Reli-
gionis curâ, coepit confestim nouas resumere
spiritus vires, ad reliquum dierum in arrepta
perfectionis semita gloriosè consumman-
dum: solitus in hoc vitæ nouæ principio di-
cere:

cere: *Iam Domini mei gratiâ ac beneficio nihil mihi faciendum restat aliud, quàm vt plangam tempus illud meum absque fructu præteritum, & me illi perfectè conglutinem, & saccum meum bonis operibus impleam, ac demum ad vicinam mortem sim benè comparatus.* Propterea cum se in Xenodochium Annuntiata Neapoli recepisset (quod iam denuò à P. Blasio Vicario erat ex parte susceptum) non curauit quarto generali Capitulo interesse, quod Romæ ad decimam nonam Martij anno M. DC. VIII. celebratum est; in quo electus fuit Præfectus generalis totius Congregationis idem P. Blasius Oppertis Siraculanus. In hoc felici statu tum viuebat Camillus, gaudebatque filios suos ire de virtute in virtutem; ad quos instruendos non iam verbis utebatur, sed factis & viujs operibus charitatis. In omnibus ciuitatibus, ad quas ipsum sancta amandabat obedientia, plurimus erat in Xenodochijs, volebatque vt etiam noctu, cum domi quiesceret, excitaretur, atque ad moribundos lecturus animæ commendationes mitteretur: cumque videret Superiores valdè cōsideranter ac timidè id agere, ob hoc ipsum dolens dicebat illis sæpenu- merò, vt nullum personæ suæ respectum haberent, sed ipso, vt alijs, liberrimè vterentur. Cum esset Mediolani, nullam videbatur vs-

O

quam

quàm reperire consolationem, quàm diu noctuque in Xenodochijs seruiendo nullisque parcendo laboribus, nullis cedendo fatigationibus. Quia de re cum aliquando ad me scriberet Taddæus Altierus, sic aiebat: *Pater noster Camillus Dei gratiâ benè habet: is se in despicit atque contemnit, ut cunctis sit admirationi. Quod ad labores attinet quos obijt infessus, omnes stupemus: ipse omnibus noctibus excubias agit, nec amplius quatuor horis dormit. Ipse sacram Communionem egrotis disperdit, moribundos Oleo sancto inungit, mortuos ad sepulturam defert, quotidie ad pauperes manu tenens crucifixum exhortationes habet. Hac tenus Taddæi verba. Et hoc viuendi genus tam laboriosum, tam tædiosum, solitus erat statum felicem appellare, quem nec cum villo alio mundi statu vellet commutare. Hinc scribens aliquando de hac sua felicitate ad P. Alexandrum Gallum, ita dixit: *Pro me orat V^a Reuerentia, speciatim, ut Dominus noster det mihi eum ex hoc meo felici statu fructum colligere, quem ex suo sancto corde desiderat: quem ego alium esse credere non possum, quàm ut ad veram perfectionis religiosæ culmen ascendam. Et scias velim, per Domini nostri gratiam tam benè apud me esse, ut statum meum cum toto mundo, aut cum quouis alio statu, in uno quidem excepto, non commutauerim.* In alijs*

alijs porrò litteris, quas Mediolano ad eum-
dem scripsit, ita loquitur: *Quòd petis, ut scri-
bam quomodo apud me sit, respondeo, me per
Dei gratiam ita sorte mea esse contentum, ut
nesciam an ampliùs addi possit, nisi forè hæc
duo. Vnum est, cognoscere me iam in gratia esse
Creatoris mei. Alterum, Dominum nostrũ, ut sic
dicam, mihi reuclare peccata mea esse condona-
ta, meq; saluatum iri. Illa nunc, mi Pater, ma-
gis me contentum redderent, & maiori me vo-
luptate, eaq; vera complerent. Extat porrò al-
tera quædam epistola, in qua cernitur non-
nulla in eo residere anxietas, quòd Religio-
nem conspiceret non mediocriter obæra-
tam. Vnde ad P. Petrum Franciscum Pelliz-
zonum scribens sic ait: De reliquo mihi per-
gratum fecerit vestra Reuerentia, si nonnun-
quam ad me scribat tam de suo, quàm de alio-
rum omnium bono statu, & an sint infirmi in
Xenodochijs, & per urbem, eaturne ad sancti
Spiritus Nosocomium, an multe obueniant eleē-
mosynæ, ac denique an Dominus noster aliquid
adiumenti ad subleuandam partem aliquam de-
bitorum submiserit, quod ego maxima conso-
lationis loco ducere, tũ istorum debitorum
ipse auct̃or sim. Ac proinde inter alia, quæ fri-
gidis meis precibus Deum deprecor, vnum illud
est, ut ere alieno liberemur. Spero autem Do-
minum & hoc beneficij præstiturum, & plus ad-
iecturum.*

212 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
iecturum. sic ipse. Iam verò in Mediola-
nensi Xenodochio præter alia innumera cha-
ritatis genera ipsi assidue vſitata, semper ali-
quid noui in gratiam infirmorum commu-
niscebatur: speciatim autem batillo ferro
comparari iuſſo, quotidie pauimentum Xe-
nodochij & locorum necessariorum emun-
datum atque deraſum ibat, vt ne infirmo-
rum pedes, ſi quando ipsis ſurgendum eſſet,
inquinarentur. Deinde, velut verus infirmo-
rum Procurator effectus, sæpè cum Domi-
nis Prioribus agebat, nunc commonefaciens
de penuria induſiorum in Xenodochio, nunc
de togarum, nunc de linteaminum alternis-
que neceſſariæ ſupelleſtilis indigentia. Indi-
cabat etiam de carnibus, ſi duræ, ſi malè co-
ctæ eſſent, item ſi vinum malum & inſalu-
bre, ſi iuſcula minùs benè condita. Denique
in his miſericordiæ operibus adeò erat ſolli-
citus, vt nonnulli dictorum Dominorum ar-
dentes in eius pectore charitatis flammam in-
troſpicere non valentes, ipſius nonnumquam
caperent faſtidium, & tamquam hominem
importunum atque inſatiabilem aſpicerent.
Sed ipſe nihil hæc curans, totus pauperum
bono atque vtilitati intendebat; non modo
in rebus paruis, quales ſunt ex quas diximus,
ſed etiam in maioribus operibus in medio
proponendis, ſuadendis, promouendis. Vnde

non rarò Mediolani eosdem Dominos est
exhortatus, vt à Xenodochio virorum femi-
nas disiungerent: & Neapoli in Xenodochio
Annuntiatae auctor fuit, vt paruula infirmo-
rum cubicula deijcerentur, quò Xenodo-
chium latius ac siccius existeret, atque aëri
magis pateret. Interea dum adhuc esset Me-
diolani, mandatum accepit à P. Generali &
à Consultoribus, vt statim visis litteris Ge-
nuam se conferret, ad eius urbis domum visi-
tandam. Valdè malè tum habebat ex vlce-
re, nihilominus vt promptæ obedientiæ spe-
cimen præberet, è vestigio discessit, & volan-
ti similis iter suscepit. Consultoribus autem
respondit in hanc formam: *Accepi vnas lit-
teras à vestris Reuerentijs, in quibus mandaba-
tis, vt proficiscerer Genuam. Heri eas accepi, &
hodie discedo. Partibus meis non deero, quin
prospiciam vt res rectè se habeant: non qui-
dem vllò imperij genere vtendo, nec cuiquam
quidquam mandando, sed adhortando tantum,
& bona exempla factis meis præbere conniten-
do. Cum verò Genuam peruenisset, ac bona
rebus initia posuisset, tum velut de Consul-
toribus indolens, quòd ipsum denuò ijs, quæ
ad gubernationem spectant, implicuissent,
ita illis scripsit: *Equidem alia omnia potius de
vobis cogitassẽ, quàm quòd mihi visitationem
istam iniungeretis: duabus tamen de causis lu-
benter**

benter suscepi: una quidem, propter sanctam obedientiam, quam tot abhinc annis promisi, & nulla umquam in re eius specimen dedi: altera vero propter spem, in quam ingredior, fore ut id ad Domini nostri gloriam & ad bonum Religionis mea redundet. Ceterum optime scitis, me his viginti tribus annis eoq. amplius satis imperasse, ac nunc esse tempus, quo attendam mihi ipsi, & hoc quidem sanè non declinandi laboris gratiâ, sed studio diuinæ gloriæ, & salutis meæ, & boni Religionis. Scio Reuerentias vestras id totum probe nosse, atque exploratum habere: verum enimvero iudicia Dei occulta sunt. Ego me ad sanctam obedientiam refero, atque ad id omne, quod diuinæ placitum fuerit voluntati. Memineritis semper fidelem me fore Superioribus meis, meaq. Religioni. Et post nonnulla subiunxit: Tibia mea aliquantò deterius solito habet: plaga, inquam, nonnihil dilatata est, & hodie cepi aliquantulum quietis ad dies aliquot illi concedere, ut paullulum restringatur.

Ita nimirum vir sanctus, Pater ac Fundator Religionis, tametsi omnis eius vita nihil fuisset aliud, quàm continua quædam tormentorum ac laborum series, atque iam in extremo eius curriculo senex esset, & viderosus, tamen maiori promptitudine in hac leni ætate, quàm in robusta & iuuenili fecisset, & obtemperabat, & laborabat.

CAPVT XIV.

*Ratio vitæ, quam Romæ tenuit Camillus in
Xenodochio sancti Spiritus.*

Postquam Camillus aliquanto temporis
spatio in Xenodochijs Genuensi & Me-
diolanensi operam ægrotis dedit, Romam
profectus est extremo Iunio anni M. DC. IX.
vbi deinceps stabile domicilium habere con-
stituit, nempe aliquod animæ solatium ex lo-
corum sanctorum visitatione percepturus.
Sed quoniam exoptaret cum ardente in ma-
nibus lucerna venienti sponso occurrere, at-
que in sancta charitate occupatus à morte
obrepente inueniri, facultatem à P. Generali
impetrauit manendi cum socio vno cunctis
noctibus in Xenodochio sancti Spiritus ad
subsidium pauperum grauitè laborantium,
& moribundorum. Quam in rem à Fratre
Francisco Priore eiusdem Xenodochij cubi-
culum quoddam est illi assignatum. Itaque
anno supradicto in solemnitate omnium
Sanctorum hunc viuendi modum inibi tene-
re cœpit. Qualibet nocte post quatuor, aut
summum quinque horas necessariæ quieti
datus è strato surgebat, descendensque in Xe-
nodochium, nonnullas ad Deum preces co-

216 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
ram sanctissimo Sacramento fundebat: de-
inde omnes lectos circumiens breuiter cup-
ctos perlustrabat, considerabatque, an qui-
piam fortassis vel morientes vel periculose
laborantes reperirentur, qui præsentī auxilio
indigerent. Tum verò ab illis petere solitus
erat, primò, ritène confessi omnia peccata
essent, anne cælestis vitæ alimoniam perce-
pissent; deinde fidei professionem confor-
miter sanctæ Ecclesiæ statutis exposcebat,
aut sancto inungendos Oleo curabat: neque
priùs eos relinquebat, quàm vel vitâ functi
essent, vel ad benè moriendum satis compa-
rati. Iubebat etiam illos sanctissimum Cru-
cifixum, & suum rosarium, aut aliquod sa-
crum & benedictum numisma exosculari,
nec non inuocatis sanctissimis Iesu & Mariæ
nominibus plenam peccatorum suorum in-
dulgentiam promereri. Hac autem visitatio-
ne absoluta, flexis rursus coram eodem san-
ctissimo Sacramento, aut altari beatæ Virgi-
nis genibus horam vnâ internæ meditatio-
ni insumebat, vt nostri Ordinis exigit obliga-
tio: sed eam meditationem, si quis moribun-
dus ope indigeret, apud illum peragebat,
quem etiam ad supremum vsque articulum
adiuuabat. Absoluta verò meditatione (in
quam per interualla duas horas & dimidia-
tam per noctes impendebat) si tempus esset
hiber-

hibernum, denuò totum Xenodochium circumibat, atque ad singulos lectos pauxillum restitans, infirmos operiebat, pedes calefaciebat, indusia aut toralia siue lintea sudore perfusa exsiccabat, aut ceruicalia mutabat. Sed tempore æstiuo, cum infirmorum plena sunt omnia, & quorum numerus nonnumquam ad quadringentos & suprà excrefcit, ipse, vt tunc infirmi ardente siti excruciantur, cum recenti aqua cunctos percurrebat, ora singulis humectans ac refrigerans. Quare si Christus in sancti Matthæi Euangelio dicit, quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, non perditur mercedem suam; quantam, putamus, bono Patri nostro mercedem reseruaturus est, qui pro eius amore tam multis dedit? Hoc peracto genere charitatis, quo non linguas modò refrigerabat, sed etiam istorum pauperum corda recreabat, aliud aggrediebatur, quod ipse *refocillationem* vulgò appellabat. Hæc autem sic fiebat: Multa panis frustra super ferrea craticula torrebat, inde multas in vino offas conficiebat: has ad languidiore, & magis defectos viribus deferebat, quibus etiam oua recetia, pisti cyathum, aut aliquod dulciarium genus porrigebat, nihil in his spectans aliud, quàm ipsorum infirmorum languorem

O 5

rem

218 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
rem ac necessitatem. Vnde non pauci eius
opera velut ad vitam resuscitati, atque ad in-
columitatem reuersi, Deum in seruo suo col-
laudabant. Quin ad tam excelsum modestiæ
ac humilitatis gradum pertigerat, vt sæpenu-
mero ad ædes aliquorum sibi addictorum
accederet, vel oua recentia postulatam, vel
dulciaria, vel certè pecunias ad ea comparan-
da, atque ad dictos languentes reficiendos.
Deinde cùm syrupi & medicinæ ijsdem præ-
berentur, præstò quoque aderat, & opem af-
ferebat, & multis animum ad ea sumenda &
retinenda addebat, eos scilicet frustulo mali
aurei aut punici, aut alterius cuiuspiam simi-
lis fructus confortando. Cùm verò tempus
instaret sacræ Communionis, ibat ipse om-
nes, qui sacrosanctæ accubitori mensæ essent,
exsuscitatum, & num quid ea nocte comedis-
sent, num quid bibissent, num opus reconcili-
atione cum Domino haberent sciscitaba-
tur, simulque, vt ad suscipiendum tam diui-
num Sacramentum parati essent hortabatur.
Communionem autem finita, statim singulos
admonitum ibat, vt ne citò se in somnum da-
rent, ne nimis properè spuerent, sed dolorem
de peccatis suis à Domino exposcerent. Di-
cebat etiam ipsis iam verum esse tempus cum
Domino Deo de salutis suæ negotio pertra-
ctandi. Denique in ipsorum ora oculos im-
mitte-

mittebat, vt cerneret an Hostiam sacratissimam deglutissent, veritus nimirum ne quid indecens minusque religiosum accideret, quemadmodum aliàs accidisse cognorat. Postea lectos aliquos sternebat, & toralia ijs qui grauius habebant, mutabat, non magni pendens si quem in tali opere propter Deum putorem sentiret quasi intolerabilem. Hæc & alia eiusmodi charitatis opera medijs tenebris, & in noctis silentio vt plurimum efficiebat, cum nullum alium haberet laborum suorum testem & arbitrum, quàm pios & infomes Dei oculos, & ipsorummet infirmorum, & quorundam ipsius Xenodochij famulorum: quidquid tum faceret, pro illis omnibus offerendo, qui illo ipso tempore in lectis iacebant, & millenis peccatorum generibus diuinam Maiestatem offendeabant. Et quamuis tot horas rectus staret, hoc est à media nocte vsque ad horam prandij matutini, dolebat nihilominus tam breues esse horas, & castri S. Angeli horologium nimis properanter currere, propterea quòd sibi videretur nihil prorsus agere in pauperum seruitio. Cum autem iam dilucesceret, relicto in sui vicem socio, in cubiculum ad legendas preces Canonicas se recipiebat, quòd eas deuotius ac sine interpellatione in loco solitario recitaret, vbi nec lamentationibus, nec aduocationi-

tionibus, nec alijs infirmorum strepitibus vel impediretur attentio, vel interrumpereur continuatio. Quibus recitatis, & tibia repurgata, ad Xenodochium reuertebatur, Deo sacrificium oblaturus. Offerebat verò ut plurimum pro sancta Ecclesia, & pro sua Religione, & peculiariter pro infirmis omnibus ac moribundis. Actis deinde gratijs rursus Xenodochium circumibat, multa que & varia aduersus egrotos charitatis obsequia exercebat. Horà verò prandij nec suas hic deesse partes patiebatur: sed aut ipsos infirmos pasciebat, aut eorum aliquibus quæpiam poma aut pyra cocta distributum ibat. Quibus omnibus absolutis, quaternos quinove lectos infirmiorum consternebat: & cum eiusmodi operum grata dulcedine domum repetebat. Ibi duas tresve horas immoratus, ad solitum Xenodochij domicilium recurrebat, tam alacris semper lætusque his exercitijs, ut optimo iure posset cum Davide illud concinere: *Iucundus homo, qui miseretur, & commodat.* Sæpius autem Dominicis, & alijs diebus Festis domi remanebat, & nocturnam quietem capiebat. Quod ipse non solum ea de causa faciebat, ut interdiu ad audiendas conciones se conferret (erat enim eius anima diuini verbi sitientissima) sed etiam ut vesperi ordinarijs nostris exercitijs spiritualibus interesset.

esset. Denique vt maiori cura ac sollicitudine noctu exurgeret, quamuis & ab ætate & ab ulcere multū esset debilitatus, incepit tamen à cœna abstinere, vnico tantū panis frustulo, & medio vini cyatho contentus. Sed omnes suprà dictos labores immensè augebat magnus ille dolor, quem exulcerata afferebat tibia, quæ quidem (propterea quòd tam multas horas diu noctuq; pedibus insisteret) tam acerbè illi dolere incipiebat, vt impar illi esset animus ad eum dolorem exprimendum. Ac tum quidem maximè eum incessiebat ac sauebat dolor, cū esset hora è lecto surgendi, ita vt ipse has dæmonis malas artes esse ratus, statim atque expergefactus erat, è lecto exiliret, atq; illo pede qui malè affectus erat, terrain quater quinquiesve magnis viribus pulsabat, vt hoc vehementissimo dolore alium tibie dolorem retunderet; at is è contrario ita tum excrescebat, vt ipse minimè recundaretur sæpiùs dicere, se per cubiculum manibus pedibusq; reptare. Cū autem in Xenodochium descendisset, tum à lecto ad lectum ipsis obnixus lecticis sensim procedebat: quadam verò nocte inter alias sic in medio lecticarum corruit, vt pænè totam faciem deformauerit: cumq; illi à quibusdam infirmis dictum esset, *Titubas mi Pater, quiesce, quaeso, ne cadas*: respondit ipse:
Filio-

Filioli, ego sum vester seruus, & teneor in vestrū obsequium facere quidquid possum. De internæ porrò mentis affectu quo infirmis pauperibus ministrabat, satis erit in medio ponere partem aliquam epistolæ, quam ad me scripsit super hac re Pater Petrus Franciscus Pellizzonus post mortem serui Dei, in hanc ferè formam: *Nihil dico de affectu, quo pauperibus ministrabat in Xenodochio sancti Spiritus* (id enim perinde esset ac meridiem velle illustrare) sed id mirari satis non possum, neque ex animo dimittere, quòd cum circa aliquem egrotum occuparetur, reuerà tamquam gallina super pullos suos, vel tamquam mater circa filij sui infirmi lectum esse videretur. Quippe quasi affectui suo non satisfacerent nec brachia, nec manus, ut plus etiam faceret, incuruabat se atque demittebat super infirmum, perinde quasi vellet ex ipso corde, ex ipso habitu, ex ipso spiritu aliquid auxilij, quo indigebat, ei expromere. Et priusquam pedem à lecto moueret, ipse centies vel eius cervical commouebat, vel capitis ipsius, vel pedum, vel laterum operimenta attrectabat, & quàm poterat aptissimè componebat: ac velut ab aliqua detineretur trahereturve inuisibili magnetè, videbatur viam sui expediendi non inuenire: nempe idemtidem nunc ad vnum, nunc ad alterum lecti latus eundo, redeundo, dubitando, inter-

interrogando num ei bene esset, num aliqua re alia indigeret, semperq; interim aliquid ad anima salutem spectans in memoriam redigendo. Equidem nescio, quâ posset matris alicuius piensissima erga unicum filium vehementer agrotantem, amor atque obsequendi studium aptius exprimi. Et certè qui Patrem non nosset, minimè arbitraretur eum adisse Nosocomium, ut promiscuè & indiscriminatim cunctis agrotis operam daret, sed ut huic soli tamquam longè charissimo, & in cuius pauperuli vita ingens aliquod bonum consisteret, ac denique quasi nullam aliam in mundo nisi hanc solam cogitationem cordi haberet. Nouit vestra Reuerentia multos his annis postremis obstupuisse, quâ posset in tanta sua infirmitate absque ullo fermè cibo, & cum tanta vlceris sui ipsum exhaurientis purgatione, à media nocte vsque ad sumptum ab infirmis prandium in continua vigilia perdurare. Et verò scimus, eum bis tervè minimum præ nimia debilitate, nec absque vite periculo, deficientem corruisse: verum spiritus atque animæ vigor, quodam velut miraculo vires corporis subministrabant. Equidem ipsomet referente intellexi, accidisse nonnumquam eum tam male habere, ut nullo modo videretur posse exsurgere, tamen omnimodo conatum esse, quamvis cum ingenti dolore, in Xenodachium descendere; ubi cum esset, iuisse ita languidum, sicuti

sicuti tum erat, à lecto ad lectum, ipsismet in-
nitendo lectis, atque ipsas columnas, ne humi
corrueret, manibus apprehendendos: verum vix
quinque sexve lectos pertransierat, cum totus
sibi videretur, resumpto nouo spiritu ac viri-
bus, ad solitos labores reuirescere. Post hæc,
vt Reuerentia vestra nouit, à sancti Spiritus
Xenodochio domum redibat, & quotquot passus
faciebat propter callos, quos in plantis habebat,
toties præ acutissimis doloribus celum inge-
mens respectabat. Hactenus Patris Pellizzo-
ni verba.

CAPVT XV.

*Quinque miserationes Domini erga ser-
uum suum Camillum. Eiusdem Camilli
in pauperibus tempore difficultatis an-
nonæ Bocchianici subleuandis eximia
charitas.*

DVm pergit Camillus eo quo diximus
modo in sancti Spiritus Nosocomio
laboriosam vitam trahere, complacitum di-
uinæ Maiestati fuit, quò seruum suum tam-
quam aurum in fornace perficeret perpurga-
retque; atq; etiam vt gustanda illi, saltem ex
parte, verba ista S. Paulli propinaret, *Quis in-
firmatur, & ego non infirmor? complacitū, in-
quam;*

quam, diuinæ Maiestati fuit, vnam illi diu-
 turnam immittere infirmitatem, qua non
 modò fastidiret omne cibi genus, sed etiam
 exhorreret, atque reiiceret. Atque hæc vlti-
 ma fuit miserationum Domini (sic enim
 bonus Pater suas solebat infirmitates appel-
 lare) quibus illum abundè Dominus in hac
 vita beauit. Nam cùm esset adhuc admo-
 dum iuuenis, prima Domini misratio, qua
 è cælo affectus est, fuit illa tibiæ plaga incu-
 tabilis, quæ non modò Xenodochiorum (à
 quibus Congregatio nostra sumpsit initium)
 cognitionem ei peperit, sed vna quoq; mul-
 tam exercendæ patientiæ occasionem præ-
 buit. Quippe tanta ex eo vlcere erumpebat
 sanies, vt quotidie ad libram vnam eius co-
 pia attingeret, ita vt madore suo fascias om-
 nes & pannos & tibialia vsque ad ipsum cal-
 ceum (vnde pedem ferè semper sanie tinctū
 habebat) perfunderet. Est autem dictū in-
 credibile, quantum filorum in ea plaga con-
 sumeret: quæ fila in multis ciuitatibus va-
 riæ dominæ illius studiosæ præparabant, &
 speciatim Romæ inter alias, venerandæ Ma-
 tris Turris-speculi, & Domina Prudentia
 Diaz, & ipsa denique excellentissima Domi-
 na Dux Sforza, quæ non dedignabatur suis-
 met ipsa manibus ex multo in illum deuo-
 tionis affectu ea conficere. Huius porro plage

P

cru-

crucem quadraginta sex annos circiter gestavit : ex qua fructum hunc percipiebat, quod eam sibi cælitus immissam cogitaret, ut semper obligatus & quasi captivus in Xenodochiis manere cogeretur. Secunda miseria fuit, quod in sancti Iacobi Nosocomio, cum esset Præfectus domus, ex continuis diu noctuque laboribus ac vigiliis se ruperit, ita ut semper ex eo tempore, crasso cinctus ferreo cingulo incedere debuerit. Cuius rupturæ tantus erat cruciatus, ut quemadmodum ipse solitus erat dicere, à nullo credi posset, nisi ab eo qui simili affectus esset malo. Et crucem hanc portavit annis ut minimum triginta octo ; id ex illa trahens commodi, quod arbitratus se à Domino venundatum, & traditum in pauperum mancipium, meritò deinceps in signum servitutis semper cinctus & ferro circumdatus incedere iuberetur. Tertia miseria fuit, quod sub planta eiusdem pedis, quem dicta plaga satis torquebat, binos insuper callos diutissime inueteratos haberet, qui tam acutum illi creabant dolorem, ut viæ ipsi viderentur tribulis & spinis constrictæ, unde illa quæ interdum in eo cernebatur claudicatio, non tam è tibiæ doloribus, quàm è callorum cruciatibus procedebat, qui certis temporibus adeo excrecebant, ut in faciendo itinere, ne quidem

dem stapiæ inserere pedem illum posset, sed stapiæ loco fasciola foeno oppleta ei vten- dum esset. Hanc crucem sustinuit annorum viginti quinque spatio, eoq̃ue amplius. Ex qua hoc referebat emolumentum, quòd quo- ties passus faceret, sibi persuaderet velle Do- minum toties eum meminisse, hanc terram non esse patriam suam, ac prætereà monere ut ad cælum aspirans, velis remisq̃, ut aiunt, ad palmam per bona opera & fructuosos la- bores obtinendam contenderet. Quarta miseratio fuit, cùm illa grauis infirmitas ex dolore lateris eum Neapoli inuasit, quæ dein- de tot illi calculos in renibus procreauit, ut cum extremo suo cruciatu nonnullos ea crassitie, qua oliuæ officulum esse cernitur, frequenter extruderet. Quam crucem annis ipsis duodecim tolerauit. Ex qua id haurie- bat utilitatis, quòd iudicaret eam propterea à Domino sibi inflictam esse, ut admoneretur illi seruiendum esse absque vllò cuiuslibet de- lectationis sensu, sed potiùs cum summo cor- poris cruciatu, atque afflictione: quod ipse dictitabat verum esse amoris signum. Quin- ta ac postrema miseratio fuit ea infirmi- tas, quæ hoc ipso tempore omnem cibi ap- petitum illi sic ademit, ut quidquid sume- ret, nihil omnino ei saperet, nihil adiuventi afferret, sed potiùs nauseam, foetorem, hor-

rorem importaret. Quæ infirmitas eò usque paulatim excreuit, atq; illum sic affecit, ut dicere solitus esset, se, cum aliquid sumendum esset, non modò vnum martyrium pati, sed tria: vnum scilicet ante sumptionem, dum desumendo tantum cogitaret, ita ut posset cum S. Iobo dicere, *Antequam comedam, suspiro*; alterum in sumptione; tertium post ipsam sumptionem, dum plerumq; cogeretur id quod sumpsisset, propter retinendi difficultatem, & reluctantis naturæ horrorem, euomere. Et hanc postremam crucem tulit totis triginta mensibus, quæ illum tandem triumphans vincit, atq; ad mortem deduxit. Quæ ex infirmitate hoc interim decerpebat boni, quòd meditarietur aduenisse iam discedendi tempus, & peregrinationis suæ finem, ac proinde Domino Deo nostro minimè placere, ut quidpiam huius mundi ampliùs degustaret. Vnde fiebat ut nihil curans eiusmodi malum, id tamquam donum cælitus à Deo missum acciperet, nec illius eam habens rationem à principio quam par erat, id potiùs studeret celare, veritus ne in manus incideret Medicorum, aut ad alium quempiam singularis vitæ modum deueniret, qui solita charitatis suæ exercitia missa facere cogeret; quod ipse maximum dicebat futurum fuisse malorum omnium, & grauissimam infirmitatem, ex

om-

omnibus quæ incurrere in ipsum potuissent :
ac propterea illo malo minimè cohibitus, ro-
tum se laboribus impendebat, perinde ac si
iuuenis esset triginta dumtaxat annos natus,
qui tamen ipsos sexaginta iam excefferat.
Profectus deinde est vnà cum Patre Genera-
li & Consultoribus Neapolim, & inde men-
se Maio anni millesimi sexcentissimi duode-
cimi missus est ad visitandam domum quam
habebat in Samnio. Quo mense visus est Do-
minus Deus in eam Prouinciam speciatim
illum direxisse, vt multis pauperibus patriæ
sux Bocchianicensis auxilio esset atque sub-
sidio. Nam cum esset eo tempore magna
annonæ caritas, cogebatur gens pauper-
culæ herbis vulgò natis vesci, vnde magnus
hominum numerus in morbos, nec multò
minor in mortem præcepsibat. Videns igitur
Camillus nullum à publico suppeditari
remedium, sponte assumpto boni Patris ac
veri popularis officio, hanc iniit iuuandorum
pauperum & subleuandæ egestatis ratio-
nem. Cum inuenisset in dicta domo bonam
copiam fabarum, ciceris, ficuum aridarum,
sorborum, castanearum, & aliorum similium
fructuum hibernorum, iussit hæc omnia in
pauperes qui ad portam accedebant, & qui
ducenti numero circiter erant, larga manu
distribui, addita etiam ingenti olla legumi-

num, quæ singulis diebus manè coqui impetrabat. Consumptâ autem hac alimonia, & incipientibus emergere nouis fabis, mandauit, vt quotidie manè in paruulo quodam nostro prædio earum certa mensura colligeretur, quam postea panis vice dispensabat. Quin cum intellexisset propter dictas fabas illius prædij portam seruari clausam, mandauit vt relinqueretur aperta, sicque omnibus pauperibus ad eas comedendas quouis tempore liber pateret aditus. Quo in facto magna postmodum eluxit Dei prouidentia. Quamuis enim dictarum fabarum non amplius satum fuisset, quàm exigua quarta pars vnus mensuræ, ac tanta interim earum copia partim collecta, partim comesta esset, ad extremum tamen, cum vnusquisque existimaret ne vnâ quidem esse reliquam, Dominus Deus noster ita eas multiplicauit, vt collectæ rursus fuerint minimùm sex aliarum mensuræ: ita vt nostri omnes tantam vim diuinæ prouidentiae vehementer obstupescerent. Cum autem ad succurrendum toti egenorum multitudini tam virorum quàm feminarum, qui præ verecundia intra ædium suarum septa se continebant, id auxilij non sufficeret, conuenit Camillus omnes terræ illius homines locupletes, ac speciatim aliquos Priores Xenodochiorum & piarum Societatum,

ratum, exposuitque sibi quidem aliud nihil ad dandum superesse, ac proinde ipsorum nunc esse in tanta necessitate miseris pauperibus succurrere. Tandem ergo, multis superatis difficultatibus, aureos centum à Xenodochiis, & totidem alteros à dictis Societatibus impetrauit. Ad quod tamen exequendum cum Vicarij vrbis Teate facultas esset necessaria, ipsemet confestim eum adiit, & re confecta raptim rediit: magno quidem pauperum emolumento, sed valetudinis suæ haud minori detrimento. Iter enim illud ferè totum pedibus percurrit: propterea quòd equitationem sibi tum permolestam, tum admodum infaustam expertus esset. Vnde cum Bocchianicum reuersus esset, totus ex itineris labore defatigatus, & aggrauato insuper tibiæ dolore multum debilitatus, accedente ad hæc febri acutissima, parum absuit, quin vitam amitteret: postea tamen aliquantum conualuit, & ad solitam adiuuandorum pauperum curam atque sollicitudinem rediit. Cumque aduerteret, nec ducentos illos aureos in tantam inopum turbam satis esse, petiit obtinuitque, ut consiliū Communitatis in unum coiret, ad quod ipse etiam febri æstuans profectus est, & tanto mentis feruore pauperum causam egit, ut totus consilij cœtus vim eius dicendi atque prudentiam admira-

tus, atque insignem in miseros charitatem
 amplexus, alteros illi ducentos aureos in
 idem subsidium attribuerit: quos ipse Ca-
 millus per egenorum tuguria distributum
 iuit. Postquam verò febris inualecente, at-
 que eum lecto affigente, id munus per se præ-
 stare non potuit, tres eximiae probitatis viros
 delegit, qui eam distributionem peragerent,
 quibus quotidie duas minimùm horas au-
 res dabat, quò intelligeret quemadmodum
 res ea transigeretur. Denique his officiis bo-
 nus Pater omnem illum populum graui ne-
 cessitate liberauit, etiamque morti præripuit.

CAPVT XVI.

*Postrema Camilli itinera, & suprema
 infirmitas.*

C Amillus à febris quidem curatus, sed re-
 manente continuo illo cibi fastidio,
 Neapolim reuersus est, atque inde cum om-
 nibus Consultoribus Romam. Ibi interfuit
 Capitulo V. Generali, celebrato Kalendis
 Aprilis anni M. D. C. X I I I. vbi creatus fuit
 Generalis Pater Franciscus Antoniꝯ Ni-
 glius Neapolitanus, qui tum erat Romæ Pro-
 uincialis. Hic ad visitationem Religionis pro-
 fecturus, necessarium esse iudicauit secum
 habere

habere Camillum, qui idipsum non medio-
criter desiderabat, saltem ad vnum (vti dice-
bat) contutum omnium domorum & Xe-
nodochiorum Galliae Cispinae, priusquam
è vita discederet. Atque in hoc postremo iti-
nere magna cum deuotione & lacrymis per-
egrinationem obiit, & vltimum Sacris opera-
tus est in sancta Aede Lauretana. Inde per-
transijt domos Bononiensem, Ferrariensem,
Mantuanam, Mediolanensem, relictis vbi-
que optimis ac sanctissimis monitis, & maxi-
mo praesertim sui desiderio. Grauiissimus
enim filios eius incessebat dolor, cum illa po-
tissimè verba, quæ dicere illis solebat, cum
animis suis voluerent, nempe, fortè non visu-
ros eum ampliùs in hac vita. Vnde complu-
res (sicut olim antiqui Christiani vrbis
Ephesi S. Paulo Apostolo faciebant, cum
ipsum magno cum fletu exosculati ad nauem
deducerent) ita hi eius osculatis manibus, et-
iam corde & lacrymis abeuntem prosequen-
bantur. Deinde, vt venit Genuam, ciuitatem
semper sibi dilectam, & ab eximia illustrium
virorum erga miseros Xenodochiorum pau-
peres charitate ac liberalitate commenda-
tam, ibi multò grauiùs habere coepit. Hinc
statim atque periculum infirmitatis euulga-
tum est, sermo multorum fuit, non passuros
illos Dominos, si ibi fortè moreretur, eius
P 5 corpus

234 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
corpus è ciuitate efferri. Quod indolentes
nostri (propterea quòd omnes illum Romæ
desiderarent) cœperunt quanta maxima ve-
hementia calidissimas ad Deum Opt. Max.
preces fundere, vti tantillum ei conualescen-
tiæ indulgeret, quò Romam vsque deduci
posset: quod ipse quoque summoperè expe-
tebat, vt ossa sua scilicet in sancta illa ciuitate
deponeret tot Martyrum sanguine purpura-
tâ. Igitur cùm aliquantò melius haberet,
diffideret tamen ob nimiam debilitatem
posse iter illud terrâ conficere, Dominus Ca-
rolus Doria Dux Turfi, ex summa in eum
beneuolentia atque amore iussit apparari
commodâ ad eum deportandum triremim,
quâ omni genere necessariarum rerum &
commoditatum instructâ (vt illustribus per-
sonis fieri assolet) Romam dimisit. Ita gene-
rosus ille vir Dei seruum honorare voluit.
Quo in itinere visa est etiam dulcissima Spi-
ritus sancti aura, velut fauori eius obsecun-
dans, perpetuò esse comitata: siquidem tri-
duo non integro (quamuis noctu non sit na-
uigatum) eadem triremis, Patrona appellata,
ad Centum cellas semper secundo vento ap-
pulerit, & triduo item altero non integro
Genuam similiter reuerterit. Quæ res à mul-
tis magna cum admiratione obseruata est, &
nominatim à Domino Nicolao Rella, eius
Capi-

Capitano. Quam ipse quoque Dominus Carolus suprà nominatus non sine multa animi voluptate perspexit, qui triremem illam mittens, significari Camillo iusserat, eam se illius precibus commendare. Igitur cùm ad Centum cellas applicuisset, mandatum à nostris est, vt lecticâ exciperetur, atque ad sanctæ Seueræ deportaretur, quia eò vsque equitare vix potuisset. Romam tandem peruenit decima tertia Octobris anni millesimi sexcentissimi decimi tertij, vbi domum ingressus, velut præfagiens ibi fore suam sepulturam, totus gaudio delibutus, *Hæc est*, inquit, *requies mea*. Nostris deinde omnibus ad osculandam eius manum concurrentibus, vix ad eum Pater Iacobus Mancinus Præfectus domus accesserat salutaturus, cùm Camillus ei dixit, habere se in crumena nescio quot denarios (quos Genuæ à Dominis eius vrbs ad maiorem itineris commoditatem acceperat) non posse autem nunc illos dare, quòd iam secunda esset noctis hora, & ipse admodum defessus: postulare se proinde, vt liceret eos penes se vsque in crastinum tempus matutinum retinere, cras se illi traditurum. Quod admiranti Patri, & facultatem omnem concedenti, dixit idem Camillus non debere eum id mirari; nisi enim vel pecunias tradidisset, vel hanc facultatem

tatem accepisset, fieri non posse, ut ullam ea nocte quietem caperet. Post autem ipsi in lectum deposito, & à Medicis visitato, fuit inter alia præscriptum, ut quindecim diebus proximis Officium Canonicum non recitaret, & quotidie carnes deinceps manducaret. In quo dici non potest quantum ipse laborarit, ut se in hoc assuefaceret. Necdum autem dies quindecim transierant, cum accito eisdem Patri Iacobo (cui his mensibus ultimis peccata confitebatur) dixit: *Cum venerit Medicus, petite, utrum tanta sit infirmitas mea, ut legere non debeam Officium: sed hoc dum petetis, caute aliquid ex vobis addatis, sed sinatis eum dicere quidquid ipsi visum fuerit.* Et cum idem Pater subiiceret, ne de hac re esset sollicitus, quandoquidem quindecim dies necdum præterissent, respondit: *Omni- no expedit, quod securum est, nos sequi. Nam quis scit, an Medicus intellexerit illos dies quindecim inchoandos esse ab ea hora in qua facultatem tribuit?* Itaque debuit Pater ille, quod hic petebat, exequi. Quadam feria sexta, cum ipsi sumendum esset vnum consummatum, ut vocant, poculum, iam ori ad- motum remouens, *Licetne*, inquit, *sumere?* Respondente infirmorum Præfecto licere, necesse fuit multos id testari, nempe ita mandatum fuisse à Medico: tum demum sum-
psit.

psit. Postea cum sibi visus esset in isto principio nonnihil meliusculè habere, eum inuasit desiderium eundi ad sancti Petri: in via verò mox ut pontem sancti Angeli attigit, modicè sublato rhedæ tegumento, cœpit suum illud dilectum sancti Spiritus Xenodochium contueri, & quodam amoris affectu intentis oculis contemplari: deinde ad ipsum ut peruenit, iuuari ad descensum è rheda petiit, & illud ingressus, cunctos ordine infirmos adiit, duobus è nostris, qui illum sustentabant, innixus. Fuit porro id pietatis ac deuotionis plenissimum, quòd ei repenti Xenodochium ingresso, statim omnes ferè illius ministri, aliique officia gerentes accurrerunt manus osculatum, & reuerentiæ venerationisque signa exhibitum: quorum etiam nonnulli dicebant, *Iam tempus adest, quo vigilantiores nos esse oporteat, Camillus enim redijt.* Adeò vigeat etiam tum eius feruentissimi zeli, atque ardentissimæ charitatis, quam in dicto Xenodochio exercere solitus erat, pristina memoria. Inde ad sancti Petri progressus, ibi & semetipsum impensè, & totam Religionem sanctis Apostolis feruidè commendauit. Aliquot autem diebus post, ratus aliquantò meliori se uti valitudine, ad idem rediit Xenodochium (& hæc postrema fuit illius visitatio) ibique multa exhibuit solitæ

lita charitatis officia, ita pauperum infirmorum amans & studiosus, ut auelli ab eis non posse videretur, diceretque ipsis inter alia: *Deus nouit, Fratres mei, quàm mihi charum foret, vobiscum semper esse, & manere, sed quando id non conceditur, animo saltem vobiscum sum.* Atque his verbis postremam salutem suo perquam dilecto Xenodochio dicere visus est. Domum deinde reuertenti tanta per viam debilitas incessit, ut quasi moriturus in officinam quamdam ad requiescendum ingredi debuerit, & domum rhedâ deportari. Postea verò cum in cubiculo suo decumberet, sciretque duos alios Fratres in valetudinario iacere infirmos, ipse sæpius è lecto surgens se induebat, eosque visitatum ibat, nec ab officio charitatis vniquam cessabat, dicebatque: *Cum non possim amplius ad Xenodochium ire, supplebo saltem seruiendo, & visitando hos meos charos Fratres infirmos.* Neque tamen ullus erat eo infirmior, quippe quem duo Fratres vix fulcire incedentem possent. Nihil dico de illa cordis mœstitia, qua intus consumebatur, cum æris campani signum ad Xenodochium euocantis audiret, sancta quadam æmulatione illis Patribus & Fratribus inuidens, qui illuc ibant: & quinam illi essent idemtidem interrogans, & reuersis dicens: *Beati estis vos Patres mei, qui in sancta*

illa

illa vinea fuistis. Præterea socium eodem tempore commonuit, ne clauem cubiculi, quod in eodem habebat Xenodochio, prius redderet, quàm ipse esset mortuus. Dicebat enim: Quamuis ego non sim in Xenodochio præsens corpore, at saltem animo ibi versor & desiderio, cuius rei pignus erit ipsa clavis. In lecto postea decumbens, sæpenuerò in variis occasionibus asseribat, se ex ea infirmitate non reualiturum, rationemque addebat, dicens: Ego enim sum senex, & multis annis gravis, prorsusque ad interitum declino. E mea plaga tanta effluit sanies, ut quotidie ad unam libram, in anno ad unum cadum & dimidium humoris ascendat copia: ita ut solius Dei sit patrare miracula. Verùm ego mihi persuadeo me non sanatum iri. Iam verò prima die Maij manè, anno millesimo sexcentesimo decimo quarto, accersito domus Præfecto petiit, an necdum accepisset nouum sanctum Oleum; illoque respondente, necdum accepisse, subiecit Camillus, se id iam noctu per somnium cognouisse: ac proinde monuit, ut quàm primùm ad illud accipiendum mitteret, quoniam eo propediem opus foret pro Fratre Ioanne Maria Veronensi, ac deinde pro semetipso: atque ita vtrique contigit. Nempe hoc modo bonus Pater etiam inter dormiendum cogitabat & sollicitus erat de rebus

240 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
rebus ad vicinam mortem necessariis. Cum
aliquando eo præsentē haberetur de eius in-
firmitate Medicorum consultatio, discursu
ipsorum variis de rebus audito, tandem ita
conclufit: *Domini mei, tot ego hætenus reme-*
diis usus sum tam Neapoli quàm Genue, & hic
Romæ, nec ullum post hæc omnia mali mei ap-
paret leuamentum: unde iudico ignota nobis
esse Dei consilia. Quis scit, an non velit Domi-
nus aliquid me pro sui amore pati? ecquando
tandem aliquid boni eius causâ faciemus, si
nunc non faciamus, dum in extremo vita su-
mus? Postridie autem cum renuntiatur illi
esset, conclusum à Medicis fuisse, eius mor-
bum posse quidem longè produci, sed ut ipse
ex illo releuetur, fieri non posse; tum verò
Camillus his auditis in hilaritatem versus,
Letatus sum, inquit, in his quæ dicta sunt mi-
hi, in domum Domini ibimus. Quamobrem
ipse omni sanitatis deposita, tantò ardentius
se Creatori suo coniungere & conglutinare
institit. Interquæ alia misit ad omnes Con-
uentus & Monasteria, & domos alias Reli-
giosas instituti sui obseruantes, summo perè
deprecans, ut in suis ad Deum orationibus
meminisse eius vellent. Toto autem infirmi-
tatis suæ tempore nihil vmquam de diligen-
tia in rebus spiritualibus, nihil de accurata
Regularum Instituti sui obseruatione (quan-
tum

tum quidem vires & facultas tulerunt) vni-
quam remisit. Hinc omni vespere, accitis ad
se aliis Patribus, petebat sibi legi
Litania, ad quarum lectionem iunctis ipse
manibus respondebat: examen item con-
scientiæ numquam omittebat. Quin etiam
quoties ad mensam legebatur, quod eius
cubiculum supra cœnationem esset, ipse ca-
put è strato efferens, versus pavementum de-
mittebat audiendæ lectionis gratiâ: & acci-
dit nonnumquam, vt totam optimè intelle-
xerit; adeo porrectis ad eam erat auribus.
Dicebat enim, istam horam magis animæ
pascendæ quàm curando corpori esse desti-
natam. Cum Frater quidam Nouitius ipsa
die Pentecostes manè solemnem esset editu-
rus Professionem, dixit ei Camillus: *Frater*
mi, postquam Professionem edideris, & te ip-
sam Deo per sancta vota obtuleris, statim me-
mento pro me misero peccatore Dominum de-
precari: precare, queso, illum pro hoc monstro
peccatis pleno, & spiritu vacuo: precare, vt
Dominus id mihi præstet beneficij, vt saluus
fiam. Postea verò quàm idem bonus Pater
multas hebdomadas in suo cubiculo decu-
bisset infirmus, vnde quotidie ad audien-
dum Sacrum manè confurgens exibat, tan-
dem maioris sui submissionis gratiâ statuit
ire ad commune Valetudinarium: quod fe-

Q

cit

cit die decima octaua mensis Maij suprà dicti. Qua die tam debili languidoque erat corpore, vt in via à cubiculo suo ad Valetudinarium semel debuerit interquiescere, licet duorum Fratrum humeris innixus. Ibat autem membris tam incuruis, vt caput ipsa genua propè attingeret. Dispersâ porro ingrauescentis morbi famâ, multi partim Religiosi, partim sæculares ex omni statu ad eum visitandum adierunt: qui non mediocriter spiritu recreati sunt, non modò eius verbis, sed etiam ipso venerandi senis aspectu, iacentis non in cubiculo benè apparato, sed in paupere & communi Valetudinario: in digressu autem omnes plerumque flexis coram illo genibus manum eius exosculabantur, & benedictionem deposcebant. Beatos etiam se reputabant, qui aliquid ex eius rebus habere poterant, & speciatim multi ex eius amicis ac familiaribus domum mittebant mantilia, puluinaria, aliaque ex lino vtenfilia, quæ in ipsius usurpata obsequio, ac deinde resumpta in magno habebant pretio, & in deuotione singulari. Nam tanta erat apud omnes eius opinio sanctitatis, vt hac incitata quædam mulier, ad portam cum infantulo infirmo venerit precabunda, vt ad Camillum deferretur tangendus, & benedictione consanandus. Verùm id à Patribus non est

con-

concessum, scientibus id non mediocriter Camillo displiciturum. Neque à sæcularibus tantum res eius diligenter perquirebantur, sed à nostris multò magis; qui vt primum de eius salute deponere spem cœperunt, statim res eius omnes velut quædam sacra spolia diripuerunt, fortunatos arbitrati, qui aliquas partes pannorum, fasciarum, calceamentorum, tibialium, aut quorumcumque aliorum eius vestimentorum adipisci potuissent. Denique eò progressum est nostrorum sanctum desiderium, vt à bibentis Camilli ore vixdum amoti crateres, & alia eiusmodi, quibus modò vsus esset, statim auferrentur, nec amplius comparerent. Quæ omnia fiebant ipso insciente. Nam vt semel cœpit subuereri, ne suum sibi rosarium esset commutatum (nam quidam è Patribus multa coëmerat, & omnia Camilli rosario similia, quorum vno cum vsus esset, mox illud tollebat, & reponebat aliud) vt semel, inquam, cœpit de commutatione subuereri, admonuit infirmorum curatorem, ne amplius rosariū suum è clauo suspenderet, adeoque ipsemet, quò esset securior, ad lecti cervical illud habere voluit ac retinere. Iuuenis quidam nobilis annorum duodecim spatio in grauis delicti praua consuetudine sic immerfus erat, vt dies nullus transiret, quin ali-

Q 2

quo-

244 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
quoties in illud laberetur : hic tandem ad
Camillum missus fuit , vt se eius precibus
apud Deum commendaret : promissit Ca-
millus se facturum ; eaque promissi vis fuit,
vt diuino beneficio ex ea hora talem in se vi-
tæ mutationem esse factam idem Nobilis af-
firmauerit , vt rem sanè stupendam ac pro-
fus admirabilem sibi videri dixerit. Eam ipse
postea non est veritus cum omni libertate
aliis enarrare . Quin & sua manu conscri-
ptum eiusdem rei testimonium Confessario
tradidit in confirmationem eius quod dixi :
atque ex eo tempore cœpit cum insigni ani-
mæ fructu sanctissima frequentare Sacra-
menta.

CAPVT XVII.

*Camillus magna cum pietate ac deuotione
suscipit sanctissimi Sacramenti Viati-
cum, & extremam Vnctionem.*

VBi sensuit Camillus morbum in dies non
mediocriter inualescere , institit vehe-
menter , vt sibi extrema vitæ huius Sacra-
menta traderentur , hoc est , sanctissimum
Viaticum , & extrema Vnctio , quorum præ-
fidiis iter illud alterius vitæ confidentius in-
grederetur , & aduersus omnes communis
inimi-

inimici insultus fortiùs atque animosiùs depugnaret. Quod Domino Cardinali Ginnasio Protectori indicatum cùm esset, collibitum ei fuit, pro sua ipsius deuotione & pio in Camillum studio, sanctissimum Viaticum ipsi administrare. Domum igitur venit die secunda Iulij, anno M. DC. XIV. in sollemnitate gloriosæ Visitationis B. Mariæ semper Virginis, & celebrato priùs sacrosancto Sacrificio, iuit ad Valetudinarium sanctissimam Eucharistiam Camillo porrecturus. Qui Camillus dictis tertio consuetis precibus, *Domine non sum dignus*, cum multarum effusione lacrymarum subiecit: *Domine mi, equidem confiteor nihil me umquam fecisse boni, & miserum me esse peccatorem: quare nihil aliud mihi relictum est, nisi sola spes diuine tue misericordiae, & pretiosi Sanguinis tui.* Deinde suauissimo illo Angelorum pane satiatus, orauit aliquamdiu in corona Patrum ac Fratrum, qui omnes eius cingebant lectum mœsti ac dolentes, videre se Patrem suum longè dilectissimum accingentem se ad discessum ab eorum oculis. Posthæc Dominus Cardinalis verbis perquam humanis illum est consolatus, nouumque animi eius robori robur addidit. Solebat Camillus quotidie manè peccata confiteri, tantamque Dei gratiâ erat affecutus conscientiae puritatem,

ut defectu materiæ difficultas Confessario
 oboriretur absolutionis impendendæ, nisi
 iuberet aliquod olim admissum in sæculo
 peccatum clauibus subiicere. Ita dicebat, &
 iuratus affirmabat eius Confessarius. Quæ
 cum ita essent, tanto nihilominus timore
 ac tremore salutis suæ corripiebatur, ut sibi
 prorsus diffidens, spem omnem in pretioso
 Iesu Christi Sanguine collocaret. Quocirca
 his postremis diebus petiit à Confessario sibi
 picturam quamdam hac figura procurari:
 nempe Christi in Cruce morientis cum duo-
 bus Angelis, vno ad dextram, altero ad fini-
 stram tenentibus manu calicem aureum, qui
 Sanguinẽ è Vulneribus Iesu exciperent: supra
 Crucem volebat esse Deum Patrem cum
 Spiritu sancto in columbæ forma, & cum
 aliis duobus Angelis ad singula latera, qui
 Sanguinis Calicem Patri æterno offerrent in
 remissionem peccatorum ipsius Camilli. Ad
 pedem Crucis dextrorsum cupiebat depingi
 beatissimam Virginem pro ipso deprecan-
 tem, sinistrorsum autem S. Michaëlem Ar-
 changelum, tamquam animarum in extre-
 mo transitu defensorem. Petebat etiam sub-
 ter Crucem hæc inscribi verba: *Parce Famu-
 lo tuo quem pretioso Sanguine redemisti.* Ad-
 debat insuper, depingendum sanguinem be-
 ne rubrum, quò illum clarè ac distinctè con-
 tem-

templari posset, nec non in bona copia, vt ex magna hac abundantia sanguinis, tantò plus spei hauriret suæ salutis. In his similiter postremis diebus, cum facultas non recitandi Horas Canonicas pertransisset, ipse considerans sibi adhuc aliquid spiritus superesse, postulauit vt noua facultas à Medico posceretur. Cui cum à Præfecto domus diceretur, *Pater, tua Reuerentia tam malè habet vt de extrema Vnctione agatur, & tamen cupit vt facultas illa poscatur*; respondit ipse: *Etiamsi mihi ad caput extrema candela ardeat, tamen tali opus est facultate ad quietem meæ conscientie*. Ita ergo faciendum fuit. Fermè quotidie à diuersis cuiuslibet gradus atque dignitatis visitabatur, & nominatim sæpius à Patre Ferdinando Generali Carmelitarum Discalceatorum, magna sibi amicitia coniuncto, cui salutem suam semel singulariter commendans dixit: *Precor tuam Reuerentiam, vt non ipsa solùm pro me Deum deprecetur, sed etiam iubeat vt omnes sui Patres idem faciant, quò securum habere possim extremum illum mortis transitum*. A Patre item Petro Alagona Societatis IESV visitatus, & magno charitatis affectu complexus est: nec non ab aliis quos referre longum esset: à quibus omnibus solebat cum insigni deuotione animi preces expostulare. Omne autem reli-

quum tempus quod nancisci vacuum à visitationibus & remediorum necessitatibus poterat, id auditioni alicuius libri spiritualis (quem sibi petebat ab infirmorum curatore legi) trans mittebat. Speciatim verò è tractatu alterius vitæ, quem P. Lucas Pinelli edidit, & è declaratione Symboli sanctæ Fidei, quam Illustrissimus Cardinalis Bellarminus emisit, pietatis sensum hauriebat singularem. Eiusdem porrò mensis die sexta, quæ Dominica erat, rursus sanctissimo refici Sacramento ex pietatis instinctu postulavit: semper autem ieiunus illud percipiebat, etiamsi pro viatico perciperet, etiamsi peraridum os haberet, linguamque ardore siccissimam. Non lebat enim umquam illis refrigerandis in os aquam sumere, veritus ne aliqua in guttur guttula decideret: quod non iam tum, sed in omni quoque vita observavit, siue ante Sacrificium cum Sacerdos esset, siue ante sacram Communionem, cum laicus, uti ipsemet retulit. Denique continuò se magis magisque deficere sentiens, sollicitè extremam Vnctionem expetiit, quæ illi feria sexta, eademque vndecima dicti mensis, post sumptam similiter Venerabilem Eucharistiam, à Patre Generali est exhibita. Enimverò in vltima illa peccatorum Confessione, quam sanctissimorum participationi Sacramentorum præmiserat,

tanta

tanta Dei gratia cumulatus est, tanto ac tam salubri delictorum dolore compunctus, vt quotiescumque alicuius se accusaret, toties pectus suum tam durè pulsaret, vt necesse fuerit Confessario, eius miseratione moto, brachiū ipsius inhibere. In sancti autem Olei receptione, præterquam quòd totum *Confiteor* per se pronuntiavit, semper etiam vsque ad omnium versiculorum & precationum finem ad omnia respondit. Iussis deinde cunctis Patribus ac Fratribus considerare, & flagitata prius à Patre Generali facultate aliquid in commune paucis proferendi, suavi eos oratione est affatus, maximè omnes exhortans ad instituti obseruationem, & singulatim ad feruidam erga infirmos charitatem, ad mutuū inter se fraternum amorem atque coniunctionem, ad cordis puritatem, ad paupertatem, ad obedientiam, ad humilitatem. Præterea, ne propter quamuis magnas tempestates ac persecutiones, quas dæmon aduersus Religionem suscitasset, animos desponderent. Rerum enim omnium principia esse difficilia, & dæmonē sæua aduersus eam Religionem rabie succendi, quam ipse augendā, & toto mundo diffundendam speraret: & quā multi essent ingressuri tam spiritu quàm litteris præstantes viri: deniq; multò maiores eam se mortuo facturam progressus, quàm

Q 5 fece-

250 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
fecerit viuo. Quare cunctos incitabat, ut in
sua vocatione solidi & constantes essent, ac
strenuè in hac sancta vinea laborarent, neu
quidquam de ipsius morte tristes essent,
quandoquidem diuinæ Maiestati compla-
ceret ceteris electis suis eum connumerare: se
quidem multò plus auxilij præstare è cælo
posse, quàm hîc in terra superstitem, vbi
nihi aliud quàm peccata & delicta admit-
tantur. Ad extremum verò vberes fun-
dens lacrymas, & oculos ad cælum erigens,
Patres, inquit, & Fratres mei, ego quidem pri-
mùm à Deo misericordiam efflagito, deinde
verò à Patre Generali qui hîc adest, atque et-
iam ab omnibus vobis veniam peto cunctorum
admissorum, quibus malo exemplo hætenus
fui, cùm assuerare vobis certò possim, quid-
quid illud fuerit, potius ab inscitia mea, quàm
à mala voluntate processisse. Denique quan-
tum quidem mihi à Deo concessum est, tamquam
Patri vestro, in nomine sanctissimæ Trinitatis
& beatissimæ Virginis impertior tam vobis om-
nibus præsentibus, quàm absentibus & futuris
mille benedictiones. Ad quæ vltima verba cû-
cti in genua procidentes, in tantas prorupe-
runt cordis gemitus atque fletus, ut facile
verbis exprimi non possit. Tum primò Pa-
ter Generalis, deinde alij omnes ad eum ac-
cesserunt veniam postulatum, & facultatem
disce-

discedendi osculatis eius manibus, quod tamen potius (quemadmodum Magdalena pedibus Christi fecit) ad eas vngendas lauandasque lacrymis, quàm ad osculandas spectabat. Ipse vicissim bonus Pater, Iacobi Patriarchæ instar, suos strictè amplexans, cunctis suam largitus est benedictionē. Deinde cum esset non mediocriter fatigatus, eum rogarunt, vt vellet aliquantisper quiescere, dicentes meritò eum satis esse fatigatum: quibus ille inter alia respondit, numquam se posse in Patrum ac Fratrum obsequio fatigari. Venerant interim nonnulli viri Nobiles, eius visitandi gratiā: quo illi nuntiato, dolens se per multam defatigationem non posse illis, vt desiderabant, satisfacere, dixit: *Excusate me, quæso, apud viros istos, ego iam Oleo sancto inunctus sum, & cupio me nonnihil intra meipsum recipere.* Subiicienti autem Patri Marcello Mansio, Pater, isti Domini ad animæ suæ consolationem veniunt: vestra Reuerentia illis aliquid indulgeat, respondit tum Camillus: Pater Marcelle, mors semel tantum appetitur, & mihi procurandum est vt benè appetatur, quod ego cum Domini mei auxilio me facturum spero.

CA-

CAPVT XVIII.

Camillus accepta summi Pontificis benedictione feliciter ad Dominum migrat.

C Amillus susceptis vltimùm sanctissimis Sacramentis, maiorem in modum rogauit, vt aliquis ad summum Pontificem Paullum V. mitteretur, pro sancta eius benedictione & indulgentia plenaria supplicatum. Cui rei operam nauauit D. Lucas Antonius Eustachius, Cubicularius secretus Suae Sanctitatis: qui quòd Patris nostri studiosissimus esset ac longè amantissimus, eà gratià obtentâ, statim ipso vespere eiusdem diei, quo Camillus extremo inunctus Oleo fuerat, ad eam Suae Beatitudinis nomine impertientiam accessit. Cui Camillus tantum se recepisse beneficium præ se tulit, atque dixit, vt maius in vita non posset: infinitasque diuinæ Maiestati gratias egit, quòd se ad Romæ moriendum direxisset, vt tanti boni frueretur solatio, & tanto ditatus esset thesauro. Tum subiunxit: *Dominus Deus noster multos vitæ annos Suae Sanctitati concedat, semperq; illam in gratia crescentem, saluam atque incolumem conseruet.* Sabbato insequenti, siue duodecima Iulij, more solito à multis Religiosis visitatus

tatus fuit, ac nominatim à P. Augustino Caracciolo Clericorum Minorum, à P. Francisco Zazzera Ecclesiæ nouæ, & à P. Fratres Santi Guardiano Capuccinorum. Cum hoc P. Santi collocutus est Camillus, præcipue de amore Dei, dixitque inter alia, stupere se, quæ fiat, ut creatura non perfecte amet suum Creatorem. P. Zazzera verò ei valedicens, *Pater mi*, inquit, *cum tua Reuerentia in celum venerit, salutet, amabo, nominatim nostrum B. Patrem Philippum, qui tibi, opinor, occurret, quandoquidem eius fueris in hac vita filius spiritualis.* Pater Caracciolus item cum ei valediceret, flexis coram illo genibus, benedictionem contentissimo studio exorauit, dicens magno cum affectu, se dies noctesque, si sibi permetteretur, apud eum futurum, tam ad illi inseruiendum, quam ad sancta eius conuersatione perfruendum. Sed nimis longus essem, si omnia persequi vellem, quæ ultimis illis diebus aut dixit aut fecit. Hoc solum dicam, quod ita affecto extenuatoque corpore cum esset, ut eius connumerari possent ossa, & quodam velut miraculo viua lingua restare videretur, auditus sit à nostris sæpiusculè dulcia cum Domino Deo miscere colloquia, & dicere: *Ah Domine mi, quantum ego tibi debeo! & quàm multis nominibus tibi sum obligatus!* Aliàs brachia in Crucis formam

254 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
mam componens, aut sursum ad calos le-
uans dicebat: *Gratias tibi ago, Domine mi,*
gratias tibi ago. Ego vilis sum peccator, & om-
ni bono indignus. Cùm sis Dominus misericor-
diarum, ego in hoc intendo, vt tuâ solummodo
misericordiâ saluus fiam. Aliàs sese ipsum Deo
offerens dicebat: Veniam, Domine, veniam,
non cùm mihi placuerit, sed quando tibi. Aliàs
omnia de manu Domini venire recogno-
scens aiebat: Domine, id totum quod fuimus,
quod sumus, quod erimus, id, inquam, totum à
tua gratia emanauit. Reuocans dehinc cogi-
tationes ad præterlapsam iuuentutem suam,
sese humilians clamabat: Domine mi, pœnit
me, quòd tuam Maiestatem offenderim: viti-
nam non fecissem! sed in te, Domine mi, spes
mea. Postremò cùm esset ad eum allata pi-
ctura Crucifixi, in qua erat illa eius plena my-
sterijs inuentio Sanguinis Iesu Christi supe-
rius indicata, ipse eam contemplans, aduer-
tensq̃ue pictorem, rogatu impulsuq̃ue Con-
fessarij sui, etiam appinxisse ipsum Camillum
flexis genibus inter Dominam nostram &
Crucem, velut expectabundum vt aliquam
pretiosi Sanguinis guttulam in se instillaret,
atque ex eius ore prodeuntes has voces: Parce
famulo tuo quem pretioso Sanguine redemisti,
ipse, inquam, hæc aduertens dixit: Nosti, Do-
mine, hanc non fuisse inuentionem meam (quòd
scilicet

scilicet depictus fuerit cum his in ore vocibus) *sed cum Deus ita voluerit, id erit signum, tanto mihi amplius sperandum esse in sua erga me misericordia.* Deinde ad Virginem se conuertens dixit : *Age, Mater sanctissima, impetra mihi à Filio tuo gratiam, vt libenter quidlibet mali patiar, & si hoc non sufficit, addat & alia.* Postmodum eadem picturâ eo loco affigi iussâ, vnde eam semper videre posset, stabat continuo defixis in eam oculis meditabundus. Dedit etiam in mādatis Fratri cui commissa erat eius cura, vt in mortis articulo admoneret Patrem qui commendationes animæ lecturus esset, vti semper illi in memoriam reuocaret, debere ipsum spem firmam suæ salutis in meritis & Sanguine Iesu Christi collocare : nec in illo solum articulo, sed etiam vno quadrante horæ post mortem, illi semper eiusdem pretiosi Sanguinis memoriam inculcasset. De cetero ab omni aliena cogitatione, atque à præsentis vitæ gustu totus abhorrebat, ac tum præsertim, cum restauratiuum aliquod sumendum esset; quo tempore plurimum angebatur cruciabaturque animo. Iam trigessimus mensis agebatur, ex quo illum omnis cibi graue fastidium detinebat : semper tamen, tam vt Medico obediret, quàm vt valetudinis curatori morem gereret, sumebat quidquid porrigebatur,

batur, & omnia pro Dei amore libenter sufferebat. Alligata habebat utrique brachio diuersa sacra numismata Pontificis benedictionibus ditata, quæ sæpenumerò ad promerendam in mortis articulo plenam indulgentiam exosculabatur. Visitauit illum uespere eiusdem Sabbati Illustrissimus Dominus Franciscus à Castro, Regis Catholici apud Pontificem Legatus, qui humilitate & modestiâ Principe dignâ non modò seipsum precationibus serui Dei commendauit, sed etiam liberos omnes & Comitem uxorem suam, & socrum, ac totam suam familiam: dato deinde signo circumstantibus, ut non nihil abstarent, aliquantisper in secreto collocutus est: fuitque tunc opinio, quòd & Philippum Tertium Regem suum ac Dominum, vnâ cū omnibus filiis, & Ordinibus, & regnis ipsius coronę subiectis, ardentè commendaret. Post hæc sine imposito eius diuinitationibus, quæ sanè fuerunt non paucæ, præferrim Sacerdotum ac Religiosorum, dixit ei P. Marcellus Mansius: *Heri nolebat tua Reuerentia visitationes, & hodie tot ipsi misit Dominus, ut hesternas supplenerit. Atqui,* ait Camillus, *hi sunt Religiosi, quos Deus in meum auxilium misit, ut ego me ipsorum orationibus commendarem.* Et post quædam alia, indolens de illa sui apud mundum ætimatione,

matione subiunxit: *Res magna! veniunt cuncti mei se orationibus commendatum, tamquam si ego aliquid essem, nec intelligunt me vilem esse peccatorem: & Patri dicenti, Saltem exaudiet Deus illorum fidem, respondit: Faxit Deus ut bona voluntate sua non defraudentur.* Exor tã autem Dominicã, hoc est, decimã tertiã Iulij manẽ in corona Patrum ac Fratrum protestationes ex more Christiano faciens, inter alia protestatus est, velle se vivere ac mori verum & fidelem & Catholicum Christianum, seque firmiter tenere ac credere, quidquid tenet ac credit sancta mater Ecclesia Catholica, & Apostolica, Romana. Ad quæ etiam suos omnes Religiosos exhortabatur, & speciatim ad obedientiam Pontifici Romano præstandam. Volebat autem semper penes se habere chartam dictarum protestationũ, immò & post mortem supra se alligatam & secum sepultam, atque in huius ultimæ voluntatis suæ confirmationem osculatus est deuotissimẽ sanctissimum Crucifixum. Vesp̃eri visitatus fuit à Domino Francisco, nepote Cardinalis Ginnasij Protectoris, & à Domino Æmilio Sprelli eius Secretario, quos idem Cardinalis ad explorandum, quo loco res essent, miserat. Quibus respondit Camillus: *Illustrissimus Cardinalis mihi plus officij exhibet,*
R *quàm*

quàm ego merear, & quàm reponendis in hac vita (quæ iam mox expirabit) obsequiis obstringi possim: sed si Dominus Deus id mihi præstiterit, ut illuc vadam ubi facie ad faciem illum videam; tum ego minime mihi deero, quin preces pro Illustrissimo Domino ad Deum fundam. Nocte insequenti totus in eo fuit, ut semper Deo coniunctus perseveraret, iam sancta Passionis sacræ mysteria meditando, iam Crucifixi sui pictam tabulam partim mente, partim oculis contemplando: quam cum sibi in manus porrigi mandasset, expressas in ea sanctas imagines singulatim exosculans, hisce verbis prædulcibus ad eas usus est: Ad Crucifixum quidem: *Domine, ego tibi hanc animam commendo, quam pretioso Sanguine tuo redemisti.* Ad Dominam verò: *Ah Mater pietatis, per eam te constantiam rogo, quam sub Cruce stans præstitisti, dum sanctissimum tuum Filium & crucifixum intuereris & mortuum, impetra mihi hanc gratiam, ut salva fiat anima mea.* Tum ardore quàm maximo ipsam amplectens tabulam, sanctissimum Crucifixum osculatus est, deinde Matris pedes, deinde & sanctum Michaëlem Archangelum, deinde & omnes Angelos. Postea subleuatis ad æternum Patrem oculis dixit: *Pater æterne, ecce hinc sanctissimus Filius tuus, te per suum pretio-*

sum

*Sancti Sanguinem obtestatur, ut mihi ignoscas,
 & hanc peccatricem animam salues. In eadem
 ipsa nocte dixit Patri Ioanni Califano apud
 se excubanti: Nescio, an isti Patres adhuc co-
 gitarint de rebus ad exequias meas necessariis,
 & de Officio mortuorum: & Patre responden-
 tem ea de re actum esse, subiicit: Videte ne
 alio tempore quàm crastino. Sicque euenit:
 nam sequenti vespera, ut dicitur, expirauit.
 Igitur feria secunda manè (fuit hic vltimus
 vitæ eius dies) eum denuò accessit visitatum
 Cardinalis Ginnasius Protector, à quo non
 parum accepit solatij; quòd tunc illi Religio-
 nem suam singulariter commendarit. Audi-
 to post hæc horologij sono, quæsiuit quora
 esset ea hora: & responso dato esse duodeci-
 mam, subiunxit: Igitur tam serò est, neque
 dum de dicenda Missa agitur? Atqui nullius al-
 terius Missæ mea iam interest: hæc enim postre-
 ma est quam audiam. Quæ cum ad aram
 Valetudinarij celebraretur (ut quotidie ma-
 nè mos erat) progresso Sacerdote vsque ad
 primum memento, tum Camillus maiori
 quodam salutis suæ timore ac tremore cor-
 reptus quàm aliàs vñquam, clamauit quàm
 potuit voce sublatissima: Preces, preces, iam
 statim: ut Dominus me saluet. sicque omnes,
 quotquot aderant, attonitos reddidit. Ad
 Hostiæ verò elevationē, sublata item quan-*

R 2

tum

tum potuit voce, & percusso fortiter pectore, adiecit: *Domine, per tuum pretiosum sanguinem, esto mihi misericors.* Dum autem diceretur *Credo*, ipse ad singulos articulos capite annuit, maximè ab illis verbis, *Passus sub Pontio Pilato*, usque ad illa, *Inde venturus est*, meditando in iis amarissimam Iesu Christi Passionem. Rogauit etiam, vt Confessarius à suo lecto nusquam abscederet, vt si forte aliquorum peccatorum subiret memoria, posset è vestigio confiteri. Reliquum porò eius diei in dulcissimis sermonibus consumpsit; & à cunctis, qui eum visitabant, semper postulauit, vt pro ipso Deum deprecarentur, & nominatim à Francisco Bottello eius perquam studioso. *Orate*, inquebat, *pro me hac vespera.* Cùm verò Dominus Thomas Condopolus, Medicus noster eum visitans interrogasset, quo modo haberet, respondit: *Ego expecto, vt breuè euocer à Domino.* Haud diu post ingresso similiter Domino Ambrosio Galiano eius peramico, quàm subitò illum conspexit, *Oh Domine Galatane*, inquit, *alius Medicus hîc expectatur.* Cùm intrasset P. Octauius à Pace Valetudinarium, vidit Camillum, nulla emissa voce, sed defixis tantùm in Crucifixi picturam luminibus, signa oculis & toto vultu edentem, quasi cum eodem Crucifixo loqueretur: sed vt

aduer-

aduertit Camillus se videri, cessauit dere-
 pentè, vultumque serenauit. Ad pulsum *Aue*
Maria in meridie, beatam Virginem distin-
 ctè salutauit: tametsi eius lingua adeò esset
 exsucca & sicca, vt mouere eam vix posset.
 Deinde, audito altera vice horologio, petijt
 similiter, quota esset hora, & responso ac-
 cepto esse vnde uigesimam, *Quàm longus*, in-
 quit, *hic est dies!* nempe maximo deside-
 rio ad uesperam anhelabat: in qua scili-
 cet carnis laqueis exueretur, atque in cæl-
 lum, quiete cum Christo fruiturus, abscen-
 deret. Cupiebat sibi semper multos circum-
 lectum adesse Sacerdotes qui Psalmos le-
 gerent, ac pro se Deum orarent: responde-
 batque ipse semper, non modò Litaniis om-
 nibus, sed etiam cunctis precationibus com-
 mendationum animæ. Quin & Confessario
 eas commendationes tum legenti, & inter-
 dum aqua benedicta lectum aspergenti, cum
 is semel eius faciem vix leuiter attigisset, dixit
 ipse, *Plus aqua, plus aqua benedicta.* Vnde Pa-
 ter ipso aspergillo Crucem illi in fronte effor-
 mauit: quo contentus, *Sic*, inquit, *benè ha-*
bet. Denique res fuit admiratione ac stupore
 digna, videre quàm in iis omnibus esset at-
 tentus, quæ ad eius salutem faciebant. Ita
 sæpissimè osculabatur nunc benedicta nu-
 mismata, quæ brachiis erant alligata, nunc
 ipsum

262 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
ipsum sanctissimum Crucifixum. Et cum tū-
tus cor illi sic arderet, ac Domino suo tam
coniunctus esset, semel tamen lamentatus est
se, quantum ad deuotionem attineret, frigi-
dum esse & planè glaciatum. Intereà ad ex-
tremum vsque ita integris sensibus perseue-
rauit (quemadmodum à Deo semper popo-
scerat) vt illa ipsa vespera, dato signo ad *Aue*
Maria, optimè illud pronuntiarit. Iam vnus
quadrans supra horam noctis transierat, cum
roganti Fratri Ludouico Bentio eius curam
gerenti, num aliquâ guttulâ aut stillâ non-
nihil refici placeret; respondit, *Expectate &*
vnus alterum horæ quadrantem, ac tum ego
me reficiam. Atque ita prorsus fuit. Nec enim
plus quàm vnus quadrans effluxerat, cum
semper in ore & corde sanctissimum nomen
& Sanguinem Iesu Christi habens, & san-
ctissimam Trinitatem laudans, & S. Michaë-
lem Archangelum inuocans, ad ista verba,
Mitis atque festinus Christi Iesu tibi aspectum
appareat, vltima edens suspiria, vultu alacri,
& oculis in cælum versis, absque vilo hor-
rore aut vultus commutatione (qui spe-
ciem resplendentis potiùs quàm demortui
referbat) se in cælo refecturus è terris
excessit. Aderant omnes nostri, & felicem
ei transitum cum fletu & gemitu precaban-
tur. Excessit autem decimâ quartâ Iulij,
anno

anno M. DC. XIII. feriâ secundâ vesperi,
seleuihorâ noctis, die sancti Bonauenturæ,
annum ingressus ætatis sexagesimum quin-
tum, mensē vno & diebus viginti, annis qua-
draginta à sua ad Deum conuersione, & vi-
ginti tribus à Religionis fundatione.

CAPVT XIX.

*Concursus ad visendum Camilli serui Dei
corpus. Eiusdem sepultura.*

Egressâ ad meliorem vitam Camilli Pa-
tris nostri animâ, & filijs extinctum cha-
ri Patris sui depositum respectantibus, quæ
lingua satis expromere valeat, qui stilus di-
gne exprimere, quàm densa doloris nubes
omnium corda occuparit? quæ deinde li-
quesfacta & in amarissimos fletus resoluta,
tam copiosè ab omnium oculis exundauit,
vt verè appareret, illo extincto, ipsorum quo-
que lucem vnâ extinctam esse, & Ducem
amissum, & vno verbo, dilapsa & prostrata
Religionis huius fortissima mœnia. Qui-
dam sanè, audito eius obitu, tantam dolen-
tes iacturam, inquebant: *Mortuus est Pater
pauperum. Iam vberem lugendi ac mœrendi
causam de tanto damno habebunt pauperes.* Pa-
ter Franciscus Dominicus Carmelitarum

Discalceatorum Religiosus, magnus Dei ser-
 uus & amicus, dixit vni è Patribus nostris:
Obijt magnus celi athleta, de quo dicere li-
 ceat ista sancti Paulli, *Idoneum fecit illum*
Dominus ministrum noui Testamenti. Alij
 denique innumera de tanti viri laudibus præ-
 dicabant. Sed vt ad corpus reuertamur, sta-
 tim atque postridie manè delatum fuit vnà
 cum Planeta & vestimentis sacris ad cele-
 brandum Officium, & Sacrificium offeren-
 dum, iuxta Religionis ritum, visa est velut
 cælesti quadam tuba spargi tota vrbe Roma
 atque diuulgari mortis eius fama. Vnde tan-
 ta hominum multitudo cuiuslibet conditio-
 nis atque dignitatis ad eum videndum cœ-
 pit concurrere, vt admirationem ac stupo-
 rem toti Romæ concitaret, præsertim cun-
 ctis omni conatu ad eius exosculandas ma-
 nus, pedes, faciem irrumpentibus, aut ad
 corpus coronis precatoriis contingendum
 annitentibus. Qui autem aliud in promptu
 ad eiusmodi contactum non habebant, ex-
 tractum è digitis suis anulum in illius di-
 gitos inferebant. Nonnulli etiam inter ma-
 nuum oscula dicebant: *O benedictas manus*
sancta charitate incoctas! Quin & cæci ip-
 si pro foribus templi, ad stipem emendican-
 dam confidentes, precationem quamdam à
 se extemporaliter compositam, in laudem
 huius

huius serui Dei recitabant, eum singulariter ab hac sanctæ charitatis virtute prædicantes. Præterea, cum ab aliquibus Patribus myrti virides, aliæque herbæ frondēsve odoriferæ (vt Romana fert consuetudo) corpori superiniectæ essent, tanta sunt à populo auiditate, immò & habendi anxietate subito direptæ, vt opus fuerit compluries non paruam earum copiam regerere. Quæ ad hoc saltem commodæ erant, vt ne vestes eius disscinderentur, atque per frustra auferrentur. Neque tamen quantalibet cura & sollicitudine caueri potuit, quin etiam capilli ipsi ab eius capite, vi multæ deuotionis, auulsi fuerint. Inter alios qui huc concurrerunt, & horrendis suis stridoribus cælum compleuerunt, multi fuerunt à spiritibus obsessi tam viri quàm feminæ, de hoc viro Dei mira & varia clamitantes: quorum aliqui accedere ad feretrum abhorrebant: alij oculos, ne illud viderent, occludebant, stridentes cuncti & vociferantes, illius aspectu exuri se atque torqueri. Vnus verò speciatim dum ad appropinquandum feretro incitaretur, dicebat, malle se in carcerem contrudi, quàm capulo propius admoueri: alius autem, *Quid me vultis, inquebat, isti vetulo appropinquare, qui confestim atque est mortuus, in paradisum ingressus est?* Denique Patribus minimè opinantibus

tibus tantam ad eum confluxuram multitudinem, ne aliqua deinceps maior turbatio ac tumultus sequeretur (nam omnes pæne templi cancellos atque ipsius quoque feretri pedem turbæ confregerant) expedire ipsis visum est, ut quamprimum e populi oculis submoueretur, ac sepulturæ traderetur. Quod statim ut intellectum est, etiam vehementiore impetu ad eum videndum cœperunt irrumperere: ita ut Patres necesse habuerint multos ad arcendam turbam satellites conuocare. Delatum postremò est in sacrum templi vestiariū, & intra tres capsas; ligneas duas, vnam plumbeam inclusum: deinde noctu in eodem sanctæ Magdalenæ templo iuxta aram principem, ad cornu Euangelij est tumulatum. Noluerunt verò Patres, pro sua modestia, & vitandi strepitus populi gratiâ, inscriptionem vllam figere, sed crucem tantummodò lateritiā tumulo imposuere. Huc porro magnus fit mortalium concursus, Deo non pauca inibi miracula exhibente, & multas serui sui meritis gratias indulgente: uti videre est ex donis votiuīs, & aliis pietatis ac deuotionis indiciis, quæ diebus vndecim ab eius obitu, super eius sepulchrum à fidelibus, qui dictas gratias recepere, apportari cœpta sunt. Verum quod tam eorum

rum quæ diximus, quàm aliorum multo-
rum quæ superstes præclare gessit, con-
gruam cognitionem à sanctissimo Patre &
Domino nostro (ubi sancto Spiritui visum
fuerit hanc ei mentem iniicere) acceptum
iri speramus, nihil plus in præsentì tractare
audeo: sed finam, vt ista lucerna iam à Do-
mino super candelabrum posita, non modò
sibi ipsi luceat, sed etiam lumen & gratiam
cunctis animabus impetret ad salutem, per
merita Domini nostri Iesu Christi, obtinen-
dam, Amen.

VITÆ

VITÆ
P. CAMILLI
DE LELLIS
FVNDATORIS
RELIGIONIS
CLERICORVM REGVLARIVM
INFIRMIS MINISTRANTIVM
LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

*Charitas Camilli erga infirmos in
Nosocomijs.*

VM plurima Camilli serui Dei
præclarè gesta in ipsius Vitæ
decurfu prudens & sciens præ-
terierim (proptereà quòd nol-
lem eorum diuersitate huius
Historiæ filum interrumpere) nunc istorum
nonnulla ad filiorum eius & aliorum ipsi ad-
dictorum consolationem statui breuiter at-
tinge-

tingere. Quare vt à sancta Charitate, tamquam à virtutum omnium radice, & à dono illi præ reliquis familiari, ducam initium; dico eum huius sanctæ virtutis igni ita fuisse inflammatum, non modò erga Deum (cuius amore vel millies potius sanguinem profunderet, quàm vel minima macula animum inquinaret) sed etiam erga proximos, ac speciatim infirmos in Nosocomiis laborantes: vt vel solus eorum cōspectus satis illi esset ad concipiendam cordis teneritudinem, liquefactionem, & omnium denique deliciarum ac terrenorum oblectamentorum atque affectuum perfectam obliuionem. Quippe qui videbatur, cū vni cuiuspiam infirmorum ministraret, præ nimia pietate ac miseratione se quodammodò totum conficere atque consumere. Nam libenter in semetipsum omnem eorum languorem, & aliud quoduis malum suscepisset, quò ipsorum vel dolores leniret, vel tolleret infirmitates. Christi enim personam tam viua imaginatione in illis attendebat, vt sæpenumerò inter præbendum cibos conciperet animo suos esse christos, adeoque ab iis gratiam & peccatorum remissionem efflagitaret. Hinc tanta coram illis stabat reuerentia, ac si verè & propriè in Domino sui esset præsentia. Quare & cibum illis frequenter aperto capite & submissis genibus

270 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
nibus porrigebat. Quadam proinde nocte, in
Nosocomio S. Spiritus Romæ inuenit eum
focius suus P. Gaspar Macarius in loco amen-
tibus deputato, stantē flexis poplitibus coram
paupere quodam infirmo, cui in ore tam pe-
stifer inerat ac purulentus cancer, vt possibile
non esset foetoris eius sustinere graueolentiā:
hic nihilominus, proximē adstans, & halitu
halitum excipiens, tantę beneuolentiæ verba
profundebat, vt eius desipere amore videre-
tur, speciatim cū diceret: *Domine mi, ani-*
mula mea, age quæso, quidnam ego in tui obse-
quium faciam; nempe arbitratus illum ipsū
esse dilectum suum Dominum Iesum Chri-
stum. Aliās item adeo mente fuit à se abstra-
ctus, adeo hac sancta imaginatione abreptus
à sensibus, vt sæpè obseruatum sit, cū vellet
inter porrigendos cibos cochlear in ora infir-
morum immittere, ipsa ora reperire non po-
tuisse, oculis scilicet imaginario pauperū isto-
rum splendore perstrictis: quandoquidē nihil
aliud in eorum vultu, nisi ipsam Domini sui
effigiem contempleretur. Vnde aliquando
dicenti infirmo, *Pater, oro te, vt lectum meum,*
qui oppidò durus est, accommodes; ipse tamquā
gravi ab illo affectus iniuria, quod vltus esset
deprecandi vocibus, cum stomacho respon-
dit: *Deus tibi parcat, mi frater. Itāne tu me*
oras? Nescis igitur te posse mihi imperare, tam-
quam

quam seruo tuo & mancipio? & confestim magno cum feruore lectum illi, quò molliùs cubaret, accommodauit. Alio tempore cùm infirmum quemdam vlceribus plenum cibo refecisset, & ille, tametsi omni genere charitatis perbenignè habitus, tamen vincente patientiam morbi asperitate nonnihil quereretur, tamquam sibi non esset factum satis, tum Camillus, velut exesis pia miseratione visceribus, ruens illi in amplexus, & blandis demulcens sermonibus, *Charissime mi frater*, inquit, *per amorem Iesu Christi te oro atque obsecro, noli flere, noli lugere amplius: ego hinc praesto sum ut tibi seruiam, & quodcumque mandaueris exequar: ac scias, velim, me nequaquam hinc abscessurum, donec apud te benè esse & ex animi tui sententia videro.* His atque similibus verbis eius animum deliniuit & consolatus est. Si quempiam ob mutanda linteamina inter manus acciperet, id tanto studio tantaque diligentia faciebat, vt ipsam Christi personam videretur attrectare; ac licet infirmus ex iis esset qui lepra aut contagione in toto Nosocomio quàm maximè infecti forent, tamen ipse eum amplectens, perinde caput capiti & os ori coniungebat, ac si ipsum Christi sacrum caput spinis coronatū amplecteretur. Si ipsum ad alium lectum transferret, mirè sollicitus erat, ne minùs benè

benè opertus esset, nè caput depressum haberet, nè frigus contraheret, nève vlla corporis pars nuda appareret. Dum ad Nosocomium iret, quamvis inibi aliud nihil reperiret aut sentiret quàm purum putum fetorem atque miseriam, sibi tamen videbatur ad deliciosum aliquem floridumve hortum accedere. Quocircà obuiam aliquando factus Bartholomæo à Cruce, Medico & benefactori nostro, atque ab eo interrogatus, quoniam se conferret tali tempore (erat enim valdè serum) respondit, In hortum pulcherrimum, & floribus fructibusque vberissimum, oblectamenti gratiâ, non procul ab Hadriani mole. Quod vir nobilis non mediocriter admirans (quippe qui circum ea loca nullum talem hortum esse nosset) cùm hæreret aliquamdiu cogitabundus, tum subridens Camillus, *Is hortus, inquit, est Nosocomium sancti Spiritus*. Quo audito idem benefactor, summa spirituali voluptate est perfusus. Aliàs cui-dam è nostris Patribus ex eo sciscitanti, num ipsi in Nosocomio benè esset, ipse velut super hoc admirabundus, *Ecquomodo, inquit, non mihi benè esset in Nosocomio? quippe paradiso terrestri, & cum fiducia quidem & pignore obtinendi caelestem*. Erat ipse quidem ut plurimum naturæ subtristis & melancholicæ, sed eidem Nosocomium aliquod ingressio, mox quasi

quasi clarescente celo, omnis obscuritas mor-
torque animi succedenti lætitiæ locum da-
bat: nec ipse solùm, sed etiam omne Noso-
comium in alacritatem ac hilaritatem ver-
tebat. Nam ad eius aduentum cuncti gaudio
exultabant, claudi, muti, surdi, aridi, & quiuis
alij membris capti: quin & cæci ipsi eius sta-
tim odorem percipiebant, & ad se aduoca-
bant, & consalutabant ex nomine. Videba-
tur enim eo accedente Angelus ad aquam
Piscinæ probaticæ commouendam acces-
sisse. Ita cuncti ab eo vel auxilium spera-
bant, vel solatium. Quid autem admirabi-
lius, quàm vmbra illius dumtaxat atque
præsentiam, instar alterius sancti Petri, visam
ipsis esse morborum curationem adferre at-
que laxamentum? Ingressus deinde Nosoco-
mum, ibat huc illuc eos quæritans, quos gra-
uior ægritudo detineret, & qui viciniore
morti essent, dabatque operam, & quibus-
cumque poterat modis laborabat, vt æquo-
lubenti que animo mortis necessitati pare-
rent: nec vllum sibi alium in omnibus hisce
externis occupationibus scopum præfigebat,
quàm vnicam animarum salutem, pro qui-
bus adiuuandis tot curas anxietatesque susci-
piebat. In ipso autem ciborum administran-
dorum actu tam erat diligens atque attentus,
vt videretur nihil prorsus aliud reliquum ha-
bere

S

bere

bere in mundo faciendum: adeo ut si centum suppetissent manus, omnes centum in id obsequij impensurus fuisset & occupaturus; quandoquidem vnâ cibum in os ingerebat, alterâ erectum caput fulciebat, aut muscas abigebat; oculis, num quid deficeret, respicebat; auribus, si quid imperarent, attendebat; linguâ hortabatur ad patientiam, corde Deum precabatur ut ipsis conferret gratiam. Iam hoc expleto ministerio, aut quocumque alio charitatis genere, cerneret illum non prius ab illis diuelli posse, quàm ipsimet ore suo confessi essent sibi esse satisfactum, nec quidquam ab eo vltra requirere. A quibus cum discederet, solebat ipsis osculandum exhibere Crucifixum, aut aquâ benedictâ eos aspergere, aut manibus pedibusque oscula figere, & preces efflagitare, mistis ferè huiusmodi votis ac vocibus: *Faxit Deus, ut in hora mortis meae vel vnum suspirium, vel vna saltem bona precatio mihi obtingat istorum pauperum!* Sæpè aquam illis fundebat in manus, sæpè non valentibus eas abstergere, vtrò abstergebat, mundabatque. Verùm quod fuit genus pietatis ac misericordiæ quod erga illos non exercuerit? Ipse tondebat, ipse pecebat, ipse vngues refecabat, ipse vulnera obligabat, ipse cauteria repurgabat, ipse linguas mundabat, ipse modò tempora, modò aures

aceto

aceto rosaceo, siue ad corroborandum, siue
ad sensus ipsis restituendos, crebrò liniebat.
Non rarò etiam, infirmis è cubili surgenti-
bus ipse crepidas suas exuens, illorum pedi-
bus (ne terram nudis plantis attingerent) im-
mittebat, nec infrequenter, vt frigus ab ijs ar-
ceret, semetipsum expolians eos operiebat, &
suà ipsius togâ concalefaciebat. Plerumque
item supra tunicam suam ordinariam, aliam
in Nosocomio vestem è tela nigra superin-
duebat. Igitur cùm Clemens VIII. Ponti-
fex felicitatis recordationis sub initium sui Pon-
tificatus, bis ad visitandum sancti Spiritus
Nosocomium accessisset, non est verecun-
datus Camillus, cum illa veste è rudi tela ad
osculandos eius pedes accedere: quo facto
ita delectatus est Pontifex, tamque boni con-
sultui, vt eo ipso tempore eiusdem Camilli,
circa dicti Nosocomij administrationem at-
que seruitium, iudicio atque consilio vti vo-
luerit, & horam vnâ cum illo seorsum in
quodam cubiculo sermones produxerit: vbi
ipsi absque arbitris super dicto negotio inter
se pertractarunt. Tam autem facilem tam-
que affabilem se infirmis præbebat, vt com-
plures sua verborum lenitate peccatores alio-
qui obstinatissimos ad pœnitentiam atque
confessionem perduxerit. Iacuit aliquando
in eodem S. Spiritus Nosocomio infirmus
S 2 quidam

quidam sectâ Lutheranus, qui conspecta Camilli erga infirmos eximia charitate, illum ad se aduocauit, hæreticum se esse aperuit, & Confessionis quidem ac Communionis Sacramenta, vt in lectum admitti posset, usurpasse, verumtamen peccatum hæreseos reticuisse. Itaque illud postea confessus est, & in sanctæ Ecclesiæ gremium receptus. Solebat idem ferre ad infirmos, idque non infrequenter, nonnulla saccharo condita, aut fructus quospiam pro ratione temporum ipsis innocuos, & ad refrigerationem recreationemve commodos. Quando noctu in Nosocomio vigilabat, obibat ipse illud, vtenilibus quàm plurimis oneratus: si quidem vltra Crucifixum suum, quem semper ferebat, & præter librum adiuuandis morientibus destinatum, tres quoque gestabat lagunculas cingulo alligatas, vnâ aquæ benedictæ, aliam aceti, tertiam aquæ coctæ ad ora refrigeranda, vnum insuper aut duos scyphos stanneos, cum vasculo æneo ad eundem vsum. Præter quæ omnia fecerat eum quoque sancta charitas coquum, ibatque sæpius ad Nosocomiorum culinas, & ibi nonnulla pro infirmis coquebat. Quin & nutricem quoque ipsum eadem charitas reddiderat. Vnde & simplicem quemdam infantulum ibi morbo affectum sæpiusculè contrectabat, pulte alebat, &

& si lactis vbera habuisset, sine dubio, instar
piæ matris, sibi lac ex corde in os eius expres-
sisset. Cùm verò nihil aliud noctu habe-
ret quod in Nosocomio ageret, ibat pede-
tentim & suspenso gradu, cum candela, co-
opertum infirmos, aut maclatum cimices
quietem ægrotis suffurantes. Non rarò au-
tem cum quibusdam pauperibus alienigenis
(quibus ad inueterudinem linguæ Italicæ
ignorantia accedebat) ita se studebat accom-
modare, vt ad sensa sua illis manifestanda,
interdum mistis è Latino, Gallico, Hispani-
co, atque etiam Græco (quod in Dalmatia
didicerat) sermonibus vteretur. Cùm ali-
quando infirmum quemdam in S. Spiritus
cubiculo, amentibus deputato, inuenisset ad-
eò sordibus atque illuue oblitum, vt ab eius
aspectu cuncti abhorrerent, ipse eius miser-
tus, confestim domum petijt, & nostris, quid
facere in animo haberet, ignorantibus, sum-
psit è culina grandem concham, saponem,
& mantile albissimum, & duos tresve herba-
rum odoriferarum fasciculos, moxque repe-
tito Nosocomio, iussit aquam in lebetæ cale-
fieri, tum pauperem in concham imposuit,
totumque à vertice ad pedes lauit, purgavit,
magnaque charitate illud hominis vilissimi
corpus abstersit. De nulla re sæpius, de nulla
feruidius, quam de sancta charitate sermo-

nes miscebat, eamque optasset cunctorum mortalium cordibus inferere. Ita speciatim duabus vicibus de hac eximia virtute loquens, in tantum excessit feruorem, ut quibusdam è nostris vultus eius sic lucere ac coruscare visus sit, ac si ex eo radij quidam splendoris emicarent. Deinde, ut Fratres suos Religiosos ad hanc principalem virtutem inflammaret, solebat ijs dulcissima illa Iesu Christi verba inculcare: *Infirmus eram, & visitastis me.* Et illa Isaia: *Hæc est requies mea, reficite lassum: & hoc est meum refrigerium.* Quæ verba ipse reuera cordi suo insculpta habere videbatur; toties ea dicebat, toties repetebat. Vnde veritus, ne id suis fastidium afferret, ipsis sancti Ioannis Euangelistæ exemplum allegabat, qui olim similiter suis discipulis illa charitatis aurea verba toties replicabat, *Filioli, diligite alterutrum;* dicebatque sanctum Ioannem, illum sanctissimæ Trinitatis secretarium (sic enim eum solebat appellare) optimè potuisse alia ipsis commendare, sed noluisse aliud testamento illis relinquere, nisi præceptum illud, quod in eo lex omnis & perfectio Christiana consisteret. Solebat deinde sic concludere: *Ne miremini, Fratres mei, si toties vobis repeto & inculco, ut pij sitis & misericordes: quippe similis ego sum presbyteris illis ruralibus, qui, ut vulgo dici-*

tur, in nullo sciunt alio libro legere, quàm in suo Missali, ita ego dere alia, nisi de hac charitate, loqui non possum. Si fortè cernebat sæcularem quempiam exercentem in Nosocomio officia charitatis, videbatur quadam teneri invidia, perinde quasi ille lucrum ipsi raperet è manibus: proptereaque tanto ardentius in charitatem insistebat, dicere solitus, *Nosocomia esse velut aurifodinas, unde tam ipse quàm alij omnes possent aternas sibi comparare diuitias.* Dixit interdum cuidam Sacerdoti è nostris: *Scire vultis, an sitis secundum cor Dei, & an ambuletis in via perfectionis? Examine vos ipsos, & videte quomodo vos habeatis circa id quod Deo promisistis: ac si quidem in nostri instituti ministerio calidos vos animaduertatis, bonum signum: sin frigidus deprehendatis, malum signum.* Referebat etiam sibi ab infirmis impactos sæpè colaphos, & aggesta maledicta, & illatas iniurias: ac propterea in nostro ministerio magnanimitate opus esse, sed ante omnia curandum, vt creatorem ipsum in creaturis contemplemur. In publicis ad Religiosos Fratres suos exhortationibus, aut in alijs spiritualibus collationibus, ipse more antiquorum sanctorum Patrum, qui inter se de virtute sermones conferebant, semper de charitate loquebatur & tractabat, & modò vnum, modò alterum in-

280 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
terrogabat: quis modus esset optimus benè
regendi infirmos, benè cibandi debiles, benè
sternendi lectos, iubebatque interdum co-
ram omnibus afferri in medium mensas,
scamna, lintea, culcitra, stragula, ceruicalia,
ad explorandum, an scirent ea benè & appo-
sitè & ex eius sententia componere. Sic et-
iam periculum faciebat, an aptè & conue-
nienter solemnes protestationes & commen-
dationes animarum apud moribundos exe-
querentur: mandabat ergo huic, vt perso-
nam infirmi susciperet, alteri, vt personam
Patris infirmum ad piè moriendum adhor-
tantis: addebatque, hæc propria ac præcipua
esse debere studia & exercitia infirmis mini-
strantium, alia verò omnia in secundis ha-
benda esse, nec cor eis affigendum. Atque ita
prorsus cum illo agebatur: si quidem ubi in-
firmitas quæpiam, aut quævis alia causa eum
domi detineret impeditum, videbatur sibi
catenis quibusdam esse illigatus, animum
varijs cogitationibus angendo, & cor ac lin-
guam semper ad pauperes Nosocomij trans-
ferendo. Ita semel impeditus cùm esset atque
domi conualesceret, & socium à Superiore
constitutum ad necessaria ministeria (vt à
Superioribus constitutum fuerat) assiduè ha-
bere apud se posset, ipse tamen inutilem se
esse, ac nihil cuiquam prodesse reputans, il-
lum

lum quotidie manè & vesperi ad Nosocomium mittebat, dicens: *Vade, & ministra pauperi illi, qui est in tali & tali lecto*, simulque aliquid ad eos recreandos dabat. Reuerso autem eodem socio, cupiebat ex eo intelligere, quonam modo illi infirmi haberent, quid comedissent, an potum sumpsisset, num ipse aquam ferrariam illis obtulisset, num indusium mutasset: denique tot interrogationes alias super alias aggerabat, satis vt appareret, non iam in seipso illum viuere, sed tantum in Christo Iesu, & pauperes in ipso. Die quadam ad sancti Spiritus se conferens, cum ad pontem S. Angeli peruenisset, pauperem ibi offendit humi iacentem, quem multi mortales misericordia moti circumstabant: hunc ergo Camillus eleuatum ad Nosocomium deduxit: in via autem cum ante quamdam portam pertransiret, vbi femina inter verrendum multam ciebat pulueris nubem, Camillus eam deprecans, *Domina*, inquit, *expecta, amabo, pauxillum, & aliquem huius pauperis, qui transit, respectum habe*, ostendebatque pauperem illum tanta cum reuerentia, ac si vere fuisset ipsa Domini Iesu Christi persona. Cum ad lectionem mensæ aliquem de charitate egregium locum audiret, plerumque illum repeti iubebat, ipsius anima ex eo spiritali cibo multum capiente nutrimenti,

282 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
menti. Diebus ieiunij quadragenarij, dum
concio de extremo iudicio haberetur, cupie-
bat suos omnes Religiosos interesse, vt scili-
cet publicam illam charitatis causam, quæ
tum legitur, audirent, & simul præmij magni-
tudinem, quod Dominus noster in illo Eu-
angelio pijs ac misericordibus promittit, in-
telligerent. Verum si quando Concionato-
rem quempiam nihil de charitate erga infir-
mos in tota sua concione attigisse animad-
uertisset, id minimè æqui consulebat, sed at-
bitrabatur eam concionem velut annulum
aureum fuisse, sed sine lapide pretioso. Si
quando in Nosocomijs aliquem è suis auer-
satum esse infirmos, aut signum aliquod de-
monstrasse percepti foetoris agnouisset, sta-
tim eum notabat, & subinde ad se vocans,
actutum adducebat secum ad lectum quem-
piam foedum ac turpem componendum,
deinde infirmum sua ipse manu expurgans
dicebat: *Hanc mihi Deus gratiam indulgeat,
vt manibus in hoc sancto charitatis exercitio
occupatis emoriar.* Nostros ad Nosocomia
euntes volebat magnis passibus incedere,
quò plus haberent temporis in pauperes ex-
pendendum: & quia Frater quidam illuc va-
dens aliquantò lentiùs incedebat, Camillus
eum volens pudefacere, *Heus Frater,* inquit,
quàm grillatorio gradu incessisti! Quodam
die,

die, qui festus erat sancto Petro ad Vincula,
mane, tametsi maxima decidente pluuiā, ad
Nosocomium abiit, eoque peruenit ita ma-
defactus, vt coactus fuerit linthea duo abster-
soria curare humeris suis apponenda. Sæpè
illi dictum Romæ fuit, dum vel maximi es-
sent calores æstatis, vel ingentes hiemis plu-
uiæ, *Pater, ne vadat tua Reuerentia hodie ad
Nosocomium, neque transeat per feruidum
illum solem Pontis.* Ad quæ respondere soli-
tus erat: *Frater, charitas non querit sua com-
moda.* Aliàs autem respondit: *An sol & aqua
non sunt etiam Dei creaturæ? Quid igitur mali
inferre mihi poterunt absque diuina volunta-
te?* tum sic concludebat: *Frater mi, opus est,
vt caballo corporis nostri adhibeamus calcaria,
quò in opus exeat, & gradum promoueat.* Dixit
olim Camillo Pater Franciscus Conradus,
*Pater, timeo ne aliquando tua Reuerentia præ
nimia debilitate concidat, & inter pauperes
mortem obeat.* Cui ille respondit: *Faxit Deus,
vt inter hosce pauperes mortem obeam! & hoc
ego Dominum deprecor.* subiunxitque: *Bonus
miles mortem in bello appetit, & bonus nauta
in mari, & bonus minister infirmorum in No-
socomio.* Quamuis autem ipse admodum
austerus in seipsum esset, in socium tamen
valdè mitis & indulgens erat. Cum aliquan-
do Romæ inmanes essent calores, & ipse in
meri-

meridie ad Nosocomium iret S. Spiritus, in transitu pontis S. Angeli, ardente sole, dixit socio qui erat Nouitius, *Frater mi, bonum erit, ut charitas tua post me veniat, & ego, qui sum magnus, umbram tibi faciam, & defendam te à sole.* Resistenti autem & excusanti Nouitio, mandauit ut ita fieret, coactusque fuit Nouitius, non sine magno suo rubore, sub umbra illius misericordis arboris charitatis incedere. Tum Camillus per viam directè soli se opponens, ita incedebat, ut radij in ipsum, non in socium inciderent. Quodam vespere, licet multo imbri depluente, domo exijt, atque ad Nosocomium ea solùm de causa se contulit, ut ouum recens pauperi cui-dam diarrhœa laboranti porrigeret; dicebat autem, *Si hoc vespere non iuero, quis ouum illud dabit isti pauperi infirmo?* Nemo erat, qui cernens illum in medio pauperum, non sum-moperè eius charitatem modestiæ iunctam comprobaret, atque aliquid ab eo disceret, & in aliquo imitaretur. Hinc senex quidam Florentinus, vir magnæ probitatis, Dominicus nomine, qui in Nosocomio S. Spiritus infirmorum cauteria componebat, mihi aliquando in eodem occurrens Nosocomio, dixit: *Hanc ego lectionem* (exercendæ scilicet talis charitatis) *ab illo viro sancto didici, à Patre vestro Camillo, inquam, & faxit Deus, ut possim*

*posim esse vnus è veris eius discipulis & imi-
tatoribus!* Anno Domini millesimo quin-
gentesimo nonagesimo primo, cùm eius
Nosocomij, quod ipse in horreo Rhedarum
construxerat, curam haberet, noctes integras
in consuendis & paleâ adimplendis culcitris,
ne pauperes in nudo solo decumberent, in-
sumebat. Anno item millesimo quingente-
simo nonagesimo octauo, in illa magna Ti-
beris exundatione, qua se in urbem Romam
violentus intulit, cùm esset ipse illa nocte,
cum alijs sex è nostris, in S. Spiritus, nihil ibi
aliud quàm pauperes humeris suis exceptos,
ne aquis immergerentur, exportabat, ipse in-
terim totus madidus & in cœnum ad me-
diam vsque tibiam immersus, nec plagæ suæ
nec vllijs alterius, præter vnicam pauperum
curam, memor aut sollicitus. Frequenter
quoque alios similes subibat labores, partim
domum verrendo, partim mensas, sedilia,
culcitras humeris portando, quin etiam im-
munditiarum vasa efferendo & expurgando.
Sæpè in eodem Nosocomio, cùm æstatis
tempore plurimi pauperes humi iacentes,
confitendi atque ad lectos transeundi expe-
ctarent opportunitatem, ipse Crucifixum
suum manu prætendens, eos modum benè
confitendi elata voce edocebat, sicque inter
dicendum nonnumquam inflammabatur,

VI

vt toto exaudiretur Nosocomio, videreturque reuerà vox eius esse quædam tuba homines ad pœnitentiam expergefaciens, erantque eius verba tantæ efficacix, vt multi istorum pauperum ea peccata intrepidè confiterentur, quæ numquam hætenus ausi fuerant præ verecundia confiteri: dicerentque Confessarijs, se ad veritatem expromendam, illius senis Patris, qui nunc verba fecisset cohortatione esse commotos. Aliàs in quodam Nosocomio multos intuens pauperes, ob lectorum penuriam super palea humi stratos, cum staret diutius eos fixè respectans, interroganti cuiusnam, quid ita velut dolens & mœstus staret, respondit: *Ego sto manducans panem doloris, dum ista Iesu Christi membra pati video*. Sparso nonnumquam per idem Nosocomium sermone, Camillum Neapoli Romam reuertisse, & cunctis ea re collatantibus, dixit vnus ex Religiosis qui eum valdè diligebat, *Iam venit depeculator vestiarij*; his verbis innuens, non restatura deinceps in vestiario, neque indusia, neque togas, neque foccos, neque galeros, neque aliud quidpiam rerum eiusmodi; quippe hæc omnia breuè à Camillo sublatum iri, & in pauperes infirmos, qui opus ijs habuerint, iri dispensatum. Verùm quis vmquam recensere valeat, quot ipse ex istis pauperibus adiuuerit, refecerit,

con-

consolatus sit? & quot vicissim ab ijs benedictiones receperit? Quorum non pauci non illum dumtaxat, sed matris quoque (quæ illum peperisset) vterum benedicebant. O quot ipse afflictorum & ærumnas suas mœrentium lacrymas, ex pietatis & miserationis affectu vnâ condolens ac mœrens, absterfit! Quàm multis ad piè moriendum opitulatus est! Quàm multis, post mortem & post Psalmorum legi in morte solitorum recitationem, manibus suis oculos clausit, & vultum operuit, & oblato pro eorum animabus sancto atque immaculato Sacrificio, salutis fuit! Quàm multe priusquam vltimum exhalarent spiritum, ad veram pœnitentiam adduxit, qui deinde cum sancto proposito animam Deo reddiderunt! Quàm multos non ritè confessos, qui in æternam ruebant perniciem, ad extremum redactos articulum, suas integrare confessiones, & alia suscipere Sacramenta monuit, vrsit, impetrauit! Quàm multos moribundos pessimis tentationibus incredulitatis, odij, desperationis agitados liberavit, roboravit, ad sentienda meliora reuocauit! Quàm multos pauperes captiuos, & tormentis distortos, qua potuit ope ciboque subleuauit! Et quot illorum morti iam adiudicatos, verbis pietate & humanitate plenis, ad eam patienter sustinendam excitauit

tauit animauitque! Sed horum aliorumque
similium factorum tam diues & opulentus
fuit, vt præ immensa illorum copia, quæ
quouis tempore & loco designauit, non am-
pliùs in illo viderentur, neque eximia, ne-
que rara.

CAPVT II.

*Camilli erga moribundos in adibus ciuium
priuatis eximia charitas.*

NON solùm erga infirmos in Nosoco-
mijs degentes magna semper ac ferui-
da Camilli beneuolentia humanitasque ex-
stitit, sed par etiam erga ciues priuatis in a-
dibus habitantes charitas misericordiaque
emicuit. Nempe solitus erat dicere, Nosoco-
mia velut mare paruum & mediterraneum
Religioni esse; supremas autem animarum
commendationes, quæ apud moribundos
fiunt, tamquam oceanum vastum & spatio-
sum videri, in quo non reperiatur fundus:
quandoquidem vbique mors oppetatur. Vn-
de desiderabat, vt sui Religiosi quàm exactis-
simâ in his diligentia versarentur: nec sibi
ipse parcebat, quin sæpiùs tam noctu quàm
diu ad hoc genus charitatis, nulla cuiuscum-
que incommoditatis habita ratione, domo
exiret.

exiret. Erat tamen res multa miseratione digna, videre illum (quamvis sic exulcerata tibia, ut vix eam trahere posset) cum scipione in manu gradus scalarum ascendere, tam celsum, tam tenebrosarum, tam periculosarum, ut cuicumque iuueni benè sano (non enim dicam senì & saucio, uti ipse erat) terrorem incuterent: hinc sæpiùs accidebat, ut grauitè modò contra dictos gradus impingeret, modò etiam caput ad portæ superliminare (præsertim noctu, quòd staturâ procerus esset) non leuiter offenderet. Fuit, cum Romæ nocte media à quodam moribundo reuertens domum vnà cum P. Scipione Carozza, nec habens lumen, tibiam illam vlcerosam contra iacentem ex transuerso in viam trabem (proptereà quòd pauimentum instauraretur) tanto cum dolore suo impegerit, ut in terram deciderit tamquam mortuus, vnde vix adiuuante socio in pedes erectus, laudans & benedicens Deum, prout potuit, domum petijt, calceo eiusdem pedis sanguine, qui totâ viâ effluebat, oppleto. Ex quo tempore solebat dicere sic aggrauatam fuisse plagam, ut numquam ampliùs, quemadmodum priùs consueuerat, benè habuerit. Aiebat nihilominus, se in despectum dæmonis velle noctu adire moribundos, nolens scilicet ab eo vinci, suadensque suis, ut valdè in

T

hoc

hoc ipsum attenti vigilantesque essent. Cui rei ut illos magis consuefaceret, nonnumquam ubi nihil opus esset, præsertim ingruente pluvia, aut furente vento, probare alicuius ex illis virtutem volens, mittebat aliquem, qui iuberet eum citò surgere, ad ægrotum aliquem visitandum: cum autem esset vestitus, ei mandabat renuntiari, eius operâ in præsentem opus non esse. Ad ipsum verò quod attingebat, qualiscumque esset tempestas, & quàm tristis aut luctuosa totius anni nox, nihil referebat: quandoquidem iturus omnino esset, quamvis è cælo tonitrua caderent & fulmina. Romæ aliquando ad noctem mediam, & cum supra modum plueret, recordatus est duos è nostris, nempe Alexandrum Gallum & Ioannem Baptistam Contronibus, esse in cuiusdam moribundi domo, & ob ingentem pluuiam non posse ipsis mitti successores: tum igitur illorum misertus, binas à custode vestium iussit afferri penulas, quarum vnâ ipse induit, alteram socio induendam dedit, sicque obiectus, successum Patribus & vigilandi mutatum vices abiit. Ut verò ad eam domum peruenerunt, dici non potest, quantum ipsi omnibus ibi domesticis terrorem attulerint, quippe cernentibus, in morientis cubiculum duos intrare homines ita penulatos, & nescientibus quinam ijs essent,

sent, præsertim quòd penulæ illæ albæ essent, cum prælongis cucullis; quibus indutos vicissim Patres duos suprâ dictos domum remiserunt, ipsi apud moribundum remanserunt. Aliàs media item nocte, & pluuia maxima, vocatis nostris ad morientem adiuuandum (is erat ianitor sancti Paulli Romæ) tum recordatus Camillus verborum Sapientis, *Non te pigeat visitare infirmum*, & arbitratus hoc charitatis officium nimis inuidendum esse, neque alteri committendum, confestim electo exilit, & illuc se confert, neque curæ habet, quòd à S. Magdalenæ vsque ad portam S. Paulli prælongo viæ interuallo eundum sit, sed vadit, continenti licet pluuia madidus, & via lutulenta: permanfit autem apud moribundum vnà cum socio suo, vti venerat, semper madore plenus. Consueuerat dicere, cum Religiosos suos ad hæc sancta opera charitatis incenderet, *Patres & Fratres mei, memores estote vos esse à Deo vocatos, vt aduocati & defensores sitis patrimonij & hereditatis Christi, quæ sunt anima istorum pauperulorum, quos pretioso Sanguine suo redemit*. Accidit illi non raro, vt eunti aut redeunti noctu ab aliquo moribundo, lumen per viam vel aquæ pluuiæ delapsu vel venti impetu extingueretur, vnde necesse habebat, in ea obscuritate incedere per medios profluen-

tes riuulos, & semel sic reuertenti planè madido, repertus est campanulæ funis ad portam ruptus, ita vt debuerit pro foribus pluuiæ expositus multum temporis expectare. Quibus in euentis dicere socio solitus erat (quod & S. Franciscus olim Fratri Leoni) *Frater, iam verè fuerimus germani infirmorum ministri, si ita madefacti & luto inquinati, vt nunc sumus, coacti fuerimus hîc foris pernoctare; aut certè si in vicem apertionis ostij, ianitor foras prodiens, ira & stomacho plenus, quòd suum illi somnum interruperimus, quadruplici nos fustuario exceperit: tum ego sanè dixero, mi Frater, nos verè esse germanos infirmorum ministros, si ita malè tractati patientiam retinuerimus, nihil prorsus commoti, & ne verbulo quidem queribundi. Qua gratia dignetur nos Dominus per suam misericordiam afficere, & hæc intelligendi facultate condonare.* Monita quædam nostris dabat, quæ apud moribundos cupiebat ab ijs sedulò obseruari, & hæc speciatim inter alia: *Vt in moribundi cubiculo nec ploraretur, nec rideretur, nec alieni sermones miscerentur, sed omnes in sancto silentio Deum precarentur, & felicem animæ transitum votis exposcerent, vt sæpè sanctissimū Crucifixum moribundi oculis obijcerent, & sacra eius Vulnera exosculari iuberèt. Vt à mortuorum* excessu,

excessu, saltem ad spatium Psalmi *Miserere* ter repetiti, vultum operire, aut oculos claudere differrent, quò scilicet de illorum transitu omnino securi essent; dicebat enim, se hoc in negotio rerum admirabilium habere experimenta, sibi que exploratum esse, maiorem moribundorum partem huius defectu observationis interire suffocatos: prætereà, vt infirmis assistentes nec multum loqui laborarent, nec subtilia aut speculatiua depromeretur, sed tempus partim precationibus impenderent, partim nonnullis rebus piis, siue ad dolorem peccatorum pertinentibus, siue ad firmum propositum Dei numquam deinceps offendendi, siue ad spem diuinæ misericordiæ, siue ad præsentis certaminis tolerantiam, siue ad gloriam Beatorum, siue ad perseuerantiam in fide Catholica, & præ omnibus, ad sanctæ Passionis Iesu Christi meditationem spectantibus. Ac tamen si sapius inter nostros agitari quæstionem illam difficilem inaudisset, vtrum infirmi in extremo articulo dicta percipiant; ipse tamen tutiori adhærescens sententiæ, cupiebat semper illis aliquid in mentem reuocari, tam ad grauius diaboli tormentum, quàm ad maius silentium ac deuotionem circumstantium. Sanè cum ipse ad alicuius commendandam Deo animam accederet, eam speciatim adhortabatur,

294 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
batur, ad enuntianda idemtidem nomina
sanctissima Iesu & Mariæ, ad inuocandum
Angelum custodem, & eum Sanctum, cuius
se cultui singulariter deuouisset: quæ tanto
efficiebat spiritus feruore, vt viderentur eius
verba ex ardenti quadam charitatis fornace
procedere. Quin & ipsam pulchritudinem
& candorem animarum (ita salutis illarum
captus & accensus amore erat) eum conspe-
xisse diceres. Præcipuè autem sagittis pre-
cationum ignitis vim quodammodò diuinæ
potentiæ faciebat, vt animas non prius egre-
di corporibus sineret, quàm illis constantem
ad extremum pœnitentiam, hoc est, perfe-
ctum de admissis peccatis dolorem immi-
teret. Et quamuis verba eius omnino sim-
plicia essent ac rudia, tamen mirabiles in cor-
dibus morientium effectus producebant; ita
vt ipsi magnos in vltimo illo ac periculoso
transitu animos gererent. Hinc multi ab eius
præsentiâ opem & robur sperantes habere,
illum apud se, cùm mortis circumdati essent
doloribus, vehementer exoptabant, persuasi
nimirum, illo protegente, nihil sibi cunctas
diaboli legiones esse formidandas. Cùm Ca-
millus morti Illustrissimi Domini Petri Baz-
zani Proregis Samnitium in ciuitate Teatea
interfuisset, Proregina eius vxor idemtidem
deinde prædicabat, nullum se in eiusdem
Domi-

Domini Petri occubitu maius percepisse solatium, quàm ex ea cogitatione, quòd in manibus obiisset Patris Camilli: quem dicta Domina per certum ac singularem curso-rem vsque à Paro Santoboni (vbi tum no-ster Pater cum Principe Mario Caracciolo versabatur) aduocarat. Iam autem ad cog-noscendum, an moribundi in bono essent an in malo animæ statu, visus est Dominus Deus aliquod ei peculiare lumen ad pene-trandas ipsorum conscientias impertisse. Sa-nè quodam die manè, dum ad sancti Spiri-tus coram sanctissimo Sacramento in medi-tatione pia versaretur, subito exsurrexit, & neglectis aliis moribundis, rectà ad vnum contendit, qui amisso linguæ vsu proximus morti erat, quem sic est allocutus, *Frater mi, tu moreris: vide num sis benè confessus, alioquin moriens in aliquo peccato, ad inferos in perpetuum damnatus es.* Ad quæ verba ad-mirans vnus ex illis Nosocomij Religiosis qui præstò morienti aderat, secum mullita-bat, *Ecquis hic est agendi modus? ab homine semimortuo postulat Confessionem.* Ita quo-dam velut fastidio inde abscessit, solo ibi Ca-millo remanente. Denique, Deo sic volen-te, rediit moribundo sermonis facultas, di-xitque, cupere se confiteri. Mox igitur Ca-millus ad Confessarium currere, eumque depre-

deprecari, vt dare aures confitenti veller. Hic verò subiratus cœpit cum altero quodam Presbytero etiam mufitare, Camillum hominem eſſe inſatiabilem & faſtidioſum, qui vellet inſirmos toties iterare Confefſiones. Iuit nihilominùs, & inuenit omnino neceſſariam fuiſſe illi inſirmo Confefſionem, quod poſteà ipſe pœnitens palam noſtris aperuit, infinitas Deo gratias agens de ingenti beneficio quod ipſi per Camillum præſtiterat, addebatque ſpeciatim quinque effluxiſſe annos, ex quo ritè & integrè confefſus non fuiſſet. Qua ex re attoniti omnes iſti Sacerdotes, continere ſe non poterant quin toto ſpargerent Noſocomio, Camillum eſſe magnum Dei ſeruum, & quem appareret, ad peruidendas & cognofcendas iſtorum pauperum conſcientias, cœlitus eſſe illuminatum. Ille autem iam dictus inſirmus poſt tres pœnitentiæ horas totus dolore ſancto compunctus emigravit. Aliàs in Annuntiata Neapoli quemdam in Noſocomio moribundum inſtitit Camillus interrogare, eſſetne confefſus; ille reſpondit, eſſe: ſed hoc reſponſo minimè contentus bonus Pater, quemdam ſentire ſibi in corde ſtimulum videbatur ampliùs interrogandi vrgendi que, nec, antequam certum exploratumque omnino haberet, deſiſtendi. Sic ergo

apud

apud hominem opportunè importunè egit,
 vt tandem aperta veritate se Turcam esse
 & Baptismi exortem dixerit: confessum qui-
 dem se esse, & sacrae Communionis partici-
 pem fuisse, sed dolo vtili, nempe vt lecto
 Nosocomij donaretur, neu abiectus mise-
 re interiret. Quibus auditis, vix apud se præ
 dolore fuit Camillus: spem tamen non de-
 posuit hominis adiuuandi, sed toties tam-
 què impensè in eius salutem incubuit, mo-
 nendo, hortando, deprecando, territando,
 vt cum Dei ope & gratia tandem ad Bapti-
 smum atque ad alia Sacramenta hominem
 perduxerit. Ille autem nouem pòst horis de-
 testando falsum Mahometem, & semper Ie-
 sum & Mariam inuocando, non absque ma-
 nifestis suæ salutis indiciis, ad alteram vitam
 transiit. Aliàs in S. Spiritus Romæ, cum
 tempus esset decumbendi, iam se vt in le-
 ctum ascenderet exuerat, & ecce subita
 mentem infilit cogitatio descendendi rursus
 deorsum ad infirmos: resumit igitur vestes,
 descendit, currit inuisum quî se habeant in-
 firmi, vnum reperit iam animam agentem,
 sciscitatur an sit confessus, ille confessum
 quidem respondit, sed sacro immortalitatis
 Pabulo minimè pastum, neque magis sacro
 Oleo perunctum. His ergo Sacramentis da-
 ti iussis, non ampliùs horæ quadrante pòst

T 5 idem

idem infirmus vndiquaque communitus, è viuis excessit. Alia eiusdem generis exempla complura prætereo. Nostris porro seuerè prohibebat prognostica, & ne vniquam affirmatè horam prædicerent qua moribundi vitam essent relicturi; dicebatque, id in sola Dei mente esse reconditum, & sæpè ipsos cum magno suo rubore & confusione falli posse. Quam in rem suimetipsius proferebat exemplum, qui post longam multorum annorum experientiam, tamen circa mortis horam in non paucis deceptus esset: nempe, cum vigilante se quadam nocte in Nosocomio sancti Spiritus, sex septémve infirmi obierint, quorum nec vni præsens adfuerat, quippe ratus, hunc ante illum mortem opetiturum, ita vt in omnibus deceptus fuerit. Vnde manè vehementer mœrens dicebat: *Tantum est, Fratres mei, vt hac nocte falsus animi fuerim, nec mortis horum pauper-culorum veram horam cognoscere potuerim.* Ex quo inferebat, ad huiusmodi notitiam nihil plus valere, quàm continuam patientiam, præsentiam, & perseuerantiam.

CAPVT III.

*Quàm placeat sanctis Angelis officium
adiuuandi moribundos, & quàm è
contrario demonibus displiceat.*

VERùm, vt nostri maiore cum diligentia
ac feruore in ministerium adiuuandi
moribundos incumbant, neu vllis laboribus
(quemadmodum ipse noster Pater desidera-
bat) fatigationibusve parcant, tantummodò
in medium hìc afferam vnum beati Philippi
Nerij fidelissimum testimonium; ex quo fa-
cile intelligi poterit, quàm idem officium
sanctis Angelis placeat: deinde quibusdam
aliis ex aduerso productis exemplis, perinde
licebit cognosci, quàm idem ministerium
demonibus displiceat atque inuisum sit. Igi-
tur Philippus Nerius Romæ cum extremo
certamini interesset Domini Virgilij Cre-
scentij Patritij Romani, & raræ pietatis viri,
qui pater fuit Cardinalis Crescentij, dixit
Sacerdoti cuidam è nostris, Claudio Vincen-
tio nomine, qui eidem quoque morienti
præstò erat: *Patres, bono animo ad illud san-
ctum charitatis erga moribundos officium at-
tendite: quoniam ego ad vestram consolatio-
nem vobis refero, vidisse me Angelos Domini
immit-*

*immittentes verba in os vnius è vestris, dum
alterius cuiuspiam morientis (apud quem &
ego aderam) curâ susceptâ Deo animam com-
mendaret. Quod testimonium vt à viro tam
celebri & tam sancto, qualis fuit Philippus
Nerius, profectum, magno cunctis fidelibus,
& speciatim nostræ Religioni, solatio & vo-
luptati esse debet. Contrâ verò nihil est cer-
tius, quàm id genus charitatis, quod nostri
erga infirmos & moribundos exhibent, supra
modum displicere exosumque esse dæmo-
nibus, quandoquidem non semel, sed sæpius
impedire omnibus viribus conati sint no-
strorum ad eiusmodi exercitia euocationem,
nec non vilem nostram Religionem reddere,
& quodcumque possent malum ei importare.
Quod exemplis sequentibus habeo eui-
denter commonstrare. Erat Romæ femina
quædam in extremo vitæ articulo cum mor-
te colluctans: suggerebant aliæ feminae, quæ
in eadem domo erant, bonum fore, & ex usu
ægrotae ad mortem properantis, duos accer-
siri è nostris Patribus laturos animæ laboran-
ti suppetias; tum è vicinis vna nescio quæ
lymphatica & mota sensibus, quæ à cunctis
nihilominus pro valde pia & Deo deuota ha-
bebatur, in medium profiliens, *Non est*, in-
quit, *non est quòd illos accersatis. Ego enim
ipsa in his rebus usu valeo, cum toties & toties**

alias

alias fecerim. Cui acquiescentibus parentibus, illa statim, siue, vt melius dicam, diabolus in illa reficiendæ moribundæ causam prætexens, tot buceas panis Hispanici in os intrusit, vt non valens misera eas deglutire, miserrimè in omnium præsentia interierit præfoeata atque strangulata, domesticis serò intelligentibus commissam fuisse ouem lupo. Agitedum, quot similia eius charitatis seu homicidij potius facinora deuotam illam lymphaticam patrasse oportuit, quæ se id sæpius factitasse iactauerat? Primis diebus, quibus Bononiæ iaciebantur fundamenta Religionis, bini è nostris templum Cathedrale ingressi, offenderunt inibi hominem adiurari lymphaticum, qui ad primum statim eorum aspectum stans multum admirabundus, *Ecqui sunt, inquit, isti Patres crucem gestantes in pectore?* Respondit Exorcista, duos esse Religiosos nouæ Religionis Bononiam nuper appulsæ, cuius institutum esset infirmis opitulari, & moribundos in supremo vitæ exitu adiuuare. Tum dæmon præ se ferens illos se flocci facere, atque habere ludibrio, *Cui bono, inquit. isti tales? Et quid ista Religio queat in mundo facere? Nam ubi quispiam ad mortis metam venerit, aut bonus fuit in vita sua, aut malus: si bonus, non opus illis habet, cum dicat sanctus Augustinus: Non potest*

poteſt malè mori, qui rectè vixerit (allegabat deinde, multas alias Sanctorum ſententias in ſui argumenti confirmationem) *ſin autem è contrario malè vixerit, & in tali ſtatu ad extremum venerit, neque ſic ab his iuuari poterit, cùm ſcriptum ſit, Vbi te inuenero, ibi te indicabo.* In quam rem præterea & aliis utebatur ſententiis: vnde efficere nitebatur, hanc Religionem minimè mundo eſſe neceſſariam. Verumtamen peritus Exorcista cùm optimè eius fallaces dolos intelligeret, ſolis Prophetæ Ezechielis verbis vſus eum conuicit: Nam *impietas*, inquit, *impy non nocebit ei, in quacumque die conuerſus fuerit ab impietate ſua.* Et illis aliis: *Nolo mortem morientis, dicit Dominus, reuertimini & viuite.* Exemplum quoque produxit boni latronis, qui extremâ vitæ horâ peccatorum pœnitens ſalutem conſecutus ſit. Quo audito ſe torquens diabolus, & profundiffimum emittens ſuſpirium inclamauit voce altiffima, *Quàm hoc eſt verum! quàm hoc eſt verum!* & cum tali Catholica confeſſione obmutuit, nec ampliùs deinceps locutus eſt. Alius quidam à malo ſpiritu ſimiliter occupatus, ex graui infirmitate in Noſocomio ſancti Spiritus Romæ decumbebat: ad quem ſe applicans vnus è noſtris, interrogauit, num eſſet peccata confeſſus; & ecce in linguam

mox

mox insiliens diabolus respondet, nec confessum esse, nec velle se vt confiteretur, hoc agens scilicet, vt absq; pœnitentia moreretur, & mortuus impœnitens æternis pœnis addiceretur: tum noster indignatus, *Maledicte spiritus*, inquit, *spero in Deo te victorem non fore; vado enim iamiam accersitum Confessarium*. Et ille, *Caue*, inquit, *vadas, pœnitebit enim te*. Egressus tamen noster vt Sacerdotem accerseret, vix decem passus fecerat, cum sensit sibi tam horrendum fustis ictum cruribus infligi, vt restiterit immotus tamquam mortuus; sed inuocato sanctissimo Iesu nomine, postquam aliquantis per sic fuisset compeditus, cœpit se nonnihil mouere, atque iter inceptum, vtut potuit, proseguere, & accersere Confessarium. Quibus simul deinde ad infirmum profectis, diaboli eum concutientes, ac maiorem in modum torquentes, illi nostro Fratri dixerunt: *Benè habet, benè habet, tu nos excepiisti, & nos te excepiamus*. Possem & alia in idem propositum exempla recensere: sed ex his paucis sat clare cognosci licet, quàm malè hoc diabolus habeat, quòd nostri hoc infirmos adiuuandi velut angelico fungantur ministerio.

CA-

CAPVT IV.

Quàm sit necessarium accersere temporis Religiosos ad succurrendum moribundis. Exemplorum aliquot, ad monstrandum quanti id referat, recensio.

CVM tota hominis Christiani salus aut damnatio ab extrema vitæ periodo vel benè vel malè conclusa pendeat, semperque & in æternum manere arbor, vbicumque ceciderit, debeat, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, quemadmodum à Sapiente dictum est; propterea Pater noster Camillus, cognito quanti id esset momenti, grauiter eorum vicem dolebat, qui vel ne infirmis pauiorem incuterent, vel quouis alio respectu ab accersendis tempestiuè Religiosis abstinerent, sed tum dumtaxat eos accerserent, cum aut facultas loquendi amissa esset, aut tantum in eos dæmon accepisset dominatum, vt vix locus iis adiuuandis relictus foret. Ac propterea dicere solitus erat, hanc maximam esse persecutionem ac deceptionem, quam comminisci aduersus Congregationem potuerit diabolus, vt absolutum se redderet campi dominum, & victoriam de plurimis animabus sine certamine & puluere obtineret.

Atque

Atque vt eorum quæ bonus Pater dicebat
veritas liquidò cognoscatur, paucula de mul-
tis exempla breuiter commemorabo, quæ
nostris in hoc genere occurrerunt, ex quibus
dilucidè cerni poterit, quàm sit moribundis
necessaria virorum spiritualium præsentia, &
ante omnia, eorumdem tempestiua ad infir-
mos euocatio. Genuæ cum per viam quam-
dam nostri transirent, ecce ad feminam
agentem animam subitò reuocantur: con-
festim igitur cubiculum eius ingressi, offen-
dunt ad vltima redactam, & catarrho insuper
sic oppressam, vt proferre verba vix posset.
Interrogata ergo à nostris, vt solet, nullusne in
conscientia restaret peccati scrupulus, quo se,
antequam vsum amitteret sensuum, liberari
expetere, respondit: *Pater mi, Deus te huc
misit ad salutem meam; scias enim triginta mi-
nimum annos iam præterisse, ex quo non credi-
di mysterium Hostiæ sacratissimæ in altari, sem-
per, à confitendo me prohibitam esse verecun-
diâ: tum Pater maiorem in modum indo-
lens, tam parum sibi suppetere temporis tam
gravi in necessitate, iuuat quantulumcum-
que potest, & peccata confiteri iubet. Verùm
ipsa moribunda non tantum habuit spatij,
quantum vt quinquies sanctissimum Iesu
nomen inuocaret, quin grauissimo peccati
sui dolore atque planctu correpta in alteram*

V

vitam

vitam emigrarit, Patre interim supra modum attonito de præsentissimo illius animæ periculo, quæ sine dubio in æternam damnationem, si tantillum succurrere Pater distulisset, præceps ibat. Alia quædam vetula Bononiæ in extremo animæ conflictu sic plangebatur, sic cruciabatur animo, ut suspicionem Patri mouerit, eam non integrâ prorsus & impollutâ esse conscientiâ, de quo interrogata respondit: *Heu mihi, Pater, quàm est verum quod mihi dicis! Nam triginta duo sunt anni, cum una filia mea in peccatum lapsa verum gessit: postquam autem peperisset, ego, ne delictum in lucem prodiret, filiolum absque Baptismo in puteum abieci, nec umquam id facinus confessa sum.* Igitur confiteri è vestigio aggressa est, vixq; fecerat Confessione finem, cum luctu & mœrore plena vitam deseiuit. Alia rursus Romæ, similibus in vitæ angustis mortem expectans, vni è nostris, qui illam ad benè moriendum adiuuabat, dixit: *Pater mi, viginti iam abiere anni, quibus tota, ego huius quem hîc vides (erat ille præsens) fui concubina; ac licet quauis die Dominica Confessionis & Communionis Sacramentis usa sim, peccatum tamen illud numquam aperui.* Illa ergo, vix suppetente tempore quo actus doloris, quos eam Pater edocebat, discere & expromere valeret, statim ut sanctam recepit

cepit absolutionem, exuto corpore abiit. Quidam Romæ litterarum studiosus, annos haud minùs quindecim à Confessionis Sacramento abstinerat: hic ad vitæ metam perductus induci non poterat; ut æquanimiter imminentem subiret mortem, sed prorsus statuerat obire desperatus: verùm euocati ad illum nostri tantum apud eum effecerunt, ut animæ labes Confessione tandem eluerit, nec multò post cum maximis veræ poenitentiae indiciis vitam exuerit: è quibus indiciis vnum hoc fuit, quòd Patre exiguum illi imponente poenitentiam (eo scilicet consilio, ut posset antè mortem eam exsoluere) nequaquam admiserit; sed velle se multò maximam professus sit, qualem tametsi in hoc mundo exequi se posse totam diffidebat, tamen absoluturum se in altero promittebat. Ita coactus fuit Pater in hoc ei facere satis, & grauem ei poenitentiam iniungere, quam in charta descriptam ei præbuit, ipse autem ad collum suum alligauit, professus se ita velle coram diuino tribunali in poenitentiae signum comparere. Igitur cum tali pretioso monili ad pectus dependulo expirauit. Quidam vir nobilis sine Confessione moriebatur, eo tantum nomine, quòd noller magnam librorum prohibitorum copiam tradere, quos habebat charissimos, & omnes

308 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
benè compactos & inauratos. Nostri ad eius
accedentes lectum, inuenerunt eum, licet iam
iam morientem, corde & linguâ semper istis
affixû libris: quicum aliquamdiu colluctati,
tandem cum diuino adiutorio ad Confessio-
nem perduxerunt: deinde cùm non posset
temporis penuriâ signum aliud poenitentiae
commonstrare, permisit, urgente Patre, com-
buri in sua praesentia vnum è libris omnibus
sibi charissimum, hoc est, Aretinum: cuius
adustionem (cùm Pater sigillatim auulsum
quodque folium in ignem mitteret) tanto
suo cum dolore respectabat moriens, vt flen-
do & suspirando diceret: *Heu, mi Pater, quan-
tum diabolus cordi meo inurit dolorem, dum
exuri librum istum video!* Postquam verò to-
tus exustus fuit, tam æquo fuit animo, vt Pa-
trem benignissimè amplexans dixerit: *Plu-
fecit tua Reuerentia, mihi persuadens vt hunc
librum adurerem, quàm Alexander Magnus
fecerit mundum subiugans vniuersum.* Post-
eà cùm tandem constituisset, vt statim à sua
morte omnes isti libri vel traderentur, vel
amburerentur, sancto perunctus Oleo, haud
inuitus, immò optimè contentus, mortem
obiit. Alius quidam moribundus, arte auri-
fex, & litterarum omnium experts, circa om-
nia sanctæ Fidei mysteria, & speciatim circa
sanctissimæ Trinitatis, valdè minutim ten-
ta-

tatus fuit : vnde respondere tentationi volens, ad tantam redactus est confusionem, vt inciperet quasi vacillare : sed nostris ad eum profectis, maiores animos ex eorum resumpsit præsentia : à quibus admonitus, vt nihil amplius iisdem tentationibus responderet, sed animum tantummodò ad meditationem sanctæ Christi Passionis applicaret, nihil repugnans obediuit. Itaque expedita hoc modo anima, è difficili questionum labyrintho ad alteram vitam feliciter transiit. Ex his igitur exemplis clarè perspicitur, quàm necessaria sit Religiosorum societas atque præsentia, adeoque sollicita eorundem ad infirmos (vti Camillus desiderabat) euocatio, qui & manifestum esse dicebat maligni spiritus dolum, existimare infirmos ex virorum spiritualium præsentia pauorem concepturos, immò potiùs consolationem, inquebat, & alacritatem. Sed etiam si ita esset, vt aliquem pauorem conciperent, solebat idem dicere, rationem animæ habendam potiùs quàm corporis, aut cuiuscumque ipsorum timoris ac pauoris : præsertim cùm sumus certi, diuinam bonitatem suis seruis in illo vltimo actu tantam indere gratiam & dexteritatem, vt non modò non territent, sed etiam ac longè magis suauiter quodammodo & scita venustate ad eos, quò velint, per-

trahendos consolentur, atque exhilarent. Ita aliquando cuidam è nostris Patribus accidit, dum viri nobilis extremo agoni assisteret. Hunc nobilem ita dæmonium mutum adstrinxerat, & quasi elinguem reddiderat, ut multis Religiosis, qui eum consolatum & exhortatum ad Confessionem venerant, ne verbo quidem vno responderet. Rebus ita habentibus, ad nostros tamquam ad vltimum remedium recursum est. Illi ergo (qui ad hanc vsque horam, præ metu ne illum terrefacerent, intromissi non fuerant) moribundo appropinquantes, in statu iam dicto cum eum reperissent, Pater animaduertens, nullo prorsus modo adduci eum posse ut spiritualia loquentibus aures daret, versaratione sermonem de hilaribus aggreditur, de venationibus, de aquis frigidis, de hortis, atque inter alia sciscitatur, num illi gratum foret resonante testudine muscos audire cantus. Ad hanc vocem aperit infirmus oculos, & respondet gratum fore. Igitur confestim vnus è domesticis aduocatus est, quo pulsante & canente captat Pater occasionem dexterè aggrediendi sermonem de cæli gaudiis, de gloria Beatorum: fuitque eiusmodi per Dei gratiam hæc sermocinatio, ut seriò expergefactus infirmus è mortifero suo veterno, tandem cum planctu amarissimo

rimo Confessionem instituerit, Eucharistiam sumpserit, Oleo sancto inunctus fuerit, & breuē postea ad Dominum transierit. Ecce quomodo Religiosi nec contristant, nec teritant, sed potius exhilarant, & infirmorum mororem leuant. Id quidem verum esse fateor, voluisse Camillum, vt sui pro offerentibus se occasionibus scirent & ferro nonnumquam vti, & minarum flammæ, & verborum acrimonia, quibus etiam non pauci ad Deum sunt conuersi. Exemplo erit vir quidam nobilis & egregius Centurio, qui vt generosus minimeque degener haberetur, atque vt animi inuicti, & ab omni mortis metu remotissimi censeretur, neque confessus erat, neque volebat confiteri. Itaque adducti ad illum nostri, offenderunt eum in præsentissimo esse mortis periculo, sed ita obstinatum, vt ob dictâ causam non videretur operæpretium ei Confessionis facere mentionē. Cernens tunc Pater amica monita nihil apud illum habere ponderis, aliam statuit insilire viam. Itaque magno Crucifixo è vicini templi pulpito ad se afferri iussu, accessit cum illo ad moribundi lectum, & prehensam eius cesariem fortiter trahens, elataque voce eum increpans, *Aperi, inquit, oculos homo damnate, & aternis addictæ ignibus, aperi oculos.* Nec mora, aperit ille oculos, & magnum illum

312 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
illum atque sanctissimum Crucifixum co-
ram se videns ita territus est, vt hoc aspectu
ad cordis eius intima penetrante totus muta-
tus, à Patre poposcerit, vt per eiusdem Do-
mini amorem pro se in Cruce mortui, de pec-
catis confitentem audire vellet. Quod cum
extemplò Pater fecisset, ac præterea sanctissi-
mum ei Viaticum extremamque Vnctio-
nem statim exhiberi mandasset, ille his per-
functus munitusque mysteriis, ex hac vita
multis cum lacrymis emigravit.

C A P V T V.

Quedam alia exempla eòdem spectantia.

SEd quoniam similiarum exemplorum plu-
rima mihi relinquenda sunt, quorum vel
centena referre possim, ego qui longos in his
discursus sponte declino, tantum in præsen-
tia quædam alterius generis commemorabo,
hoc est, hominum in peccatis suis obstinato
non confitendi animo mortuorum: ad quos
si aduocati tempestiuè fuissent Religiosi,
quemadmodum Camillus desiderabat, haud
difficile fuisset eos cum Dei auxilio tantis
malis eximere, vt in supradictis ostensum est:
sed cum id factum non fuerit, ita mortui
sunt, vt nunc monstrabitur. Clemente Octa-
uo Pontifice, quidam famulus Romæ extra
portam

portam Angelicam infirmabatur ad mortem: is statim atque nostros conspexit, quæfuit quidnam sibi vellent; illi responderunt, se ad eum adiuuandum in periculoso illo vitæ transitu, qui iam instaret, accersitos esse: ut nimirum conficere illud iter (quemadmodum decet bonum Christianum) feliciter posset. Tum ille: *Quid hoc rei est*, inquit, *Christianus*? Et quamuis homo esset maxime rudis & idiota, tamen tam horrenda, tam monstrosa in fidem Christianam euomebat, ut appareret non ipsummet loqui, sed in ipso dæmonium: & quia Patres ad pœnitentiam eum hortabantur, ipse, ne illorum audiret verba sapienter incantantia, totus inuocandis tribus diabolorum sibi familiarium nominibus intendebat. Verum, nostris ad persuadendam illi pœnitentiam perseuerantibus, ipse mirum in modum excandescens (quasi vellet ut nostri ipsis suis oculis cernerent ipsum esse damnatum, nec vllum amplius sibi superesse tempus pœnitentiæ) eleuauit se, ut super lectum sederet, atque ad cubiculi sui fenestram conuersus, præalta ac terribili voce cœpit vociferari, & inuocare tria iam dicta diabolorum nomina, quibus ter inuocatis, & semper altiori atque altiori voce iuxta & terribiliori, ad extremum exertâ foras ad palmum vnum linguâ, & ore colloque

V s

contor-

contorto miserrimè periit: cuius corpus tam
tetrum tamque foetidum ibi restitit, ut to-
tum illud cubiculum, in quo erat, sua peste
infecerit. Nimirum id signi fuit, verè ipsius
animam in inferni profundum esse demer-
sam. In Patrum autem ex ea domo discessu,
à multis eius vicinæ illis indicatum est, istum
hominem inter alia malæ vitæ probra, tem-
plum ingredi numquam ab vllò visum esse.
Interfuit porrò huic nimis funesto casui Pa-
ter Octavius à Pace. Veniamus ad aliud. Ge-
nua avarus quidam senex, annos natus nona-
ginta quinque, ad extremam vitæ lineam
peruenerat; cum nostri ad illum ingressi of-
fenderunt eum habentem ad lectum, in quo
iacebat, sacculum pecuniarum, & alteram
item crumenam brachio alligatam, quam
idemidem exiguis intervallis, præ metu ne
sublata esset, manu contrectabat. Hunc cum
nostri commonuissent, tantam auri cupidi-
tatem perquam ei periculosam esse, ac ve-
rendum omnino, ne ipsum ad infernum præ-
cipitaret, respondit ille breuiter, *Non possum
aliter facere*: quo dicto, cum suis idolis in le-
cto retentis animam expuit. Erat Romæ fe-
mina quædam nobilis, sed vitæ admodum
peruersæ, quæ meretriciam quidem publicè
non profitebatur, sed tamen in sui concubini
ædibus & nunc habitabat, & iam morieba-
tur.

Tam serò autem ad illam vocati sunt nostri, ut non cuperet ipsa, nec posset aliud dicere, nisi id vnum, *Exuror, exuror*. Talia verò, & tam fœda oculis & totu vultu signa edebat, ac si deformia ac visu horrenda intrueretur. Nam cum solutas haberet comas, & sic in capite se erigebant, ut viderentur esse serpentes. Quo etiam ipsi Patres conterriti, haud officio defuerunt, quin & precationibus & admonitionibus afflictæ illius animum ad spem diuinæ misericordiæ conarentur subleuare. Verum illa nihil aliud, quàm ululatus & suspiria emittens, semperque iterans, *Exuror, exuror*, vitam destituit. Cui in ipso excessus articulo exijt e ventre frustum carnis, tam crassum & tam ignitum, ut follis igneus esse videretur. Neapoli quidam cerdo concubinus, morti iam vicinus confiteri peccata renuebat. Quo mox expiraturo, lucerna quæ cubiculo lumen dabat, bis absque vlla causa extincta est: quam cum accendi iam tertium Pater mandasset, oleumque & ignem benedixisset, non ampliùs extincta est. Sed quid? Dum ipse moribundus extremos emittens halitus morti succumbit, ecce de repente & ex improviso, & cum ingenti Patrum pauore, omnes scutellæ figlinæ, aliæque ex eodem opere vasa quæ domi erant, decidunt, & confringuntur: quorum vasorum

316 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
rum frustra videbantur motu quodam inad-
spectabili in corpus & faciem ipsam morien-
tis attracta esse: qui isto pacto lapidatus, post
foedissima signa vultu expressa, infeliciter
exhalauit.

Romæ vir quidam nobilis dum sanus es-
set, ita vitio gulæ & intemperantiæ supra
omnem modum addictus erat, vt dicerent
eius domestici, inter alia huius generis facino-
ra, illum aliquando in solius capreoli condi-
menta decem aureos nummos expendisse.
Hic igitur in extremo fugientis vitæ stadio
constitutus, tam horrenda in Deum iacere
conuitia est aggressus, vt timor esset adstan-
tibus, ne domus illa dehisceret: laborantibus
autem non parum nostris Patribus, vt ab
ista blasphemandi insania desisteret, ad ex-
tremum eis ita respondit: *Quid enim vestra
interest, si ego ad inferos vado?* & his dictis,
hærente adhuc in ore quadam alia è superio-
ribus blasphemia, maledicentissimum effla-
uit spiritum.

Cuiuspiam alteri in vrbe eadem Romæ ma-
lum quodpiam euenerat repentinum: is sen-
tiebat se (& ita cuncti videbant) inuiso quo-
dam & occulto modo pedibus lecto extrahi:
vnde aliqui vicinorum iudicabant bonum
factum, accersere Sacerdotem quempiam,
qui auxilio esset: respondit infirmus id non
esse

esse faciendum, quippe qui iam esset diabolis: atque eo pacto cum totus fuisset è lecto extractus, periit miserrimè. nam postea digito manus ipsius inuenta est imago dæmonij alligata. Quocircà concludo, omnes suprà dictos haud difficili negotio cum Dei gratia potuisse adduci ad pœnitentiam, si in principio infirmitatis ipsorum, aut saltem non omnino ad extremum, Sacerdotes & Religiosi fuissent ad eorum suppetias accersiti. Non ita cum mille aliis simplicibus in Nosocomiis, & in aliis pauperum ædiculis actum est: qui nullo nostrorum metu concussi, tam bene & tam salutariter ad mortem se compararunt, vt ea veniente præ gaudio exultarent, perinde quasi ad felices in cælo nuptias vocarentur. Quorum licet plurima exempla in medium afferri possent, vitandi tamen fastidij lectorum causâ, pauculis tantum ero contentus. Quidam homo rusticanus Romæ in Nosocomio sancti Spiritus, cum ad alteram vitam (à qua non longè aberat) accingeretur, dixit Patri ad eius opem assistenti: *Age, mi Pater, da iam mihi aliquid in mandatis: nam tempus nunc est quo discedam in paradysum.* Nihil ei respondit Pater aliud, nisi, *Memineris, quæso, pro me orare, quando in aliam beatissimam cæli patriam veneris.* Subiecit infirmus, libenter se facturum: deinde vultu

318 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
vultu quàm hilarissimo, *Vale*, inquit, *Pater*,
donec nos rursus videamus, & inuocato sa-
pius nomine Iesu & Maria animam Deo
reddidit. Eius autem manus qua crucem ve-
stimenti eiusdem Patris apprehenderat, tam
validè etiam post mortem illi adhæsit, ut
agrè auelli posset.

Alius quidam infirmus in Xenodochio
Annuntiatae Neapoli, dum esset in procinctu
ad beatam vitam, non modò propter verba
quæ de rebus cælestibus diuinè profunde-
bat, Angelus videbatur, sed etiam transitui
suo iam proximus, maxima circumfusus lu-
ce, & medius in ea feliciter ad Dominum
euolauit. Propterea dicebat Camillus, longè
esse satius ac securius, mori pauperem & bene
præparatum in Nosocomijs, quàm diui-
tem & malè dispositum in celsis Principum
palatijs.

Femina quæpiam in vrbe, bonorum for-
tunæ pauper & indiga, sed cælestium & æter-
norum diues, cum à Patre nostro Camillo
ad piè moriendum instrueretur, tanto se desi-
derio teneri ostendebat è carcere carnis huius
discedendi, ut maxima cum lætitia & exul-
tatione obierit. In ipso enim extremo vitæ
transitu dum legeretur, *Subuenite Sancti Dei*,
occurrite Angeli Domini, quamuis iam obij-
se videretur, tamen velut in vitam reuocata,

cepit

cœpit sensim per sese in lecto assurgere, deinde ad sedendum se componere, quo facto, & iunctis simul manibus, capite omnes circumstantes salutavit singulatim: tum sublati ad cælum oculis, rursus quatuor aut quinque personas, quæ ab aliis non cernebantur, salutavit: postremò in lectum, sicut prius erat, relapsa sponte & suauiter, ac nominibus Iesu & Mariæ dulciter inuocatis, ridenti ac festivo vultu ad cælorum gaudia demigravit. Porro Camillus pro ingenti bono duxit, & in maximi solatij loco habuit, interfuisse tam sanctæ feminæ excessui, cepitque ex signis coniecturam, salutasse tum illam Sanctos aliquos, quorum fuisset studiosa, aut certè Angelos, qui partim auxilium præbituri, partim ad cælos comitaturi aduenissent.

Alia quædam Romæ virguncula, annos circiter sexdecim nata, Ioanna nomine, immani dolore pectoris excruciatâ, inter moriendum semper os tenebat applicitum dulcissimo lateri Crucifixi, & canebat dicens, *Iesu, Iesu, Iesu, cor meum accipias, nec amplius reddas.* Quæ etiam verba usurpare solitus fertur in suo ad cælos transitu beatus ille Felix Capuccinus. Deinde illa dulcem suam cantiunculam ita finiebat: *Per brachia rogo te, quæ tetendisti in Cruce, peccata mî remitte.* Quibus in ore resonantibus, solutam corpore

re animulam ad Deum emisit. De hac virguncula retulit postmodum sua mater, à morte illius impositam fuisse eius capiti coronam floream, & corpori multos calyces roseos iniectos, qui vt primùm attigere castissimum corpus eiusdem adolescentulæ, statim aperiri cœperint, & breuî pòst pulcherrimæ rosæ extiterint. Ita eius mater insigni probitate femina enarrauit.

Atque hæc ad eorum confusionem dicta sint, qui vicini morti, vnum nescio quem sibi assistere morionem malunt risus & cachinnos mouentem, quàm pium aliquem Religiosum planctus peccatorum euocantem. Ita nimirum viri spirituales ab illis parui fiunt & negliguntur, tamquam qui pauorem & terrorem sint incussuri. Vnde sæpiùs eos non intromittunt, vel somnum aut meliorem valetudinem opposcentes, retrò abire iubent: obtinente scilicet apud eos, quidquid voluerit, dæmonio. Nam iidem Religiosi alio tempore reuersi, vel mortuos audiunt, vel sermonis vsu defectos offendunt, vt verè de illis dici possit ille Moyſis versiculus: *Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent!* Dominus eos illuminet.

CAPVT VI.

*Camilli charitas erga omnes alios pauperes,
mendicos, carcere inclusos, orphanos,
viduas, pupillos, quin & erga ipsa
animalia.*

Tanta erat Camilli & tam latè patens
charitas, vt non modò infirmos & mor-
ibundos, sed etiam generatim quoscumque
alios pauperes & miserabiles, insigni suæ pie-
tatis ac beneuolentiæ sinu complecteretur.
Hinc plerumque cùm terrâ iter ageret, sole-
bat omnibus qui occurrerent pauperibus sti-
pem dare. Quam in rem socio mandabat, vt
sacculum panum ab ephippio suspenderet. Si
quem ergo pauperē peregrinum, infirmum,
aut hospitio egentem in via offenderet, sta-
tim illi equum & diuerforium procurabat:
deinde manè pecuniam hospiti (vt quondam
ille Samaritanus) qui eius curam haberet, re-
linquebat. Si item quempiam, vel Sacerdo-
tem vel Religiosum (quorum erat semper
obseruantissimus) per iter reperiret, quamuis
infirmi non essent, ipse tamen interdum ex
equo descendens, aut aliquos è suis descen-
dere imperans, illos iubebat ascendere, aut si
ipsi fortè repugnarent, eos sancta quadam

X

vio-

violentiâ adurgebat, partim precando, par-
 tim mandando, ut vel in virtute saltem obe-
 dientiæ oblatam admitterent charitatem.
 Accidit verò nonnumquam, eorum aliquos
 tam imprudenter & inconsideratè eius abuti
 humanitate, ut præeuntes duobus tribusve
 miliaribus illum post se defererent, sequente
 interim pedibus bono Patre per loca lutosa
 & montosa cum non mediocri suo incom-
 modo, propter vlcus tibiæ. Cùm verò mari
 iter in triremibus ageret, ut plurimum scire
 auebat, num qui in illis essent infirmi, quos &
 visitabat, aut à socio visitandos curabat, qui-
 busque omnia prouideri necessaria iubebat,
 licet Turcæ aut infideles essent, immò &
 suum ipsius viaticum non rarò illis dispen-
 sabat. Quibusdam illorum miserorum ad trire-
 mes condemnatorum, dicentibus se esse Sa-
 cerdotes, ac libenter diuinum Officium non-
 numquam recitatu-ros, si vel Breuiarij vel
 conspici-llorum suppeteret sibi copia, ipse,
 quamprimùm alicubi ad terram appulisset,
 hæc eis coëmebat. Sed illis alia quàm dice-
 rent cogitantibus, & Breuiaria sua non mul-
 tò postea diuidentibus, ipse re ad se delata,
 denuò iubebat alia ipsis comparari, & illis
 tradi; non valens neque volens inducere in
 animum, eos dolo malo id facere, sed sola fa-
 me aliave necessitate compulso. Sæpè cùm

nonnulli propter aliquam culpam fustuarium passuri essent, ipse intercedens medius adeò preces precibus aggerabat, ut denique veniam illis impetraret. Confitebatur porro Sacerdoti non infrequenter (& socium quoque ut idem confiteretur, commonebat) quòd scilicet cum crudelibus quibusdam remigum Præfectis (qui pauperes Religiosos ad triremes damnatos fustibus absque causa exciperent) sermones miscuisset, nempe percussus metu excommunicationis, quam agentes cum talibus solent incurrere: propter quem conscientiae scrupulum sæpissime etiam cum iis loqui refugiebat. Confecto autem itinere, in more habebat iisdem pauperibus stipem aliquam impertiri, nec raro ad eos mittebat è supellectile domestica calceos, indusia, femoralia, aliaque eiusmodi vestimenta, quæ illi ab ipso efflagitauerant. Iis verò mendicis qui ad portam domus accedebant, certum iubebat dari numerum panum, atque etiam totum iusculum quod domi supererat, quam stipem suis ipse manibus sæpenumerò distribuebat. Genuæ cum ad eum delatum esset, domus Præfectum statuisse, ut panis ad portam amplius non daretur, non mediocriter indignatus, eundem Præfectum satis asperè increpuit, dicens: *Quid? an vos fortè istas effodistis, & labore*
X 2 *vestro*

vestro conquisistis eleemosynas? Atqui ego vo-
 bis dico, si vos pauperibus non benefeceritis, ne-
 que Deus benefaciet vobis, & in illa mortis
 vestrae hora eadem mensurâ vobis remetietur,
 qua his pauperibus mensi fueritis. Est autem
 in eadem ipsa domo crebris obseruatum ex-
 perimentis, tum abundanter res prouenisse,
 cum eleemosyna ad portam daretur; non
 venisse, cum non daretur. Solebat ergo ad id
 propositum dicere: *Confide in Deo pusillani-*
mis, & mitte panem tuum super aquas trans-
euntes presentis vitæ, & post non multa tem-
pore inuenies illum in mari vitæ aeternæ. Cum
 pauperem quempiam errabundum lacerum-
 que per viam offenderet, idemtidem illum
 inuitans ac post se trahens, tandem domum
 vsque deducebat: ubi veteribus indumentis
 donatum, aut iis quæ habebat lotis ac refar-
 tis, lætitia & consolatione plenum remitte-
 bat. Adeò vir mitis ac misericors sufferre non
 poterat, pauperum nudam carnem oculis pa-
 tentem intueri. Frequenter diebus Festis ad
 inopes carcere conclusos manticas panibus
 plenas mittebat: aliis autem diebus etiam ad
 eos tondendos, aliaque similia charitatis
 opera itidem allegabat. Si fortè in quapiam
 domo ciuitatis viduam aliquam, aut alios
 pauperes orphanos in magna esse rerum ne-
 cessitate intelligeret, confestim omne genus
 chari-

charitatis illò deferri procurabat. Aliquan-
do Romæ acciti nostri ad opitulandum cui-
dam homini moribundo, inuenerunt in vno
eodemque lecto ægrotantes, maritum, coniu-
gem, & paruam filiolum, tanta omnes mise-
ria atque paupertate pressos, vt iam triduum
ieiuni persisterent. Quod admirati Patres,
sciscitati sunt, quonam pacto vitam illo tri-
duo sustentassent; tum mulier lacrymabun-
da, & præ debilitate vix loqui valens, ita re-
spondit: *Patres mei, quamuis eò redacta sim*
arumnarum, quò videtis, & præter ossa & pel-
lem vix mihi quidquam sit super, tamen ad
maritum meum in vita conseruandum toto hoc
triduo, lac illi è mamillis meis in os expressi,
sed in presenti amplius non possum, & hæc di-
cens, mammas ostendebat iam lacte vacuas,
& planè exsuccas. Qua re intellecta, statim
Camillus eosdem Patres redire, vnde vene-
rant, iussit, & secum deportare panem recen-
tem, oua, ius gallinaceum, pecuniam, vinum,
ligna, carbones; tamque diu illis continuari
hæc subsidia voluit, donec tota hæc pauper-
cula familia reuixit, & seruata est. Consue-
uerat etiam illum Dauidis verticulum idem-
tidem iterare: *Beatus vir, qui intelligit super*
egenum & pauperem: in die mala liberabit
eum Dominus; intelligendo per illam diem
malam, horam mortis. Vsurpabat item fre-

quenter in suis colloquiis ista alia sancti Iacobi verba: *Hæc est vera Religio, visitare pupillos & orphanos, & custodire se immaculatum ab hoc sæculo.* Denique cor illi erat tantæ erga indigos pietatis, vt dicere esset solitus: cum pauperes in mundo non reperirentur, oportere homines ad eos inuestigandos, & de sub terra eruendos, benè illis faciendi, & misericordiam exhibendi gratiâ, sese impendere. Sed quid de hominibus dico? quandoquidem & simplicium atque innocuorum animalium quadam velut miseratione tangere-tur. Quodam tempore dum peteret Sam-nium, offendit in via paruulum agnellum modò natum, qui, vpilionibus huius noui partus ignaris, in quadam fossa iacebat derelictus. Igitur Camillus eius audito balatu, & innocentis Agnelli Iesu memor, ex equo descendit, in manus accipit, sinu fouet, eumque recalefaciens benignè habet, donec pastores affecutus ipsis dedit. Aliàs Romæ, cum vngues cuidam antiquæ feli domesticæ refecti essent (coquis videlicet nescio quid damni ab ea illatum in culina incusantibus) ipse defluentem è pedibus cruorem intuens, ex quodam benignitatis affectu adhiberi medicamen voluit, adeoque rescire studuit, equisnam eius auctor facinoris extitisset: sed sciri numquam potuit. Idem aliquando

animaduertens, vnum è Patribus ex morbo conualescentem ad solis radios bacillo formicas mactantem, feriò admonuit, ne mactaret, opus enim Dei esse: cui cum respondisset Pater, multis non esse charum hoc animal, vtpote proprietarium, atque ætate in hiemem sollicitum ac prouidum: *Atqui propter hoc*, inquit Camillus, *mactari non debet; cum exemplum nobis præbeat, vti & Sapiens dicit, prouidenda nobis esse bona opera in hac vita, ut reperiamus in altera, præsertim cum nobis frigidissima mortis hiems superincumbat.* Ita ipse ab ipsis vsque formicis bonorum ac sanctorum operum addiscebat colligebatque disciplinam.

CAPVT VII.

Quo amore Camillus sanctam Paupertatem prosecutus sit.

ITa Camillus sanctam paupertatem admauit, vt pluris eam æstimaret, magisque illa delectaretur, quàm soleant homines avari multis, quas acquisuerint, diuitiis. Hinc vilibus utebatur plerumque vestibus, nec curabat si aut veteres essent aut resartæ, ac sæpenuerò dicere solitus erat: *Panniculi super panniculos; nec enim pulchra vestis, sed bona*
X 4 opera

328. VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
opera bonum faciunt Religiosum. Vnde Patres
non parum laborabant, vt noua illi vesti-
menta, quæ ipso insciente fecerant, ingere-
rent: siquidem noctu vetera clandestinò sub-
ducebant, & in eorum locum noua submit-
tebant: semelque euenit, vt Ferrariæ dicta
noua vestimenta Iudæis vendiderit, quò do-
mus paupertati subueniret. Magna nihilo-
minus munditiei cura illi inerat, tamen si ferè
continuò inter oleum & vnguenta, & eius-
modi alia pingua in Nosocomio versaretur.
Vnius dumtaxat rei bonam visus est copiam
admittere, nempe panniculorum, fasciarum,
& filorum, quorum permagnus ei erat vsus,
ob multam saniem ex ipsius plaga tibix pro-
rumpentem: ita vt nullum ei accideret gra-
tius donum domos visitanti, quàm si qua
pyxidis talium referta congerie offerretur. Cu-
iusmodi reculas multæ illustres feminae suis
apparabant manibus, eique conseruabant.
Ceteroqui adeò fuit alienorum habendo-
rum inimicus, vt instar cæci Tobie, hædi ba-
lantis vocem inaudientis, obseruaret, atque
in perpetua vigilia staret, ne quid alienum in
Ædes religiosas intraret. Qua etiam de caus-
sa stipes opulentas retrò nonnumquam ad-
largitores remisit, veritus, ne aliquo errore
tanta largitas obueneret. Semel Francisco
Lapis Procuratori nostro in vrbe Roma de-
derat

derat Dominus Camillus Rinuccinus in stipem quoddam chartaceū inuolucrum centenis suffultum aureis coronatis, quod ut ad se deportatum vidit Camillus, timens ne aliquis hīc subesset error (propterea quod idem benefactor tantam non esset solitus dare eleēmosynam menstruam) referri quā cītissime iussit. Quod vir nobilis boni consules, neque utrū scienter an inscienter misisset indicans, reportari mandauit domum, & dici Camillo, ut ex ipsius amore eo frueretur: quin, nī me fugit memoria, etiam aliquos alios nomine istius fidelitatis superaddidit. Qua primū vice idem Procurator Dominum Nicolaum ab Angelis Advocatum Consistorialem adiit stipem postulatam, hic immissa in sacculum manu duos testones eduxit, eiūque dedit: reuersus autem domum Procurator, reperit ultra dictos testones separatim vnum duplicem ducatum Hispanicum. Quod cū Camillo similiter visum esset errore accidisse, curauit confestim referendum. Et verē ita acciderat: nec enim aliud se Nicolaus dedisse autumabat, quā binos testones. Vnde isto fidei & sinceritatis exemplo delectatus, supra dictum ducatum, quem tum sciens & prudens dedit, etiam addidit, ut singulis deinceps mensibus ad nouas semper eleēmosynas reuerteretur:

X s

atque

atque adeò ex illa hora se perpetuum huius Religionis benefactorem professus est, uti reuerà fuit. Quin & tam Camilli studiosus in posterum extitit, ut ad primum eius aspectum statim in genua accidens, benedictionem postularet. Sæpius item afferente eodem Procuratore ditiores eleëmofynas, interrogare solitus erat, quinam eas dedissent, & respondenti, *Talis & talis vir primarius, propterea quòd dixissem nos in grandi esse necessitate*: tum Camillus acri adhibita reprehensione, illum è vestigio remittebat eleëmofynam relatum, dicebatque: *Vade, & dic illi, nos quidem sanè versari in necessitate, sed non in grandi necessitate, quemadmodum dixisti*: volens ut vocem illam *grandi* reuocaret, ratus scilicet eam efficere mendacium, nec posse se integra & innocente conscientia dictam stipem retinere. Cuiusmodi factum erat ipsis benefactoribus admirationi & exemplo, Procuratori autem acceptas reportare eleëmofynas adacto, vehementi pudori ac verecundiæ. Dum noctu vigilias ageret Camillus in Nosocomio S. Spiritus, tanta tangebatur Religione contingendi res eius Nosocomij, ut ne gustare quidem aquam decoctam sustineret, quam totâ Româ quaesitam huc mittebat. Præterea cum apud moribundum quempiam diuinum recitaret Officium,

ficiū, nolebat ipsius Nosocomij oleum in-
 sumere, sed aliud domo afferri eam in rem
 speciatim in mandatis dabat: immò in tãtas
 deuenerat timoris argutias, vt ne quidem ad
 lumen lampadis, quæ accensa coram altari
 B. Virginis semper collucebat, idem legere
 Officiū ausus esset. Insuper verò cū ibidē
 loci Sacris operaretur, socio mandauerat, ne
 facem accenderet, nisi proximè ante con-
 secrationem, quam & proximè post sancti
 calicis eleuationē extingueret: quamuis do-
 mi nostræ aliter faceret, velletque accensam
 relinqui vsque ad totius Sacrificij consum-
 mationem. Non rarò etiam, cū Religiosos
 suos ad prauos humores, quos in Nosocomio
 contraxerant, dissipandos, in aliquam vi-
 neam mitteret, ipsis seriò commendabat, vt
 rem nullam absque heri aut vinitoris bona
 venia attingerent: & contra mandatum ve-
 nientibus graues pœnitentias imponebat. Ita
 aliquando Romæ accidit, cū ipse multi-
 que è nostris in vinea Mignanelli essent.
 Nam cū eorum aliqui pauculas ficus citra
 facultatem decerpissent, misit extemplò ali-
 quem cursim domum, qui fasciculum disci-
 plinarum afferret; imperauitque, vt rei om-
 nes delicti pœnam subirent: atque etiam, ne
 vllatenus hæc res damno esset vinitori, ali-
 quantam illi pecuniam vesperi in pretium fi-
 cium

332 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
cuum (quas vix numero triginta comede-
rant) reliquit. Aliàs itidem Romę Frater qui-
dam Roccus nomine, è morbo conualefcens,
quafdam radices ex vna vinea domum de-
portarat: rogatus igitur eſt à Camillo, an cum
vinitoris facultate eas ſuſtuliffet. Cumq; ve-
ritatem faſſus eſſet, ſtatim iuſſus eſt, licet ad-
huc conualefcens, benè longam viam repe-
dare, & vltra S. Onuphrij templum (vbi illa
erat vinea) dictas radices reportare. Simile
quiddam fecit Samnij, cùm Fratrem Ioan-
nem Thomam Coppolam, ad vnum circiter
milliare reſtitutum vnā arundinem miſit,
quam è quodam arundinetō innitendi gratiā
aſportarat. Vehementer autem dolebat idem
bonus Pater, cùm aliquem è ſuis videret de-
ſiderantem vel petentem aut procurantem
maiori quàm deceret cura res duplices, de il-
lis ſic queri ſolitus: *Tales gloriantur ſe eſſe Re-*
ligioſos, & votum nuncupaſſe Paupertatis, &
terùm nolunt vlla paupertatis neque onera ſen-
tire, neque incommoda experiri. Ipſe verò fre-
quenter in cubiculo ſuo inuentus eſt ſua per-
ſeſe veſtimenta reſarcire. Semel item totam
hiemem ſine thorace tranſegit, ſola tunica &
interula contentus: quippe percupidus ali-
quē illius ſanctę virtutis fructum deguſtan-
di. Cùm aliquando Pater Franciſcus Ama-
dius, Superior domus Romanę, illū animad-
uertit.

uertisset vestimentis variè refartis opertum
esse, mandauit illi nouam fieri vestem & pal-
lium: sed sartori ad capiendam mensurâ ac-
cedenti, *Minimè*, inquit Camillus, *minimè istis*
rebus indigeo; vestis enim, quam gero, adhuc re-
sarciri potest, ac pallium illud quidem tres alios
annos gestare possũ. Ita neutiquâ permisit pro
nouis vestibus capi mensuram, qui veteribus
erat contentus. Anno sancto Iubilei, siue mil-
lesimo sexcentesimo à Virginis partu, profici-
scens cum suis Consultoribus Neapoli Boc-
chianicum, postremo itineris die à via aber-
rauit. Vt autem in eam ipse comitesque sui
redirent, fuit ager quidam, & is quidem semi-
natus, transuersim peruadendus; & quoniam
retrò equi ducebantur, dici non potest, quan-
tus eum dolor incessest cernentem equos, id
quod seminatum fuerat, conculcantes: qui
quotiescumque pedem in terra figerent, to-
ties ipsummet pedibus premere videbantur.
Adeò miseratione pungebatur. Et quamuis
nos omnes ei diceremus, non esse id tempus
quo sementis pati quidquam damni posset,
tamen quòd non quiret aliter pacare ani-
mum, continuò inter eundem postulabat,
cuiusnam esset ille ager, vt omne damnum
eius domino refarciret.

CA-

CAPVT VIII.

*Ardentissimum Camilli studium erga
sanctam Castitatem.*

TAm singulari sanctæ castimonix dono
ditatus à Deo fuit Camillus, vt ea vir-
tus in ipso, quasi sol inter stellas, eminenter
coruscaret. De qua sancta virtute cum verba
faceret, tanto efferuescebat studio, tamque
contentis neruis eam efferebat in cælum, vt
vi contentioneque sermonis videres in eo ve-
nas frontis iugulique intumescere. Volens
autem huius castimonix proferre speci-
men, consueuerat dicere (quemadmodum
& Paullus de suo raptu) *Novi ego quemdam
hominem, qui per Dei gratiam toto triginta
annorum spatio, eoque amplius, hanc carnis ten-
tationem tantum sensit, quantum iste murus:
tamque validè inter hæc verba ipsum mu-
rum pugno diuerberabat, vt ferream videre-
tur gestare dexteram. Dicere etiam erat soli-
tus: Ecquid potest facere demonium, ubi homo
animum obfirmaverit istis vilibus ac sordidis
cogitationibus viriliter obluetari? Citius enim
asinum nolentem ad bibendum adegerit, cum
non sitit, quàm illum ad consentiendum inda-
xerit.* Afferebat autem, nullum se aduersus
hanc

hanc tentationem melius inuenisse remedium, quàm cum dæmon illas cœperit impuras cogitationes ingerere, eas quàm citissime, ac ne puncto quidem interiecto temporis, longissimè propulsare, & in faciem ipsius dæmonem conspuere, nihiliquæ prorsus facere, sicut eum Manfredoniæ Pater quidam Capuccinus olim docuerat. Cum vellet nonnumquam Nouitijs superandarum tentationum rationem aperire, ita illis est locutus: *Fratres mei, vigilantes simus in propulsandis tentationibus, eo prorsus modo à cordibus nostris illas repellentes, quo ferrum candens à carne vna pectoris nostri dispelleremus. Quare cum tentabimini, auertite vos statim cum indignatione, atque in faciem dæmonis conspuite.* Quod quidem monitum mirabiliter ab ipsomet fuit obseruatum, non modò in omnibus primis talium cogitationum motibus confestim reprimendis atque interimendis, desputa dæmonis facie, sed etiam ab omni minima earum occasione, tamquam à vipera, profugiendo. Aiebat enim, in eo tentationum genere nullam prorsus esse occasionem, quamuis minimam, quæ apparere non debeat, atque æstimari longè maxima: quandoquidem certâ liqueat experienciâ, etiam minimas ignis fauillas satis habere virium ad quemlibet grandissimum palearum mon-

336 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
montem exurendum. Propterea femina-
rum conspectum adeò deuitabat, vt si per
vias occurrerent, sæpius aliam ipse iniret
viam, aut si id non foret integrum, demisso
ob oculos galero gressum acceleraret, eius fu-
giendi occursum aspectusve gratiâ, vt socio
cursum post eum esset festinandum. Sed po-
tissima tunc erat admiratio, cùm in semitis
aut angustiis viarum id accideret: quia tum
vel retrò recurrebat, aut certè in lutum, ne
illis propinquaret, declinabat, malens vestes
suas contaminare, & ab omnibus stultus re-
putari, quàm vel tantillum occasione macu-
landæ castitatis ac puritatis animæ propin-
quare. Cùm illi aliquando vnus è suis Flo-
rentiæ diceret, *Pater, hodie vidi Reginam Fran-
ciae*, ille eum toruè intuens, atque dictum
admirans, *Ego verò*, inquit, *nec passum vnum
facerem ad vnâ intuendam feminam*. Ne-
que aspectum modò refugiebat, sed quàm
diligentissimè item curabat, ne propinquus
illis staret: eratque vnum è maximis eius cru-
ciatibus, cùm necessariò dandæ essent aures
alicui Dominæ benefactrici, quæ de suis mo-
lestiis prolixè cum eo loqui vellet. Semel igi-
tur miscente illo sermones cum aliqua Do-
mina, cùm cuperet illa (quò melius intelli-
geretur) se eius lateri applicare propius, ipse,
quò magis illa appropinquabat, tantò am-
plius

plius vnà cum sedili suo retrocedebat, atque ab illa se disiungebat: & hoc pacto sensim nec aduertentes, totum ferè conclaue accedendo & recedendo perambularunt. Abhorrebat etiam vehementer à singularibus feminarum colloquiis: nec patiebatur accidere, vt soli cum sola sibi sermones essent, quamuis sancta admodum, admirabilisque (quæcumque illa foret) haberetur. Verùm quis explicare valeat, quid studij ac diligentiae adhiberet, ne feminae manus ipsi exoscularentur? neque tamen quantavis cautela euitare poterat, quin aliquæ interdum ex improviso ad earum osculum motu deuotionis irrumperent. Ac tum quidem cum sancta quadam modestia (quamuis eæ centenariae forent ac decrepitæ) manum veste clanculùm abstergebat; neque id semel, sed sæpius: tametsi non ignoraret, nonnullas Dominas id animaduertentes non mediocriter admirari. Ita quondam Genuæ in Nosocomio feminarum euenit: vbi cùm primaria quædam Domina eius esset manum exosculata, ipseque nihilominus ei perpurgandæ attenderet, dixit illa socio in aurem: *Heus, Pater, quidnam rei est, quamobrem Camillus toties manum suam emundet?* Cui ille non pauca de eius probitate & castimonia cùm rerulisset, restitit bona Princeps velut attonita,

Y

&

& simul tantæ puritatis exemplo mirè recreata, præsertim cum edocta esset, id totum non aliunde, quàm ex perfectionis altissimo fastigio prouenire. Postremò ita huius sanctæ virtutis ardens amator exiit & æmulator, vt dicere soleret: *Non solum aspectus & vicinitas feminarum, sed etiam umbra illarum centum millibus milliarum fugienda est.* Sic ipse per omnipotentis Dei gratiam, instar alterius sancti Iobi, hanc sibi absque mendacio vindicare laudem potuit (saltem à suæ conuersionis tempore in posterum) numquam se sponte inspexisse, neque oculos in alicuius feminae formam, potissimum mala intentione, sustulisse. Verum quidem est, eum, urgente aliqua Religionis necessitate, cum in cuiuspiam illarum colloquium veniendum esset (perinde quasi alterum hominem induisset) collocutum esse cum omni sancta libertate & affabilitate, modestiaque religiosa. Ita Romæ aliquando summopere rogatus, vt ad Monasterium Turris-speculi rem Diuinam factum ireret, ille, quamuis aliàs ferè numquam in vllò fuisset feminarum Cœnobio, sciens tamen dictas Matres (vtpote Religiosas claustro non obligatas) exire nonnumquam infirmos propinquos visitatum, atque ad mortem piè obeundam adiutum, illuc adiit: celebratoque
ibidem

ibidem Sacrificio, feruentissimam ad eas exhortationem habuit, qua ipsas ad charitatem iuxta & humilitatem inflammavit. Plurimo igitur gaudio atque solatio delibutæ fuerunt, tam ex desiderato eius conspectu, quàm à sanctis virtutū monitis, quibus ab illo eruditæ, & ad profectum incitatæ sunt. Enimvero in similibus visitationibus minimè moram trahebat, sed quàm poterat citissimè se expediebat, semperque in suis sermonibus nonnulla de infirmis, de moribundis, de Nosocomijs, deque aliis eiusmodi rebus formidolosis dicta immiscebat; fastidium autem quod ex tali colloctione & consuetudine sentiebat, quàm maximè poterat, dissimulabat. De cetero tam acerbus hominum veneratorum abominationi deditorum hostis fuit, ut quamvis ij ex nobilissimis mundi Proceribus forent, non posset tamen sibi ab eorum reprehensione (quotiescumque vel minimum eius vitij signum se præsente edidissent) temperare. In cuius rei fidem, vnum breuiter exemplum commemorabo. Anno Iubilei sancto, qui fuit millesimus sexcentessimus, die Iunij decima octaua, ipsa Dominicâ, euntes Camillus & eius Consultores Ferrariâ Venetias, Francolini conscenderunt in cursoris nauigio, in quod etiam furtim subintrauerant feminae tres improbæ ac procacis vi-

340 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
tæ, mater scilicet & duæ eius filiæ, ingenti pul-
chritudine, quæ à ciuitatibus in ciuitates fœ-
di turpisque lucri gratiâ pertransibant. Ca-
millus igitur audito per viam huius rei ser-
mone, tanto horrore tædioque percussus est,
vt explicari vix queat. Vnde perquisitâ im-
penso studio aliâ nauiculâ, nec vsquam reper-
tâ, demum duos Societatis IESU Patres, qui
eodem vehebantur nauigio, summo est ope-
re deprecatus, vt palàm aliquid in horrorem
peccati annuntiarent. Tum vnus ex illis ser-
monem est aggressus multo feruore plenissi-
mum, atque in plurium iuuenum despe-
ctum (qui vt dictis attenderent, induci num-
quam potuerant, semper sua testudine strepi-
tum concientes) persuasæ sunt illæ feminæ
votum facere non peccandi, saltem spatio tri-
dui, mater verò, non præbendi illis eodem
triduo vllam occasionem. Quod sanè vo-
tum cum tanta fecerunt compunctione cor-
dis, vt omnes tres in media stantes naui, &
amarè flêtes, pro nihilo duxerint maximam
pati ignominiam, atque immenso rubore
suffundi, dum isti malè morati vectores ver-
bis illas aculeatissimis transfigerent ac fodi-
carent. Vesperi verò, cùm ventum esset ad
diuersorium supra ripam Eridani hominibus
armatis plenam, Camillus & comites dum
ad mensam sedent, aliquid fumentes refi-
ciendis

ciendis corporibus, ecce vident illas feminas ab istis comprehensas militibus maximo cum triumpho & festiuitate ad superiora cubicula, insanæ fruendæ voluptatis causâ, & Dei in illis offendēdi cupidine, traduci. Quo bonus Pater infinitè & quantum dici nequit irritatus, velut alter Phinees pro Dei honore zelo commotus, surgit ocyùs à mensâ, in occursum ipsorum intrepido se fert animo, & quod vulgò per itinera Crucifixum gestare soleret collo alligatum, iniecta in eam armaturam manu, & ob hominis proterui oculos posita, *Frater*, inquit, *per huius Christi amorem te precor, vt has feminas abire sinas.* Tum ille homo atrociter indignatus, & male voluntatis plenus, eo ab se repulso (cū parum abesset quin scloppum illi in caput impingeret) *Quid? an eas omnes*, inquit, *vobis fortè habere vultis?* & hæc dicens renuebat dimittere: sed Camillus tam ferocis dicti procaciam nihili pendens, neque tantilli vitam ipsam faciens, quam tali in causâ vel cupide funderet, audaciter se interijciens, feminas extorquet è manibus. Testor equidem, mihi numquam in tanto periculo visum fuisse Patrem nostrum, in quanto tunc fuit: cū cernens ego illum in medio hominum armatorum, & spiritu fornicationis furentium, non modò ipsum in frustra dis-

sectum iri, sed nos quoque omnes, qui in eius eramus comitatu, ferro occasuros arbitrarer. Verum diuina Maiestas seruo suo tantum inuicti roboris suppeditauit, ut sola sanctissimi Crucifixi imagine armatus terrefecerit, soloque affligerit totam illius turbæ militaris ferociam: ita ut ipsi, velut cælesti virtute incatati atque attoniti, nescirent quoniam pacto feminæ illæ suis è manibus ereptæ euasissent. Tum Camillus actutum recurrens ad nauigium, statim feminas in tuto posuit; noluitque ampliùs ne punctum quidem temporis stare in scelerato illo tabernaculo peccatorum, nempe veritus, ne vibratum è cælo fulmen totum illud diuersorium illicò concremaret. Fugiebat quoque ea loca, ubi profanos sonos, cantus, tripudia exaudiret. Hinc sæpenumerò, cum manente ante auroram in templo esset, quo tempore à nostris fit meditatio, si quis fortè per viam transiens chelyn aliudve instrumentum pulsaret aut cantaret, ille subitò, more canis ex aqua emergentis, caput concutiens, atque excreans aut tussiens, ne quid istorum audiret, strepitum concitabat. Cum autem in dicto itinere Venetiis reuerteretur Mediolanum, & per medium quemdam pagum transiret, in quo à rusticana plebe ludabatur, saltabatur, cantabatur, ibi noster rhodarius,

darius, vt feminas contemplaretur saltantes, cursum stitit : Camillus ergo, qui aliquid circa rhedam desiderari, aut fractum esse quidpiam suspicaretur (clausis enim portulis tum ibatur) postquam auribus excepit tibiæ aliorumque instrumentorum sonos, intellexitque rhedarium deditâ operâ substitisse, vt oculos suos tripudiantium feminarum spectaculo pasceret, ita eius rei indignitate exarsit, vt coram tota illa turba acerrimè eum increpauerit, atque vltra progredi vel nolentem coëgerit. Quin tam grauius factum istud accepit, vt numquam ampliùs per vias eius hominis opera vti voluerit : ac Mediolanum cùm peruenisset, ea solùm de causa strenam, seu gratuitum peracti itineris munusculum, elargiri recusarit. Ex his porrò pauculis exemplis facillè cognosci licet, quantus & quàm diligens obseruator & custos thesauri sanctæ castitatis Camillus extiterit.

CAPVT IX.

*Quàm chara Camillo fuerit Obedientia,
Humilitas, & sui ipsius despicientia.*

TAmetsi Camillo numquam oblata fuerit demonstrandæ circa sanctam obe-

obedientiam promptitudinis suæ occasio
 (propterea quod semper Congregationis su-
 perior extiterit) tamen postquam officio Ge-
 neralis vltro se abdicauit, minimè sibi defuit,
 quin illustrissima ac prorsus eximia illius vir-
 tutis exempla in se ediderit. Vbicumque e-
 nim post eam abdicationem habitauit, sem-
 per à Superiore, seu foras exiens, seu domum
 rediens, benedictionem exposcebat. Quem
 cum in inferioribus ædibus non reperiret,
 conscensis gradibus, tota eum domo perqui-
 rebat, licet alioquin mittere socium ad eam
 petendam facultatem potuisset: immò sæ-
 pius non reperto ipso Superiore, præ humili-
 tatis amore ac desiderio, ad illam à Fratre
 Subministrato postulandam se submittebat.
 Idem circa litterarum missionem ac rece-
 ptionem facitabat: quarum ne vnā qui-
 dem citra Superiorum facultatem admisit.
 Sed multò maioris erat admirationis, intueri
 eum non semel, sed sæpius, licet grandævum,
 licet fundatorem, licet tot annos Genera-
 lem, & eo demum officio sua sponte defun-
 ctum, flexis tamē in omnium Patrum ac Fra-
 trum corona genibus, quotidianorum suo-
 rum defectuum veniam (quemadmodum
 alij Patres ac Fratres solent) vltro deprecari.
 In quæ etiam, post sui voluntariam accusa-
 tionem, libens suscipiebat, & omni cum hu-
 mili-

militate ac modestia præstabat iniunctam a Superioribus suis pœnitentiam, quamuis ij Superiores plerumque iuvenes essent, atque in Religionem ab eò admissi atque educati fuissent. Adeò autem formidabat vel habere quidpiam, vel possidere præter sanctæ obedientiæ voluntatem, vt illo ipso die, quo Generalis officio renuntiavit, priusquam vesperi decubitus concederet, Prouincialem Romanum adierit, & paucularum recularum sibi necessariorum, quas in cubiculo habebat, indicem obtulerit: nec earum vsum antè admiserit, aut vllò modo etiam vltro oblatum admittere voluerit, quàm ipse Prouincialis eum legisset, & perlecto subscripsisset. Verùm nimis prolixum foret negotium, si omnia quæ ad eius obedientiâ spectant, minutatim vellem singulis inhærendo actibus exequi: sed solum dicere in præsentia sufficeret, non modò vocẽ, aut indicium nutumve Superioris, sed etiam quodecumque minimum æris campani signum illi pro ipsius Dei voce ac mandato extitisse. Tam celer promptusque ad omnem obedientiam erat! Contigit aliquando, vt sumpto pallio, & obserato iam cubiculo egressurus domum, audiret campanæ sonum cunctos ad verrendam domum euocantis: mox ergo, quamuis cum duobus Sacerdotibus ei sermo tunc esset, eo statim

Y 5

inter-

346 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
interrupto, *Patres mei*, inquit, *ignoscite, ex-*
quamur primò sanctam obedientiam, & illis
extemplò relictis, vti erat amictus pallio, ad
verrendum cubiculum se retulit. Aliàs (vt
cuncti scirent quanto in pauperes Nosoco-
mij ferretur affectu) dictum ei fuit: *Pater, si*
Præfectus domus vestrae Reuerentia prohibe-
ret, ne ad Nosocomium se conferret, sed ad
suum cubiculum se referret, quid tali in re fa-
ceret? Respondit: *Facerem statim quod man-*
daretur, & alia omnia missa facerem, alioquin
non essem ego sanè Religiosus, sed bestia. Nunc
ad sanctam humilitatem quod attinet, planè
pari studio in eius exercitia semper incumbe-
bat, iam in culina patinas lauando, iam in
cœnatione mensis ministrando. Quin etiam
non rarò, tam ante Generalatus abdicatio-
nem, quàm post eam, cùm nostri, ad sepe-
liendos mortuos, funus in Nosocomiis comi-
tarentur, ipse, quamuis ætate senex, & statu-
ra adeò procerus, Crucem præferebat, & sæ-
pè item feretro humeros supponebat. Num-
quam verò permisit (quamdiu quidem per
se facere potuit) vt aliquis curam eius ha-
beret cubiculi, sed ipsemet cuncta faciebat,
verrebat, mundabat, componebat: im-
mò persæpè in nostris Valerudinariis ipse
munus suscipiebat Curatoris infirmorū. Ali-
quādo in Nosocomio sancti Spiritus, cùm so-
dalem

dalem suum videret assumere curam mundandi cubiculi, & fascias malè affectæ tibie expandendi, & alia ad eius subleuationem exequendi, dixit ei bonus Pater: *Frater, sine me isthac omnia facere, & tu soli pauperum ministerio intende*. Ad quod respondentem socio, Pater, cum ego *vestra Reuerentie seruiro*, imaginor mihi *me minimo pauperi totius Nosocomij inservire* (quo tunc contentus Camillus, & gaudens se haberi & æstimari ut unum ex pauperibus) subiecit: *Ergo, si ita est, mi Frater, obicem nolo meritis tuis ponere*. At caue sis, quidquam eo respectu aut cogitatione facias, quod *sim fundator* (gravis enim proculdubio hæc foret tentatio:) sed solum ita facias, quemadmodum cuius alteri proximo tuo infirmo & indigo faceres; & cum tali quidem proposito atque intentione ego admitto, & gratias tibi ago. Cum aliquis e nostris peregre adueniret, aut à septem reuerteretur Ecclesiis, ipse semper inter primos aderat, qui lauare illis pedes vellet, & lotos exosculari. Ibat frequenter cum mantica in tergo per urbem Romam, ad panem emendicandum, tametsi à suis familiaribus non rarò eius rei fuisset admonitus, atque inter alios à Cardinale Saluiato Protectore, qui Romæ aliquando ei occurrens manticam humeris gestanti, rhedâ sisti iussâ, eum acriter increpuit, minime-

meq; id eum decere, nec Generalis dignitati
conuenire inculcauit. Numquam verò ali-
quod humilitatis opus à domesticis suscipie-
batur, quin ille semper primus manum operi
admoueret. Hinc sæpenu merò, dum aliquod
ædificium strueretur, ipse vestem lineam in-
dutus, calcem, lapides, lateres deuehebat; aut
certè in viam foras prodiens, intrò ligna por-
tantes adiuuabat, nec infrequenter quoque
in lauandis pannis atque ad solem expan-
dendis auxilio erat. Cui cùm aliquando di-
ctum esset, ne in vlla harum rerum se occu-
paret fatigarétve, sed hæc aliis facienda re-
linqueret, *Absit*, inquit, *nec hoc Deo placeat,*
vt me vniquam communibus subducam exerci-
tiis: nam meum Superioris nomen in virtute
locum habere debet, nō in exemptione. Iam au-
tem eius incedendi modus & conuersandi
cum tanta sui despicientia coniunctus erat,
tamque paupere & vili neglectoque habitu
utebatur, vt si Crucem in veste non gestasset,
facile futurum fuisset, vt pro paupere Pre-
sbytero, derelicto & extraneo haberetur. Sic
aliquando fuit mea quidem opinione Ro-
mæ habitus, vbi cùm ad faciendam rem Di-
uinam templum sancti Michaëlis Archan-
geli (dies erat illi sacer) in regione Leonina
petiisset, eâ perfectâ, vnus Sacerdorum qui
ibidem aderant, arbitratus eum esse paupe-
rem

rem Presbyterum alienigenam, illi in stipem
vnum Iulium dedit; Camillus autem animo
sanctæ humilitatis & modestiæ pleno, gra-
tias se agere de eius charitate dixit, & di-
ctum Iulium in pelui eleëmofynarum reli-
quit. Aliàs tamdiu pallio vno est vsus, vt præ
multa vetustate totus iam lacer esset ac de-
color. Vnde sæpiùs eum Cardinalis Paleot-
rus rogavit, vt alium sibi faciendum procu-
raret; sed tandem animaduertens, eum ex
humilitatis studio & sui contemptu nihil ef-
ficere, coactus fuit pro sua in illum insigni
benevolentia imperare eius socio, vt confici
vnum nomine suo iuberet. Quod & factum
est. Neapoli quoque multo admodum tem-
pore vestem vnā tulit tot panniculis obfi-
tam (quorum aliquos ad maiorem sui despi-
cientiam filo albo consuerat) vt debuerit ei
Superior in virtute sanctæ obedientiæ impe-
rare, vt eam relinqueret; ac tum demum
aliam cepit. Semel Romæ, cùm rhedâ cu-
iusdam primariæ Dominæ, quæ ipsum euo-
cauerat, veheretur, reuertens domum, incidit
in pauperem quemdam in via clamantem,
Ego sum infirmus, & nemo mihi credit: tum
Camillus, *Ascende*, inquit, *huc ad me in rhe-*
dam: & recusante illo, fortassis ex verecun-
dia, tantò illum calidiùs atque ardentius
precabatur Camillus, & se deprimens dice-
bat:

350 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
bat: *Frater, non te teneat verecundia; intra,*
amabò; non sum ego cuiusquam loci aut digni-
tatis, sed sum homo pauper. Nolente illo ni-
hilominus sic inuitanti acquiescere, vltèrius
transiit Camillus, sed ita vt retrò idemtidem
respectaret, eum aduocans, & signo ad in-
trandum inuitans. Cupiebat etiam, vt sui
Ordinis Religiosi totum vitæ suæ fundamen-
tū in hac sancta virtute humilitatis colloca-
rent, atq; in ea vires animi & corporis quàm
plurimū exercerēt; ac propterea fieri num-
quam potuit, vt vlli superbi & ambitiosi
apud eum præpollerent, aut cum illo perse-
uerarent: siquidem modis omnibus labora-
bat, vt depressi essent ac humiles, cum vel sua
ipfius saltem profunda humilitate illos con-
funderet. Petiit aliquando infirmus quidam
ab vno è nostris nescio quod charitatis genus,
valdè repugnans sensibus: animaduertens
autem Camillus, hunc Fratrem illibenter
minusque promptè id facere, confestim ip-
semet ad illud faciendum se contulit; & illi
segniori, *Scias porrò, inquit, neque me, neque*
te dignos esse, qui huiusmodi præstemus offi-
cium charitatis. Cum autem infirmo ex animi
eius sententia inseruisset, isque ipsi gratias
ageret, mox Camillus flexis coram illo geni-
bus, *Frater, inquit, meum est tibi gratias agi-*
re, quòd talem mihi charitatis exercenda occu-
siones

funem obtuleris, non tuum mihi. Quocirca
Deo gratias age, non mihi. Hoc pacto igitur
istum alterum Religiosum rubore suffudit.
Aliàs cum ad nostros publicè verba faceret,
petiit ab vno ex illis, qua in re posset quis-
piam aliquid habere aut sentire amoris pro-
ptij. Respondit ille, multis in rebus, & spe-
ciatim quoque in barbæ ad suum quemdam
modum accommodatione. Tum veritus
Camillus, ne fortè quispiam suorum aliqua
delectatione traheretur, ad barbam præter
commune Religionis institutum variè con-
cinnandam, *Statim, statim*, inquit, *non modò*
tonderi omnium barbas, sed etiam abradi volo.
Atque, vt exemplo omnibus præiret, primus
suam obtulit abradendam, non magni pen-
dens quidquid in eo pateretur, quod omni-
bus ad vniformitatem & æqualitatem com-
modaret. Tam submissè porrò de se sentie-
bat, vt se etiam totius mundi grauissimum
peccatorem reputaret ac diceret; ex quo fie-
bat, vt soleret se titionem inferni appellare,
atque alios omnes se vno meliores arbitrari.
Aliquando inter colloquendum præ se tu-
lit quidam Pater, mirari se vehementer,
quo pacto homo idiota & miles, qualis fue-
rat Camillus, potuisset erigere ac fundare
Religionem: ipse autem tantis se verberari
laudibus sentiens, correpto ad se tutandum
mo-

352 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
modestæ humilitatis clypeo ita respondit:
*Pater mi, ne tibi subrepat vlla huius rei admi-
ratio: quia id omne quod factum est, à potenti
manu Dei factum est, qui ad tale opus vno in-
ferni titione uti voluit. Quis tamen nouit, an
non aliquando titionem hunc extinctura sit illa
diuina Bonitas, & factura, ut non sit amplius
inferni? Et spero in Dei misericordia id factum
iri. Aliàs cum ei dictum esset, Pater, meriti
debet vestra Reuerentia aliquam sentire animi
voluptatem, quòd Religio hæc tantillo temporis
spatio ita excreuerit, respondit: Pater mi, ut
veritatem tibi aperiam, nulla vmquam talis
cogitatio mihi in mentem venit, nec aliquando
ea re oblectatus sum: contrà verò semper inde
magis magisq; depressus, atque inde confusus,
continuas Deo meo, ut bonorum fonti atque
origini, laudes refudi. Reuersus quodam tem-
pore Bocchianico Romam, tametsi admo-
dum ex itinere defatigatus & languidus,
cum sustinere diutiùs Fratrum suorum infir-
morum absentiam ac desiderium non pos-
set, iuit vespera insequente vigilatum in No-
socomio sancti Spiritus. Qua prima nocte,
ob multos à se susceptos labores, grauiter va-
letudinem afflixit. Vnde domum reuersus,
non potuit quin eadem in infirmitate claris-
sima ederet magnæ suæ humilitatis indicia.
Quadam igitur nocte multò plus solito se-
aggra-*

aggravatum sentiens, accersito Confessario
 (qui tum erat Pater Petrus Franciscus Pel-
 lizzonus) eum rogavit, ut suam excipere di-
 gnaretur Confessionem peccatorum genera-
 lem: ille verò animadvertens eum febris non
 mediocriter æstuantem, immò sic ardente
 lingua exsuccum, ut vix loqui posset, respon-
 dit, deponendam ipsi esse hanc curam, &
 animi angorem: se enim pro certo habere,
 nihil tali Confessione ei opus esse, cum aliàs
 eam expleffet. Tum verò infinita Dei beni-
 gnitas tantam seruo suo gratiam infudit, ut
 super ea re cum suo Confessario colloquens
 diceret, fatereturque, coram aliis commissa
 ab se peccata in sæculo, nihil veritus multo-
 rum nostris ibidè presentiam. Totam dein-
 de nocte in grauibz doloribus atque suspiriis
 consumpsit. *Ah Domine Domine*, inquebat,
da mihi veram peccatorum meorum contritio-
nem, & ignosce huic magno peccatori. Reddi-
 tus postmodum sanitati, & sermonem de
 quodam Sacerdote audiens, qui nescio quam
 à maligno spiritu passus esset illusionem, pro-
 pter quam in animi ægritudine versaretur,
 dixit cum suspirio: *Hem, Patres mei, quàm bo-*
num est ambulare per vias mulionibus tritas,
hoc est, per observationem sanctorum Dei man-
datorum, & in veris solidisq; se exercere vir-
tutibus, charitate, humilitate, alijsq; similibus!

Z

Deni-

Denique bonus Pater, ex quo tempore renuntiavit supremo gubernandæ Religionis officio, cum iam annorum esset sexaginta, tum nouo spiritu atque feruore cœpit in se maiorem in modum exsuscitare obedientiæ & humilitatis desiderium. Quare in tantæ simplicitatis ac puritatis statum se retulit, ut more simplicis infantuli doctrinæ Christianæ libellum sibi coëmerit, & tamquam modò genitus infans in Christo Iesu eam doctrinam relegerit, ac memoriâ repetierit, quò nouum scilicet vitæ suæ spirituali principium poneret.

CAPVT X.

Attentio & Deuotio Camilli in diuino Officio, & in sancto Sacrificio.

IN diuino recitando Officio tanta erat Camilli attentio atque deuotio, ut nullus, meâ quidem sententiâ, illo diligentior vniquam reperiendus sit. Quod Officium, præ metu quidpiam omitterendi, libenter cum socio, si copia eius esset, recitabat: solitusque erat idemtidem ab eo postulare, num bene recitasset. Neque parum in hoc ponebat temporis, quòd semper & ipse repeteret, & repetere socium vellet, quamuis minimam
sylla-

syllabam aut particulam non benè intel-
lectam, aut non rectè prolatam. Vix vñquam
verò partem vllam memoriter recitabat, sed
oculis semper in Breuiarium defixis: & ferè
semper capite aperto & genibus flexis. Erat
autem accuratissimus præscriptarum ab Ec-
clesia cærimoniarum obseruator, vt & nulla
Crucis signa omitteret, & omnes genufle-
xiones in rubricis contentas repræsentaret. Si
inter recitandum dictum Officium aliquis
eius pulsasset fores, aut si socius tussiuisset,
aliūve strepitum edidisset, statim ipse di-
gito super versiculum ad quem peruenerat
impresso, firmiter eum detinebat, præ timo-
re, ne quid eum effugeret aut præteriret. Cu-
piebat etiam, vt socius altè, clarè & distin-
ctè pronuntiaret, ac nñ faceret, iubebat re-
peti: interdumq; accidit, vt ipsemet eundem
versiculum sæpius repeteret, studio benè
pronuntiandi, & ea legendi attentione,
quam is præstare debet, qui cum Deo col-
loquitur. Opus erat non rarò, vt socius ad
eum sedandum diceret: *Vestra Reuerentia
acquiescat, idq; meæ conscientie relinquat: be-
nè enim legit, nec quidquam omisit: & quod
plus est, dixit vsque ad Tertiam, Sextam,
Nonam, nec aliud restat dicendum præter Ve-
speras & Completorium: & signa benè posita
sunt in Breuiario: nec potest commissus esse*

ullus error. Tum autem ad pacandam conscientiam, & ad iudicandum se acquiescere, bis terve capite annuebat, aut gestu manuum approbabat: eratque res cunctis familiarissima, ut cum eum animadverterent dictos exhibentem motus, dicerent: *Iam Pater sibi conscientiam tranquillavit.* Tanta verò circa hoc pietatis genus cum faceret, videbatur tamen bonus Pater non satis ad debitum Deo obsequium facere; ibatque nonnumquam ad aliorum ianuas auscultatum, quomodo ipsi recitarent. Accidit aliquando, ut cum ipse in Nosocomio Mediolanensi in eiusdem Officij lectione occuparetur, aliqui è nostris eum interpellantes, certam feminam adducerent habitam ab ipsis valde deuotam & spiritualem, quæ ipsum alloqui, eiusque donari benedictione peroptabat: tum ipso digito derepentè ad versiculum quem legebat proiecto, retrorsum se conuertens, *Id non curo*, inquit, *id non curo*, dans manu signum, ut amandaretur. Nullum porrò tormentum maius in sua infirmitate illi fuit, quàm de lectione Officij scrupulus conscientiæ. Quamuis enim ardentissima febris æstualet, nullus tamen transibat dies, quin à Medico peteret, ad illudne teneretur, an non. Neque prius acquiescebat, quàm seuerè ab eo reprehensus

sus esset, iussusque acquiescere. Pari semper utebatur diligentia & attentione in sancto ac tremendo Sacrificio, quod quotidie manè celebrabat, nec umquam omittebat, nisi aut gravi prædeditus infirmitate, aut aliquo maiori impedimento ad pauperum utilitatem pertinente distentus. Etiam in itineribus semper illud facere connitebatur, licet in pauperibus quibusdam pagis, interdum tam breuibz cogeretur vti ornamentis, vt vix ad medias tibias & ad media brachia attingerent: sed huic incommodo post occurrit, secum deportando quodam tempore omnia ornamenta, etiam Hostias & candelas, cum sibi religioni duceret, pauperum Presbyterorum Hostias & candelas absumere. Erat in suis Sacrificiis aliquantò longior, ob exquisitam diligentiam, quam in caerimoniis, in secretis Orationibus, in Consecratione, in Patenæ mundatione adhibebat; in quibus nulla umquam utebatur festinatione, etiam si habuisset eadem die centum milliarum itineris peragenda, & quamvis interfuisset eius Sacrificio vir quantavis dignitate vel auctoritate pollens. Non rarò etiam, dum esset Generalis, ex deuotione ministrabat aliis nostris Sacerdotibus Sacrum facientibus. Volebat vt mappæ, sudaria, corporalia, & alia altaris ornamenta, nitida essent & expolita. Sæ-

pè dum ad aram stare Sacrum celebraturus, præsertim vbi solitus non erat celebrare, timore tangebatur, ne ibi fortè desideraretur lapis sacratus. Vnde ad certitudinem, refixis nonnumquam aciculis, manum suam mappæ submittebat; & an ibi esset lapis, & quouſque se extenderet, explorabat. Quadam vice, dum in Nosocomio sancti Spiritus ego ipse in altari diuæ Virginis Sacris operarer, instante Consecrationis tempore bonus Pater pedetentim aræ appropinquans, & manum super Corporale imponens, *Auerte*, inquit, *hunc sacrum lapidem esse perexiguum, neque ulterius quàm huc protendi*. Quod idcirco faciebat, quia verebatur, ne Hostiam consecrarem extra lapidis sacrati fines. Genuflexiones semper ad terram vsque protendebat, quantumlibet eum tibiæ dolor grauaret ac pungeret. Semper ante Sacrificij celebrationem peccata coram Sacerdote confitebatur: estque satis exploratum, numquàm eum ad illud accessisse Sacrificium, remordente aliquius peccati conscientia. Aliquando Bocchianici, ipsi ad altare Sacrificium iamiam inchoaturo, nuntiatum fuit, multos eius loci homines illo die Sacro non interfuisse, propterea quòd tamdiu expectare non valentes abscessissent: veritus igitur ne aut ipse aut edituus in causa fuissent eius tarditatis, *statim*

statim aliquos è nostris per totum illum locum è singulis domibus ad Sacrum euocatos, adeoque precibus rogatos, venire ne differrent: cum interim ipse ad altare illos operiretur vestitus, nec inchoare pungente animum scrupulo auderet. Aliàs vnà cum essemus in Liburno portu, ille vt proficisceretur Florentiam, ego vt in triremi Genuensi nauigarem Genuam, ille, recordatus se postridiè manè Confessarij copiam non habiturum, iussit me subsistere in medio loci cuiusdam populo frequentissimi, illicque aperto capite, & facto signo Crucis, statim statim peccata confessus est. Aliàs Romę, dū in supradicto altari diuę Virginis in sancti Spiritus staret ad Consecrationem, & aliqui ex eius loci ministris præsentes essent, conuertit se, & veniam à socio suo petiit, qui erat Nouitius, & Sacro seruebat. Id autem fecit, quòd meminisset se ante Sacrum acri reprehensione eum pupugisse, ob nescio quod paruum delictum. Vnde sibi visus eum absque occasione turbasse, nequaquam audebat ad Consecrationem progredi, nisi prius veniam ab eo expostulasset. Sciens autem debere illum Fratrem in eodem Sacrificio sacram sumere Communionem, & formidans ne animo esset nonnihil perturbato, eum precatus est, ne Communionem

sumeret. Postremò nullum aliud præsentius remedium ad dandam animæ suæ pacem ac tranquillitatem dicebat se reperisse, quàm ex prompto Confessionis & satisfactionis adiumento mundam semper gerere conscientiam. Inde accidebat, vt cùm audiret nominari puritatem cordis, aut aliud quoddam simile verbum, videretur in eius animam pluuia quædam mannæ similis depluere. Tantum in se gaudij cælestisque voluptatis sentiebat. Boechianici, cùm intellexisset multas pauperes puellas, & alias feminas non ire diebus Festis ad Sacrum, propterea quòd carerent vestimentis, quibus conuenienter suo statui in templo principali comparerent; ipse, deportatis secum omnibus ornamentis necessariis, ibat celebratum Sacrum in exigua aliqua ædícula, vt minori cum verecundia posset turba illa pauperculæ istuc conuenire. Cùm autem aliquando ibidem Sacrum faceret in nostro templo, & feminas audiret nonnullas inter se confabulantes, ipse ad eas se conuertens, sanctaque reprehensione castigans, admonuit, quandoquidem nunc essent in domo Dei & orationis, ipsas cum magno timore & reuerentia esse debere. Ita illæ semper deinceps rebus diuinis in silentio adstitere. Interdum et eo quæsitum est: *Pater, quid faceret tua Re-*

uerca-

uentia, si inter celebrandum Sacrificium post
Consecrationem incideret musca, resve alia si-
milis, in calicem? Respondit autem; *Queri-
tis quid ego facerem? ego illam deglutirem;*
nec verò id mihi rarò occurrit, & ita feci, ac
mihi pro Dei amore vim intuli. In immitten-
da in calicem aquæ guttula, sæpiùs sibi ipse
non fidens petiit à ministrante, num eam
vidisset intus cadentem? Cùm nonnum-
quam in ablutione digitorum accideret
contingere eum os ampullæ, dum signum
daret non ampliùs infundendi, finito de-
inde Sacro redibat in templum, & purifica-
torio dictum ampullæ os expurgabat: in-
cessante scilicet illum scrupulo, quòd illud
digitis attigisset nondum ablutis. Sæpenu-
merò inter sanctum Sacrificium, riuuli la-
crymarum ex eius oculis emanabant, nec in-
frequenter, dum secretis, quas vocant, pre-
cationibus intenderet, cupiebat pulsari orga-
na tono submisso, itemque cùm diebus Fe-
stis distribueretur Fratribus sacra Commu-
nio, filiorum suorum animas ad cælestis pa-
triæ amorem ea ratione succendens,

Z s

CA-

CAPVT XI.

Aſſidua Camilli precatio, & opera mirabilia quæ Deus illius vi patrare viſus eſt.

ERat Camillus in precatione, in lectione ſpiritali, in meditatione perquam aſſiduus, bonamque tam noctis quàm diei partem in iis inſumebat: neque quòd in opera miſericordiæ tam propenſo eſſet animo, propterea deſiſtebat, quin ſemper aliquid pium ſanctumque mente volueret ac reuolueret. Cùm peregrè proficiſceretur, non modò horam meditationis ſuæ quotidie manè per itinera explebat, tenens manu, & idemtidem reſpiciens ſuum Crucifixum, ſed etiam conuerſâ clepſydrâ (quam ſecum deferēbat) ab omnibus eandem fieri meditationem imperabat. Tum verò præcipuè in eius meditatione exardeſcebat ignis, cùm in mediis filius aut aliis locis ſolitariis ambularet, aut veheretur. Stupebāt porrò omnes, hominem tam vlceròſum, quàm ipſe erat, tam diu genibus flexis perſeuerare, præſertim habentem in iisdem genibus duplex callum, ſeu gemina oſſa permultum acuta. Sæpè viſus eſt in orationibus ſuis copioſiſſimos fundere imbres lacry-

lacrymarum, dum modò iunctis manibus,
modò brachiis apertis ad sanctissimi Cruci-
fixi pedes (erga quam imaginem semper fuit
supra modum affectus) feruidas preces fun-
deret. Fuit, cùm in Nosocomio Annuntiatae
Neapoli Frater quispiam media nocte eum
ad excubias vocatum & portatum ipsi lumen
iuerit : sed cùm aliquoties eius fores cubicu-
li pulsasset, nec responsum audiret, apertâ
tandem ianuâ ingressus, inuenit eundem
Patrem iam vestitum stare in medio cubicu-
li erectum, iunctis manibus & oculis ad cæ-
lum versis, absque alio motu: quem cùm vo-
casset, & ille nullum auditus alteriusve sen-
sus signum edidisset, accensâ eius lucernâ eo-
dem in statu illum reliquit quò inuenerat,
& abiit. Solitus erat frequenter offerre Patri
æterno amarissimam Filij sui Passionem pro
peccatis totius mundi, & speciatim pro san-
ctæ Ecclesiæ necessitatibus. Crebrò item suis
Religiosis commendabat, vti memores es-
sent semper Deum deprecari pro omnibus
Religionis benefactoribus, tam viuis quàm
defunctis, & pro animabus Purgatorij, &
pro ijs qui erant in peccato mortali, & spe-
ciatim pro iis, qui in extremo vitæ articulo
de salute periclitabantur : consueueratque
dicere, nostros omnes Religiosos, licet in suis
manerent cubiculis, posse per orationes ad-
esse

esse omnibus, quotquot in mundo reperirentur, moribundis, eorumque animas Deo commendare. Volebat denique, ut sui semper orarent, aut aliquid pij meditarentur, siue domi manerent, siue per vias irent, siue in Nosocomijs laborarent, dicebatque: *Vae illi Religioso, qui sola meditationis matutine hora contentus est: post autem, omne quod residuum est temporis, in hac & illa mente distractus transigit: quippe talis nihil reperiet vespere, nisi manus suas muscis & vento plenas.* Ad summam cupiebat solum corpus exercitijs exterioribus esse occupatum, animam verò, quoad eius fieri posset, cum Deo interius semper versari. Inter alia quæ in precibus suis instanter à Deo postulabat, vnum erat, ut animam eius ab omni peccatorum macula emundaret, eamque ad pristinum innocentiae Baptismo acquisitæ statum reduceret. Quocirca omnem cuiuslibet errati vel tenuem umbram magno studio deuitabat. Neque verò in suis orationibus nimis alta ac sublimia petebat, sed Christi sanctissimo lateri se includens, illic instar amantis columbæ in cauerna maceræ demorabatur, ibi gratiam exposcebat, ibi excelsa ac diuina colloquia cum Domino suo dilecto miscebat. De cetero totus illi mundus mortuus erat & crucifixus, precabaturque, non iam alium quem

quem gustum suauitatis in uice caelestem percipere, sed potius vires in laboribus ampliores, & plus fortitudinis ad ea, quæ salutem tangunt animarum, suscipienda & exequenda impetrare. Non raro ad mortuorum sepulchra se conferebat, flexis super illa genibus preces ad Deum fusurus: deinde in suis spiritualibus cohortationibus dicere ad suos solebat: *O si Patres hi & Fratres, qui in istis fossis sepulti iacent, reuerti ad vitam possent, quàm animis feruentes essent, quàm Regularum obseruantes, quàm amantes pauperum! Et ego ingratus, qui hîc sum non ista cogito? & tædet me laborare?* De hac ipsa sancta virtute, ad instruendos simplices ac rudiores Fratres verba faciens, ita dixit: *Frater mi, cùm stas ad orationem, si aliquam in te deuotionem sentias aut consolationem spiritualem, gratias age Deo: sin minus, ne propterea contristeris, semper cogitans, te aliqua tua culpa eam non mereri. Verùm enim uerò non debes, quando te aridum & siccum senseris, ideò cessare ab oratione, sed magis quàm umquam in ea perseuerare. Et quamuis tibi tum appareat, non posse te animum in te ipso recolligere, saltem vim & conatum adhibe, & vnum fac de tribus: aut sanctissimæ Virginis Rosarium recita, aut semper imaginem Crucifixi contemplare, aut, si nec id potes, saltem nihil aliud quàm decerta, & à mente*

*mente tua cogitationes vanas otiosasque detur-
 ba. At licet tota hora tali in pugna ac certamine
 transuolet, scias eam valdè bene esse impensam,
 & pergratum Deo fore tuum intueri certamen.*
 Visus est quoque Dominus Deus multis in
 occasionibus & necessitatibus exaudisse ser-
 ui sui orationes, quemadmodum sequenti-
 bus exemplis planum fiet. Anno millesimo
 quingentesimo octogesimo tertio, ad vigesi-
 mam sextam Aprilis, cùm Camillus in S. Ia-
 cobi Nosocomio esset Præfectus Domus, Ro-
 mæ exortus est contra satellites tumultus po-
 puli (quemadmodû in Vita Gregorij XIII.
 Pontificis fusè perscriptum est) & quia duo
 illorum satellitum intra Nosocomium fugâ
 euaserant, seque & suam salutem Camillo
 commendauerant; ipse eorum miseratione
 motus, illos in cellam quamdam lignariam
 abductos abscondit, & fascibus lignisque
 operuit. Quod populus paullo post resciscens,
 magno agmine ad Nosocomij portam ac-
 currit, & strictis gladiis, dictos satellites ad
 necem deposcit: quibus occurrens Camillus,
 summa vi precum institit, vt hos duos pau-
 peres & insontes, qui in domum Dei & ad
 misericordiæ locum confugerant, saluos vel-
 lent: sed illis in peruerso proposito obstina-
 tis, nesciens Camillus quid ultra faceret, ab-
 cessit, & se in paruam S. Iacobi ædiculam

inclu-

includens, coram sanctissimæ Virginis Alta-
ri procidit in genua, precatusque est multis
cum lacrymis, & ex toto intimi cordis affe-
ctu, ne permetteret eiusmodi in hac domo
committi homicidium, maximaque in eam
factâ fiduciâ, visus est demum sibi de illo-
rum salute & liberatione à mortis periculo
certus esse. Vnde foras denuò contra multi-
tudinem egressus, tanta illam vehementia, vt
sanguini parceret, exorauit, præsertim san-
ctissima Virgine gratiam eius ori atque ser-
monibus, & lacrymas oculis affundente, vt
eos tandem flexerit, mitesque reddiderit. Ita
isti duo miseri infantes, qui hætenus nihil
aliud quàm mortem expectabant, populi
tumultuantis gladios euaserunt. Aliàs sub
initia erectæ Congregationis, tanta idem
Camillus aliquando laborauit nummorum
penuria, vt nesciret, quo pacto posset huma-
nitus quotidiano Patrum victui sufficere ne-
cessaria, quandoquidem crebrò ad tabernam
nummulariam Altouitorum profectus, pro
exigenda solutione certæ syngraphæ populi
Romani ducentorum quinquaginta aureo-
rum, nihil vñquam potuisset impetrare, di-
cente nummulario, nihil ampliùs inibi resta-
re nummorum populi Romani: ita vt in ma-
ximis tum esset rei domesticæ angustijs. Ita-
que nullibi eo in tempore patere videns per-
fugium,

368 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
fugium, ad orationem recursum habuit: quâ
peractâ egressus domo, obuium habuit Cæ-
saré Zatteram mensarium Augustini Pinelli;
qui intellecta eius arcta necessitate, eidem
persoluit illo ipso die dictam syngrapham,
tamen in suo ærario nullum haberet popu-
li Romani nummum. Atque hoc pacto le-
uata est domus præsentī necessitate atque an-
guistiis. Anno millesimo quingentesimo no-
nagesimo fuit in nostra Congregatione qui-
dam subditus Godefridus nomine, adole-
scens Nobilis & magnæ expectationis, qui
menses minimū tredecim in Congrega-
tione exegerat, sed tanta vi & tam reluctan-
te natura, vt in continuo detineri videretur
martyrio, præsertim immisso illi à dæmone
prorsus insolito horrore infirmorum: igitur
non valens diutiùs tam intolerabiles perfer-
re animi cruciatus, statuit è nostra Congre-
gatione discedere, atque in Montis Cassini
Cœnobiū se transferre. Vbi cū tandem
admissus fuisset, & litteras suæ admissionis
accepisset, facultatem à Camillo expetiit ab-
cedendi: qui ipsum ob insignes animi dotes
multū diligens, haud mediocriter vt reti-
neret laborauit. Sed ille propositi sui te-
nax, vestes suas pristinas atque mundanas
vnā cum gladio & aliis ad equitandum ne-
cessariis sibi reddi postulauit, vt postero
die

die manè vias suas retrorsum abiret. Fuit hoc
 sanè Camillo quàm ingratum. Igitur ad pre-
 ces. Et ecce istum eadē ipsa nocte (cū alio-
 qui iam modò fuisset sanissimus) corripit
 febris, eaquē tam repentina atque terribilis,
 & tanto cum frigore stridorequē & collisio-
 ne dentium, vt res prorsus appareret insolita.
 Ad quem accitus Camillus, vt eum vidit
 tam malè constitutum, & tot opertum stra-
 gulis inultrato frigore horrentem, petiit num
 animus ipsi iam esset è Congregatione disce-
 dendi: tum Godefridus suum sentiens erro-
 rem, *Minimè*, inquit, *Pater, minimè: immò*
ex hac hora votum Deo nuncupo hīc remanen-
di, & in hac Congregatione moriendi. Atque
 vt dictorum confirmaret veritatem, litteras,
 quas de sui admissione in Montem Cassi-
 num acceperat, Camillo exhibuit, vt lacera-
 ret. Qua de re actis plurimis Deo gratijs, con-
 solatus eum est Camillus, iubens bono esse
 animo, quia nequaquam deinceps futurus
 esset alius quàm nunc esset: vti & accidit.
 Nam intra dies quindecim pristinam sanita-
 tem recuperavit, & in Religione ad finem vs-
 que vitæ perseueravit: fuitque vnus ex ijs,
 qui Romæ primam professionem fecerunt,
 dum Religio nostra recēns fundaretur. Anno
 Domini millesimo sexcentesimo secundo,
 circa octauam Decembris, nauigante Camil-

A a lo vnà

lo vnà cum Patre Dominico Surrentino, & aliis quibusdā è nostris Neapoli Genuam in triremibus eius Reipublicæ, tam sæua illis superuenit tēpestas maris, vt cuncti de se actum existimarent, nec spem vllam salutis superesse rati, sublata voce inclamarent *miserericordiam, misericordiam*. In hac igitur extrema salutis desperatione, Domina Marchionissa Imperialis vnà cum Marchione marito suo, qui in eadem cum Camillo triremi nauigabant, vicinam mortem oculis cernentes, eum rogarunt, vt orationem pro ipsis ad Dominum funderet, vt illius misericordiā cuncti è tam grandi periculo eximerentur. Sed dicente Camillo, vt ad Deum ipsi se converterent, non autem ad se hominem peccatorem, & exaudiri indignum, eò magis Domini illi instabant, vt saltem quinquies *Pater noster* & quinquies *Aue Maria* ad Iesu Christi Vulnera, ipsis in hoc gratificans, recitaret. Vnde eorum coactus precibus, deorsum ad Capitanei cubiculum descendit, vt quod rogatus erat præstaret. Nec longa mora; & apparuit vis precum, & Dei misericordia. Nam actutum ita quieuit mare, & cessauit tempestas, vt cuncti qui paullò antè plangebant, & elatis vocibus misericordiam inclamabant, tanta subito repleti sint consolatione atque voluptate, vt reuerso ad puppim Camil-

Camillo infinitas egerint gratias. Dicebant autem speciatim vidisse se, quàm primùm descendisset deorsum Camillus, magna cum admiratione ventum tempestatemq; quiescere: sed Camillus sancta verecundia suffusus respondit, illorum fidem ac deuotionem id à Domino impetrasse, non verò se nec obsecrationes suas. Sanè tam euidenter id beneficium eius orationi est attributum, vt adolescens quidam Nobilis & alius quidam vector, cernentes se tanto discrimini ereptos, ad Deum se conuerterint, atque à Camillo admitti in Religionem ardentè constanterque exposcerint, & obtinuerint. Ambo deinde in eadem Religione vitam finiuerunt: quorum vnus erat Paullus Grimoaldus, Ducis Eboli filius, qui Professus Romæ obiit; alter autem Damianus Corsus, qui Mediolani excessit Nouitius. Aliàs renauigans idem Camillus Messanâ Neapolim cum multis Professis simul ac Nouitiis, in triribus iisdem Genuensibus (nempe anno Domini millesimo sexcentesimo tertio, Augusti mensis die vigesima sexta) aliud graue incurrit ad Caprearum fauces naufragij periculum. Quippe tanta fuit tempestas, tamque horrenda ac terribilis, vt affirmaret, numquam se aliàs maius aduisse discrimen: quippe nocte obscura & tenebrosa in loco

periculoso, mixtis tanto furore atque impetu, pluuiæ, fulgure, grandine, vt appareret cunctos & breuî & certò submergendos: quippe non paucis eodem loco antè perditis, quos ventus sublato in mare præcipitauerat. Igitur illa nocte adeò infelici dum clamoribus omnia resonarent, & cuncti in expectatione mortis essent, Camillus in vnum cubiculum digressus, atque ad cæleste respiciens auxilium, Dei misericordiam iuit imploratum. Duo interim Nobiles eum interpellantes, *Pater*, inquit, *pro nobis Deum deprecare, de quorû omnium salute conclamatum est: & ille ad eos conuersus, In signum*, inquit, *penitentiae, & ad placandam iram Domini, iam iam istos capillorum vestrorum cincinnos resecate, & hîc mecum orationi incumbite, ac timere desinite. Spero enim in Domino minime futurum, vt pereamus.* Nec mora, cincinnos in eius præsentia quàm citissimè resecerunt, totique madidi ac tremebundi, ad coniungendas preces precibus se applicuerunt. Quo in timore perstiterunt ad auroram vsque: tum sole dilucescente, etiam diuinæ bonitatis Sol emicuit, & è tanta ipsos tempestate procella eripuit. Anno salutis millesimo sexcentesimo quinto, Bocchianici quadam die manè, Camillus vnà cum Patre Dominico Carruccio, & aliis è nostris, apud On-

phrium

phrium consobrinum suum prandebat: vix autem manducandi finem fecerat, cum tam profunda cogitatione immersus, atque à se quodam modò alienatus est, vt totus mutus & cogitabundus, quasi rem aliquam magna mentis acie perspiceret, à cunctis notaretur. Eâ verò ipsâ horâ, cum vetus quoddam ædificium eo loco, vbi noua fabrica in usus nostros construenda erat, destrueretur, ecce totum derepentè supra decem fabros cæmentarios, qui ibi subtus operabantur, corruit. Disperso mox circumquaque rumore, multi ad Camillum cucurrere id infortunij denuntiatur: ij attulere cunctos ibi cæmentarios eâ ruinâ oppressos, oblectosque, vno dumtaxat excepto, cuius extra delapsam materiam extaret caput. Tum Camillus animo prorsus imperturbato, quin & vultu alacri, *Agitedum*, inquit, *eamus istos missellos adiutum: quandoquidem bonus Dominus ne vnum quidem (quâ est in nos misericordiâ) perire voluerit. Nam omnes inueniemus saluos: nec vincet hîc demon, nec bonum hoc impediet.* Ita ergo, vt dixerat, per Dei gratiam fuit: siquidem effossa macerie cunctos offenderunt viuos, prorsusque illæsos. Quod magno Domini miraculo est attributum. Vnicus dumtaxat illorum Magister, Marcus appellatus, non mediocriter fracto capite reper-

374 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
tus est : quod vnicuique eo admirationem
auxit, quod iusto Dei iudicio id passus vide-
retur : quandoquidem solitus erat idem Ma-
gister de Patribus nostris idemtidem cōque-
ri, quod se ac socios Româ eductos in mon-
tes istos abduxissent, vbi multa paterentur.
Denique omnes magnoperè obstupuerunt,
ijque potissimum qui præsentes aderant,
cum Camillus finito prandio tam alta ac
profunda cogitatione subitò correptus fuit,
coniecturam inde sumentes, cum aliquid
de ista ruina in spiritu præuidisse, Deoque
super ea supplicasse. Aliud in eadem fabrica
occurrit non indignum obseruatu : quod sci-
licet deficiente in vicinis locis arena, quæ
ædificationi propter conficiendam calcem
est necessaria (erat hæc è valdè longinquo
non absque magnis & impensis & incom-
modis afferenda) quod inquam, illa Dei
semper incomprehensâ bonitas ad serui sui
Camilli solatium, & ad maiores popularibus
suis dandos animos (ne fortè impensarum
terrèrentur magnitudine) effecerit, vt in quo-
dam dicti Onuphrij prædio, arena eiusmodi
à formicis sua horrea condentibus egere-
retur. Quâ notatâ, & ibidem terrâ effodi
iussâ, ad arenæ venam ventum est, è qua de-
inceps idem Onuphrius, quantum toti stru-
cturæ necessarium fuit, gratis ac liberaliter
suppe-

suppeditavit. Ad benignam Dei providentiam spectat quod sequitur. Cum enim aliquando in nostra Domo Neapolitana centum essent minimum personæ, neque in antemeridianum tempus satis esset panis, iamque hora instaret prandij, contulit se Curator triclinij ad Camillum, indicavitque, panem ad prandium non sufficere, & simul quæsiuit, num placeret ut signum daretur ad prandium. At ille in Domino confisus, *Ite*, inquit, & *date signum prandio*. Quod licet satis alienum Ministro appareret, iuit tamen ad præstandum obedientiæ munus, & ecce, dum manum funi campanulæ ad pulsandum admouet, alteram audit pulsari campanam, & vi quidem magna ad ostium extraordinarium, per quod scilicet curribus & iumentis datur introitus: quod profecti, deprehendunt à Proregina Comite Beneventana missum famulum cum multis baiulis frumento & pane albissimo onustis: è quibus panibus, tamquam à diuina missis providentia, voluit Camillus suas partes communicari cum alijs omnibus Patribus & Fratribus, tam qui in Novitiatu quàm qui in Nosocomijs demorabantur. Aliàs idem Camillus iter agens cum Patre Cæsare Bonino, ubi ad locum deuenit, qui in multas vias dissecabatur, ignarus tam ipse quàm socius,

376 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
quæ bona esset, ibi hærebant mente confusi,
maximè quòd serum iam tempus esset: tum
focio suo Camillus, *Claudamus*, inquit, *ocu-*
los, & equis subdamus calcaria, speremusque
Deum in iter bonum nos immissurum. Ita fece-
runt, ita inuenerunt. Aliàs item sæpiùs varia
agenti itinera nox superuenit, & in locis qui-
dem periculosis, ac præcipitiorum, & aqua-
rum, & niuium plenis, cumq̃ue se existima-
ret funditus esse perditum, quia viam nec
videret nec sciret, habito ad orationem per-
fugio, statim velut miraculo, & quasi sancto
Angelo custode comitante, omni se periculo
miratus est expeditum.

C A P V T X I I.

*Camilli erga Sanctos deuotio, &
mortis meditatio.*

EAm precationis formam diligebat &
celebrabat Camillus, quæ adiunctam
haberet deuotionem. Neque enim hanc vir-
tutem à feruidis suis orationibus abesse vni-
quam patiebatur. Multus etiam erat in San-
ctorum inuocatione, sed nominatim beatif-
simæ Virginis, quam peculiari semper cultu
prosequebatur; & cui Rosarium quotidie
tantâ curâ recitabat, vt priùs lectum ascen-
dere,

dere, nisi eo decurso, numquam posset. Re-
uersus aliquando à sancta Æde Lauretana,
dum Fratribus suis Genuæ fasciculum Rosa-
riorum distribueret, adfuit inter alios Sacer-
dos quidam, vt vnum quoque acciperet;
quem intuens Camillus, *Nec tu, inquit, habes
Rosarium?* illoque respondente non habere,
tum ipse exiguam eius deuotionem admi-
ratus, *Sacerdos, inquit, sine Rosario? Deus ho-
nori tuo consulat.* Numquam ante alicuius
Sancti imaginē sciens transibat, quin aperto
capite, licet multa proriente pluuiā, reueren-
tiam illi exhiberet. Videbatur autem pecu-
liare quiddam auxiliij ac fauoris à suo custo-
de Angelo recepisse. Ita illi deuotus erat, ita
eius memoriam ac deuotionem aliis com-
mendabat. Sæpè ad Stationes vrbs Romæ,
& ad Musicos templorum concentus acce-
debat. Dicebat enim, ipsum sanctum Au-
gustinum à sua conuersione ad Christum,
mirificè illis fuisse delectatum. Quibus ta-
men in rebus semper cauit ab omni immo-
derato affectu, neque tantillum propter eius-
modi voluptates à suo Nosocomiorum amo-
re verisque animi sui deliciis desciiuit. Iuerat
nonnumquam ad audiendas in vno è princi-
pibus Romæ templis Vesperas: vnde post
regressus domum, & socio de audita Musi-
ca discurrente, *Mihi verò, inquit, alia quæ-
dam*

A a 5

dam

378 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
dam musica magis arridet: & quærenti socio
quænam illa, Mihi magis, inquit, arridet ea
musica, quam pauperes infirmi in Nosocomiis
conficiunt, dum multi simul clamantes dicunt:
Pater, da mihi ad refrigerandum os, Pater, ster-
ne mihi lectum, Pater, calefac mihi pedes. Ar-
que hæc est illa musica, quæ potissimum pla-
cere ministris infirmorum meritò debeat. In
anni Iubilei ingressu (qui fuit Domini mille-
simus sexcentessimus) statim secundo die, ad
lucrificiendas Iubilei indulgentias maximo
cum feruore se accinxit, & quatuor templa
sancti Petri, sancti Paulli, sancti Ioannis, &
sanctæ Mariæ Maioris trigesies visitauit, ni-
hil magnoperè curans nec temporum incle-
mentiam, nec viarum fœditatem, quas con-
tinuæ hiemis pluuiæ deformauerant. Mira-
bantur autē omnes, quī posset ipse cum vl-
cerosa tibia, tertio quartove singulis hebdo-
madibus & semper ieiunus, & præsertim tē-
pore Quadragesimæ ad templa iam dicta in-
cedere: sed hoc maiori erat admirationi,
quòd à templorum visitatione reuersus do-
mum continere se non posset, quin vespere
ad Nosocomium sancti Spiritus vigilatum
apud infirmos se transferret. Vtebatur inter-
dum in istis itineribus scipione, præsertim
cū magnum ex tibia dolorem persentisce-
ret: cū autem non vteretur, dabat Patri
Alex.

Alexandro Gallo portandum sub pallio: cui
& curam dederat notandi, quoties ad dicta
templa iuisset. Ibat porrò per vias tam col-
lecto animo, vt credi posset Nouitius iam pri-
mum in Congregationem admissus, semper
ferè in silentio, aut certè Rosariũ decurrens,
aut de rebus spiritualibus conferens. Finem
dictis triginta visitationibus imposuit secun-
dà Aprilis, ipsâ die solemnissimâ Paschatis,
cũ incepisset secundâ Ianuarij: Confessio-
nemque instituit generalem totius anteaactæ
vitæ ipso Sabbato sancto, Patri Francisco
Prophetæ, magna deuotione, & cum pluri-
ma lacrymarum copia. Continua siti pre-
mebatur audiendi verbi Dei, atque ad Con-
ciones sacras, vbi permitterent negotia, cre-
brò adibat, atque vt plurimum in populi
subsellis, & infimæ plebis scamnis sedebat,
& quamuis à multis Religiosis viris, quibus
erat notus, obuiam ipsi iretur, atque ad pri-
ma loca inuitaretur, ipse tamen, actis mode-
stè gratiis, constanter renuebat, atque in di-
ctis humilibus scamnis residebat. Quippe cui
nihil esse poterat nec gratius, nec dulcius,
quàm in medio versari pauperum. Postea ve-
rò cùm verba haberet ad populum, præter
alia dicere etiam illud solebat, desiderare se
linguam sancti Paulli, ad totum mundum in
Dei agnitionem & honorem pertrahendum,
& ad

& ad omnes mortales in horrorem peccati perpellendos. Dictum illi est aliquando Bocchianici, multos populares, dum in templo concionaretur, templum non ingredi, sed foris in propatulo stare & confabulari: tum ipse gembundus, *Neceſſe eſt, inquit, vt de hoc populo per vim benè merear.* Progreſſus ergo in publicam ante templum aream, & conſenſo ibi altiore ſcamno, tenenſque manu ſuam Crucifixi effigiem, ſermonem ad eos habuit, quem ſic exorſus eſt: *Quandoquidem ad me venire in templum non vultis, neque magnopere Dei verbum audire cordi habetis, ego ipſe huc ad vos in publicum procedere, atque ad ſpiritualem hiſtrioniam pro animabus veſtris proſilire non dubitavi.* Multis deinde grauibꝯ ad inferendum peccati horrorem rationibꝯ in medio poſitis, ita concludit: *Quemadmodum alij Hiſtriones ad finem nugarum ſuarum, ſemper aliqua vana venundant populo; ſic ego ad extremum exhortationis meæ non quidem vendere, ſed donare rem vnā ſacram ac benediſtā vobis volo.* Tum cunſtis ad eum ſpectandum erectis, & quidnam dare vellet expectantibus, immiſſa in ſinum manu, cucullum eduxit ſacris numiſmatibus plenum, quorum ſingula diuiſit ſingulis; deinde & chartam indulgentiarum protulit, & per capita legit & expoſuit: ſed quia difficile videbatur,

batur, vt tam multa mente retinerent, iussit
dictam chartam ad templi valuas affigi, quò
posset vnusquisque vel eam legere, vel ab alio
lectam audire. Aliàs quoque ibidem Boc-
chianici, dum concionaretur in templo sancti
Francisci, & animaduerneret populum non
satis fructus è tot concionibus suis reportare,
semperque esse aliquos qui dies festos non
celebrarent, neque Sacrificio iisdem diebus
intereissent, ipse vt ab his peccatis eos abster-
reret atque abstraheret, pedibus contra tem-
pli pauimentum vehementer complofis, ex-
clamans dixit: *Hem vos mortui, qui hisce in-
fossis iacetis tumulati, quando hic populus mihi
non vult credere, surgite & venite cuncti ad
testimonium ipsis perhibendum, verumne sit
quod dico, hoc est, an verum sit in altero mun-
do paradysum inueniri, atque infernum: eoque
modo homines ab offensis & mandatorum
Dei violationibus reuocabat. De nullo au-
tem argumento in Concionibus agebat fre-
quentius, quàm de quatuor Nouissimis; &
præ omnibus multum insumebat temporis
in eorum expositione, quæ ad Sacramentum
Pœnitentiæ, & ad Confessionis circumstan-
tias, & ad examen conscientiæ, quod con-
fessionis præuertendum est, attinent. Dum
ad iuuandos iret moribundos, si quospiam
ibi extraneos inueniret, tum illis hoc ipsum
mori-*

moribundi spectaculum proponens, breuem
 de ipsa morte sermunculum habebat, deque
 stricta ac minutissima ratione, quæ in hor-
 rendo illo transitu exigenda est. Tam fami-
 liaris porrò illi erat mortis meditatio, vt ipsa
 cum eo assidue & vigilaret, & pernoctaret:
 vnde & omnem rerum terrenarum gustum
 sic amiserat, vt nihil propemodum curaret,
 quidquid in mundo intueretur. Cunctarum
 autem cogitationum summam ad duorum
 dumtaxat punctorum meditationem re-
 strinxerat, hoc est ad præsentis vitæ breuita-
 tem, & ad futuræ æternitatem: super quibus
 velut super duobus polis, tota suæ considera-
 tionis rota voluebatur. Ab officij sui abdica-
 tione cùm Romæ esset, ei que vnus è nostris
 Patribus dixisset: *Pater, quid causæ est, quam-
 obrem tua Reuerentia non eat aliquando salu-
 tatum Cardinalem nostrum Protectorem, aut
 Cardinalem de Monte, aut Lantium, aut Cre-
 scentium, viros tui tam studiosos? aut etiam
 alium quempiam ex illis magnis Cardinalibus,
 & Pontificum nepotibus, de Religione nostra
 benè meritis, seu Monte alto, seu Sfondratum,
 seu Aldobrandinum, seu Burgesium?* respon-
 dit ipse: *Pater mi, non est ampliùs dehinc tem-
 pus, vt Camillus huiusmodi intendat, vacet
 salutationibus. Camillus aptata pedibus gestat
 calcaria, & in horas expectat, dum iubeatur co-*

ram diuino tribunali comparere: quare id
vnum iam opus habet, ut omnes spes suas & co-
gitationes in celo defigat. Aliàs itidem Ro-
mæ, cum obuius illi quidam ex Ecclesiæ Pri-
matibus ipsi peramicus dixisset, *O Pater mi*
dilecte, quam dudum paternitatem tuam non
vidi! Quis cum illa agitur? ille autem, defixis
sursum potius quàm humi cogitationibus,
respondit: *Reuerendissime Domine, senes su-*
mus, & isthorsum nobis iter dirigendum est,
manu commonstrans cælum, *Sic est,* subiun-
git bonus ille Prælatus; & post mutuos san-
ctæ charitatis amplexus abscefferunt: sed ita,
ut ille oculos referret lacrymarum grauidos.
Tanta è Camilli verbis eum animi teneritu-
do inceslerat. Bocchianici loquens cum O-
nuphrio de Lellis, suo consobрино, homine
locuplete (qui fuit pater Alexandri de Lel-
lis nunc primi eius familiæ) in sermonem de
morte tanta vi & efficacia verborum delap-
sus est, ut conterritus Onuphrius dixerit: *Pa-*
ter mi, tua Paternitas istis suis verbis me ter-
refacit. Quo in sermone visus est Camillus
vicinam ipsius Onuphrij præsensisse mor-
tem, cum non amplius quarto post mense
ad vitam aliam emigrarit. Cum aliàs idem
Camillus in Nosocomio sancti Spiritus le-
ctum cuidam infirmo intra stultorum domi-
cilium iacenti reparare veller, isque non satis
prom-

384 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
promptè ob magnam debilitatem, & senij
grauitatem valeret è lecto surgere; & excu-
sans diceret: *Cùm essem iuuenis, & miles, longè
aliter saltabam, quàm in præsentia: ego illo
tempore eram in tali exercitu, & illo anno in
tali: ego interfui obsidioni & occupationi talis
& talis ciuitatis in Flandria, & nominatim
in Antuerpiana ciuitatis expugnatione, & cu-
iusdam etiam alterius, in quam ego primus om-
nium insilui: hæc, inquam, & plura egre-
gia ac strenua facinora cùm enarrasset, tum
Camillus, qui semper illum hætenus sua
commemorantē benefacta patienter auscul-
tauerat, Agedum, inquit, mi Frater, nunc
quando consenuisti, non aliud tibi restat virtu-
tis tuæ ac strenuitatis dandum specimen, quàm
vnius dumtaxat aliūs saltus, hinc infernè illuc
sursum; inter quæ, manu terram ostendebat
& cælum. Atque de hoc saltu à terra in cæ-
lum, ad breuem super vicina morte fermoci-
nationem ascendens hortatus est, vt ad eam
staret præparatus, sibi quæ bona opera in via-
ticum prouideret: maximæ alioqui esse de-
mentia, tam longinquo se itineri absque ido-
neo commeatu committere. Aliàs Romæ,
dum in quadam Religionis nostræ vinea
cum aliquot è nostris ageret, vbi amplius tri-
ginta homines terram colebant, ipse illis va-
ledicens, Fratres, inquit, illuc sursum respici-
te, &*

te, & mementote non ampliùs in calo fore, nec
ligones, nec palas, sed semper vitam eternam,
& quietem eternam: ac propterea de morte
idemidem cogitate, & facite vt semper sitis
in gratia Dei: & his dictis abcessit. Ita bo-
nus Pater illam mortis falcem continuò pe-
dibus suis imminemtem cernere quodam-
modò videbatur. Spectabat item crebrò
corpus aliquod mortuum, aut hominem in
extremo vitæ certamine de summa rerum
periclitantem, & in iis vitæ humanæ supre-
mam miseriam mentis acie cõtemplabatur:
quin & ea de caussa non rarò ad cœmete-
ria, aut ad sacros campos, tantum vt huma-
ni dicta cadauera conspiceret, properabat.
Dum Romæ aliquando Nosocomij Rheda-
rum curam gereret, atque ad eum visendum
locum Cardinalis Cusanus accessisset, post-
quam ei Camillus diuersa loca ostendit, vt
culinam, penum, vestiariū, paullatim eum
deduxit ad locum mortuis deputatum, vbi
erant minimū quatuordecim hūmi abie-
cti; ex quo aspectu restitit attonitus Cardina-
lis, tantam hominum mortuorum struem vi-
dere non sustinens; sed Camillus in eiusmodi
schola & in talibus horroris spectaculis viue-
re discebat, vt sciret mori; erantq; ea cadauera
eius libri, in quibus studebat, & addiscebatur
tam mundum contemnere, quàm proximos

B b

suos

386 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
suos diligere. Præter mortis meditationem,
viuebat etiam in illo vehementissimus diui-
norum iudiciorum timor : de quibus iudiciis
cùm die quadam manè attentius cogitaret,
tantus eum derepentè de salutis suæ incerti-
tudine pauor inuasit , vt de illo cum Patre
Blasio tum Generale colloquens, mixto su-
spirio dixerit : *Quis scit , quis scit, quid me fu-
turum sit ? quis scit, an ego saluandus sim ?* A
quo etiã tempore incepit strictiùs obserua-
re silentiũ, timens diuinam Maiestatem vel
in quauis re minima offendere. Consueuerat
quoque hæc verba sæpiùs vsurpare : *In altera
quidem vita nihil aliud ad me attinet, nisi aut
eternitas bonorum, aut eternitas pœnarũ.* Alias
ex eodem Camillo in Nosocomio de more
versanti, & vultum non adeò amœnum, sed
subtristem gerenti, cùm esset quæsitum, quid
iste malus color tenorq̃ue vultus veller , re-
spondit : *Si homo ad seriam mortis considera-
tionem applicaret animum , certum est, num-
quam eum esse locuturum : & ego de hoc cogi-
tando totus cohorresco.* Deinde dicebat : *Quid
me fiet Domine , quid me fiet ? Debet Sanguis
tuus me saluare.* Persecuti sunt illum ali-
quando diaboli , maximam in eum rabiẽ
demonstrantes. Vnde nocte quadam Romæ,
in suo cubiculo quietem captans, auditus est
magna voce clamare, & altercari, & in auxi-
lium

lium Patrem Franciscum Prophetam, vt citò
 accederet, & librum Commendationis ani-
 marum vnà secum afferret, contento vocis
 sono aduocare. Cui iam presenti mādauit sibi
 protestationes prælegi, velut iamiam ad Do-
 minum transiture: nec vñquam facti huius
 resciri caussa potuit: solùm sermo per domũ
 dispersus fuit, diabolus voluisse eum stran-
 gulare. Fuit Genuæ femina quædam Marga-
 rita nomine à malis spiritibus obsessa, quæ in
 Nosocomio iacebat infirma: ad illam cùm
 accederet Camillus, cœperunt isti magnam
 indignationem aduersus eum ostendere, &
 grauiter interminari, & appellitare, modò
 Camelum, modò Longonem, modò Gam-
 bonem. Mediolani iuuenis erat octodecim
 annorum à demone similiter obsessus, quem
 Sacerdos quidam cùm adiuraret, tantis affe-
 ctus est ab eo dictis & contumeliis, puden-
 dique factis, vt totus restaret confusus. Di-
 gressio autem eo Sacerdote, diabolus Beelze-
 bub appellatus, relicto illo iuvene quiesce
 deorsum descendit: & quia tum in eadem
 domo erat Frater quidam è nostris eleëmo-
 synarum procurator, cum eo iuuenis est col-
 locutus. Data autem inter colloquendum
 occasione, sermo incidit de Camillo: mox
 igitur malignus ille spiritus in iuuenis lin-
 guam denuò resilit, sicque conturbat, vt vel-

ut igni in oculos immisso, & comis in capite erectis, rugitum instar leonis ederet, & hæc verba bis expressim diceret: *Ne mihi istum nomines, ne mihi istum nomines, quia nomen eius audire non possum.* Ad se deinde reuersus, & interrogatus quamobrem ita fuisset conturbatus, respondit, statim audito eius nomine sibi cor quasi suffocari sensisse, quippe eo nomine dæmonibus incredibiliter exoso. Quæ res magnam admirationem cunctis, qui ibi tum aderant, excitauit: præsertim quòd ille iuuenis nec vidisset vquam Camillum, nec nominari à quoquam audiuiſſet.

CAPVT XIII.

Camilli Temperantia, & zelus in obseruandis sanctæ Ecclesiæ ieiuniis.

FVit Camillus in ratione victus rara quadam & singulari temperantia: nihil vquam non modò appetens extraordinarium, sed ne admittens quidem: semper communi omnibus paratu contentus, nec ferè vquam seorsum, sed in cœnatione ipsa communi cibum sumpsit. Vinum multâ aquâ temperabat; & secùs facientes paterna admonitione corripbat. Neque dumtaxat, dum sanus valensque esset, nihil petiit, nihil voluit

voluit peculiare, sed tum etiam cum ob multam infirmitatem singulari subsidio non mediocriter indigeret. Omni genere ciborum utebatur indiscriminatim; nec multum curabat, seu bene conditi essent, seu male; seu cocti, seu non cocti; seu insipidi, seu valde salsi: nec vllum de his verbum, nedum querimoniam ab illo audisses. Quin etiam, ne vllum in huiusmodi tempus perderet, si quando horis matutinis in Nosocomio remaneret, ipse sui perdomandi causâ, suam portiunculam ad solis radios recalefaciebat; quod tamen ipsum magis amaritiei causâ quàm recalefactionis faciebat, cum interim diceret: *Carnillus huic servit massa carneæ quo optimo potest modo.* Cuidam ex eo nonnumquam sciscitanti, *Quid potest vestra Reuerentia tantillo cibo se sustentare, præsertim cum plaga tantum saniei emittat?* respondit: *Homo ratione præditus minimè debet similis esse bestiae quæ ad satietatem comedit, sed solummodo debet tantum comedere, quantum vitæ ad Dei gloriam sustentandæ restrictè sufficit.* Mellanæ Ioannes Thomas Medici, cœnationis tum curator, in eius portionem aliquid iniecerat cinnamomi: petiit igitur ab eo, an in aliorum quoque portiones cinnamomum similiter immisisset; quo negante, iussit e vestigio, ut in huius delicti poenam corpus flagello

lo diuerberaret. Graui vt plurimum siti ar-
debat, non modò ex causâ tibiæ multum
humorem quotidie effundentis, sed etiam ex
causâ hepatis nimio calore feruescentis: vn-
de per æstatem medio interdum die cogeba-
tur bibere. sed quid? tam timidè & tanto
disciplinæ respectu id faciebat (veritus ne id
alicui esset offensionis) vt sæpius dum sibi iu-
beret potum afferri, etiam omnibus, qui
ipsi aderant, mandaret offerri, & ad biben-
dum inuitaret: aut certè dolo bono seipsum
circumueniens, dum aquam aut vinum in
manu haberet, quasi ebibiturus, solummo-
dò os proluebat; neque aliter bibebat offe-
rens ac libans (Dauidis instar, cum aqua esset
ad eum allata è cisterna Bethlehem) offe-
rens inquam, ac libans Domino graue illud
incendium ardoris, quod in lingua sitiente
sentiebat. Somni erat perbreuis, & tantæ
semper, seu in vestiendo seu in exuendo, ve-
recundiæ atque modestiæ, vt nullus vn-
quam eius partem aliquam corporis nudam
conspexerit. Ad eandem modestiam horta-
batur sæpenuerò suos Religiosos, satisque
acriter eos reprehendebat, quos vel in cubi-
culis vel foris non decenter vestitos aut dis-
cinctos, aut ad pectus diffibulatos offende-
bat: hortabaturque, vt cum soli essent in cu-
biculis, semper ibi præsentem Deum & An-
gelum

gelum suum custodem imaginarentur. Obseruabat strictissimè omnia sanctæ Ecclesiæ ieiunia : in quibus tam erat timidè anxius, vt frequenter domestico diffidens horologio, mitteret ad alia ciuitatis intuenda horologia, & explorandum an horæ sonuissent: præ timore nimirum, ne soluendi ieiunij tempus anticiparet. In sumenda autem perexigua refectione vespertina, tantam adhibebat sollicitudinē, ne quid nimis, vt statim atque assedisset mensæ, priusquam panem frangeret, eum manu iterùm atque iterùm ponderaret, timens ne ternas excederet vncias. De quo nonnumquam dubitans, iubebar bilance coram se ponderari, inuentoque iusto pondere, curabat actutùm vnā detrahi buccellam. Quod quidem in domibus Religionis tolerabile censebatur, sed in itineribus non quibant hospites id satis æquo animo ferre: quippe arbitantes eam ponderandi voluntatem magis ab auaritia, quàm à scrupulo aut à puritate conscientiæ proficisci. Accidit aliquando in Genuæ montibus, dum ipse cum aliquibus è nostris veniret Mediolano, vt quædam hospita propter eandem causam non mediocriter in eum stomacharetur. Nam cum illa bilances alias non haberet, nisi è ligno satis rudes atque crassas, & ipsa item pondera è saxis crassa & rudia,

rudia, neque posset tres dictas uncias iustâ
 trutinâ ponderare; & Camillus instanter ni-
 hilominus vrgeret, vt iustum pondus exhi-
 beret, illa in impatientiam lapsa, & ex hac
 in iracundiam proficiens, abiectis pane & bi-
 lance & ponderibus, *Vosmetipsi*, inquit, *pon-
 derate, & mensuram iustam reperite, ego qui-
 dem in istis nihil intelligo.* Vnde ipse postea,
 vt ne rursus in tales conflictus incideret, cum
 domo peregrè discederet, panem secum de-
 ferebat scissum, & ad bilancem dimensum,
 maioris securitatis gratiâ. Fuit etiam, cum in
 die ieiunij vespere vnâ oliuam in patina
 sua ampliùs reperiret, quàm esset in aliorum:
 non tulit ergo eam inæqualitatem, sed au-
 ctorem eius reprehensum ac benè multatum
 iussit eam oliuam confestim tollere. Aliàs pe-
 renstrirem Siciliam vnâ cum Fratre Ioanne
 Baptista Torres in die itidem ieiunij, rogatus
 fuit vesperi, & multis quidem precibus,
 à viris Nobilibus qui in puppi erant, vt ei
 placeret cum ipsis vespertinâ ieiunij me-
 rendulam sumere: sed ipse, animaduerso to-
 tam mensam vario ciborum genere confet-
 tam esse, mox puppi exiit, atque in aliam
 triremis partem tenuissimum quidpiâ sum-
 pturus abiit, monito quoque socio hisce ver-
 bis: *Caue heus tu, ne te excacet demonium, ad
 istam te mensam applicando.* Eius porro abi-
 cessu

cessu isti omnes Domini, velut quadam
monitoris voce correcti sunt, & factum æqui
bonique consuluerunt. Denique ubicum-
que peccati etiam leuissimi periculum age-
batur, non erat ei alia expediendi sui ratio,
quàm ista, quam diximus, diligentia subti-
litateque adhibita: & hanc esse euadendi
viam dictitabat, non solum scilicet peccatum
quoduis deuitare, sed etiam omnem eius
vmbra atque discrimē declinare. Aliquan-
do in Quadragesima, tametsi triduo infe-
dissent eum febres, induci numquam potuit,
vt à ieiunij rigore discederet: & alias etiam
eodem Quadragesimæ tempore, propterea
quòd cibi falsi multum ipsi essent noxij, ita
valetudini obfuit, vt saltem octiduum à fe-
bribus malè habitus sit: cumque nihilomi-
nùs auelli à ieiunio non posset, præsentes
Medici malum increfcere, nisi succurrerent,
in peiusque abiturum, ipso Sabbato sancto
coacti sunt imperare illi in virtute obedien-
tia, vt iusculum quodpiam sumeret: tumque
demum obediuit. De cetero ita corpus suum
dure aspereque tractabat, vt diceret, nullum
in mundo infestiorum illo sibi esse inimi-
cum, solebatque illud vocitare *massam car-
neam, fratrem asinum, saccum vermium*. Cum
ad suos Religiosos exhortationem haberet
super argumento libenter patiendi, & labo-

randi pro Dei amore, consueuerat vsurpare istud sancti Francisci dictum: *Tantum est bonum quod expecto, ut omne malum me delectet.* atque etiam illud: *Quàm tibi iucundum erit, Frater mi, videre te ali, quando in vna beatarum illarum cali sedium confidentem!* Quid te nunc igitur laborum capit fastidium? Quidni iam modoo peri te impendis & superimpendis? Quidni hoc tuum corpus hodie in bonos vsus frangis, quod crastino fortassis saccus erit vermium? Dein dicebat ad extremum: *Frater mi, non tibi narro fabulas, sed ea tibi dico, que hac ipsa nocte videre possis, si mors veniat.* Et quod eodem facit, quamuis ipse tot iam annis duriter se tractasset, nullisque vquam laboribus pepercisset, in extremistamen vitæ suæ annis, cum vndique circumdatus esset infirmitatibus, dicere erat solitus: *Ego hætenus nihil feci, ego necdum Deo inservire cæpi: precor Dominum, ut his diebus paucis quæ mihi restant, hanc det gratiam, ut massam hanc carneam in pauperum seruitio vexem ac destruam. Sciunt multi Deo seruire cum gustu: sed totum in eo est, ut cum afflictione tam corporis quàm spiritus ei seruiatur.* Hoc etiam in more habuit dicere: *O quàm stricta ratio in ultimo illo transitu reddenda est, ubi de damno agitur tam immensæ gloriæ, & de*

tam

tam tremendo perpetuae damnationis supplicio!
 Qua de causa non deberet homo, si quidem
 fieri posset, umquam somnum capere, sed con-
 tinuò ad Dei gloriam vigilare, laborare, erum-
 nas sustinere. Quosdam qui se fessos fractos-
 ve laboribus ostentabant, vocare solitus erat
 milites aquæ dulcis, qui in scypho aquæ se
 perderent ac submergerent. Itaque alienum
 se monstrabat ab hominibus segnibus ac
 remissis, amicum verò & studiosum eorum,
 qui animo essent generoso, atque ad res ma-
 gnas & factu perdifficiles alacri & expedi-
 to; inter quos ipsemet reuerà principatum
 obtrinebat. Obuius aliquando per domum
 factus est Firmo Caluo, suo antiquo bene-
 factori, quem salutans, *Bonus dies*, inquit,
Domine Firme, *Deus te paradiso donet*: &
 huic respondenti, *Faxit Deus*, *Pater mi*, ex
 sua misericordia; subiunxit idem Camil-
 lus: *Benè cogitare, benè loqui, & benè ope-*
rari, hæc tria diuinâ intercurrente misericor-
diâ in cælum deducunt.

CAPVT XIV.

Patientia & modestia Camilli in suis itineribus, & Domini in multis eius periculis præsens auxilium.

EXhibuit semper Camillus præstantissima eximæ suæ patientiæ exempla, non modò in sufferendis cum alacritate & gratiarum actione illis quinque suarum infirmitatum generibus (quemadmodum alibi suprâ narrauimus) sed etiam tolerandis persæpè ob Dei amorem Officialium & aliorum Nosocomij ministrorum molestiis, speciatim cum ab iis petenda essent procurandaque infirmis necessaria: sed in his ac similibus casibus stabat firmus & inconcussus, quasi turris, nihil responsans, nihil succensens, perinde ac si nihil ei dictum factumve esset. Cum ipsi aliquando sub mediam noctem corona Clericalis in capite aptaretur, propterea quòd ea hora rediisset è Nosocomio Rhedarum, Frater Ioannes Antonius de Mutio, qui lumen subministrabat, cum & ipse esset semisopitus, crassam candelam è cera in eius caput effudit, non paruo illi dolore inuito: ipse tamen ne minimùm commotus, nihil dixit fecitve aliud, nisi quòd eum simplicem appellat-

pellarit, quamuis illapfa cera sic capiti adhæ-
ferit, vt multis diebus auelli nequiverit. Aliàs
accerfitus idem Camillus à quodam homine
rusticano infirmo, qui nescio quam necessi-
tatem suam ei volebat exponere, numquam
assequi mentem eius potuit, tametsi animum
ad eius dicta satis diu attendisset; tum iste
ira efferuescere, & quòd hic non intelligeret,
verbis ferocire. Quibus nihil commotus
Camillus, sed consueta vsus patientia, alios
atque alios aduocauit, si quis fortè illorum
fensa hominis rusticani caperet: quin & res
multas coram eo proferri iussit, experiendi
gratià, num fortè hac via ad desiderij eius
coniecturam perueniret: tandem verò Dei
nutu ac voluntate, quidnam is vellet, conie-
cit. Itaque eius desiderio plenè fecit satis; &
cùm fecisset, veniam quoq; ab illo poposcit,
quòd non citius ac promptius mentem eius
percepisset. Cùm nonnumquam in itineri-
bus offenderet, aut prolaberetur, tametsi
grauis eum dolor tibiæ pungeret, nihil tamen
vmquam aliud, quàm *Deo gratias* dicebat, &
sociis suis ac comitibus animos dabat, dicen-
do nihil mali esse. Dictum ei sæpius Genuæ
fuit à pluribus viris illustribus eius studiosis,
vt à Iunio Spinola, à Ioanne Baptista Sixto,
& aliis: *Pater, tui aliquantum miserearis, &
habito plagæ tuæ respectu, ne tot deinceps itine-*

398 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
ra suscipias. Quorum vni ita quondam re-
spondit: *Domine Iuli, ego numquam mei ipsius*
curam gesti, sed solius gloriæ Dei: ac licet mihi
per hac itinera moriendum foret in quapiam
viæ fossa, id ego in magni beneficij loco diuini-
tus concessi ducerem. In iis porro itineribus
quæ terrâ faciebat (quæ plurima fuerunt, &
absque vlllo vel sereni vel turbidi, tristisve
temporis respectu) cum vesperi in diuerso-
rium intraret, videbantur in idem simul di-
uersorium conuenire silentium, pietas, mo-
destia, & totus virtutum chorus: ita vt pro-
priè viderentur diuersoria esse in oratoria
commutata; quandoquidem cubiculo sta-
tim assignari iussu, ipse & sui comites ad reci-
tandum Officium, ad legendas Litanias, ad
examinandam conscientiam, non secus ac si
domi suæ essent, sollicitos gerebant animos.
Ad mensam quoque vt non minùs mentes
reficerent quàm corpora, sæpè aliquam le-
ctionem spiritualem è libris F. Ludoui-
ci Granatenfis adhibebat: quem Aucto-
rem in paucis charum habebat, & cuius *Du-*
cem peccatorum ferè semper circumferebat:
sin lectionis deesset opportunitas, id obser-
uatione silentij & custodia oculorum com-
pensabat, quibus minimè habenas laxabat
ad circumspectiendos diuerseriorum parietes,
in quibus plerumque falsa & lasciuia dicta, &
alix

aliæ res fœdæ cernuntur, quæ à prætereunti-
bus viatoribus depingi solent; à quibus sic
abhorrebat, vt nec oculos attolleret: si quan-
do autem aduerteret in quopiam diuersorio
affixas parietibus Sanctorum imagines, ipse
cum istorsum iter faceret, semper eò diuer-
tebat: quamuis ibi & lecti peiores, & alia
omnia quàm alibi essent deteriora: immò
interdum & ipsa itinera longissimè proten-
debat, ne alibi esset pernoctandum. Quin &
Parentes Litteras participationis meritorum
cuidam hospiti Sarauallensi aliquando lar-
gitus est, eo tantùm nomine, quòd solus ille
imagines Sanctorum in diuersorij sui cubi-
culis collocasset. Semper inferiora ac dete-
riora sibi eligebat, comiti autem suo melio-
ra & commodiora relinquebat. Quare si per
locorum incommoditatem vnus dumtaxat
haberi lectus posset, ipse sacco stramentitio
humiproiecto incubabat, socio mandans vt
in lecto plumeo aut non incommoda culci-
tra quietem caperet. Cum per ciuitatem ali-
quam transiret, vbi aliàs non fuisset, è vesti-
gio nec depositis quidem calcaribus, inuisum
ibat Nosocomia, & cum infirmis ad eorum
solatia nonnihil breuiter collocutum. Dum
verò iter rheda capefferet, aut cum aliquo
equitatu, semper vel de Deo rebusque diuinis
miscbat sermones, vel spiritum in silentio con-

continebat: neque metuendum erat, ne, vbi
 ipse esset, aliis de rebus colloquia sererentur:
 cū ipsa eius præsētia timorem hominibus
 ingeneraret ac deuotionem. Iter aliquando
 agens per Longobardiam vnā cum Patre
 Cæsare Bonino, in eius rhedam intulit se Iu-
 dæus quidam solita nota non insignitus; hūc
 per viam animaduertit Camillus retorquere
 interdum oculos, quasi refugientem intueri
 Crucifixum, quem ipse collo alligatum gesta-
 bat: vnde exploratum postea habens eum
 esse Iudæum, tantoperè est commotus, vt in-
 iecto ob illius oculos Crucifixo, vi ageret vt
 illum intueretur. Sed eo respuente exsurgens
 Camillus, ipsum perurgere institit, vt iamiam
 è rheda desiliret; verū aliis deprecantibus,
 eiusque impetum remorantibus, tandem ac-
 quiescens dixit Iudæo: *Homo per fide & obsti-*
nate, tūne tantā es audaciā, vt inspicere san-
ctissimum Crucifixum nolis? nisi me timor Dei
retineret, iamiam te in mediam hanc viam pra-
ecipitarem. Denique tantus miseri illius He-
 bræi pauor fuit, vt diutiūs non valens suc-
 census Camilli vultum sufferre, coactus
 fuerit paullò postea vltro è rheda desilire.
 Non ita quidam alius Iudæus fecit, qui & ip-
 se signo carens, eadem cum Camillo con-
 scensā naui Bononiā petebat Ferrariam. Hic
 enim siue Camilli metu, siue quouis alterius
 respe-

respectu, totum diem loquenti de rebus sacris Camillo aures præbuit; immò vesperi ad signum *Aue Maria* nobiscum simul genua flexit, & figuram Crucis sibi impressit, non secus atque alij omnes Christiani eodem navigio vecti. Quod postea valdè admiratus est Camillus, cum Malalbergi eum esse Iudæum inaudiret. Porro aliorum quorumvis infidelium haud adeò abhorreere consortium videbatur: sed cum nominari audiret hæreticos, tum ita se habebat, ac si diabolica audiret nomina: quorum hæreticorum putorem vel è longinquo credebatur præsentire. Certè reuertens nonnumquam Mediolano Romam, in Nobilium quorundam equitatu per viam quidem cum omnibus promiscuè colloquebatur & conuersabatur, præterquam cum vno, quicum nec loqui vnumquam sustinuit, nec versari, quòd diceret eum putere quiddam hæreticum, sicque reuera erat: siquidem Romæ postea ei significatum est, istum tunc ea de causa clandestinò Romam traductum fuisse, in manus sancti Officij tradendum. Quod mihi à Domino Matthæo Morensano Casalensi, qui in eodem erat equitatu, est enarratum. Ex visu quoque ipso videbatur personas agnoscere, cuius essent facinoris rei: nempe cum suis in exhortationibus ea diceret, à quibus multi persuasum habebat.

Cc

habe-

402 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
haberent, perspectam illi esse vniuscuiusque
conscientiam: adeò vt nonnulli ex ipsius Re-
ligiosis hoc metu perculsi, occultissimis se per
Confessionem laqueis extricarent, nimirum
veriti, coram illo cum aliqua macula aut pec-
cati næuo aut scrupulo comparere. Verum-
enimuerò de singulari illa cura, qua semper
Deus in tot itineribus præstò illi adfuit, quid
dignum memorari, aut quæ par diuinis in
eum beneficiis afferri possit oratio? Anno
quidem Domini millesimo quingentesimo
octogesimo nono, proficiscente illo Româ
Neapolim simul cum Patre Paulo Cornet-
ta, & Ioanne Luca Crescentio, & consensa
Caietæ phaselo Neapolitana, cum non pos-
set Pater Paullus præ graui infirmitate, quæ
per viam illi superuenerat, amplius equitare,
vesperi ad os Clanij fluminis vnâ cum altera
phaselo ipsorum socia hospitati sunt. Sed illa
vix aurora primùm dilucescente cœpit vrge-
re abitum; nauarchus verò Camilli, velut à
Deo inspiratus, contra morem aliorum om-
nium nautarum, & contra ipsius quoque Ca-
milli voluntatē, qui tum libenter discessisset,
respondit, nolle se inde priùs soluere, quàm
satis cognosset mare à Turcis securum esse:
in quo ita rigidè perstitit, vt omnes alij nautæ
& vniuersi vectores dimouere illum de sen-
tentia nequiterint. Quo indignatus alter na-

uar-

uachus soluit, abscellitq; solus, sed medium
 milliare non confecerat, cum in suæ temeri-
 tatis poenam in manus incidit Turcarum,
 captiuusq; vnà cum cunctis nautis & vecto-
 ribus in seruitutem abductus est. Obstupuit
 Camillus tantam Dei erga se benignitatem,
 solitusque est deinceps id beneficium, tam-
 quam vnum ex omnibus quæ à diuina per-
 cepisset manu, præcipuum ac singulare ma-
 ximi æstimare. Aliàs vnà cum aliquot è suis
 Nouitiis, & cum duobus Patribus Theolo-
 gis ex Ordine sancti Dominici Bononiâ con-
 tendebat Ferrariam, ingruente autem illis
 per viam nocte, & tâta in eos irruente pluuia
 quantâ antehac maiorē nullus illorum me-
 minerat, ad casam quamdam vicinam defle-
 runt, precantur eam sibi aperiri: verum is
 qui intus erat rusticus tam se inurbanum fe-
 rocemq; exhibuit, vt nec aperire nec susci-
 pere eos voluerit. Tantas igitur inter angu-
 stias constitutos, ecce iuuenis quidam gratio-
 sissimus, qui eius villæ erat Procurator, illos
 adit, cernensq; tot Religiosos adeò malè
 habitos stare pluuiæ expositos, & rustici il-
 lius intelligens immitem animum, statim to-
 tam aperit dilatatq; portam, & introduci
 rhedam mandat, tamq;e luculento excipit
 foco, tam bonâ reficit mensâ, de tam com-
 modo decubitu prospicit, vt diu steterint at-
 toniti,

404 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
toniti, ambigentes homōne hīc esset, an An-
gelus. Manē autem multis de tali hospita-
litate actis gratiis inde digressi, ad pontem
quemdam ligneum peruenerunt, quem
transitura cū esset rheda, resistere iussit
Camillus rhedarium, se enim velle exscen-
dere, quandoquidem aliquid videretur esse
periculi: quod intelligentes Patres sancti Do-
minici, ad moram euitandam eum precati
sunt, ne exscenderet, nihil enim esse pericu-
li: sed Camillus respondens nolle se tentare
Deum, prorsus exscendere voluit, exscendit-
que: tum transire rheda pontem cœpit, &
ecce vna rota è sublicis exorbitauit, cum
præsenti periculo cunctos effundendi in pro-
fundum aquarum præcipitium: sed Camil-
lus, qui retrò sequebatur, & totum discrimen
aduertebat, sublata exclamans voce rheda-
rium admonuit, vt resisteret: qui Dei boni-
tate equis inhibitis cū restitisset, & cuncti
magnitudinem periculi animaduertissent,
exscensione in terram facta omnes seruari
sunt. Tum Patres Dominicani non posse
fatiari agendis Deo Opt. Max. gratiis, ac se-
cundū Deum etiam Camillo, quem ma-
gnū Dei seruum prædicabant. Rogatus
aliquando idem Camillus, quoties ipse per
itinerā cecidisset, respondit: *De casibus ordi-
narijs & non periculosīs ij tot fuere, vt numeri*

non

non recorder; sed graues & ad mortem periculosi fuere minimum triginta, in quibus semper mihi ulcerosa tibia sub equi lapsu fuit: ex qua diuina super me manus clarè emicuit, quandoquidem ea tibia nihil inde umquam lesa est. Eidem quondam reuertenti à sancta Æde Lauretana cum Curtio Lodi, & per Spoletum transeunti contigit, vt in media ciuitate decideret, ac tum quidem tantus in tibia dolor extitit, vt nequiuertit ampliùs equitare, coactusque fuerit clitellas sumere, in quibus Narniam vsque ambo vecti sunt, in vna ipse, in altera Curtius. Ibi autem inuentâ lecticâ, in ea Romam sunt deportati. In hoc verò diuina mirè eluxit prouidentia, quòd ne vnum quidem in ea ciuitate Spoletana cognitum habens, nihilominus illo decidente accurrerit ex officina sua vir quidam, Ignatius Cappellarius nomine, qui & ipsum releuauit, & domo sua exceptum mira humanitate tractauit: quin vbi è Curtio intellexit, Camillum hunc fundatorem esse nostræ Religionis, tam benignè erga eum affectus est, vt quotiescumq; nostri Spoletum deinceps transirent, omnes amicè hospitio exciperet, sumptusque gratis suppeditaret. Alias sub Aquapendente apud flumen Peliam decedit illi equus in tibiam ulcerosam, è qua proinde tantum profluxit cruoris, vt totam

implerit ocream, & totâ viâ stillauerit. Aliàs Bocchianico tendens Neapolim cum vicinus esset Castello Sanguinis, & per quamdam glaciem transfiret, prolapsus similiter caballus sic in eandem incubuit tibiam, tantumque procreauit dolorem, ut quadraginta ipsos dies inepta fuerit incessui: & quod in eo prolapsu non adesset illi socius (is enim præterierat) sed tantum Canonicus quidam Lateranensis Concionator cum suo famulo, hi duo soli magna charitate eum subleuarunt recrearuntque: nocte deinde præcipitante viam ignorantes, quod tota esset saxosa, munus fuit diuinæ prouidentiae, quod iuuenem pauperculum & pedibus nudum inuenerint, à quo Camillus promisso pari calceorum impectrauit, ut ipsis dux esset itineris. Hic ergo illis præiuit, & viâ illâ pessimâ liberauit, in qua sanè præ frigore emori ea nocte periclitati essent, præsertim Camillus, utpote grauiissimo vulneris sui dolore confixus. Absceuerat postea idem Pater, istum iuuenem sibi velut Angelum de cælo visum esse: siquidem dum ipse habenas equi manuteneret, vidit sæpius ea nocte Camillus capitis eius capillos instar filorum aureorum rutilantes. Aliàs rursus itidem Bocchianico, sed Romam versus, cum Francisco

cisco Spinosa iter agens, cum ad medium montem Carusum (qui locus est supra modum periculosus, ob ingentes ventorum ibi confligentium furias) peruenisset, ecce derepente tanta ventorum tempestas in eos irruere, ut parum abfuerit, quin ibi Camillus vitam reliquerit: quippe, ut ipse narravit, iam intus arctari se & opprimi, corque occupari sentiebat. Quo in discrimine ignarus quid ageret, ad Dominum Deum se conuertit, eiusque ope implorata ex equo se demisit, totumque illum periculosum tractum manibus per terram reptans peruasit, eoque modo se tam grandi periculo eripuit. Bocchianici prætereà exeunti quodam manè è vestiario cum calice ad celebrandum sacrum Mysterium, dum Clericus pulsare campanam pro more aggreditur, ea proximè ipsius Camilli pedes cum periculo eum opprimendi delapsa est. In eodem quoque loco inhabitantibus nostris quamdam domum antiquam, quod noua fabrica necdum esset exædificata, volebat huiusce domus Præfectus ad tempus aliquod culinam & cœnationem in quadam ampliore aula exstruere: sed Camillus, velut diuino actus instinctu, admonuit, ne id faceret: Superiore autem, in sua persistente sententia, dixit Camil-

millus: *Ego non sum Superior, nec mihi ius est imperandi: sed hoc dico, ne facias.* Obsecutus est Pater, & postridie apparuit quàm Camillus diuino afflatus spiritu fuerit: siquidem aula illa cum nostro omnium stupore improuisò corruit. In eadem domo inter alias fenestras vna erat, supra quam cernebatur vnus arcus lateritijs à muro disiungi: sed quoniam arcus ille annos minimum octodecim immotus & inconcussus steterat, nostri nihil amplius metuentes, plerumque subibant ad legendas inibi Horas Canonicas. Quodam igitur die, cum ibi benè longo spatio fuisset Camillus, tandem motu diuinæ providentiæ abcessit: & ecce vix inde vestigium mouerat, cum totus ille arcus derepentè concidit, qui proculdubio eum oppressisset, si subtus deprehendisset. Verùm Deus Optimus Maximus ex omnibus semper periculis, & ex omni diaboli astu pro sua infinita bonitate ac misericordia eum eripuit ac protexit.

CAPVT XV.

*Camillus observationis Regularum studio-
sissimus, & hominum otiosorum, men-
dacium, murmuratorum & blasphe-
matorum inimicissimus.*

CLaruit semper in Camillo studium ob-
servationis Regularum, si in quoquam
alio, longè ardentissimum: seque ipse tam
in factis quàm in dictis earum obseruanda-
rum ducem & exemplum præbuit: neque
vllò vñquam prætextu vel tantillum ab illa-
rum obseruatione se subduxit, ne in re qui-
dem vnica se excipiens, neque admissum ad-
uersus eas delictum impunè abire permit-
tens. Cùm aliquando Fratres quidam exi-
guum nescio quid in Nosocomio S. Spiritus
absque facultate comedissent, decem ex illis
à Congregatione dimisit. In tantum enim
istius quamlibet levis delicti sensu permotus
fuit, vt instar quodammodò alterius Moyfis
(qui tabulas legis diffregit) omni domo con-
gregata, iussisq; legi communibus Regulis, ac
deinde sumpto in manus earũ libro, valideq;
percusso exclamarit: *Eccui vsui? ecce vsui ista
Regula, si non obseruantur?* Quo facto man-
dauit,

Cc 5

dauit,

410 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
dauit, vt qui in eas deliquerant, foras mitte-
rētur. Aliàs item optimum quemdam Theo-
logum Vallisoletanum, Ioannem Manri-
ques nomine, cū aliis quatuor aut quinque,
quòd solū locuti essent de nescio qua re-
formatione in Religionem introducenda, à
Religione dimisit: vt & aliàs nonnullos alios,
licet optimos alioqui subditos, quòd absque
venia cum extraneis sermones miscuissent,
aut litteras sine facultate recepissent, aut se
interiocandum inuicem tetigissent. Sæpè ad
culinam, ad cœnationem, ad lauacrum im-
prouisò ibat, vbi si quem reperiret rumpen-
tem silentij legem, statim pœnitentiam in-
iungebat: vnde & à coquis in culina vna ma-
nu focus accendebatur, altera Rosarium re-
citabatur; & ab alijs itidem alibi semper aut
hymnus aliquis aut lectio quæpiam spiritua-
lis audiebatur. Cū animaduertisset ali-
quando quemdam Fratrem à prandio, cū
gratiæ agerentur, non inclinare caput ad ver-
ficulum *Gloria Patri*, ipse, vt eum deinceps
illius memorem redderet, mandauit, vt mul-
tis diebus crassum ligni segmen collo gesta-
ret alligatum. Dicere solebat, cū aliqua
in domo non floreret observatio Regula-
rum, non alios quàm Superiores esse casti-
gādos, vt qui totius mali auctores essent. Ad-
debat quoque, Superiores, præter continuam
vigi-

vigilantiam, habere semper debere mel in ore, nouaculam in manu. Propter hunc igitur tam seuerum obseruationis rigorem, videbatur quibusdam esse naturæ rigidæ ac nimis seueræ: ita vt multi (quibus incognita erat eius bonitas) pro homine agresti & aspero illum haberent: & speciatim quidam creditores, qui ad sollicitandam debitorum solutionem ad eum ventitabant: quibus post debitas paupertatis ac penuriæ suæ excusationes, cum videret ipsos non acquiescere, dicere solitus erat: *Fratres mei, fieri ne potest, ut à muro isto nummi exprimantur? Tam est igitur possibile vos à me in presenti aliquid nummorum exsugere: Deum exorate, ut nobis mittat.* Verum, licet homo esset in sermonibus asperior, erat nihilominus iis, qui se submittebant, erroremque suum agnoscebant, longè benignissimus. Nec minùs erat admirabilis in solatio hominibus tentatis adhibendo: à quibus, vel imposita dumtaxat capiti manu, omnem tentationis ac tepiditatis nebulam abigebat. Iam autem in consuetudine familiari erat admodum alacris, iucundus, amabilis, eosque multum dilaudabat, qui alacritatem in Dei seruitio præferabant. Sed quid? ea iucunditas familiaritasque cum tanta erat coniuncta grauitate, vt in vno eodemque momento & amaretur à cunctis,

cunctis, & timeretur ab omnibus: neque propterea ausus fuisset quisquam vel minimum officij sui limites transilire, vel plus quam oporteret libertatis arrogare. Cupiebat autem speciatim nostros in ordinariis recreationibus tantam præstare modestiam observationemque disciplinæ, ut nec tantillum de sancto rigore, quem domi tenebant, remitterent. Ad eum aliquando delatum est, vnum è Fratribus confecto fistulari calamo per vineam canendo obambulasse; quo audito sic exacerbatus fuit, ut tota illi recreatio in amaritiem versa fuerit, dixeritque idemtidem, ingeminaritque hæc verba: *Trado illum Deo, trado illum Deo. Quinam fieri potest, ut unus minister infirmorum per vineam incedat inflans calamos!* Illo igitur accito, nudarique iussu, imperavit ut coram omnibus peracri disciplinæ supplicio delictum istud lucret. Ad studiosos porro artium liberalium quod attinet, eos studiis ita volebat intendere, ut non idcirco charitatis sinerent officia refrigescere: neque huius dumtaxat se quam cupidissimum atque ardentissimum ostendebat amatorem, sed nec patiebat, ut studiosi ex occasione studiorum aliquam caperent occasionem seu distractionis seu negligentia in profectu virtutum. Vnde non raro in scholam ingrediebatur inopinatus, &

si quem absque debita stantem sedentemve modestia reperiret, asperrima reprehensione castigabat, usurpatis nonnumquam verbis illis, quæ vnus è socijs S. Francisci usurpasse primus fertur: *Parisijs, Parisijs, vos mihi destruitis studium Asijs*. Ita nimirum & scientiam cum charitate, & speculationem cum deuotione copulabat. Numquam illum vidisses otiosum, sed semper aliquo in negotio ad Dei gloriam vel utilitatem proximi occupatum: & rogatus post abdicationem summi in Religione Magistratus, quoniam modo diem diuideret, respondit: *Mihi quidem dies unicum videtur momentum: & sic diuido, in Orationem, in Officium, in Sacrificium, in pauperes, in lectionem spiritualem, qui verus est animæ cibus*. Propterea seuerè eos arguebat, increpabatque qui per domum irent vagabundi, aut absque negotio per ciuitatem. Mirè oderat mendacium, & homines mendaces, oblocutores, murmuratores, detractores; vti è contrario famæ alienæ amator erat studiosissimus & conseruator: nec fieri poterat, vt patienter tacitève sustineret, etsi quem seu in paruo seu in magno lædentem alterius bonam famam existimationemve audiret. Quare vel continuò reprehendebat, vel intentionem excusabat, vel aliam in partem deflectebat. Cùm aliquando

do vnum è nostris audisset dicentem, nescio quot gallinas è quadam nostra villa subreptas esse: ipse, tamen si hic nesciret, neque nominasset à quo subreptæ essent, conuerso cum amaritudine quadam vultu, *Quid? subreptæ?* inquit, *quid? subreptæ?* *Neceesse est pauperem illum hominem eguisse, atque ita necessitate compulsus eas sustulit, non autem subripuit.* Erat quoque inimicus hominum adiuramenta & blasphemias proiettorum: nec impetrare à se poterat, quin vel in locis publicis eos reprehenderet. Transiens aliquando per vicum, quemdam audiuisse sibi visus est vnum aliquem blasphemasse, sed quòd se arbitraretur non benè intellexisse, vltra perrexit: exorto deinde scrupulosocium percontatus est, an id, quod ille dixerat, fuisset blasphemia? & respondente illo, fuisse; mox retrorsum se conuertens (& triginta passus iam distabat, eoque ampliùs) sublata voce exclamauit: *O Frater, o Frater, ne blasphemem: nam ira Dei in te superueniet.* Admirati sunt autem omnes, & ad meliora incitati, quotquot eum hæc clamantem audiuerant. Aliàs in vrbe Roma rhedam offendens viris Nobilibus grauem, percepit vnum ex eis incipientem euomere blasphemiam: tum ille immittens illicò manum in rhedam, perinde ac si os vellent obturare blasphemantis, alta ac

terri-

terribili voce, *Siste*, inquit, *siste Frater*, *noli blasphemare*: & cunctos, qui in eadem rheda erant, conterruit.

CAPVT XVI.

Camilli erga alios Religiosos & benefactores studium & beneuolentia: atque aliorum item erga illum amor.

Aliorum quorumcumque Ordinum Religiosos magnoperè diligebat Camillus, & reuerbatur, tamquam operarios scilicet ac cultores sanctæ illius vineæ, quæ est Dei Ecclesia. Speciatim autem amabat Patres Capuccinos, ob multa beneficia quæ ab eis Manfredoniæ receperat, & quia ipsius ad Deum conuersionem plurimum adiuuerant. Idcirco si aliquos ex illis antiquis familiaribus suis nosset esse superstites, crebrò eos inuisebat, atque etiam domum nostram non raro inuitabat. Ita Romæ, prima facta professione, quatuor ex iis inuitauit, inter quos vnus fuit Frater Iosephus Melitenfis, qui cum magna illa amicitia Manfredoniæ intercesserat: hunc remota mensa precatus est, vt dignaretur publicè coram omnibus Religiosis omnem seriem conuersionis eius ad Deum recensere, vnà cum cunctis noxis, quas

quas in ipso, dum simul cum illis Manfredonia habitabat, obseruasset. Verum quoniam is Pater in ea narratione modestius ac consideratiùs procedebat, cœpit ipsemet Camillus ex studio humilitatis omnem vitam suam, velut publica quadam generali confessione, palàm retexere. Magna item beneuolentia complectebatur Patres sancti Dominici: in cuius signum profectis aliquando ad nostrum Nouitiatum Neapolitanum multis ipsorum Nouitijs, visus est ipse tot intueri Angelos albis vestitos: voluitque omnino ut isti iuuenes simul cum nostris Nouitijs sese recrearent, simulque fructus ederent: quibus etiam sua ipse manu gaudebat ministrare. Rogatus ad extremum ab ipsorum Magistro, ut etiam aliqua salutis verba illis dignaretur erogare, suauissimam ad eos habuit exhortationem, sumptis pro argumento istis verbis, *Habitus non facit Monachum*. Scopus autem sermonis fuit, ipsos ad cordis puritatem atque ad generosam in Religione perseverantiam omnibus exsuperatis difficultatibus animare. Quod cum magna illorum voluptate peregisset, ipsi omnes porrecto manus osculo, acceptaque discedendâ copia recesserunt. Singulari quoque amore Patres Societatis IESV prosequabatur, ac nominatim Patrem Octavianum Cappellum, cuius

cuius viam semper retinuit fouitque memoriam. Fuerat eo usus à Confessionibus in ipso foundationis principio. Sed dici non potest, quanta in beatum Philippum Nerium suum antiquum Patrem spirituales studio atque affectu ferretur, cuius sanctæ memoriæ se summopere obligatum, uti & cunctis eiusdem Congregationis Patribus, agnoscebat. Hominibus porro benè de sua Religione meritis nonnulla sanctæ deuotionis munuscula exhibebat: eosque nonnumquam inuitabat, & cum omni sancta modestia & liberalitate Religiosa tractabat. Quod officium charitatis ita ipsis gratum acceptumque erat, ut etiam viri primates magnique nominis, & inter eos vnus S. Ecclesiæ Cardinalis non dedignatus sit ad mensam eius accedere, vnaque cum illo in cœnatione cibum sumere. Fuit is Cardinalis Sordinus à Ciappella. Iam verò vice versa non paucis Primatibus & Illustriissimis viris ad suam mēsam illum adhibere, & eius sancta frui simplicitate, pro magna voluptate fuit. E quorum numero fuerunt, & quidem sæpius, Cardinalis Baronius & Taruggius, qui illum amore præcipuo diligebant. Cardinalis item Mondouus tanto eum studio honoreque colebat ac venerabatur, ut quotiescumque domum nostram adueniret, inter amplexandum, frontem eius

D d

aut

aut mediam capitis coronam oscularetur. Alij quoque complures, cū per ciuitatem, aut per Nosocomium incederet, illi nec scienti nec sentienti vestes occultè dissuauabantur. Comes Fontanus, Gubernator Mediolanensis, cū intellexisset huius Religionis Fundatorem olim militem fuisse, & nunc esse superstitem, adeoque agere Mediolani, misit aliquem, qui indicaret ipsum crastina die manè venturum ad eius colloquium: sed Camillus minimè id patiens, eum præuenit. Eo igitur conspecto valdè gauisus est Comes, eiusque sermonibus aperto semper capite auditis vehementer est delectatus. Sed similium fauorum exempla sexcenta afferri possent: quæ cū non magni pendam, facillè præteredò. Cū in rebus dubiis petendum aliunde ipsi esset consilium, ad dictos Religiosos amicos suos plerumque adibat, sapiusque suæ diffidens memoriæ, socio commendabat, vt diligenter auscultaret, aut etiam scriberet quid responsi datum esset. Quin nec eo contentus, frequenter id agebat, vt idem socius subscriberet, nempe in testimonium eius quod responsum aut suum fuisset. Sic etiam agebat, si quando recordabatur se obligatū esse ad aliquid agendum in proximi vtilitatem: tum enim, veritus ne obliuisceretur, id in charta scribebat,

vt se

ut se prima quaque opportunitate debito exoneraret. Hinc in schedulis quibusdam eius manuscriptis repertæ sunt nonnullæ rerum istiusmodi notationes, quarum vna sic habebat: *Ad diem vigesimam quartam Octobris, feriâ quintâ, horâ vigesimâ primâ profiteor me iturum ad me aperiendum Notario sanctissimæ Trinitatis conualescentium, eique dicturum quidquid Deus à me requirit, & me exoneraturum conscientiam meam, hoc est, ut ego sim liber à non incurrenda pœna excommunicationis. Et hæc est mea voluntas. Deo gratias.* Cum igitur in suis negotiis tam expeditè procederet, obstupescerebat, quâ fieret, ut tot in mundo essent lites, neque eæ statim expedirentur: nec capere poterat, quinam id fieret, ut tam longi litibus concederentur termini & prolongationes. Loquens autem de suprâ dictis conualescentibus, qui è Nosocomio emittebantur, ferre non poterat, quòd in singulis ciuitatibus non essent loca pecuniaria ijs percurandis & corroborandis deputata: non in quibus biduo triduoque consisterent (vti fit Romæ in Trinitatis) sed quindecim aut viginti diebus, si tot diebus opus foret. Dicebat enim affirmabatque, plurimos pauperes eius loci rei que penuriâ præmaturè intermori: quippe dum è Nosocomio exeunt languidi ac debiles, nec habent

420 VITÆ P. CAMILLI DE IELLIS
in primis illis diebus necessaria vitæ victusque
commoda, statim in eandem, si non in de-
tiores, infirmitatem relabuntur: qui dein-
de ad Nosocomia denuò redeunt, ad ex-
tremum confecti consumptique propè om-
nes intereunt. Quapropter desiderabat, &
sæpius Medicis suadebat, vt solutos à febre
saltem tam diu in Nosocomijs retinerent,
donec possent iam egressi statim lignem in
manus sumere, & laborando victum si-
bi quærere.

C A P V T X V I I.

*Punitio quibusdam Nouitiis ad seculum
reuertentibus à Camillo denunciata.*

Fuit Camillus valdè facilis ad Nouitios
in Religionem admittendos, neque v-
num ferè de quàm plurimis se offerentibus
repulit. Quod vt faceret, ardens in eo cha-
ritas ac desiderium viæ cunctis ad salutem
patefaciendæ impellebat. Arbitrabatur e-
nim, si se offerentes non reciperet, reddend-
am sibi illorum esse in Dei iudicio ratio-
nem. Vnde permultos recepit, quos postea
deprehendit futurum melius fuisse si non re-
cepisset. In hoc tamen Nouitiorum negotio
duas res in se habuit insignes & singulares.
Vnam

Vnam quidem, quod ad primum eius allo-
quium, aut ad manus capiti cuiuspiam im-
positionem, repente eum subiret voluntas
Religionis ingrediendæ, ita ut multi velut ab
eo incantati peterent in Ordinem recipi:
quomodo plurimos vnica probatos colloca-
tione in Ordinem admisit. Quæ res tam
nova vulgò fuit, tamque passim explorata, ut
multi iuvenes, præsertim Neapoli, eius oc-
cursum vel eo solum nomine deuitarent,
quod vererentur, ne ipsis manum capiti im-
poneret, faceretque ut inuitis ac nolentibus
noua & minimè grata Religionis amplecten-
dæ voluntas adueniret. Cum verò aliquis
iam admissorum retrò respiceret, dici nō po-
tuit quanto percelleretur mœrore, & quanta
ut discessum dissuaderet diligentia vteretur:
verum si in prauo persisterent proposito ob-
stinati, ipse illos minis suis terrefaciens, immi-
nentem ipsis Dei punitionem denuntiabat.
Atque hæc fuit res altera in eo admirabilis
atque singularis. Quippe ipsi experimento
didicimus, multis ea euenisse quæ ipsis fue-
rant ab eo prænuntiata. Non repetam hîc
Francisci illius exemplum, quod Neapoli ac-
cidit, exemplum tam euidens & tam stupen-
dum, de quo capite vigesimo secundo Libri
primi suprâ diximus: pauca dumtaxat alia in
præsens commemorabo, & paucis. Romæ

D d 3 in

in ipsis Congregationis nostræ principiis, certus Frater Hieronymus nomine, officio coquus, postquam Dominica quadam sacrae particeps Communionis fuisset, statim actis gratiis ad triclinium se contulit, ientaculi sumendi gratiâ : de quo grauiter eum reprehendens Camillus, indignum esse dixit seruorum Dei societate Religiosum illum, qui nesciret huiusmodi gulæ appetitum refrenare : simulque nescio quam ei iniunxit exiguam pœnitentiam : sed ille recalcitrans, eamque reiiciens, vestes reposcit, vt ad sæculum redeat. Cui Camillus, post multas admonitiones, & tenendæ perseuerantiæ adhortationes, vt durum & inuidtum in malo vidit, prædixit inter alia, citò futurum vt pœniteret, quandoquidem à Dei seruitio turpiter & sine causâ descisceret : proinde sibi quid factò esset opus attenderet, neu sineret se à diabolo decipi, quoniam is solitus esset homines laqueo serico suspendere. Quo dicto foras eum amandauit. In hoc porro magnum paruit Dei iudicium, quòd è Congregatione egressus, ad hominem se contulerit adulterinæ monetæ cuforem. Nam illo in carcerem coniecto, simul cum omnibus qui in domo eius erant, inter eos etiam hic Hieronymus abductus fuit, tametsi verè innocens, & talis delicti omnino nescius : sed non

ideò

ideò expers tormētorum. Vnà enim cum aliis omnibus quæstioni est subiectus. Atq; herus quidem illius in Ponte suspensus pœnas luit; hic autem miser Hieronymus, qui paucis antè diebus Congregationem reliquerat, virgis cesus fuit, ac deinde nudus sub heri sui pedibus alligatus, vinctis ad furcam manibus stetit. Quo in statu à multis nostrorum, qui à Nosocomio redibant, non sine magna miseratione conspectus fuit. Alius quidam iuuenis, Iosephus nomine, habitum Romæ deseruit: hunc monuerat Camillus, ne abscederet, neu Deum irritaret: malum enim ipsi obuenturum: sed nec audire is voluit rectè monentem, nec obedire, sed Neapolim in patriam suam reuerti maluit. Quamdiu autem ibi fuit? nempe diebus tantum quindecim, & cultro mactatus est, ac sine Confessione aliòve Sacramento in extremis saluari periit. Nouitius item quidam Messanensis, cui nomen erat Placidus, accepto Messanæ habitu nostro, à patre suo (qui se absque illo vitam ducere non posse clamitabat) ad egressum & defectionem adeò sollicitatus fuit, vt Religionem ad extremum deseruierit. In quo sanè luce clariùs emicuit iustum Dei iudicium. Nam biduo postquam discessisset Placidus, Placidi pater vitâ excessit. Idem Placidus postea Messanæ denuò

424 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
receptus à Camillo est, sed dum Neapolim
ad Nouitiatum mittendus esset, quidam eius
frater homo arrogans, & habitum Clerici
gestans, subornatione matris, tantos tumultus
atque iurgia illius educendi causâ excitauit,
vt totam illam domum conturbarit. Ad
quem proinde conuersus Camillus, minimè
defuturam ei dixit Dei punitionem, nec ipsum
fine bono fruiturum, quandoquidem
tantas edidisset turbas, vt animam vnâ à
Dei seruitio auerteret. Quod ad amissum
ita euenit: siquidem anno vno necdum elapso
interemptus est. Postmodum autem ille
Nouitius Neapolim profectus aliquamdiu
perseuerauit: sed ei rursus retrò ad sæculum
respicienti prædixit itidem Camillus, etiam
ipsum intra non longum spatium diuinæ
ultionis experturum dexteram: nec aliter fuit:
siquidem bimestri necdum euoluto, extremis
priuatus Sacramentis, morte subitanea
concidit. In eadem ciuitate alius similiter
Nouitius, cui Vincentius nomen, bis à Camillo
receptus, bis è Religione egressus est:
sed secundum egredienti dixit Camillus,
Deum pro meritis illi repensurum, quòd bis
eum fefellisset. Reuersus ergo Messanam,
exiguo post interuallo nouercam suam
pugione percussit: ob quod facinus in carcerem
ipso sollicitante patre coniectus, ibidem mi-

serè obiit, serò pertinaciam illam suam deplo-
rans, qua suadenti Camillo vt in Religio-
ne perseueraret, auscultare noluit: atque et-
iam nostris, qui ipsi morienti auxilio accur-
rerant, palàm confitens, iam se prædictam à
Camillo Dei punitionem re ipsa experiri.

CAPVT XVIII.

*Diuina in quosdam alios animaduersione,
qui Nouitios à nostra Religione studue-
runt auertere.*

P Ræter modò narratas punitiones, qui-
bus Nouitij Religionem perperam de-
serentes, Deo vindice, iuxta prænuntiatas à
Camillo minas afflicti sunt: experimentis
quoque didicimus Dominum Deum, poten-
ti suo brachio etiam illos puniuisse, qui ipso-
rum à Religione defectionem procuraue-
runt. Quorum mihi liceat duo tantum mo-
dò exempla in medio ponere. In principio
Decembris anni millesimi quingentesimi
nonagesimi secundi receptus fuit in domum
nostram Neapolitanam Nouitius quidam,
Ioannes Andreas nomine, è nobilissima fa-
milia: sed ea res patri supra modum displi-
cuit, reputanti cum animo suo, filium in-
gressum esse in Religionem nouam, paupe-
rem,

D d 5

rem,

rem, despectam, vno verbo, indignam, vt re-
batur, genere & statu suo. Quare tentatis
omnibus ad eum reuocandum viis, nec vllò
post tot machinas secuto successu, delibe-
rat denique, cùm aliter nequeat, per vim ra-
pere. Igitur destinat expeditioni crastinam
diem, & hunc propositi exequendi modum,
nempe se cum multis raptoribus inclusam
rhedâ viam infessurum, qua filio ad Nosoco-
mium eunti transeundum sit: ita se illum ad
solita infirmorum auxilia euntem de media
via rapturum. Rebus ita constitutis, contulit
se eodem vespere sanus & valens & alacris
ad lectum. Sed Dominus iudex verus, &
non modò illatarum seruis suis iniuriarum
vindex acerrimus, sed etiam cogitatarum,
permisit eum Nobilem illa ipsa nocte sine
Confessionis alteriusve necessitatis Sacramen-
ti ope ordinaria subito ac repentino interitu
emori. Quo manè reperto in suo cubili mor-
tuo, dici nequit quâtus omnes illius pridiani
consilij atque apparatus participes incesse-
runt: cunctis pro certo tenentibus, verum
id fuisse Dei iudicium, in exemplum & com-
monitionem aliorum patrum. Non perseue-
rauit tamen dictus Nouitius, licet hæc sciens,
in Religione: verum ecce noua punizio. Nam
cùm serò domum suam reuertisset, proxima
nocte matrem amittit. Neapoli quoque qui-
dam

dam Religiosorum Superior infelicem fortis-
tus est finem, diuina, ut apparuit, animaduer-
sione, quod scilicet Nouitium quendam,
Franciscum Antonium nomine, à nostra Re-
ligione alienasset. Hic Religiosum habitum
induerat magno patris dolore, eò quod esset
primogenitus. Postquam ergo pater omnem
mouisset lapidẽ, ut eum retraheret ad sæculũ,
nihilq; promouisset, tandem Romã manda-
tum obtinuit, ut educeretur è Religione, atq;
in manus Nuntij Apostolici traderetur, volũ-
tatis eius explorandæ gratiã. Quod ut perfe-
ctum est, eum Nuntius ad principale quod-
dam Monasterium Neapoli (quod ex reue-
rentia reticeo) ablegauit, eiusq; Superiori ad
exequendum iam dictum munus cõtribuit,
adiungendo ut diebus aliquot nõ sineret No-
uitium cum nostris colloqui, nihiloq; magis
cum parentibus. Verum Superior id totum
paruiducens, ab ipso primo vespere cœpit
agere ut cum suis loqueretur, immò cum illis
cibum sumeret, cum illis dormitum iret: neq;
hoc satis, sed ipsemet etiam diu noctuq; eum
hortari & sollicitare, ut rediret ad sæculum.
Et quia cogitationes eius non eò tendebant
ut illum probaret, sed reuerà ut è Religione
(ad gratificandum eius patri) extraheret, tam
validi ac tam frequentes eius fuerunt insultus,
ut tandem miser Nouitius, post decẽ dierum
luctam,

428 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
luctam expugnari sese vinci que permiserit.
Quod quidem magis fecit ut importuni ho-
minis manus euaderet, quam ut eius volun-
tati se dederet. Idem porro Superior hac ob-
tenta victoria, quasi aliquo acquisito regno,
statim exuere habitum Clericalem iussit, &
ad maiorem suum triumphum ac festiuita-
tem, alium sui Ordinis Monachalem induere
habitum, ciendi risus causâ hortatus est;
deinde inuitato, ut ita vestitus per cubiculum
incederet, multis ibidem Monachis præsen-
tibus, dictum istud effutit, *Pulchriorem eum
videri Monachum quàm Clericum.* Denique
miram eo vespere hausit ex eo voluptatem,
quod istum Nouitium supplantasset, atque à
Cruce reuellisset. Enimvero suprema illa
Maiestas, cui peccata mortalium, præsertim
Religiosorum, infinitè displicet, non amplius
quàm menses quatuor ab hoc facto effluere
voluit, quin debita eum poena à tergo infe-
quens profligaret. Suscitata enim in eum à
præcipuis eius Ordinis Dei zelo flagrantibus
tam fera tempestas fuit, ut demum ferro &
vinculis oneratus Romam abductus fuerit
captiuus, ubi duro inclusus carcere, intra pau-
cos dies multo dolore oppressus & conster-
natus miserè interiit: sicque peccati sui tribu-
tum soluit. Tantum deinde Nouitius ille no-
ster effecit, ut ad Religionem postliminò
redie-

redierit, qui & omnia modò dicta denarrauit:
 sed & pater ipse, mutata voluntate, postmo-
 dum nostri Ordinis admodum amans ac
 studiosus fuit. Aliàs verò ipse dæmon non
 iam alieno instrumento, sed ipse per sese v-
 num Sacerdotem Nouitium (Pater Cæsar
 Augustinus appellabatur) abducere à Reli-
 gione tentauit. Hic statim atque nostri Or-
 dinis habitum Romæ induit, malè habere
 cœpit, & quasi leprosus videri: qui instar al-
 terius sancti Iob mirificâ ornatus patientiâ,
 nihil aliud proferebat, nisi: *Dominus dedit,*
(sanitatem scilicet) Dominus abstulit. Sit no-
men Domini benedictum. Cuius dicti fastidio
 nimis indignatus satanas illi medio die appa-
 ruit, speciem gerens Fratris Stephani à Mu-
 tina, hominis insigni probitate, intransque
 cubiculum more visitantis & solatium affe-
 rentis, illum docere institit, omnes qui Deum
 tentare ausi sint, in talia infortunia atque et-
 iam in peiora incidere solitos, in cuiusmodi
 iam ipse incidisset: postquam scilicet, relicta
 prima vitæ suæ ratione bona & sancta, quam
 debebat in sæculo, illuc iam deuolutus esset,
 vt cogeretur in lecto decumbere otiosus, nec
 sibi bonus, nec alteri. Tandem conclusit,
 melius fore si ad sæculum reuerteretur,
 quàm vt in Congregatione maneret rapto
 viuens; quo dicto abscessit: infirmus autem
 in

430 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
in tristitia & perturbatione relictus est: nempe pro certo habens, hunc Stephanum à Camillo missum, ad faciendum suæ perseverantiæ periculum, aut fortè quòd ob dictam infirmitatem nollet eum in Congregatione amplius retinere. Accersito igitur Camillo, valdè deploravit & conquestus est, se ab illo eductum Neapoli patria sua, & nunc contra omnem charitatem dimitti. Camillus autem admiratione plenus, multum laborare, ut hac falsa opinione illum liberaret: & dicere, Stephanum hoc tempore in Valetudinario Turris-novæ habitare, eumque à multis iam diebus domum non venisse: sed illo non acquiescente, misit Camillus, qui Stephanum ipsum euocaret, quem deinde præsentem coram infirmo interrogavit: *Tūne hodie domi fuisti, ut huic persuaderes, uti reuerteretur ad seculum?* Mox Stephanus signo Crucis præ admiratione sapientis efformato, *Minimè gentium*, inquit, *minimè: immò dies octo iam præteriere, ex quo domum non veni.* Tum denique infirmus manifestò cognoscens, eum, qui advenisset, fuisse angelum satanæ, statim è lecto surrexit, ac prout potuit, à Fratribus adiutus, in templum descendit cum sola toga, ibique flexis coram sanctissimo Sacramento genibus, multis perfusus lacrymis, votum perseverandi

randi ac moriendi in Congregatione nuncupavit. Nec vanum votum fuit: siquidem paullo post in Congregatione admodum pie mortuus est.

CAPVT XIX.

Brevis declaratio status Religionis in morte Patris Camilli, eiusque effigies & statura.

A Felici excessu P. Camilli sparsa erat & fundata Religio in locis Italiae sexdecim, Romæ scilicet, Neapoli, Mediolani, Genuæ, Bononiæ, Messanæ, Panormi, Florentiæ, Ferrariæ, Mantuæ, Viterbi, Boccanici, Teatæ, Burgononi, Calatagironæ, Sinuessæ. Quæ domus in quinque erant diuisæ Prouincias, Romanam, Neapolitanam, Mediolanensem, Bononiensem, & Siculam. Censebantur tum in viuis Professi in Religione circiter trecenti, mortuis ante ipsum Patrem nostrum tam Profellis quàm Nouitiis non minùs ducentis viginti, & omnibus quidem ferè ex assiduis circa infirmos laboribus. Inter quos vidit ipse migrantes ad Dominum, Bernardinum Nurcinum, P. Franciscum Prophetam, & Curtium Lodi, primos

432 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
mos suos & antiquos sodales, & cunctos sin-
gulari probitate insignes. De cetero funda-
tam reliquit Religionem suam super solidis-
simo fundamento, siue super gemino chari-
tatis præcepto, nempe diligendi Deum su-
per omnia, & proximum sicut seipsum. Illò
enim tendunt ac diriguntur omnia opera
nostra tam corporalia quàm spiritualia. Quip-
pe qui ad perfectum Dei amorem acquiren-
dum, omni ope & totis viribus in salutem
& perfectionem propriam incumbimus, non
modò diuinorum obseruationi mandato-
rum insistentes, sed etiam sanctissima Iesu
Christi consilia sectantes, vota solemnia fa-
cimus Paupertatis, Castitatis & Obedientiæ,
quemadmodum alij omnes Religiosi. Dein-
de ad meliùs amandum & consequendum
salutem proximorum, quarto nos solemn-
i voto obligamus ad perpetuò eis ministran-
dum, tam in corporis quàm in animæ neces-
sitatibus, non solùm tempore sanitatis, cum
à multis alijs Religiosis adiuuantur, sed in
maiore ipsorum necessitate, hoc est, tempo-
re infirmitatis atque mortis: & speciatim qui-
dem tempore pestilentiae, dum pauperes se-
rè ab omnibus vulgò deferuntur. Atque hoc
quarto voto ab alijs Religionibus distin-
guimur. Quod clarè demonstrat ipsum no-
men, quod Camillus Religioni indidit, Cle-

ricorum

vicorum Regularium infirmis ministrantium
 quam Religionem sic appellavit partim ex
 humilitate, partim ad vim instituti magis
 explicandam. Verumtamen est in multis
 Italiae ciuitatibus, nostros vulgò appellari
Patres ad benè moriendum: quòd scili-
 cet nos videant diu noctuque ad mori-
 bundos pauperes perinde ac diuites sine ex-
 ceptione personarum adiuvandos accede-
 re. Gerit autem Religio nostra habitum
 Clericorum, quo modo alij omnes Sacer-
 dotes seculares, non solum ad reddendos
 se, quoad eius fieri potest, populo fami-
 liares & quasi domesticos, sed etiam quòd
 hic habitus magis expeditus sit & vñta-
 tus, & magis conformis vestitui Aposto-
 lorum, qui cum omni genere hominum,
 nobilium & ignobilium, gentilium atque
 fidelium versabantur. Vt verò Crucem in
 vestibus pro nostra nota atque insigni por-
 tarem, tribus de caussis id Patri nostro
 Camillo placuit. Quarum prima fuit, ad
 distinctionem à Patribus Societatis Iesu: se-
 cunda, ad declarandum mundo nos om-
 nes, qui hac sanctæ Crucis nota insigniti
 sumus, esse tamquam mancipia venutnda-
 ta & dedicata pauperum infirmorum mi-
 nisterijs: tertia, ad demonstrandum hanc
 esse Religionem Crucis, laboris, toleran-

Ee

tia,

tiæ, ipsiusque mortis: ut qui nostrum
 amplecti voluerint viuendi modum, sibi
 ante persuadeant venire se ad amplexum
 Crucis, ad abnegationem sui, ad sequen-
 da vestigia Domini nostri Iesu Christi us-
 que ad mortem. Ministerium autem Re-
 ligionis nostræ erga proximum consistit in
 exercitiis operum misericordiæ corpora-
 lium & spiritualium, tam circa infirmos
 in Nosocomijs, quàm circa moribundos
 in domibus priuatis. Modus verò qui à
 nostris seruatur in ministerio infirmorum
 in Nosocomijs, eò tendit, ut penitus libe-
 rentur è manibus famulorum mercenari-
 rum: uti iam fit in ciuitatibus, vbi vel om-
 nino vel ex parte Nosocomiorum cura
 nostris commissa est, quemadmodum Me-
 diolani, Neapoli, Genuæ, Ferrariæ, Man-
 tuæ, & alibi: aut certè vbi hoc ab eo-
 rundem Nosocomiorum Tutoribus per-
 missum non est, saltem per quotidianas ex
 more visitationes, sicut fit Romæ, Bono-
 niæ, Florentiæ, Messanæ, Panormi, &
 aliis in locis, prout semper fecit Congre-
 gatio à suæ foundationis primordiis, innixa
 illis Iesu Christi verbis: *Infirmus eram, &
 visitastis me.* Qui modus specialiter in Vi-
 be viger, capite & matre foundationis no-
 stræ, vbi (quemadmodum & in aliis item
 domi-

domibus) dicere citra arrogantiam licet, ferè plures esse è nostris, qui tam diu quàm noctu foris in ministerio infirmorum occupentur, quàm qui domi ad sarcinas remaneant. Cuius rei alia non desideramus testimonia, quàm ipsos misericordes oculos Dei, & ipsa nostra sepulchra iam ferè plena Patrum ac Fratrum in proximorum ministerio extinctorum. Porro prædicta opera tali ordine à Congregatione exercentur, vt corporalia spiritualibus subseruiant, & tamquam via & esca ad salutem animarum procurandam adiuuent: in quo etiam consistit principalis nostri Instituti scopus: quemadmodum in litteris suis Apostolicis expresserunt Sixtus V. Gregorius XIV. & Clemens VIII. Vnde non alia de causa tot genera charitatis erga infirmos à nostris vsurpantur, quàm vt eiusmodi amoris & benevolentiae signis ad patientiam in doloribus, ad dolorem de peccatis, ad propositum emendationis vitæ, ad integritatem confessionis, denique ad mortem piè ac feliciter in Dei gratia oppetendam adducantur. Neque enim aliò tota Religionis nostræ diligentia respicit, quàm ad animas rectâ pietatis ac misericordiæ semitâ in caeleste regnum perducendas. Quocircà quàm primum nostri animaduertunt alicuius in-

ualitudinem in Nosocomijs ingrauescere,
 confestim tanta illum dexteritate ad ven-
 turos casus student disponere, atque ad
 mortem præparare, vt antè infirmus ad ex-
 tremum vitæ certamen sit munitus, quàm
 instare sibi mortem sentiat. Eadem indu-
 stria cum iis qui in priuatis ciuium ædi-
 bus ad mortem tendunt, procedimus, tam-
 etsi his non aliud soleat quàm spiritua-
 le auxilium, per admonitiones, precatio-
 nes, diurnas nocturnasque vigilias mini-
 strari: efficiendo nimirum, vt mors illis
 sapida dulcisque pareat, aut certè non ad-
 modum amara: prospiciendoque modis om-
 nibus, vt in Dei gratia & omnibus instru-
 cti Sacramentis excedant. In quibus om-
 nibus exercitiis habent nostri impenden-
 dorum laborum diuisa tempora & distin-
 ctas vices: vti & fessis noui recentesque suc-
 cedant, & expletis Marthæ negotiis ad otia
 Mariæ se recipiant, lectioni, precationi,
 meditationi incumbentes, aut excipiendis
 Confessionibus, habendis concionibus, &
 aliis quæ ad diuinum spectant cultum exe-
 quendis. Vnde sequitur, hanc Religionem
 non esse merè actiuam, vt multi arbitran-
 tur, sed ex actiua & contemplatiua mix-
 tam. Quæ nostra exercitia iudicauit Pater
 & Fundator noster Ecclesiæ maximè esse
 neces-

necessaria, speciatim vt Religiosos nostros redderet proximis suis magis familiares atque domesticos: cum quibus si tantum sub mortis tempus versarentur, sine dubio illis iniuri & formidandi fierent, adeoque ab omnibus censerentur velut quidam mortis prænuntij & antecursores: sed dum etiam tempore sanitatis per dicta Ecclesiæ exercitia cum ijs conuersantur, eos omni eiusmodi opinionis prauæque persuasione vmbra liberant. Iam pro operibus atque laboribus, quos Congregatio nostra in ministerio infirmorum tam in Nosocomijs, quam alibi volens lubensque suscipit, nihil prorsus potest in mercedem aut stipendium admittere: sed omnia suscipit, facit, patitur ex vera & liberali charitate, cuius nos emittimus professionem. Quin hoc in negotio tantus est Instituti nostri rigor, vt ad omnem talis expectationis amoliendam suspicionem, in ipsa Foundationis Bulla nostris interdicator, ne vllum infirmum ad condendum testamentum aut conficiendum legatum in Religionis nostræ fauorem hortari possint: sed si quid vltro datum aut relictum fuerit, id in operantium & Congregationis sustentationem non secus atque aliæ eleemosynæ admitti potest. Atque idcirco præter domos Professorum, tenetur

Congregatio habere etiam Nouitatus & Valetudinaria generalia pro nostris infirmis incurabilibus, & aliis senibus, qui præ ætatis grauitate sustinendis laboribus sunt inidonei. Hinc est, quòd Domibus Professis, non habentibus vnde possint ex corrogata stipe ordinaria dictos Nouitatus & Valetudinaria sustentare, tam Camillus quàm ipse Summus Pontifex dispensarint ac concesserint, vt exceptis Domibus Professis, possent dicti Nouitatus & Valetudinaria generalia proprium aliquid possidere, & ex proprio viuere: ita nimirum vt census ac prouentus tantum administrarentur iuxta dispositionem ac voluntatem Patris Generalis & Consultorum. Potest nihilominus vnaquæque Domus Professa citra violationem Paupertatis habere ac possidere locum aliquem recreationis in cælo aperto ac libero, vbi nostri laboribus defessi nonnihil respirare, ac nouas spiritus vires instaurare possint: quò scilicet aptiores atque promptiores ad misericordiae opera pro more exercenda se referant. Complectitur autem hæc Congregatio tres personarum status, nempe Sacerdotes, Fratres, & Oblatos. Primi sanctissimorum Sacramentorum administrationi tam in Nosocomiis quàm in templis, & alibi ad

infr.

infirmorum auxilia & solatia deputantur. Secundi primorum sunt comites, & in supra dictis ministeriis adiutores, vltra ipsorum propria in Nosocomiis officia. Tertij denique, omni circa infirmos obligatione liberi, solis externis operibus domi intendunt, ne duo primi ordines cum maioris boni detrimento illis impediuntur. Qui primi ordines post duos annos Nouitiatus pari modo solemnem professionem edunt quatuor votorum: sed ordo tertius tantum voluntarie Deo seruit absque vlllo votorum vinculo. Præter supradicta vota solemnia fiunt à nostris & alia quatuor simplicia. Primum est, nihil mutandi neque consentiendi mutare volentibus rationem infirmis ministrandi in Bullis contentam, nisi fortè ad eam magis restringendam. Secundum, non consentiendi ad habendum aut possidendum censum aut dominium Nosocomiorum. Tertium, non procurandi electionem sui ad aliquam Prælaturam aut dignitatem, siue in Religione, siue extra illam, nisi cogente Summo Pontifice, sub pœna peccati. Quartum, manifestandi Religioni aut Consultoribus, si quis nostrum sciretur dictas Prælaturas procurare. Ob continuas autem Religionis nostræ cum infirmis occupationes, non tenentur nostri recitare diuinum Of-

440 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
ficium in Choro, nec interesse Processio-
nibus, quemadmodum sancte faciunt alij
Religiosi: sed Sacerdotes & alij sacris ini-
tiati Ordinibus priuatim dictum Officiū
per se vnusquisque recitant. Nam nostræ
Horæ matutinæ sunt, assistere & vigilare
nocte & die apud infirmos & moribundos
in Nosocomijs, & alibi: nobis pro certo
& explorato habentibus, quemadmodum
ab alijs Religiosis Dominus Deus conue-
nienter laudatur & celebratur cantu atque
voce, sic à nostris non inconuenienter
laudari ac celebrari manu & opere, viuo, in-
quam, opere charitatis & pietatis erga proxi-
mos: quorum refrigeria atque benedictio-
nes speramus sacrificiū esse laudis tam ac-
ceptum misericordibus Dei auribus, quā
psalmorum hymnorumque cantus. Neque
hæc Institutorum diuersitas vllam asper-
git Ecclesiæ maculam aut deformitatem,
sed decorem potius, ornamentumque sin-
gulare: quandoquidem sponsa non ob aliud
incedat vestita & circumdata varietate,
nisi vt oculis Sponsi pulchrior appareat &
gratiosior. Præterea sæpè comparatur san-
cta Ecclesia agro atque messi, dicente
Christo: *Messis quidem multa, operarij
autem pauci.* Et quemadmodum in agris
opus est diuersis operarijs, quibusdam ad
fodien-

fodiendum & impinguandum agrum, nonnullis ad seminandum, aliis ad sarriendum, postremis denique ad secandum mendumque frumentum: ita in hoc florentissimo Ecclesiæ agro necessaria sunt & semper erunt diuersa Religiosorum Ordinum genera: quorum alij terram fodiunt, corpus rigore pœnitentiæ macerando, & fideles pluuiâ lacrymarum ac mentis vocisque precationibus impinguando: alij seminant, verbum Dei prædicando; alij sarriunt, purgantque à superseminatis zizaniis, hæreses confutando, differendo, scribendo, bonas artes edocendo; alij postremo frumentum iam maturum metunt, dictos fideles in extremis vitæ horis adiuuando, quod speciatim nostra facit Religio animarum messes colligendo, & diuina aspirante gratia in sempiternum cæli horreum conuehendo. Atque vt huius Congregationis Patres ac Fratres cælesti ope adiuti semper ardentem Dei amorem in se ipsis fouere possint, Camillus inter alia suis Regulis inseriuit, vt Sacerdotes (si per impedimenta quidem licuerit) sanctum Sacramentum quotidie celebrent; Fratres autem omni Dominica & singulis diebus Festis ab Ecclesia præceptis peccata ritè confiteantur, & Venerabilem Eucharistiam de-

Ee 5 uotè

uotè fumant. Insuper vt omnes quotidie horam vnā meditationi siue orationi mentali impendant, Litanias recitent, examen conscientiae vesperi exsoluant. Ad abstinētiā verò & ad alias corporis macerationes quod attinet, habito ad magnos labores, qui apud infirmos subeundi sunt, respectu, dum continuò cum foetore & graueolentia conflantur (quæ res magis corpus quàm alia quæuis iniuncta pœna affligit) noluit Congregationem ijs obligare, sed tantum constituit, vt præter omnia Quadragesimæ & aliorum à sancta Ecclesia præscriptorum dierum ieiunia, nostri omnibus Feriis sextis vesperi à victu abstinerent, & vnā corporis voluntariam diuerberationem in sanctæ Passionis memoriam susciperent. Qui verò alias similes pœnas subire vellet, id absque speciali Superioris aut Confessarij facultate ne faceret: quò scilicet vocationis nostræ ordo non peruertatur. De studiis porrò id solum habeo dicere, quod mihi aliquando Illustrissimus Maggus vir singulari eruditione dixit, nempe non modò in hac Religione studia esse necessaria, sed etiam opus esse, vt nostri homines doctiores sint quàm ipsi dæmones, quandoquidem assiduè cum illis differendum & conflegendum sit. Et
hoc

hoc quidem , non tantum vt in ædibus
 priuatis officio nostro benè fungamur (in
 quibus plerumque litterati, Doctores, Præ-
 lati, & cuiuscumque dignitatis moriuntur)
 sed etiam in Nosocomijs, vbi vt plurimum
 ad mortem conducendi atque adiuuandi
 sunt, quorum maximè intricata & inlu-
 brico periclitetur conscientia. Non potuit
 nihilominus hæc Religio tempore Patris
 nostri magnum in his studiis profectum fa-
 cere, partim quidem ob exiguum tunc
 nostrorum numerum, sed multò magis
 ob multos labores, quibus ipse suos Reli-
 giosos semper tenuit occupatos. Guberna-
 tur vniuersa Religio nostra ab vno Præfe-
 cto Generali cum quatuor Consultoribus
 vim decidendi habentibus, vincente ma-
 iori numero: qui simul iuncti à nobis ap-
 pellantur Consultatio Generalis, quæ ab-
 soluto Capitulo summâ pollet supra totam
 Religionem potestate. Ab hac eliguntur
 Prouinciales, Præfecti, Visitatores, & qui-
 libet alij Officiales. Ipsa sola potest conde-
 re Constitutiones quæ cunctos obligent:
 potest enascentia super ijs dubia exsoluere:
 potest iubere ordinari Sacerdotes, recipi
 Nouitios, mittere ad studia, fundare do-
 mos, attribuere Prouincias, assumere &
 relinquere Nosocomia, administrare & dis-
 tribuere

tribuere census Nouitiatuum & Valetudinariorum generalium: ac postremò ab illa procedit pendetque omnis alia Religionis auctoritas ac potestas. Obseruandum porrò est, nullam omnino è nostris Regulis aut Constitutionibus (extra quatuor vota solemnia, & quatuor simplicia) obligare ad peccatum mortale, immò nec veniale, sed tantum ad pœnam temporaneam, vel ab ipsis Regulis vel à Superioribus impositam. Ex quibus cognoscitur, Religionis nostræ regimen non esse Monarchicum, sed Aristocraticum, qualis est bene ordinatarum Rerumpublicarum status, in quibus pauci dumtaxat & optimi moderantur. Neque tamen propterea non multum quoque habet monarchiæ: quandoquidem, exceptis iis quæ iuxta Bullas & Constitutiones definiuntur in Consultatione, reliqua omnia penes absolutam Generalis potestatem relictæ sint: immò ista quamuis à Consultatione definita sint, tamen ipsius Generalis subscriptionem postulant, atque eius nomine cum omnibus resolutionibus atque responsis foras exeunt. Idem Præfectus Generalis, & cuncti Consultationis Officiales quouis sexto anno à Capitulo Generali creantur ac renouantur. In quod Capitulum soli intrant ipse Præfectus

fectus Generalis, Consultores, Arbitrator, Procurator Generalis, Secretarius Consultationis, & præterea Prouinciales, singuli cum duobus à Prouincia sua socijs: Verum quia tam circa dictam gubernationem, quam circa Institutum, & res omnes alias à me allatas, ac speciatim circa conditiones eorum qui admittendi sunt, multa existunt alia peculiaria, & multæ circumstantiæ, pro iis, ne sim longior, remitto ad Bullas Pontificias, & Constitutiones factas ac stabilitas à Capitulis Generalibus; nunc tantummodò aliquam succinctam & compendiosam Instituti nostri delinationem dedisse contentus.

Superest ad extremum, vt Patris nostri effigiem ac staturam aliquatenus adumbratam repræsentem. Fuit is, quantum ad corporis molem spectat, valde procerus, nempe palmos octo & dimidiatum, ceteris omnibus membris æqua proportionē respondentibus: capite non parum eminente, capillis colorem nec omnino nigrum nec planè castaneæ, sed medium inter illos referentibus, qui in extrema ætate canitiem ex parte admiserunt: fronte lata & exporrecta, facie oblonga, & vt in corpore macilento, coloris temperati & ad oleastrinum vergentis: ac licet vultu appareret

reret

446. VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
reret aliquantùm rigido, tamen magna illi
inerat suauitas cum grauitate ac pietate con-
iuncta. Remansit eius species post mortem
tam pulchra, ridenti quæ similis, ut non
quireret populus à respectanda & deoscu-
landa satiari: etiam ij qui naturæ indole à
corporibus mortuis abhorrebant, nec alia
vnumquam in vita sua cadauera attrectarant.
Oculi non admodum grandes, & subni-
gri erant, congenitam quodammodò mi-
sericordiam ab hominibus mirabiliter ad-
amatam aspirantes. Longis erat superciliis,
auribus mediocribus, naso ad vultus pro-
portionem apto, & nonnihil aquilino,
ore grandiusculo cum æqualibus labiis, sed
exilibus, mento satis largo, pilis non ad-
modum spissis vestito, sed magis quàm in
capite canitiem præferentibus: collo ob-
longo, latis humeris, itidem & pectore.
Increuerant genibus velut alia bina genua
valdè acuta, vel potius crassi duo calli,
quos ego quidem internoscere numquam
valui, essentne calli, an ossa. Ad corporis
verò gestus quod attinet (qui non mini-
mum edere solent animi latentis indicium)
toti grauitatem atque modestiam præfere-
bant, seu in sermone, seu in incessu,
seu in omni alia actione: ut nihil ingra-
tum inconditumve appareret, quod of-
fen-

fenderet animos, quin potius cunctos in eum intuentes deuotionis sensu perfunderet. Nonnumquam aliquantulum claudicabat velut affectam trahens tibiam; sed citra ullam deformitatem. Virâ semper prosperâ, & robustis incescit viribus, nisi quod extremis annis labore multo confectus nonnihil incuruus gradiebatur, & longè grandiorē quàm alioqui haberet ætatem præ se ferens. Vnde quidam magnus Dei seruus non inconcinnè dixit: *Patrem Camillum ætatis quidem non plures attigisse annos quàm sexaginta quinque, sed laboris & tolerantia centum & quinquaginta.* Eius quæ circumferuntur imagines, formatæ sunt partim ex ea quæ in gypsum excepta est, procurante ex deuotione Domino Ioanne Baptista Crescentio, vetere eius filio spirituali, partim ex altera effigie depicta à Domino Iosepho Cæsare Arpinate, viro in pingendi arte raro atque excellenti.

Atque hætenus, quantum tenuitas tulit ingenij mei, Vitam descripsi Patris nostri Camilli: qua in descriptione profiteri ingenuè possum, contraxisse me & restrinxisse potius egregia eius facinora & benefacta, quàm amplificasse aut dilatasse, quemadmodum tota ipsa Religio fidissimum mihi exhibere

re

448 VITÆ P. CAM. DE LEL. LIB. III.
re poterit testimonium. Nam mentis meæ
semper fuit; eius Acta indicare potius ac
perstringere, quàm fusè & plenè denarrare.
Denique quidquid est huius mei laboris;
id totum iudicio atque correctioni sanctæ
Catholicæ & Apostolicæ Romanæ Eccle-
siæ submitto:

INDEX

INDEX RERVM IN HAC VITA CONTENTARVM.

A.

DMONITIONIS sancta fructus. pag. 20. 21
Eternitatis gloria ac poena consideratio.

394. 395

Alba urbis Italia expugnatio. 4

Aldobrandini Cardinalis, postea Pontificis, iudicium
de votorum professione in Congregatione mini-
strantium infirmis. 105

Alea ludus, & eius damna ac pericula. 5. 12. 14

Andreas Apostolus apparet Ludouico Franco mo-
rienti. 87

Angeli Capuccini laus. 20

Antonius Cortesellus frequens in Nosocomijs optimum
Camillo consilium suggerit super institutione Con-
gregationis. 43. 44

Arena calcaria fodina formicarum indicio inuenta.
374

Aretini liber à moribundo agrè comburi permissus.
308

Auari pecunias idoli instar observantis, & in tali ido-
latriâ mortui exemplum horribile. 314

B.

B Arba curiosa vanitas circumcisa. 351

Baronius Cardinalis. 177. 178. 191. 417

Bartholomaeus Riccius Societatis IESV. 203

Bellarminus Cardinalis. 248

Ff Beni-

INDEX RERVM.

- Benignus unus è primis Camilli socijs.* 37
Bernardinus Murcinus à Matrice unus è primis Camilli socijs. 37. 54. 55. 60. *Ad vitam meliorem excedit.* 72 *Vita eius compendiosa.* ibid.
Blasius Oppertis adiungit se Congregationi ministrantium infirmis. 86. *fit domus Neapolitana primus Superior.* 90
Blasphemantes auersantis exemplum. 168
Bocchianicum oppidum Aprusij patria Camilli. 1.
Ibi fundatur domus Religionis ab eodem Camillo. 201
Borromæus Cardinalis. 104

C.

- C** *Alculi dolores in Camillo.* 227
Calli in plantis pedum dolorifici. 226. 227
Camilla Camilli mater, vulgò S. Elisabetha appellata. 2
Camillus cognominatur Frater humilis. 26. *item Christophorus ob proceritatem.* 29
Camillus abdicat se officio Generalis Ordinis. 203.
 204. *Succurrit annona caritati.* 229. & seqq.
Eiusdem senis & agri labores ingentes. 210. 215.
 217
Camillus à matre nomen accepit, & quâ de causâ. 2
Camilli Congregatio appellatur Religio Clericorum infirmis ministrantium. 433
Cantu testudinis demulcetur impœnitens, & tandem ad pœnitentiam adducitur. 310
Capillorum cincinnati in periculo naufragij obtinenda misericordie gratiâ refecantur. 372
Carnalium voluptatum insatiabilis cupiditatis exempla. 148. 151
Carolus Borbonius Dux exercitus in Italiâ. 1

Casti-

INDEX RERVM.

- Castitatis studium & exempla. 334. & seqq.
 Charitas Camilli in pauperes & infirmos. 269. & seqq.
 Clemente VII. Pont. Roma capta & direpta. 3
 Clemens VIII. Pont. confirmat Camilli Congregationem erectam in Religionem. 155. Privilegijs donat. 156. stipe menstruâ subleuat. 160. sæpius adiut Nosocomium. 275. eiusdem Clementis mors. 200
 Compunctionis & doloris peccatorum rara exempla. 21. 22. 23. 249. 254
 Concubinarum pertinax & lethifera consuetudo. 148. 149. unus mors terribilis. 315. 316
 Congregationis Camilli seu Ordinis ministrantium infirmis primordia & prima exercitia. 38. 56
 eiusdem ex inuidiâ cuiusdam & calumniâ disturbatio. 38. 39. eiusdem occulta instauratio. 41. 42 incrementa. 67. & seqq. approbatur à Sixto V. Pont. sed sine voto. 80
 Consolatio diuina miram Camillo parit fiduciâ. 47. 48
 Corpus à Camillo vocatur massa carnea, saccus vermium. 393. 394. eius afflictatio. ibid.
 Crucisferenda in vestibus potestas Camillo & socijs conceditur. 83. 84. rationes afferuntur. 433. 434
 Crucis pannea inter ignes manentis illa se prodigium. 193
 Curtius Lodi, unus è primis Camilli socijs. 37. 54. 55. 157

D.

- D**æmonis horror ad Camilli nomen. 387. 388
 Dæmonis muti elingem reddentis moribundum exemplum. 310
 Defectionis à Religione suasores puniti. 425. 426
 Delicia Camilli quanquam fuerint. 208

Ff 2

Desi-

INDEX RERVM.

- Desideria duo Camilli longè optima in hoc mundo.* 211
Desperationis exemplum. 127.128
Dimissio à Religione quàm acerba Camillo. 27
Diuersoria pjs instructa imaginibus amantur & requiruntur. 399
Duellum à Camillo denuntiatur cuidam suo commilitoni. 12

E.

- E** *Leëmofynarum commendatio, & reprehensio illas restringentium.* 323.324.325
*Eleëmofyna S. Martini imitator Hannibal Montagi-
 giosus miles dimidiatum galerum dedit mendico
 caput argenti.* 171
*Eucharistiam sumpturi quibus cogitationibus excita-
 ri debeant.* 198.199
Exempli ad virtutem dati efficacia. 25

F.

- F** *Abrity Episcopi Nolani epistola ad Camillum.* 187.188.189
Fabritius Marramaldus copiarum ductor. 34
Fames ingens Rome. 111.112
Fame premente Itali milites carnibus humanis passi. 11
Famis tempore charitatis in pauperes exempla. 229.
 230
Felicis Capuccini verba in morte. 319
*Femina suarum mamillarum lacte maritum tri-
 duo famis sustentat.* 325
*Ferdinandus à S. Mariâ Carmelitanus Discalcea-
 tus.* 203.247
Ferdinandus Loffredus Truentum urbē propugnata. 4
Feruor ingens ingrediendæ Religionis. 23.24
*Feruor primi spiritus in Bernardino Murcino, vno i
 primis*

INDEX RERV M.

primis Camilli socijs, numquam refrixit.	75
Fiat voluntas Dei.	88
Firmi Calui charitas & pietas.	50.51
Florentia vrbs Italia obsidetur.	4
Fator hominis damnati.	314
Francisci Dominici Carmelitani Discalceati testimo- nium de Camillo.	263.264
Franciscus Marca Tarugi, postea Cardinalis, volun- tatem Camilli de institutione Congregationis appro- bando & laudando succendit.	44
Franciscus Propheta vnus è primis Camilli socijs.	37.
42. 47. 54. 87	
Fratrum S. Francisci de Obseruantia laus.	7
Franciscus Toletus Cardinalis.	105
Fundatorum Religionis honos & existimatio.	195.
405	

G.

GEnue vrbs laus à benignitate in pauperes.	233
Gesoaldus Cardinalis.	104.106.108
Ginnasius Cardinalis Protector Religionis.	201.203.
& seqq. dat suâ manu Viaticum Camillo mori- bundo. 245. visitat denuò.	259
Gloria Patri, &c. dicendum cum inflexione capitis.	410
Grammatica studium aggressus est Camillus anno etatis sue trigesimo secundo.	45
Gratia certitudine nihil in mundo optabilius.	211
Gregory XIII. Pont. Vita citatur. 366. mors eius- dem.	71
Gregorius XIV. Pont. creatur. 111 idem concedit Camillo & socijs Professionem, & Congregationem erigit in Religionem. 129. moritur.	130
Gulosi miserrimus interitus.	316
	Habi-

Ff 3

H.

- H** *Abitus Clericorum infirmis ministrantium qualis.* 433
Hereticorum odium in Camillo precipuum. 401
Herus optimus est IESVS Christus. 89
Humilis frater cognominatus est Camillus. 26
Humilis deuotionis insigne exemplum. 199.200
Humilitas Camilli. 207.210.241.245.254.257.269.274.275.344. & seqq. 379.394.
Hymnorum musica decantatio apta excitanda deuotioni. 199

I.

- I** *Eiuniorum Ecclesie studiosa observatio.* 391.392
Ignatii Cappellari Spoletani hospitalitas. 405
Imaginum cultus. 377
Impatientie laboris exemplum. 17
Impoenitentiae exemplum. 127.128
Impoenitentem dura increpatio & damnationis aeterna minitatio euincit. 311
Impoenitentis damnati exemplum terribile. 313.317
Infirmis ministrantium Clericorum officia charitatis. 91
Infirmitates corporis, tot sunt miserationes Domini. 225. & seqq.
Innocentius IX. Pont. succedit Gregorio XIV. 131
moritur. 135
Inspiratio diuina instituenda Congregationis ad opem infirmorum. 35.36
Inuidia cuiusdam non admissi ad Congregationem Camilli causa fuit, cur ea dissolueretur. 38.39.40
Ioannis ab Austria de Turcis victoria. 10
Ioannes de Lellis pater Camilli, homo militaris. 1

INDEX RERVM.

- arma gessit aduersus Pont. Romanum. 4. moritur. 6
B. Ioannes Euangelista, sanctissimæ Trinitatis secre-
tarius appellatur à Camillo. 278
Iosephus Camilli frater moritur. 2
Itinerum pericula à Camillo adita. 404
Iudai à Crucifixi imagine abhorrētis exemplum. 400

L.

- L**aboribus pro Dei gloriâ premi, nec ab illis cessa-
 re, forma est vitæ Apostolicæ. 176
Laurecus Ductor copiarum Caroli Scorpionis contra
Francos. 3
Leonis XI. Pont. creatio. 200
Liberalitas pia Firmi Calui Romani. 50. 51. 52. 53
Librorum prohibitorum amor exitialis. 307. 308
Luca Pinelli Societatis IESV liber de Statu animarum
post hanc vitam laudatus. 248
Ludonici Granatensis Dominicani liber Dux pecca-
torum Camillo charissimus. 398
Ludonici Regis Franciæ ministrantis infirmis exem-
plum memoratur. 91
Ludonicus Francus Congregationis ministrantium
infirmis Iacobo eiusdem Congregationis socio mo-
riens predicit breuē secuturum. 87

M.

- M**alè parta malè dilabi, exemplum. 49
Mauritius Clauarius Pontificis in Congrega-
tionem Camilli benignus & liberalis. 65
Maxillam alteram præbentis percutienti exemplū. 74
Meretricis in peccato suo morientis terribile exem-
plum. 314. 315
Militum miseria charitate sociorum Congregationis
subleuatur. 94. 95. 96

Ff 4

Minæ

INDEX RERVM.

- Mina sanctorum virorum raro irrita.* 99. 100. 167. 168
Miserationes quinque Domini erga Camillum. 224.
 & seqq.
Miserationis erga brutas animas exempla. 326. 327
Modestie Religiosae praeclarum & salubre exemplum. 7
*Mondouus Cardinalis curam suscipit commendandae
 Congregationis apud Pontificem.* 78. 79. alia de
 eodem. 104. 106. 129. 417. heredem relinquit
 eandem Congregationem. 161
Moribundorum & auxilio destitutorum exempla.
 144. & seqq.
Mors & aetas Camilli. 262. 263
Mortes misera hominum flagitiosorum, exempla.
 148. 149
Mortes piorum spe & gaudio plena. 317. 318. 319
Mortificationis insigne studium. 24. 25
Mortis meditatio. 31. 382. & seqq.
Mortis pium desiderium. 261
*Mortuorum cadavera libri sunt de contemptu mun-
 di.* 385. 386
Musica quanam omnium praestantissima. 377. 378
*Mutius quidam à suis in morte derelictus, Ah Muti,
 Muti, inquebat, quò iam redactus es!* 150

N.

- N** *Auseae ciborum infirmitas grauis.* 227. 228
Neapolis oppugnata à Francis. 4
*Neapolitanae nobilitatis charitas & humilitas in
 Nosocomijs.* 91. & seqq.
*Neapolitanarum feminarum laus à charitate in No-
 socomijs.* 91. 92. 93
Nosocomia, velut altera Indiae pradicantur. 147
Nosocomiorum amor. 272. & seqq.
*Nosocomiorum graua & varia incommoda ex mi-
 nistro.*

INDEX RERV M.

nistrorum negligentia. 145. & seqq.
 Nosocomium, hortus pulcherrimus, & paradysus ter-
 restris nuncupatum. 272. item aurifodina. 279
 Nouitij redeuntis ad seculum admiranda punitio.
 98.99.100.101

O.

O Bedientie Religiosæ exempla. 213.214.344.
 & seqq.
 Octavianus Cappellus Societatis IESV Pater spiritua-
 lis Camilli & sociorum eius. 61.62.74.77.85.416
 Officij Canonici benè recitandi sollicitudo. 236.354.
 & seqq.
 Orationum Camilli efficacia. 362. & seqq.

P.

P Aleotti Cardinalis in Camillum beneuolentia.
 106.108.349
 Passionis Christi meditatio, remedium contra tenta-
 tiones. 309
 Patientie accepto colapho insigne exemplum. 73.74
 alia. 292.396. & seqq.
 Patris filium suum à Religione abducentis horrenda
 punitio. 98.99. & seqq.
 Paulus Cornetta Romanus insignis Theologus adiun-
 git se Congregationi. 86.87
 Paulus IV. Pontifex & Philippus II. Hispania Rex
 bello decernunt. 4
 Paulus V. antea Camillus appellatus, creatur Ponti-
 fex. 200
 Pauperes quo pacto considerandi. 114
 Paupertas Camilli & sociorum eius. 59.61
 Paupertatis Religiosæ exempla. 136.137.235.327.
 & seqq.

Ff 5

Pecca-

INDEX RERV M.

- Peccatorum horror.* 167
Peccatorum remissionis reuelatio desideratur pre omnibus à Camillo. 211
Periculi presentissimi prodigiosa euasio. 25.26.
Periculum naufragij impellit ad vitam Religiosam. 13.371
Personarum tres gradus in Religione ministrantium infirmis: Sacerdotes, Fratres, & Oblati. 438
Pestilentia Nolæ ciuitatis ingens. 181.182
Pestilentia infectis ministrantium eximia charitas. 96.97.185.186
Pestilentia laborantibus succurrere volentium feruor. 178.179
Petrus Aierbensis militia clarus. 4
Petrus Alagona Societatis IESV. 247
Petrus Aldobrandinus Cardinalis laudatus. 179
Petrus Franciscus PelliZonus. 222.223
B. Philippus Nerius Camilli Confessarius. 28.253.
disuadet ei regressum in Religionem, & pradicat non remansurum. 28.31. *recusat audire eius confessiones.* 58. *alia de eodem.* 104.105.156.157.417.
uisio eiusdem de Religione à Camillo instituta. 299.300
Pœnitentiæ efficacis insigne exemplum. 22.23.24.307
Pompeius Barattellus Insüber Camilli benefactor. 62. & seqq.
Pontificis subsidia Imperatori missa. 162
Predictiones Camilli. 99.100.167.168.239.369. 372.421.422.423
Prophetiæ spiritus in Bernardino Murcino, uno è primis Camilli socijs. 76
Promidentie diuinæ auxilia erga suos. 194.374.375. 376.402. & seqq.
Purificationis Deiparæ Virginis die insigniter purificatus

INDEX RERVM.

creatus fuit Camillus aquis pœnitentiae. 22. 23. tali
die accepit primam tonsuram. 49

R.

Recreationes corporis quâ modestiâ suscipiendæ
sint. 412

Regularum exacta observatio. 409. & seqq.

Religio in Provincias diuisa, & qui primi Provin-
ciales. 201

Religionis desertores grauiter puniti. 422. 423. 424.

Religionis fundatorum quanta existimatio. 195. 405

Religiosum Ordinem suadere quantum bonum. 88. 89

Reliquiæ Camilli magno æstimate. 242. 243

Resignationis in diuinam voluntatem exemplum. 88

Rosarij precatorij æstimatio. 376. 377

Ruptura infirmitas una ex Camilli infirmitatibus,
226

S.

Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ effi-
cacia. 10

Saluiatus Cardinalis. 108. fit protector Religionis.

164. 173. alia de eodem. 191. 347

Scopus Ordinis ministrantium infirmis. 434. 435

Senibus Religiosis quæ cordi esse debeant. 209

Sermo in nani habitus de castitate tres impudicas &
ex lenocinio uictitantes ad compunctionem & la-
crymas pœnitentiæ impulit. 340

Sepultura uiuo homini data exemplum. 153

Seraphinus Lucanus moritur in ministerio peste infe-
ctorum. 96

Seueritas Camilli. 409. & seqq.

Sfondratus Cardinalis examinat Camilli institutum,
& postea Pontifex creatus, & Gregorius XIV.
appella-

INDEX RERVM.

<i>appellatus illud confirmat.</i>	106.110
<i>Silentij observatio.</i>	386
<i>Sitis patientia.</i>	390
<i>Sixtus V. Pont. succedit Gregorio XIII. 71. approbat Camilli Congregationem Breui Apostolico, 80 moritur. 106. idem Romam acciuerat villosi holoserici textores.</i>	107
<i>Socij in vita & in morte Ludonicus Francus & Iacobus Martinellus.</i>	87 88
<i>Socij primi P. Camilli in Congregatione.</i>	37
<i>Spei in diuinam prouidentiam tempore egestatis exemplum.</i>	160.161
<i>Spes bonorum futurorum.</i>	394
<i>Spes firma eterne salutis in homine rusticano moriente,</i>	317.318
<i>Status in mundo felicissimus quisnam Camillo visus.</i>	210
<i>Strigonium vrbs Hungaria à Christianis recuperatur.</i>	170.171
<i>Superioribus mel in ore & nouacula in manu semper esse debet.</i>	411

T.

T <i>Addei Altieri de Camillo iudicium.</i>	210
<i>Tempestas maris sedata Camilli precibus.</i>	370
<i>Tentatio contra Fidei mysteria.</i>	308.309
<i>Tentationes imposita capitibus manu depulit Camillus.</i>	411
<i>Timor iudicij diuini in Camillo.</i>	386
<i>Trinitatis SS^{me} mysterium reuelatur Bernardino Murcino de eius cognitione anxio.</i>	74.75
<i>Turca cuiusdam in perfidia obstinati admiranda in morte conuersio.</i>	147.148

Valetu-

INDEX RERVM.

V.

- V** Aletudinaria generalia pro infirmis incurabili-
libus & senibus ad ministeria idoneis in
Ordine permittuntur bona propria possidere. 438
Vane gloria contemptus. 352
Vicarius Generalis eligitur P. Blasius Oppertis. 206
idem creatur Generalis. 209
Vindicta in ipsâ morte insana cupiditas. 148
Visio Bernardini Murcini circa V. Eucharistiam.
74. & circa Trinitatem, & eternam generationem
Fily coeterni. 74. 75
Visio Camilli, in quâ Christus Dominus illi in somnis
apparet. 40. 41
Visio Ludouici Franci, in quâ S. Andreas ei apparet
morienti. 87
Vlcus tibiae Camilli. 6. 7
Vocationis diuinae vis. 16
Vocationis Religiosa instabilitas per infirmitatem cu-
rata. 368. 369
Votorum formula in Congregatione ministrantium
infirmis. 134. 135
Votorum professio Deo gratissima. 241
S. Vrbanus Pont. & mart. patronus urbis Bocchia-
nicensis. 3
Vrbanus VII. Sixti V. successor Pontifex creatur,
& paucis post diebus moritur. 111

X.

- X** Enodochia. vide, Nosocomia.
Xenodochiorum amor & in ijs ministrandi vo-
luptas. 237. 238. 239
Xenodochiorum visitatores qua curare & obseruare
debeant. 197
Zeli

INDEX RERV.

Z.

Z Eli ardentis erga miseros exemplum.	126.
Z eli contra peccata exemplum.	125
Zelotypia in ipsâ morte exemplum.	340. 341
Zelus salutis animarum.	151
	379. 380

Ad Dei Opt. Max. gloriam.

Collegii Socii Jesu
paderborna
1597.

AP.

APPROBATIO.

VITA P. Camilli de Lellis Fundatoris Religionis Clericorum Regularium infirmis ministrantium, scripta Italicè à P. Santio Cicatello eiusdem Ordinis Sacerdote, Latinitate donata à P. Petro Halloix Societatis IESU Presbytero, plurima amoris Dei, charitatis proximi & deuotionis exempla proponens ad aliorum imitationem, euulgari poterit. Datum Antuerpiæ hac xii. Decemb. M. DC. xxxi.

*Zegerus van Hontsum Canonicus
& Pœnitentiarius Antuerpiensis
Librorum Censor.*

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI IV. Hispaniarum & Indiarum Regis Catholici, ac Potentissimi Belgarum Principis, Priuilegio cautum est, nequis *Vitam CAMILLI DE LELLIS Fundatoris Religionis Clericorum Regularium infirmis ministrantium*, præter Balthasaris Moreti voluntatem vlllo modo intra nouennium imprimat; aut alibi terrarum impressam in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalemve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione Librorum, & alia graui pœnâ mulctabitur, vti latius patet in litteris datis Bruxellæ xxii. Ianuarij, M. DC. xxxii.

Signat.

Steenhuysse.

III

174

III
174

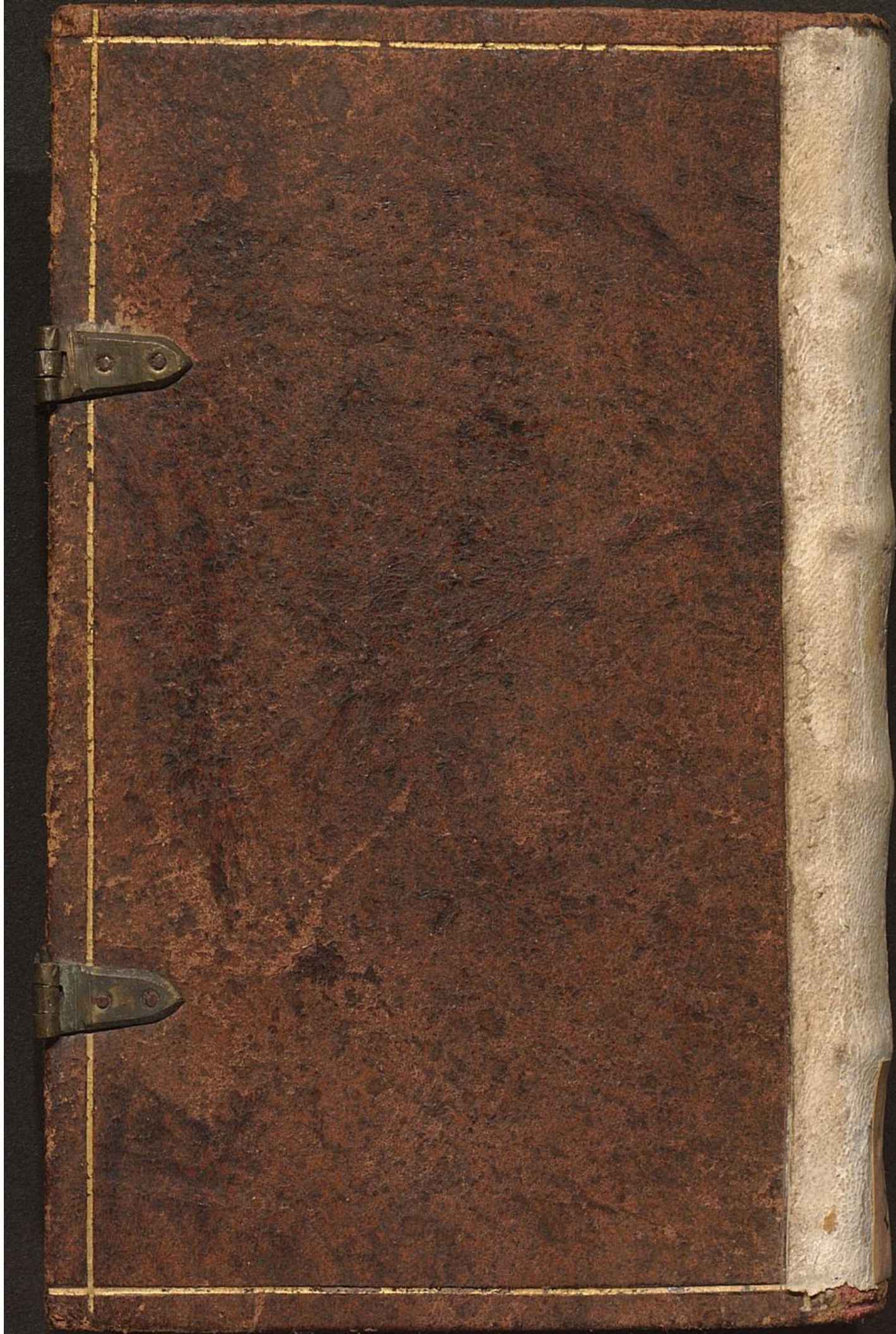

R III
178

Th

24 25